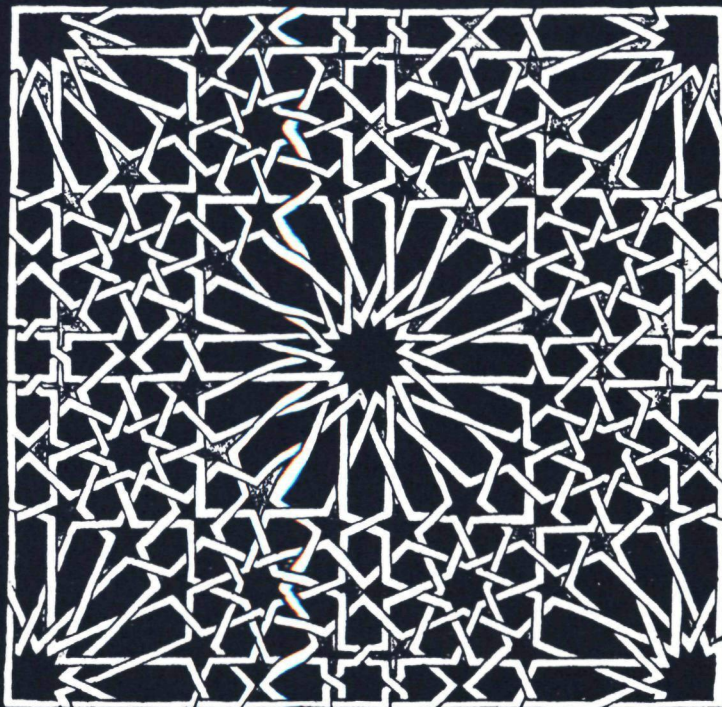

EEN GRAMMATICA
VOOR AUTOMATISCHE ANALYSE
VAN HET SPAANS

JOS HALLEBEEK

**EEN GRAMMATICA
VOOR AUTOMATISCHE ANALYSE
VAN HET SPAANS**

**EEN GRAMMATICA
VOOR AUTOMATISCHE ANALYSE
VAN HET SPAANS**

**een wetenschappelijke proeve op het gebied van de letteren,
in het bijzonder de taalwetenschap**

Proefschrift

**ter verkrijging van de graad van doctor aan
de Katholieke Universiteit te Nijmegen,
volgens het besluit van het college van decanen in het
openbaar te verdedigen op
woensdag 23 mei 1990
des namiddags te 3.30 uur**

door

JACQUES HALLEBEEK

geboren op 9 oktober 1940 te Nijmegen

Febodruk Enschede

Promotores: **prof.dr. J.M.G.A. Aarts**

                                 prof.dr. M.P.A.M. Kerkhof

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

**Een grammatica voor automatische analyse van het Spaans
door Jos Hallebeek.**

Trefw.: computertaalkunde, Spaanse taalkunde.

©Auteur, Nijmegen 1990

ISBN 90-9003344-0

voor Gonny
voor mijn ouders

INHOUD

1: inleiding

1.1. de descriptieve grammatica van het Spaans	1
1.2. automatische grammaticale analyse van het Spaans	7

2: het EAG formalisme

2.1. ontstaan en toepassingen	15
2.2. kenmerken	17

3: formele grammatica van het Spaans

3.1. inleiding	23
3.1.1. uitgangspunten	23
3.1.2. contextvrije structuur van de sentence	26
3.2. noun phrase	30
3.2.1. noun phrase simple	30
3.2.2. head	33
3.2.3. determiner	37
3.2.4. premodifier	44
3.2.5. postmodifier	46
3.2.6. nominalisation	56
3.2.7. definite article <i>lo</i>	61
3.2.8. structuren van de nps	62
3.3. adjective phrase	64
3.3.1. adjective phrase simple	64
3.3.2. head	65
3.3.3. premodifier	68
3.3.4. postmodifier	69

3.4. adverb phrase	71
3.4.1. adverb phrase simple	71
3.4.2. head	71
3.4.3. premodifier	74
3.4.4. postmodifier	76
3.5. comparative	77
3.5.1. comparative in nps	77
3.5.2. comparative in ajps	83
3.5.3. comparative in avps	85
3.6. prepositional phrase	86
3.6.1. prepositional phrase simple	86
3.7. verb phrase	87
3.7.1. verb phrase simple	87
3.7.2. head	89
3.7.3. auxiliary	94
3.7.4. modifier	101
3.8. complement phrase	107
3.8.1. complement phrase simple	107
3.8.2. complement functies	114
3.8.3. prepositional object	120
3.9. sentence	127
3.9.1. sentence simple	127
3.9.2. inversion	134
3.9.3. imperative	139
3.9.4. reflexive sentences	146
3.9.5. passives	160
3.10. subordination	167
3.10.1. finite clauses	168
3.10.2. non-finite clauses	184
3.11. coordination en gapping	194
3.12. vocatives en interjections	207

3.13. utterance	214
3.13.1. inserted utterance	218
3.13.2. reported utterance	222
3.14. verb morphology	225
3.14.1. regular verbs	225
3.14.2. irregular verbs	238
3.15. word formation: nouns en adjectives	249
3.15.1. derivational suffixes	250
3.15.2. prefixes	261
3.15.3. diminutive, augmentative en pejorative suffixes	265
3.16. het lexicon	270
3.16.1. inleiding	270
3.16.2. uitgangspunten en werkwijze	273
 4: toetsing en evaluatie van de grammatica	
4.1. toetsing	285
4.1.1. eerste fase	285
4.1.2. tweede fase	304
4.2. evaluatie	312
 bibliografie	319
lijst van afkortingen	329
metagrammatica	335
summary	337
resumen	341
curriculum vitae	345

1. Inleiding

In dit proefschrift wordt verslag gedaan en een verantwoording gegeven van het ASATE-onderzoekproject.¹ De benaming ASATE staat voor *Análisis Sintáctico Automatizado de Textos Españoles*: automatische syntactische analyse van Spaanse teksten. Gedurende de periode augustus 1985 tot augustus 1989 is dit project uitgevoerd in het kader van het oorspronkelijke VF programma Corpustaalkunde, dat nu deel uitmaakt van het programma Taal- en Spraaktechnologie van de Faculteit van Letteren van de KUN. De belangrijkste doelstelling van het project was een formele grammatica van het Spaans te ontwikkelen die automatisch omgezet kan worden in een computerprogramma voor morfosyntactische tekstanalyse, een *parser*. Daarbij is gebruik gemaakt van het beschrijvingsformalisme van de *Extended Affix Grammars (EAG)*, waarvoor een *parser generator* voorhanden is die werd ontworpen door de vakgroep Informatica van deze universiteit. Aan de genoemde doelstelling is voldaan. Daarnaast is nog een computerlexicon van het Spaans samengesteld, dat volgens hetzelfde regelsysteem is opgezet.

De studie is verdeeld in vier hoofdstukken. De eerste twee hebben een inleidend karakter. Hoofdstuk 1 is bedoeld om het project te situeren in de ontwikkeling van de Spaanse taalkunde. Het bevat een inleiding in de stand van zaken met betrekking tot de descriptieve grammatica van het Spaans. Vervolgens wordt een overzicht gegeven van de onderzoekactiviteiten binnen en buiten Spanje op het terrein van de automatische grammaticale analyse van deze taal.

---

¹ Bij de uitvoering van het ASATE-project en het redigeren van het proefschrift heb ik de morele en intellectuele steun ondervonden van een aantal personen die ik hier graag met name wil noemen. In de eerste plaats ben ik mijn beide promotores, de hoogleraren Aarts en Kerkhof, erkentelijk voor de stimulerende en nauwgezette wijze, waarop zij mijn werk begeleid hebben. Ook Nelleke Oostdijk en Theo van den Heuvel, de harde kern van de Nijmeegse corpustaalkundigen, ben ik veel dank verschuldigd. Mijn eerste, aarzelende passen in de corpustaalkunde en in de wereld van terminalen en terminals hebben zij met veel geduld en wijsheid begeleid. Ook in latere fases stonden zij steeds klaar met een doelgericht en bemoedigend advies. Mijn speciale dank gaat uit naar Bas Peeters. Eerst als student-assistent en later als afgestudeerd informaticus wist hij met verbazingwekkende inventiviteit en inzicht de gestaaig in omvang groeiende *parser* aan te zetten tot de nodige versnellingen. Hij is bovendien degene geweest die de lexicale, morfologische en syntactische regels van de grammatica in één interactief testprogramma heeft weten samen te brengen.

Het bestuur van faculteit van Letteren en de vakgroep Spaans wil ik tenslotte danken voor het feit dat zij het mogelijk hebben gemaakt dat ik vier jaar lang werd vrijgesteld van mijn onderwijsverplichtingen teneinde het ASATE-project uit te voeren

Hoofdstuk 2 bevat een beschrijving van het EAG formalisme, dat afkomstig is uit de informatica, maar geschikt is voor de beschrijving van regels van formele en natuurlijke talen. Het behandelt ontstaan, toepassingen en kenmerken van dat formalisme.

Hoofdstuk 3 vormt de kern van de studie. Het is het meest uitgebreid, omdat daarin verantwoording gegeven wordt van de formele grammatica, met inbegrip van het lexicon. Alle morfologische, syntactische en lexicale structuren die verwerkt zijn in de regels passeren de revue. Er wordt steeds begonnen met een taalkundige beschrijving van elke structuur uitgaande van relevante descriptieve studies van het Spaans. Daarna wordt die structuur vertaald in formele regels en ingepast in het reeds ontwikkelde deel van de grammatica, zodat dit één coherent geheel vormt.

In hoofdstuk 4 wordt eerst de toetsing van grammatica en lexicon besproken. Deze vond plaats in twee fasen: tijdens de opbouw van de grammatica en na voltooiing ervan. In de tweede fase werd getoetst op oorspronkelijk Spaans tekstmateriaal. De aldus verkregen testresultaten vormen de basis voor de evaluatie van grammatica en lexicon die in het tweede deel van dat hoofdstuk aan de orde komt. Het voor de toetsing gebruikte tekstmateriaal is in meerderheid afkomstig uit het Nijmegen Corpus van Spaanse Teksten. Dit is een machine-leesbare verzameling van hedendaagse teksten, waarvan de publicatiedatum ligt na 1 januari 1975. Het bezit een omvang van 500.000 woorden en is eveneens in het kader van dit project ontwikkeld en gedeeltelijk getest.

Na de bibliografie volgen twee bijlagen. De eerste bevat een lijst met de afkortingen die gebruikt worden in de regels van de formele grammatica. In de tweede bijlage wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste regels van dat deel van de grammatica dat aangeduid wordt met de term metagrammatica. In de beschrijving van de kenmerken van het EAG-formalisme, die men aantreft in hoofdstuk 2, wordt het begrip metagrammatica nader toegelicht.

1.1. De descriptieve grammatica van het Spaans

De huidige kennis van het moderne Spaans, als een totaal, coherent en onafhankelijk taalsysteem, stoelt op een betrekkelijk klein aantal, grotendeels klassiek te noemen handboeken. Met name denken wij hier aan de grammatica's van Bello & Cuervo, Alonso & Ureña, Lenz, Gili Gaya, Rafael Seco, Fernández Ramírez, Alcina & Blecua, Lamíquiz, Marcos Marín en uiteraard de opeenvolgende edities van het handboek van de Real Academia Española de la Lengua, inclusief de laatste van 1973, die de betiteling "schets van een nieuwe grammatica" (*esbozo de una nueva gramática*) heeft mee-

gekregen.² Naast de overzichtsgrammatica's van de genoemde auteurs bestaat er een steeds groeiende reeks deelstudies op het gebied van de morfosyntaxis van het Spaans. Deze waren en zijn een rijke voedingsbron voor de samenstellers van de grote handboeken. In dit verband willen wij in ieder geval de naam vermelden van Alarcos Llorach, die een aantal grammaticale aspecten van het Spaans in afzonderlijke studies heeft geanalyseerd volgens de principes van Hjelmslev en Martinet.³

Ook verschillende contrastieve grammatica's hebben sterk bijgedragen aan de verdieping van onze kennis van het Spaans. Vermeldenswaard zijn die van Bouzet en Coste & Redondo in Frankrijk, en die van Ramsey & Spaulding en Stockwell & Bowen & Martin in de Verenigde Staten.⁴ Het spreekt voor zich dat niet alle hier genoemde

---

² Hier volgen de bibliografische gegevens betreffende de eerste editie van de afzonderlijke werken:

Bello, A. & R.J. Cuervo: *Gramática de la lengua castellana destinada al uso de los americanos*. Bogotá 1874 (De eerste editie van de hand van Bello verscheen in 1847 in Santiago de Chile.)

Lenz, R. *La oración y sus partes*. Madrid 1920

Alonso, A. & P. Henríquez Ureña: *Gramática castellana*. 'Primer curso', 'segundo curso', Buenos Aires 1938

Gili Gaya, S. *Curso superior de sintaxis española*. México 1943

Seco, Rafael: *Manual de gramática española*. Madrid 1930

Fernández Ramírez, S.: *Gramática española. Los sonidos, el nombre y el pronombre*. Revista de Occidente, Madrid 1951 (Het betreft weliswaar geen volledig handboek, maar met de uitgave sinds 1986 van de nagelaten geschriften van Fernández Ramírez bij uitgeverij Arco, Madrid, in meerdere delen, onder de verantwoordelijkheid van J. Polo en I. Bosque is zijn beschrijving van het Spaans gecompleteerd.)

Alcina Franch, J. & J.M. Blecua: *Gramática española*. Ariel, Barcelona 1975

Real Academia Española: *Gramática de la lengua castellana (española)*. Madrid 1771-1931

Real Academia Española: *Eshozo de una nueva gramática de la lengua española*. Madrid 1973

Lamíqiz, V.: *Lingüística española*. Universidad de Sevilla, Sevilla 1973

Marcos Marín, F.: *Curso de gramática española*. Cincel Kapelusz, Madrid 1980

Het merendeel van de hier vermelde handboeken heeft veel tot zeer veel edities gekend.

³ Deze studies zijn verzameld in het deel *Estudios de gramática funcional del español*. De laatste editie is van 1978 (Madrid: Gredos). Zijn *Gramática española* die hij in de eerste editie van zijn boek van 1970 reeds aankondigt, is tot op heden niet verschenen. Wel wordt binnen afzienbare tijd de nieuwe versie van het handboek van de Real Academia Española verwacht, welke onder zijn verantwoording tot stand komt.

⁴ Bouzet, J.: *Grammaire espagnole*. Eugène Belin, Paris 1946

Coste, J. & A. Redondo: *Syntaxe de l'espagnol moderne*. SEDES, Paris 1965

Ramsey, M.M.: *A Textbook of Modern Spanish*. Revised by R.K. Spaulding. Holt, New York 1956

Stockwell, R.P., J.D. Bowen & J.W. Martin: *The Grammatical Structures of English and Spanish*. The University Press, Chicago 1965

grammatica's en/of studies het predikaat 'descriptief' verdienen, waaronder wij overeenkomstig de geldende opvattingen in ruime zin de wetenschappelijke beschrijving van het huidige, synchronische, taalgebruik verstaan.⁵ Een puur normatieve grammatica, zoals die van de Real Academia Española, beschrijft niet het taalgebruik, maar schrijft het voor. Maar het is evenmin juist alleen het resultaat van een structuralistische benaderingswijze descriptief te noemen. Want deze term geeft een onderscheid naar inhoud (normatief/comparatief/ descriptief) en niet naar methode (traditioneel/structuralistisch/transformationeel).⁶

Historisch gezien is Vicente Salvá de eerste die pretendeert een beschrijving te geven van het actuele taalgebruik (synchronisch *avant-la-lettre*); en wel in zijn *Gramática de la lengua castellana según ahora se habla* (1831). Zoals blijkt uit deze titel, baseert Salvá zich niet op de schrijftaal, hetgeen te doen gebruikelijk was bij zijn voorgangers, maar op de spreektaal, zij het van *personas doctas* (geleerde mensen).⁷ Salvá is een wegbereider voor de Venezolaan Andrés Bello die met de publicatie van zijn *Gramática castellana destinada al uso de los americanos* in 1847 de moderne tijd inluidt in de Spaanse grammaticale studies. Ook heden ten dage wordt door taalkundigen nog regelmatig verwezen naar het werk van Bello.⁸ Het was Bello's bedoeling een

---

Het ligt voor de hand dat bij deze contrastieve grammatica's vaak wordt uitgegaan van de taalstructuur in het Frans of Engels om vervolgens de Spaanse equivalenten daarvan te geven. Dit houdt in dat bepaalde, typisch Spaanse structuren soms weinig of geen aandacht krijgen, waardoor dit soort grammatica's minder volledig blijkt te zijn in hun beschrijving.

⁵ Descriptief wordt dan gebruikt als tegengesteld aan diachronisch en aan normatief. Er is ook een meer beperkte definitie van descriptieve grammatica die gegeven wordt in Dubois *et al* (1979: 182). Hierin staat te lezen dat dit type grammatica ten eerste expliciet middels een finiet aantal regels de zinnen opsomt die gerealiseerd zijn in een bepaalde taal en die een representatief corpus van die taal vormen. Ten tweede moet deze grammatica een analyse geven van de structuur van die taal. Deze definitie is duidelijk ontleend aan de opvattingen die gelden binnen het klassiek Amerikaans structuralisme.

⁶ Het is zeker wel zo dat de structuralistische methode vanaf het ontstaan ervan een grote voorkeur en ook grote verdiensten heeft voor de descriptieve taalkunde. In Tusón (1980: 19) zou men de hierboven gesignaleerde verwarring kunnen afleiden uit de woorden: "El estructuralismo clásico vendría a coincidir con la orientación descriptiva ..." Met betrekking tot de transformationele methode dient opgemerkt te worden dat deze per definitie niet descriptief is, aangezien het menselijk taalvermogen en niet het taalgebruik object van studie is.

⁷ Dit vermeldt hij in de editie van zijn grammatica van Parijs (1855: 1). Geciteerd in Alcina & Blecua (1975: 87).

normatieve grammatica te schrijven *conforme al buen uso, que es el de la gente educada* (volgens het goede taalgebruik, namelijk dat van ontwikkelde mensen) (Tusón 1984: 107). Toch hanteert hij volgens sommigen al functionele criteria, met name ziet men overeenkomsten met de rangentheorie van O. Jespersen.⁹ Bello is van oordeel dat de taal een kunstmatig systeem van tekens vormt en dat de grammatica van een taal een uiteenzetting dient te bevatten van het functioneren van de regels van dat systeem. Daarnaast gaat hij ervan uit dat talen een eigen betekenisstelsel bezitten. Ook veronderstelt hij het bestaan van taaluniversalia.¹⁰ Bello verwijt Salvá dat deze zich niet baseert op een duidelijke theorie.

In de twintigste eeuw zijn de descriptieve grammatica's van Alonso & Ureña, Gili Gaya en Fernández Ramírez evenzovele mijlpalen geweest in de synchronische studies van het Spaans. Deze hebben dan ook een diepgaande invloed gehad op de vorming van taalkundigen. Amado Alonso vervult in Argentinië een brugfunctie tussen het idealisme en het structuralisme, onder meer als vertaler van De Saussure.¹¹ In Spanje heeft de *Curso superior de sintaxis española* van Gili Gaya - de eerste editie dateert van 1943 - een belangrijke invloed gehad. Net zoals Salvá en Bello wil hij in zijn grammatica een beschrijving geven van het taalgebruik van zijn tijd, dat hij beschouwt als een op zichzelf staand synchronisch systeem. Hij hecht grote waarde aan de gesproken taal, en verklaart dat hij voornamelijk een compilatie wil geven van bestaande deelstudies met een enkele keer een eigen interpretatie van de taalfeiten.¹²

Fernández Ramírez, daarentegen, maakte op basis van analyse van zeer overvloedig documentatiemateriaal en met toepassing van de methoden en ideeën van Jespersen en K. Bühler een geheel eigen beschrijving van, jammer genoeg, slechts een deel van de grammatica van het Spaans.¹³ Zijn grondige kennis van de klassieke talen vormt voor

---

⁸ Als voorbeelden noemen wij M.L. Rivero (1977: 69-85) "*La concepción de los modos en la gramática de Andrés Bello y los verbos abstractos en la gramática generativa*" en Alarcos Llorach (1978a: 95-108) "*¡Cantar! : modo, tiempo y aspecto*". F. Abad gaat zelfs zo ver dat hij Bello betitelt als *quizá el mejor gramático de nuestra tradición*, con S. Fernández Ramírez, etc. (Abad & Espinosa 1985: 157)

⁹ Dit is o.a. de mening van Alcina & Blecha (1975: 89)

¹⁰ Een beknopte uiteenzetting van Bello's opvattingen omtrent de taal als systeem treft men aan in Abad & Espinosa (1985: 157) en eveneens in Yllera (1985: 53)

¹¹ Zie Alcina & Blecha (1975: 185-192)

¹² Dit staat te lezen in de inleiding op zijn grammatica (Gili Gaya 1972: 11-13).

hem mede een leidraad voor de interpretatie van de taalkundige feiten. Ook Alcina & Blecua gaan in hun handboek uit van het systematisch karakter van de taal. Naar eigen zeggen is hun methode die van een gematigd structuralisme (Alcina & Blecua 1975: 195).

Het Europees structuralisme van Hjelmslev, Jakobson en Martinet werd in Spanje geïntroduceerd door Alarcos Llorach, wiens descriptieve studies over verschillende aspecten van de Spaanse syntaxis een grote verbreiding hebben gevonden en van invloed zijn geweest op andere onderzoekers in de tweede helft van deze eeuw.¹⁴ De ideeën van Bloomfield hebben in Spanje zelf geen ingang gevonden, maar zijn wel in de Verenigde Staten door Amerikaanse taalkundigen toegepast op onderwerpen uit de Spaanse grammatica.¹⁵ In Argentinië ontwikkelde A.M. Barrenechea een eigen structuralistische school. Deze hanteert een methodologie die gebaseerd is op de visie van De Saussure. Barrenechea was een leerlinge van de Spanjaard Amado Alonso, directeur van het *Instituto de Filología* van de Universiteit van Buenos Aires van 1927 tot 1946. De grammatica van Bello & Cuervo speelt een grote rol in de beschrijving van de verschillende aspecten van het Spaanse taalsysteem die uitgewerkt is door Barrenechea en haar leerlingen en vooral voor didactische doeleinden bestemd is.¹⁶

In de jaren 70 en 80 verschijnen er een groot aantal studies van de syntaxis van het Spaans volgens het TGG paradigma. Hoewel hierin vaak belangrijke observaties gedaan worden met betrekking tot de interpretatie van concrete taalfeiten, staat toch de beschrijving en verklaring van de productie van deze taalfeiten, het menselijk taalvermogen, centraal. Dit in tegenstelling tot de doelstelling van de puur descriptieve taalkunde. Hierin zijn immers de taalfeiten op zich object van studie, d.w.z. los van de manier waarop zij tot stand zijn gekomen. Men onderscheidt de samenstellende delen ervan, de functies die zij vervullen in de taalstructuur, de categorieën die zij vormen, alsmede de pragmatische gebruiksaspecten. Sánchez Márquez laat zelfs de kwalificatie descriptief samenvallen met modern in de taalkunde, of met grammatica in de meest

---

¹³ Zijn grammatica is geciteerd in de eerste voetnoot van dit hoofdstuk, samen met de uitgave van zijn nagelaten werken bij de uitgeverij Arco.

¹⁴ Deze studies zijn gebundeld in het deel *Estudios de gramática funcional del español*. 2a edición aumentada, Gredos Madrid: 1978.

¹⁵ Het betreft een beperkt aantal artikelen welke samen met hun bibliografische gegevens opgesomd worden in Alcina & Blecua (1975: 181, nota 168).

¹⁶ Vergelijk Manacorda de Rosetti (1961: 1-2).

algemene zin.¹⁷

Onze formele grammatica van het Spaans die wij in het kader van deze studie hebben samengesteld en die nader verantwoord wordt in hoofdstuk 3 is gebaseerd op een breed scala van grammatica's en deelstudies. Zo zijn ook alle in dit hoofdstuk ter sprake gekomen werken door ons geraadpleegd. Het is een descriptieve grammatica die, geheel in de lijn van de definitie, zoals die o.a. is gegeven door Gleason (1970: 282-3), een systematisch geordend geheel vormt, bestaande uit beschrijvingen van de constructieschema's van Spaanse zinnen. In het hoofdstuk dat handelt over de toetsing en de evaluatie van de grammatica wordt ingegaan op het toepassingsbereik ervan.

1.2. Automatische grammaticale analyse van het Spaans

Automatische grammaticale analyse van het Spaans, met name het hedendaagse Spaans, vindt plaats met betrekking tot verschillende aspecten van de taal: lexicale, morfologische en syntactische. Een uitgebreid en welhaast uitputtend overzicht van hetgeen over dit thema gepubliceerd is tot het jaar 1983 treft men aan in Sáez Godoy (1983).¹⁸ Als aanvulling op de gegevens uit dit artikel vermelden wij hier enkele verzamelstudies. In de eerste plaats, *Ordenadores y lengua española* van Catarsi & Ratti & Saba & Sassi (1981). Deze bundel bevat een serie bijdragen aan een rondetafelconferentie gehouden in juni 1981 te Pisa; zij gaan over het woordenboek van het Spaans van Mexico (Lara), een invers woordenboek (Faitelson Weiser), unificering van terminologieën (Sáez Godoy), het woordenboek van het Oud Spaans van Madison (Mackenzie), computerlinguïstiek en filologie (Pineda Pérez), stilistiek (De Kock & Gómez Molina), morfosyntactische analyse en lemmatisering (Saba & Ratti & Catarsi & Cappelli), automatische bewerking van het *Diccionario ideológico* van Julio Casares (Ratti) en over taal en kennisrepresentatie (García Camarero).

---

¹⁷ In Sánchez Márquez (1972: 35) lezen wij: [*Gramática*] MODERNA (*debería ser 'Gramática' sin más*). *Es descriptiva en su objetivo, o mostradora de la norma - literaria o no - en sus fines, de más importancia en su método a la forma que al contenido y procede preferentemente - no exclusivamente - con funciones antes que con significados.*

¹⁸ In een artikel verschenen in *Thesaurus*, 38 (1983) onder de titel "Las computadoras en el estudio del español". Hij geeft een zo volledig mogelijke opsomming van gepubliceerde (en ook wel enkele ongepubliceerde) studies omvattende concordanties, (inverse) woordenboeken, en onderwerpen die betrekking hebben op de morfosyntaxis, ortografie, fonetiek, literaire analyse, onderwijs in Spaans, automatisch vertalen, bibliografien en lexicale problemen.

Deel III,2 (1981) van het tijdschrift *Lingüística Española Actual* was geheel gewijd aan het gebruik van de computer voor taalkundig onderzoek. Aandacht wordt besteed aan de fonetiek (Quilis, De Kock), lexicologie (Morales de Walters), filologie (Roudil), stilistiek (De Kock), kwantitatieve taalkunde (García Camarero) en taalgeografie (Alvar & Nuño). Een beknopt overzicht van de ontstaansgeschiedenis van de computertaalkunde in Amerika en Europa wordt aangetroffen in het artikel *Los ordenadores en los estudios lingüísticos* van de hand van F. Moreno Fernández (1984). Behandeld worden thema's als automatisch vertalen, fonologie, fonetiek, morfologie en syntaxis, lexicografie, taalgeografie. Het artikel bevat tal van bibliografische noten, maar deze zijn verre van compleet voor wat het Spaans betreft.

Sinds eind 1983 verschijnt het tijdschrift *Boletín de la SEPLN (Sociedad Española para el Procesamiento del Lenguaje Natural)*, dat wordt uitgegeven door de in de titel genoemde vereniging. Dit vormt het publicatiemiddel bij uitstek voor hen die zich bezig houden met geautomatiseerde analyse van het Spaans. Tot nu toe zijn er acht delen van dit tijdschrift verschenen. Daarnaast bevatten ook andere tijdschriften zo nu en dan artikelen over onderwerpen die betrekking hebben op automatische grammaticale analyse van het Spaans. Met name noemen wij hier *Literary and Linguistic Computing*. Ook in de handelingen van de drie opeenvolgende edities van het *Congreso de lenguajes naturales y lenguajes formales* zijn bijdragen te vinden over het genoemde onderwerp.

Er blijkt de laatste jaren een steeds toenemende belangstelling te constateren voor het gebruik van de computer bij taalkundig onderzoek van het Spaans van Spanje en Spaans Amerika. Men ziet een grote verscheidenheid aan toepassingen op allerlei deelgebieden van het Spaans. Alleen al de classificering van de bibliografie van Sáez Godoy (1983) gaat uit van 20 verschillende onderwerpen, die uiteenlopen van stilistiek en metriek tot vertaling en dialectologie; en waartoe uiteraard ook morfologie en syntaxis behoren. Opvallend is echter dat onderzoekers geen aandacht besteden aan een totale morfosyntactische analyse van Spaans tekstmateriaal. Hiermee bedoelen wij dat niet alleen analyse plaats vindt van beperkte en geïsoleerde morfologische en/of syntactische verschijnselen, maar dat een samenhangend systeem ontwikkeld wordt dat de morfosyntactische analyse van zo veel mogelijk zinnen oplevert. Een doeltreffende methode voor een dergelijke automatische analyse ontbreekt zowel voor de gesproken taal als voor de geschreven taal. Door sommige taalkundigen werd zo een methode als te tijdrovend of te gecompliceerd beschouwd.¹⁹ Toch menen wij dat het mogelijk is met gebruikmaking van het EAG-formalisme, dat in het volgende hoofdstuk beschreven wordt, programmatuur te ontwikkelen die een complete analyse oplevert van geschreven taalmateriaal. Deze studie dient om die mogelijkheid aan te tonen.

---

¹⁹ Dit is in ieder geval de mening van De Kock (1981: 308, nota 6) en van Lamfquiz (1978). Of zij nog steeds dezelfde mening zijn toegedaan, is ons niet bekend.

Eerst, echter, laten wij verschillende recente systemen de revue passeren waarbij in mindere of meerdere mate automatische morfosyntactische analyse van het Spaans betrokken is. Onze kennis van deze systemen is voornamelijk afkomstig uit artikelen en berichten in wetenschappelijke tijdschriften en andere publicaties, en persoonlijke mededelingen van betrokkenen. In hoeverre de beschreven programma's zijn uitgewerkt en geïmplementeerd, is over het algemeen uit de beschikbare informatie niet af te leiden. Een vergelijking van de verkregen resultaten is dan ook niet mogelijk. Daarom beperken wij ons hier tot het geven van een summier beschrijving van de systemen, en wel met name van de morfosyntactische aspecten. De nadruk zal liggen op projecten die in de laatste jaren, d.w.z. vanaf 1983, zijn gestart.

Er bestaat één woordenboek van het hedendaagse Spaans dat met behulp van de computer is samengesteld, namelijk het *Diccionario del español de México*.²⁰ Dit woordenboek is het resultaat van de lexicale analyse van het *Corpus del español mexicano contemporáneo*, een verzameling van 996 teksten van ongeveer 2000 woorden elk. De teksten zijn afkomstig van geschreven bronnen, maar ook van bandopnamen van gesprekken in perifeer taalgebruik dat niet in geschreven vorm voorhanden was. Het geschreven materiaal beslaat de periode van 1921 tot 1974. Met een speciaal daartoe ontwikkeld computerprogramma is 55% van de *types* uit het corpus voorzien van een aanduiding van hun grammaticale categorie. De overige 45% wordt met de hand gelemmatiseerd. In 1984 moest nog 15% van het corpus bewerkt worden. De automatische bepaling van de grammaticale categorie van de woorden is verkregen met behulp van een rudimentaire syntactische analyse (Lara 1981: 3-4). Deze vindt plaats op basis van de distributie van woorden. Nadat eerst alle functiewoorden in de tekst herkend zijn en gelemmatiseerd, worden de woordcategorieën bepaald aan de hand van de klasse van de woorden die voorafgaan en die volgen.

Een zelfde soort analyse wordt toegepast door Ratti & Saba & Catarsi & Cappelli (z.j.) die in Pisa een morfosyntactische *parser* ontwikkelden voor analyse van Spaanse teksten. Hun systeem bestaat uit drie componenten: een *preprocesador*, *procesador morfológico* en een *procesador morfosintáctico*. In de eerste fase worden de functiewoorden uit een tekst voorzien van een categorieaanduiding, vervolgens wordt een morfologische analyse uitgevoerd met behulp van een stammen-lexicon en een lijst van affixen, flectiormorfenen en *clitics*. Is er geen geschikte stam aanwezig in het lexicon, dan wordt er met de hand geanalyseerd. De derde *parser* wordt gebruikt om bij ambigüiteiten de juiste analyse te bepalen op basis van de categorie van het woord dat voorafgaat of volgt. Het gehele systeem is bedoeld voor automatische morfologische analy-

---

²⁰ Een uitgebreide beschrijving van de gevolgde werkwijze bij de opzet en samenstelling van het woordenboek treft men aan in Lara & Ham Chande (1974), Lara & Ham Chande & García Hidalgo (1979) en Lara (1981).

se en lemmatisering van teksten. Men claimt een correcte score van 80% te bereiken, uitgaande van de constante dat 50% van een tekst uit functiewoorden bestaat. Er zijn geen gegevens over de implementatie van het systeem.²¹

In IBM's wetenschappelijk centrum in Heidelberg is het experimentele USL systeem ontwikkeld, dat in drie versies voorhanden is: een Duitse, een Engelse en een Spaanse (Sopeña 1983). Het is bedoeld als interactieve *interface* voor ondervraging van relationele DB's, maar is onafhankelijk van het toepassingsgebied. Het kent voor het Spaans de volgende delen:

1. de USAGE *parser* voor BNF grammatica's met inbegrip van semantische routines;
2. een grammatica van 450 regels die de toegestane syntactische structuren opsommen;
3. een woordenlijst van 400 structuurwoorden;
4. een verzameling van interpretatieroutines ter vertaling in de taal van de DB;
5. het systeem van de relationele DB met een eigen SQL vraagtaal. Het USL systeem is uitgetest met een eveneens experimentele DB.

Als resultaat van samenwerking tussen medewerkers van de universiteit van San Sebastián en de polytechnische universiteit van Barcelona is het CAPRATE systeem ontworpen (Sarasola & Verdejo 1987). Dit is bedoeld voor automatische behandeling van programmeerproblemen in natuurlijke taal, i.c. het Spaans en het Baskisch. Het vormt onderdeel van het CAPRA project dat is gericht op het computerondersteund programmeeronderwijs. Het formalisme dat gehanteerd wordt, is dat van ATN's uitgebreid met semantische en contextuele regels. De taalkundige onderdelen van het CAPRATE systeem zijn: een woordenboek met syntactische en semantische informatie, een *lexicale parser* en een syntactisch-semantische ATN grammatica voor de analyse. Er vindt slechts gedeeltelijke grammaticale analyse plaats, namelijk alleen van dat deel van de zin dat van belang is binnen het TUTOR systeem. De morfologische, syntactische en semantisch-pragmatische analyse vormt onderdeel van een contextuele *parser* (Díaz de Illaraza & Fernández de Castro & Verdejo 1989). De taalkundige instrumenten zijn nog volop in ontwikkeling.

In 1987 is in een samenwerkingsverband tussen de Universidad Autónoma van Madrid - IBM (UAM-IBM) en het wetenschappelijk centrum van IBM in Haifa het MENTOR project gestart (Rodríguez & Sopeña 1987). De opzet hiervan is de construc-

---

²¹ Een nadeel van het hier beschreven systeem lijkt ons dat elke radicaal uit het lexicon voorzien dient te zijn van exacte morfologische informatie om eventuele afgeleide vormen te reconstrueren. Dit geldt met betrekking tot affixen, uitgangen en grammaticale categorie. In feite betekent dit dat er b.v. bij het werkwoord *tener* zoveel informatie aanwezig is dat daaruit niet alleen de werkwoorden *contener*, *detener*, *obtener*, enz., maar ook de afgeleide bijvoeglijke en zelfstandige naamwoorden *detenido*, *obtención*, *tenedor*, enz. te vormen zijn.

tie van een prototype voor de vertaling van teksten uit het Engels in de doeltalen Spaans en Hebreeuws. Hierbij wordt uitgegaan van het transfer model. Dit houdt in dat de interne grammaticale representatie van de bronzin wordt omgezet in die van de doelzin. De grammatica voor het Spaans zal zijn naar het voorbeeld van de Engelse grammatica. Dit is de zogenaamde PEG grammatica, die is ontwikkeld in de laboratoria van IBM in Yorktown. PEG staat voor PLNLP English Grammar. Deze grammatica is geschreven in PLNLP (Programming Language for Natural Language Processing) in APSG (Augmented Phrase Structure) regels. De PEG grammatica produceert alleen syntactische analyse en wordt gebruikt in een tekstverwerkingssysteem van IBM (Jensen 1988). Er wordt verder gebruik gemaakt van een processor PCNLB, eveneens door IBM ontwikkeld.

Sinds eind 1987 heeft ook Spanje een officiële equipe binnen het Europese programma voor automatische vertaling EUROTRA (Ruiz & Vidal 1987). Er is een centrum in Madrid voor de morfologische analyse en een in Barcelona voor de syntactische analyse. Het gebruikte formalisme is dat van een contextvrije grammatica en geïnspireerd op grammaticale unificatie-modellen. Het vertoont trekken van de lexicaal-functionele grammatica en van de Generalised Phrase Structure Grammar. Als grondhypothese geldt dat het vertaalproces onderverdeeld kan worden in een serie projecties tussen niveaus: morfologisch, syntactisch (constituenten en relaties) en semantisch. De morfologische analyse geschiedt met Finite State Automata (Meya 1987a: 170). Men maakt gebruik van een lexicon met basisvormen dat ook afgeleide en samengestelde woorden bevat.

De Duitse firma Siemens heeft in samenwerking met universiteiten in Barcelona, Leuven, München en Texas een project voor automatisch vertalen in uitvoering, waarbij, naast het Engels, Duits, Frans en Nederlands, sinds begin 1987 ook het Spaans betrokken is (Meya 1987b). Het project stoelt op het METAL systeem dat eigendom is van Siemens. Evenals in het EUROTRA project wordt ook hier gebruik gemaakt van Finite State Automata zowel voor de morfologische, als de syntactische en de semantische analyse. Er zijn semantische frames ontworpen voor de werkwoorden, bijvoeglijke naamwoorden en zelfstandige naamwoorden, los van de syntactische en morfologische relaties. Deze frames bepalen de acceptabiliteit van een gegeven structuur. De vertaling van de brontaal in de doeltaal geschiedt net zoals in het MENTOR project volgens het transfer model. Een zin uit de brontaal wordt geanalyseerd en beschreven in een boomstructuur. Deze structuur wordt omgezet in die van de doeltaal, waarna de uiteindelijke zin in de doeltaal gegenereerd wordt. De morfologische en de syntactische aspecten van de taal zijn beschreven in een Augmented Phrase Structure Grammar. Het systeem maakt gebruik van de volgende data: eentalige lexicale DB's, tweetalige DB's (transferwoordenboeken) en grammaticale DB's (met analyserregels, transferregels en generatieregels). Het systeem is geïmplementeerd voor LISP machines en het verst uigewerkt voor het Engels en het Duits. Men pretendeert in de toekomst 85% van een

tekst correct te kunnen vertalen. Momenteel worden er beschrijvingen van syntactische verschijnselen volgens het GPSG formalisme uitgewerkt en toegepast op het METAL systeem door de projectgroep in Barcelona (Alonso 1988).

Reeds eerder is door de firma Siemens voor het Spaans het MARS systeem ontwikkeld (Meya 1985, 1986, 1987a). Dit systeem dient om de woorden van een gegeven tekst te groeperen naar hun stam. Het kan gebruikt worden ten behoeve van een *interface* voor het raadplegen van een DB. De morfologische analyse wordt uitgevoerd door een contextvrije grammatica. Het betreft een Finite State Grammar. Het geheel bestaat verder uit een morfeem lexicon (ongeveer 7000 lemma's), een lijst van grafeem transformaties en een tabel met de hiërarchie van alternatieve segmentaties, d.w.z. een beschrijving van alle mogelijke morfeem sequenties). In totaal kent de grammatica 16 States. Het systeem is redelijk uitgewerkt voor het Spaans, maar nog niet volledig.

Bij de firma Intersoftware (Barcelona), die sinds 1975 actief is in Spanje op het terrein van de automatische verwerking van natuurlijke taal, is een systeem in ontwikkeling voor automatische indexering (Martí 1986). Het formalisme bestaat uit een Markov automaat, uitgebreid met condities. De analyse vindt plaats van links naar rechts, alle mogelijke interpretaties van een vorm worden opgeleverd. Er is een lexicon dat bestaat uit stammen, suffixen en flectiemorfemen, gerangschikt in modellen van homogeen morfologisch gedrag. Deze modellen zijn van tweeërlei soort: modellen van stammen en van suffixen en flectiemorfemen. Aan de lexicale eenheden zijn attributen verbonden met grammaticale informatie. Het systeem is nog niet volledig. Het stammenlexicon veronderstelt een grote voorbewerking, want voor iedere betekenis van een zelfde stam wordt afzonderlijk door attributen aangegeven welke suffixen daarmee kunnen samengaan.

Toepassingen van het GPSG formalisme op problemen uit de Spaanse grammatica zijn geleverd door U. Klenk in twee artikelen (Klenk 1985a, 1987). Naast het feit dat slechts enkele aspecten van de syntaxis van het Spaans aan de orde komen, geldt als beperking dat er geen *parser* ontwikkeld is op basis van Klenks beschrijving.²² Klenk geeft een grammatica van de mogelijke volgorde van de hoofdconstituenten van de Spaanse zin, d.w.z. van twee tot vier leden: met en zonder subject, zinnen met pronominaale objecten, zinnen zonder en met bijwoordelijke bepalingen en relatieve zinnen.

In opdracht van IBM werd in Madrid de realisatie van een *Diccionario de corrección ortográfica* ter hand genomen (Casajuana & Rodríguez 1985, Sopena 1987). Het woordenboek bevat 37000 ingangen. Van de woordvormen worden alleen de flectie-

---

²² Klenk beweert in het eerste artikel wel dat genereren en parseren met de door haar voorgestelde syntactische regels zonder probleem mogelijk is. Maar dit is nog niet in de praktijk gebracht.

morfemen gegenereerd, respectievelijk geanalyseerd. Er zijn dus geen regels voor compositie of derivatie in de grammatica opgenomen. De werkwoorden zijn verdeeld in groepen van regelmatige en onregelmatige werkwoorden, inclusief onregelmatigheden in accentuering, vocaalwisseling en orthografische veranderingen. Ieder werkwoord bevat informatie over de syntactische klasse van het werkwoord, het gebruik van de verschillende wijzen, tijden en niet-finiëte vormen. Voor de vervoeging wordt met een code verwezen naar algemene modellen. Helaas is niets bekend over het formalisme waarmee deze data zijn verwerkt. Er is wel een volledige lijst van alle werkwoorden gepubliceerd, meer dan 4000 in totaal, met hun codering. Het woordenboek is nog niet volledig. Het is bedoeld voor de generatie van vormen en niet voor analyse. Het woordenboek vormt onderdeel van het LEXIS project. Momenteel wordt gewerkt aan de syntactische karakterisering van de werkwoorden als eerste stap op weg naar een volledige grammatica. Evenals in het eerder genoemde MENTOR project (ook van IBM) het geval is, wordt ook deze grammatica geschreven in PLNLP programmeertaal (Rodríguez & Sopena & Villar 1989).

Naar het voorbeeld van M. Gross, in Frankrijk, en A. Elia, in Italië, wordt door Subirats Rüggerberg in Spanje het *Diccionario electrónico español* samengesteld (Subirats 1987, 1988). Dit zal een exhaustieve lijst gaan bevatten van de Spaanse woordenschat. Tot nu toe zijn alleen de werkwoorden (ongeveer 10.000) uitgewerkt. Momenteel vindt er een uitbreiding plaats tot 70.000 ingangen aan de hand van de Spaanse woordenboeken van María Moliner, de Real Academia Española de la Lengua en VOX. De samenstelling van het woordenboek vormt de eerste fase van een groter project waarin op termijn eveneens de ontwikkeling van een volledige grammatica van het Spaans is voorzien. Het systeem kent verschillende programma's voor de generatie van naamwoordsvormen en werkwoordsvormen. Voor het werkwoord zijn er twee elektronische kaartenbakken met data: 1. een bak met alle werkwoordsuitgangen gerangschikt volgens de werkwoordstijden; 2. een bak met algoritmen van de vervoeging van regelmatige en onregelmatige werkwoorden.

Hiernaast zijn er drie programma's. Een programma dat werkt op bak-1 en dat een nieuwe kaartenbak oplevert. Verder is er een programma voor voorbereiding van bak-2 dat eveneens een nieuwe kaartenbak oplevert. En een derde programma genereert dan de eigenlijke werkwoordsvorm. Het werkwoord is in infinitiefvorm aanwezig in de woordenlijst, voorzien van de aanduiding V en een getal dat verwijst naar het type vervoeging. Elke opgeleverde vorm is voorzien van informatie over tijd, wijs, persoon en getal. Adjectiva en nomina zijn naar het voorbeeld van de gangbare woordenboeken in de lijst opgenomen in de vorm mannelijk-enkelvoud. Zij kennen slechts één kaartenbak voor de afzonderlijke flectieklassen en hun vormen. Het *Diccionario electrónico español* is geschikt voor generatie en analyse van woorden.

Zoals blijkt uit bovenstaande opsomming van in uitvoering zijnde projecten, kan alleen maar een globale aanduiding gegeven worden van de opzet en in een enkel geval

de bereikte resultaten. Enerzijds is dit te wijten aan de beschikbare gegevens, anderzijds aan de ter beschikking staande ruimte hier. Getracht is in ieder geval de meest recente gegevens over de stand van zaken te verwerken. Het moge duidelijk zijn dat deze sterk aan verandering onderhevig is. Zo ontbreken er bij voorbeeld gegevens over een recent gestart project voor automatisch vertalen middels het systeem van een interlingua van de firma Fujitsu Española in Barcelona.

Met uitzondering van het werk dat verricht werd door U. Klenk zijn alle besproken projecten toepassingsgericht, hetgeen niet te verwonderen is, als men in ogenschouw neemt dat het merendeel gefinancierd wordt door commerciële instellingen. Dit maakt echter wel dat de onderzoeksactiviteiten die ontwikkeld worden aan beperkingen onderhevig zijn, omdat, naar men mag aannemen, het beoogde resultaat vooropstaat. Een dergelijke restrictie geldt niet voor het onderzoek, waarvan deze studie de weerslag vormt. Hier staat niet een beperkte, nauw omschreven toepassing voorop. Doel van ons onderzoek is het geven van een grammaticale beschrijving van het hedendaagse geschreven Spaans, zodanig dat op basis daarvan computerprogrammatuur voor morfosyntactische analyse verkregen wordt. De gevolgde werkwijze en de resultaten die neergelegd zijn in de formele grammatica zijn volledig toetsbaar.

2. Het EAG formalisme

2.1. Ontstaan en toepassingen

Een EAG (Extended Affix Grammar) is, zoals de naam reeds aanduidt, een soort grammatica, en niet een soort computerprogramma. Grammaticale verschijnselen worden in dit formalisme beschreven in termen van relaties tussen elementen en niet in termen van instructies tot het verrichten van bepaalde acties. Toch is dit formalisme afkomstig uit de informatica. Daar bestond sinds de jaren 50 de behoefte aan een instrument voor de beschrijving van de syntaxis van computertalen. Dit leidde tot de ontwikkeling van verschillende notatievormen, waarvan de meest bekende zijn de BNF (Backus Normal of Naur Form) (1959) en de VWF (Van Wijngaarden Form) (1965).¹ Beide zijn notatievormen voor contextvrije grammatica's. De meeste programmeertalen bezitten echter juist een contextgevoelige syntaxis (Cleaveland & Uzgalis (1977: 17, 45-46)). Vandaar dat men bleef zoeken naar een formalisme dat rekening hield met dit laatste aspect. Dit had als resultaat dat twee onderzoekers, onafhankelijk van elkaar, twee soorten grammatica's uitwerkten, die fundamenteel gelijkwaardig zijn. Het zijn de Attribute Grammar van Knuth (1968) en de Affix Grammar van Koster (1971). Beide stoelen op het basisprincipe dat elk symbool van een contextvrije grammatica (CFG), die de basis is van beide modellen, een vast aantal "attributen" of "affixen" krijgt met een vast domein. Dit betekent dat in één contextvrije regel van de grammatica de waarden van de aan de symbolen verbonden attributen zodanig kunnen variëren dat er in feite geen sprake is van één regel, maar van een verzameling regels. Op deze manier wordt een aanzienlijke besparing in de omvang van de grammatica bereikt. Beide grammatica's zijn bovendien geschikt voor het automatisch genereren van een *parser*, hetgeen niet gezegd kan worden van b.v. de Van Wijngaarden Grammatica.² In afwijking van de Attribute Grammar, die lijsten met attribuutwaarden kent, wordt in de Affix Grammar, naast de basisgrammatica, een nieuwe contextvrije grammatica (CFG) gedefinieerd, welke de toegestane waarden van de affixen oplevert. Aldus functioneert dit formalisme op twee niveaus: het ene omvat de basisgrammatica, een CFG, en het andere een tweede CFG met een opsomming van de legale waarden van de affixen. De laatste dienen niet alleen om informatie door te geven van de ene plaats in de grammatica naar de andere, maar ook voor de introductie van contextgevoelige restricties middels

---

¹ Zie voor een beschrijving van de verschillende notatievormen Cleaveland & Uzgalis (1977: 21-44) en voor het ontstaan van het EAG formalisme Aarts & van den Heuvel (1985)

² Deze is namelijk wel geschikt voor de productie van *strings*, maar niet voor de analyse van taal, omdat hij vergelijkbaar is met Chomsky's type 0 grammatica's.

evaluatie- en restrictieregels, toegevoegd aan de regels van de CFG. Het is met name de noodzaak tot het expliciteren van dit soort regels die het schrijven van een Affix Grammar eerder de taak maakt van een programmeur of een informaticus dan van een taalkundige. Dit bezwaar werd weggenomen, toen Watt (1974) zijn Extended Affix Grammar het licht deed zien. De gesignaleerde extensie ten opzichte van de Affix Grammar bestaat uit de toevoeging aan de grammatica van de concatenatie als impliciete operator, die samen met de consistente restrictie het werk doet. De consistente restrictie houdt in dat "affixen" met gelijke namen die op verschillende plaatsen in dezelfde regel voorkomen ook gelijke waarden moeten bezitten. Ten gevolge hiervan vervallen de expliciete evaluatie- en restrictieregels en krijgt de grammatica een contextgevoelig karakter. Dit laatste is belangrijk, omdat Postal reeds in 1964 op formele gronden (Postal 1964) beargumenteerde dat contextvrije grammatica's niet geschikt zouden zijn voor de beschrijving van natuurlijke talen. Een meer praktisch argument tegen het gebruik van CFG's dat aangevoerd wordt door Aarts & van den Heuvel (1985: 308) is dat een CFG een dermate groot aantal regels vereist voor de beschrijving van een taal dat dit nauwelijks te verwerken is door een machine, laat staan gelezen kan worden door een taalkundige. Dit is dan ook de reden dat de Nijmeegse Onderzoeksgroep voor Corpustaalkunde gekozen heeft voor een contextgevoelig formalisme, en wel dat van de EAG's. Inmiddels zijn er EAG's ontwikkeld voor deelbeschrijvingen van het Engels en van het Modern Standaard Arabisch, waardoor de geschiktheid van het formalisme is aangetoond.³ Een formele definitie van EAG's treft men aan in Kühling (1978). Deze is mathematisch geïntereerd, evenals de studies van Meijer (1980, 1986) over de implementatie van EAG's.

Tenslotte moet nog opgemerkt worden dat EAG's hulpmiddelen zijn die zich lenen voor de productie én voor de analyse van zowel formele als natuurlijke taal. In feite is hun toepassingsgebied in de informatica zo ruim dat men deze gebruikt voor de definitie van programmeertalen, maar ook als programmeertaal zelf. De voor het Spaans ontwikkelde EAG is bedoeld voor morfosyntactische analyse van teksten. Dit houdt in dat bij het opstellen van de regels van de grammatica ervan is uitgegaan dat alleen grammaticaal verantwoord tekstmateriaal voor analyse wordt aangeboden. Een aantal regels zal ongetwijfeld te liberaal blijken te zijn, indien deze gebruikt zouden worden voor de productie van zinnen.

---

³ Deze beschrijvingen worden o.a. verantwoord in Oostdijk (1984), voor het Engels, en in Ditters (1986), voor het Modern Standaard Arabisch. Beide onderzoekers werken aan een dissertatie die handelt over hetzelfde onderwerp.

2.2. Kenmerken

In het voorafgaande is reeds vastgesteld dat een EAG een grammatica is die twee niveaus onderscheidt; in feite is er sprake van twee CFG's die boven elkaar gesteld zijn. De eerste CFG, bestaande uit herschrijfgeregels voor een aantal non-terminalen, vormt de basis van de grammatica en de tweede definieert de waarden van de zogenaamde "affixen" die worden toegevoegd aan de non-terminalen van die basis-CFG. Deze "affixen" zijn onderdeel van een parameter-mechanisme dat dient voor het transport van waarden van de ene plaats in de grammatica naar een andere. Daarnaast worden zij gebruikt voor het opleggen van restricties op de toepassing van regels van de basis-CFG. De non-terminalen van de basis-CFG worden uiteindelijk herschreven als terminale symbolen. Om het gebruik van EAG's voor natuurlijke taal nader toe te lichten zullen wij gebruik maken van een concreet voorbeeld uit het Spaans. Hierin zijn enkele concordantieverschijnselen uit de Spaanse grammatica verwerkt, die wij in termen van mogelijke EAG regels zullen uitwerken. Uitgangspunt is de zin *Los tíos viven contentos*. Met deze zin corresponderen de volgende CFG-regels:

- (1) SENTENCE: NOUN PHRASE, VERB PHRASE.
- (2) NOUN PHRASE: DETERMINER, HEAD1.
- (3) DETERMINER: DEFINITE ARTICLE.
- (4) DEFINITE ARTICLE: STEM1, SUFFIX1, SUFFIX2.
- (5) STEM1: "l".
- (6) SUFFIX1: "o".
- (7) SUFFIX2: "s".
- (8) HEAD1: NOUN.
- (9) NOUN: STEM2, SUFFIX1, SUFFIX2.
- (10) STEM2: "tí".
- (11) VERB PHRASE: HEAD2, ATTRIBUTE.
- (12) HEAD2: VERB.
- (13) VERB: STEM3, SUFFIX3, SUFFIX4.
- (14) STEM3: "viv".
- (15) SUFFIX3: "e".
- (16) SUFFIX4: "n".
- (17) ATTRIBUTE: ADJECTIVE.
- (18) ADJECTIVE: STEM4, SUFFIX1, SUFFIX2.
- (19) STEM4: "content".

In bovenstaande regels wordt de zin herschreven in steeds kleinere eenheden: van woordgroepen tot de samenstellende morfemen van de afzonderlijke woorden. Om enkele non-terminalen met dezelfde naam - b.v. HEAD, STEM of SUFFIX - van elkaar te onderscheiden hebben we hieraan een numerieke code toegevoegd: HEAD1, HEAD2, STEM1, STEM2, enz. In de zin *Los tíos viven contentos* doen zich meerdere gevallen voor van concordantie: namelijk tussen *los* en *tíos*, tussen *los tíos* en *viven*, en tussen *los tíos* en *contentos*. Hierbij zijn betrokken de grammaticale categorieën geslacht, getal en persoon: namelijk geslacht en getal bij DETERMINER (*los*) en NOUN (*tíos*), en bij NOUN PHRASE (*los tíos*) en ATTRIBUTE (*contentos*); getal en

persoon bij NOUN PHRASE (*los tlos*) en VERB (*viven*). De hier gesignaleerde concordantiegevallen kunnen verklaard worden door de regels van een CFG die afzonderlijke non-terminale symbolen kent voor de verschillende grammaticale personen, geslachten en getallen en die één voor één de geoorloofde combinaties opsomt in een reeks herschrijfgeregels. Het moge duidelijk zijn dat een dergelijke beschrijving niet in één of twee regels gegeven kan worden. Een oplossing voor een beknoptere beschrijving van hetzelfde grammaticale verschijnsel wordt geboden door uitbreiding van de non-terminalen met parameters die de grammaticale categorieën geslacht, getal en persoon aanduiden. Niet de exacte waarden van die categorieën - mannelijk, vrouwelijk, enkelvoud, meervoud, enz. -, want die worden opgesomd in een andere CFG. Deze parameters zijn nu de "affixen" waarover eerder gesproken is. Zij worden geïncorporeerd in de herschrijfgeregels door middel van de non-terminalen *gender*, *number* en *person*. Dergelijke non-terminalen worden ook wel affixnamen genoemd. Enkele van de eerder geformuleerde regels krijgen nu een aangepaste vorm:

- ```
(1a) SENTENCE: NOUN PHRASE(gender, number, person),
              VERB PHRASE(gender, number, person).
(2a) NOUN PHRASE(gender, number, person):
      DETERMINER(gender, number),
      HEAD(gender, number, person).
(11a) VERB PHRASE(gender, number, person):
      HEAD2(number, person),
      ATTRIBUTE(gender, number).
```

De affixen *gender*, *number*, *person* kennen zogenaamde "metaregels", die op hun beurt deel uitmaken van een CFG. Het betreft de CFG van het tweede niveau. De uitwerking van de metaregels luidt:<sup>4</sup>

- ```
(20) gender :: MASCULINE;
          FEMININE.
(21) number :: SINGULAR;
          PLURAL.
(22) person :: 1;
          2;
          3.
```

In de Extended Affix Grammars zijn evaluatie- en restrictieregels impliciet: affixen met gelijke namen hebben in één en dezelfde regel ook identieke terminale waarden (de zogeheten *consistent substitution rules*). Dit betekent dat de affixen *gender*, *number* en *person* in regel (1a) aanwezig in de NOUN PHRASE en de VERB PHRASE voor beide dezelfde waarden vertegenwoordigen: of MASCULINE of FEMININE, of SINGULAR of PLURAL, of 1 of 2 of 3. Met de in regels (2a) en (11a) voorkomende identieke

---

⁴ De notationale conventies die gebruikelijk zijn in EAG's worden nader omschreven en samengevat aan het eind van dit hoofdstuk.

affixen gebeurt hetzelfde.

Als we regel (1a) een ruimere geldigheid willen geven, zullen we rekening moeten houden met de optionaliteit van de attribuutfunctie bij werkwoorden die geen koppelwoord zijn. Naast de zin *Los tfoos viven contentos* bestaat ook de correcte zin *Los tfoos viven*. De VERB PHRASE kent een affix *gender*, waarvan de waarde volgens regel (11a) identiek is aan die van het attribuut. En in regel (1a) kent datzelfde affix een waarde die gelijk is aan die van de NOUN PHRASE. Toch is het ATTRIBUTE niet altijd aanwezig. Dit betekent dat er geen constante identiekheid vereist kan worden tussen de waarde van het affix *gender* van de NOUN PHRASE en dat van de VERB PHRASE. We passen regel (1a) zodanig aan dat de affixen *gender* van NOUN PHRASE en VERB PHRASE niet langer dezelfde zijn:

```
(1b) SENTENCE: NOUN PHRASE(gender, number, person),
                VERB PHRASE(gender1, number, person),
                coord gender(gender, gender1).
```

De affixnamen *gender* en *gender1* zijn niet identiek, zodat de terminale waarden ervan evenmin noodzakelijkerwijs gelijk zijn. Bovendien hebben we een nieuw lid toegevoegd aan de definitie van regel (1b): *coord gender(gender, gender1)*. Dit vertegenwoordigt een nieuw type regel, genaamd "predikaat". Een predikaat berekent het lidmaatschap van een relatie over de affixen, sluit analyses uit waarvoor de relatie niet geldt. Met andere woorden een predikaat bepaalt de waarden die deze kunnen krijgen. In dit geval is het zo dat de waarde van *gender1* (van de VERB PHRASE) leeg is of identiek aan die van de NOUN PHRASE. Het predikaat kent daarom deze regels:

```
(23) coord gender(gender, gender): ;
      coord gender(gender, EMPTY): .
```

Men ziet dat van de predikaatregels alleen de linkerkant, het gedeelte voor de dubbele punt, gevuld is en de rechterkant leeg. Er vindt een lege herschrijving plaats. In het eerste alternatief van regel (30) wordt bepaald dat beide waarden van *gender* gelijk zijn, terwijl het tweede geldt voor het geval dat de attribuut optie niet gerealiseerd is en daarom de waarde voor *gender1* leeg (EMPTY) is.

Op vergelijkbare wijze kan in de regel voor de VERB PHRASE de optionaliteit van de affixen *gender* en *number* van het attribuut verwerkt worden. Aangezien de waarde voor *gender* van de VERB PHRASE altijd identiek is aan die van het attribuut - HEAD2 heeft geen *gender* - kan men volstaan met het formuleren van een predikaat voor het affix *number*. Het affix *number* van HEAD2 (van het werkwoord) en dat van het attribuut worden opgenomen in dit predikaat. En de regels daarvan moeten bepalen dat de *number* waarde van het ATTRIBUTE of identiek is aan die van HEAD2 of EMPTY. De regel wordt dan:

```
(10b) VERB PHRASE (gender, number, person):  
      HEAD2 (number, person),  
      ATTRIBUTE (gender, number1),  
      coord number (number, number1).
```

```
(24) coord number (number, number): ;  
      coord number (number, EMPTY): .
```

In bovenstaand voorbeeld hebben we globaal de verschillende soorten regels verwerkt die deel uitmaken van het Extended Affix Grammar formalisme: contextvrije herschrijfgeregels, metaregels en predikaatregels. Resumerend stellen wij vast dat de grammatica is opgebouwd uit de volgende elementen:

- Een finiete verzameling *herschrijfgeregels* voor de beschrijving van zinnen van de taal op contextvrij niveau.
- Deze *herschrijfgeregels* bevatten twee soorten symbolen: *terminale* en *non-terminale*. Terminalen zijn de lexicale elementen en worden niet nader gedefinieerd in de grammatica; non-terminalen, daarentegen, zijn grammaticale elementen en worden in de grammatica gedefinieerd. Een speciale non-terminaal is het *startsymbool*; dit definieert de gehele taal of dat deel ervan dat beschreven wordt.
- De *affixen* zijn parameters die worden toegevoegd aan de non-terminalen van de contextvrije grammatica. Affixen kennen non-terminale *affixnamen* en terminale *affixwaarden*. Meerdere non-terminalen kunnen dezelfde affixnamen bevatten. Een *affixdomein* is de verzameling waarden die een affixnaam heeft.
- *Metaregels* definiëren affixdomeinen. Alle metaregels samen vormen de contextvrije grammatica van het tweede niveau: de metagrammatica.
- Elke non-terminaal heeft een vast aantal affixen door de gehele grammatica heen.
- Restricties op affixen en hun waarden in contextvrije regels worden uitgedrukt door *predikaten*. Deze kenmerken zich door een lege rechterkant van de herschrijfgregel. Er vindt geen productie plaats van enige terminaal of non-terminaal. Predikaten krijgen meestal namen die uitdrukken wat daarin beregeld wordt. Zo vindt men formuleringen als: "If ... then" of "Where ...", waarbij op de plaats van de punten het grammaticaal verschijnsel, dan wel de betrokken affixnamen genoemd worden. Wij geven er de voorkeur aan alle predikaten in te leiden met de term *coord* van *coordination*, niet in syntactische zin, maar in algemene zin gebruikt. Deze term drukt namelijk uit dat er in het predikaat verband wordt gelegd tussen affixen genoemd in deze regel en affixen genoemd in andere leden van de herschrijfgregel. Vervolgens wordt eraan toegevoegd om welke het gaat: *coord gender/number/type verb/...*

De notationale conventies die op contextvrij niveau en op dat van de affixen en predikaten gebruikt worden zijn als volgt samen te vatten.

- Het startsymbool van de grammatica staat in een regel met de vorm: non-terminaal komma punt.
- De herschrijfgeregels van het eerste niveau hebben een dubbele punt (:) als scheiding tussen linker- en rechterkant; een komma (,) als verbinding tussen de leden van de rechterkant en een punt (.) als afsluiting van de regel. Zijn er meerdere alternatieven voor de rechterkant van de regel, dan worden deze gescheiden door een punt komma (;). De linker- en rechterkant wordt dan niet herhaald, tenzij de affixwaarden daarvan verschillend zijn.
- Affixnamen staan tussen haakjes direct achter de non-terminalen van het eerste niveau en worden onderling gescheiden door komma's.
- Metaregels, waarin affixen gedefinieerd worden, zijn herkenbaar aan de dubbele dubbele punt (::) als verbinding tussen linker- en rechterkant van de regel. Verder worden komma (,), punt komma (;) en punt (.) gebruikt met dezelfde betekeniswaarde als in de regels van het eerste niveau.
- De terminalen van het eerste niveau - de lexicale elementen - schrijft men tussen dubbele aanhalingstekens ("...") en in kleine letters. De terminale affixwaarden worden geschreven in hoofdletters.

Een aspect van de affixen dat nog niet ter sprake is gekomen, is de zogenaamde *flow*. Daarmee wordt bedoeld de richting waarin de affixwaarden zich bewegen door de ontledingboom, een deel daarvan of in het meest beperkte geval door één regel van de grammatica. Men onderscheidt *inherited* en *derived* affixen, of ook wel genoemd *synthesizing* en *analyzing* affixen. In het eerste geval gaat de informatie van beneden naar boven (*bottom-up*), in het tweede geval volgt deze de omgekeerde richting (*top-down*). Meestal is er sprake van een *flow* die van beneden naar boven gaat, dat wil zeggen van *inherited* of *synthesizing* affixen. Het gebruik van de omgekeerde richting van de *flow* is kenmerkend voor die gevallen waarin contextuele informatie gebruikt wordt voor de analyse van een bepaalde non-terminaal. Taalkundig gesproken is een expliciete aanduiding van de richting van de *flow* irrelevant. Zo heeft het bij het verschijnsel van concordantie in *number* en *person* tussen onderwerp en werkwoord geen zin vast te stellen welk element regent is en welk element geregeerd wordt, vooropgesteld dat een dergelijke vaststelling al mogelijk is. In het algemeen zal bij concordantie de hiërarchie van de betrokken syntactische categorieën een rol spelen, maar eveneens de lineaire volgorde waarin de elementen geplaatst zijn ten opzichte van elkaar. Voor de morfosyntactische analyse heeft het geen gevolgen, of een element regent of geregeerd is. En voor de formele grammatica van het EAG type geldt dat een EAG *parser generator* de richting van de *flow* zal afleiden uit de herschrijfgeregels, en wel uit de volgorde van de elementen. Daarom zullen wij bij de uitwerking van de formele grammatica voor het Spaans in hoofdstuk 3 geen aandacht besteden aan de *flow* van de affixen en deze ook niet expliciet in de regels aangeven.

Los hiervan staat dat een juiste keuze van de *flow* belangrijke gevolgen kan hebben voor de snelheid van het parseringsproces. De richtingaanduiding van de *flow* wordt dan

niet op taalkundige gronden aangebracht, maar op computationele gronden, namelijk om bepaalde analysepaden waarvan bij voorbaat aangenomen kan worden dat deze geen resultaat opleveren voor de machine te blokkeren. Een dergelijke toepassing van de richting van de *flow* houdt verband met de gebruikte *parser generator*, namelijk met de voorlopige vorm die deze heeft. Gezien het ontbreken van de taalkundige relevantie bij het eventueel benutten van de *flow* zullen wij deze geheel buiten beschouwing laten. Dit geldt evenzeer voor een andere parseertechisch gemotiveerde aanpassing van de formele regels die aangeduid wordt met de term linksfactorisering. Deze houdt in dat, bij het voorkomen van verschillende alternatieve definities van eenzelfde non-terminaal, de alternatieven onder één noemer gebracht worden voor het deel dat deze gemeenschappelijk hebben. Ook deze taalkundig irrelevante optimalisatie wordt niet teruggevonden in het volgende hoofdstuk. Wij zullen in deze studie de regels van de EAG voor het Spaans geheel formuleren volgens de in dit hoofdstuk besproken basisprincipes en met gebruikmaking van de gegeven notationele conventies.

3. Formele grammatica van het Spaans

3.1. Inleiding

3.1.1. Uitgangspunten

Het grammaticale model dat gehanteerd wordt bij de beschrijving van de structuur van het Spaans die in dit hoofdstuk aan de orde komt, is gebaseerd op methodes ontleend aan drie verschillende benaderingswijzen van taalkundige structuren.¹ Als kern en belangrijkste fundament fungeert het *Immediate Constituent* model. Dit model, dat het verst ontwikkeld en toegepast is voor de beschrijving van natuurlijke taal,² kenmerkt zich door het toestaan van de recursie van gelijke structuren in verschillende delen van de grammatica. Het *Head and Modifier* model, o.a. geformaliseerd in *Dependency Grammar*, gaat uit van een structuur bestaande uit meerdere lagen die gekenmerkt wordt door de verplichte aanwezigheid van één HEAD, eventueel vergezeld van één of meerdere MODIFIERS. Deze HEAD functie hebben wij ook opgenomen in de meeste door ons te beschrijven structuren. Van de methode die bekend is onder de naam *Slot and Filler*, of ook wel *Role Structure*, is de systematische afwisseling afkomstig tussen grammaticale functie en categorie. Deze alternantie is een kenmerk van onze beschrijving van de grammaticale structuren. Een morfologische categorie wordt steeds herschreven als één functie of een verzameling van functies, en een functie weer als een categorie, net zolang tot het lexicaal niveau bereikt is. De morfologische categorie van een woord of woordgroep wordt bepaald door de woordklasse waartoe het losse woord of de kern van de woordgroep - afgezien van een enkele uitzondering³ - behoort. Grammaticale functies zijn de benamingen voor de relaties waarin de constituenten van een bepaalde structuur ten opzichte van elkaar staan. De verzameling *Immediate Constituents* die in een taalkundige structuur te onderscheiden zijn vormen samen de *Phrase Structure*. Deze is grafisch o.a. door haken in de geschreven tekst of een boomdiagram weer te geven. In ons model bevatten die bomen niet alleen informatie over de catego-

---

¹ Een bespreking van de drie benaderingen treft men aan in Winograd (1983: 72-82).

² Het constituentiemodel heeft een ontwikkeling doorgemaakt die loopt van Bloomfield via Wells en Harris tot Chomsky en volgelingen. Door de laatstgenoemden is het geformaliseerd en onderworpen aan mathematische studie. Zie Lyons (1971: 213-214).

³ Men denke hierbij aan de PREPOSITIONAL PHRASE. Het daarin aanwezige voorzetsel wordt door de meeste taalkundigen niet als kern van de groep beschouwd.

rie van de *Immediate Constituents*, maar ook over de functie ervan. En daarnaast nog over de volgorde waarin de constituenten zich presenteren in de lineaire zinsstructuur. In de regels is er sprake van een concatenatie van elementen, niet van een vrije volgorde. Ook recursie van elementen is verwerkt in de boomstructuren. De bomen zijn opgebouwd uit *nodes* die zijn te onderscheiden in *root*, *parents*, *children* en *leaves*. De *root node* bevat de naam van de totale structuur, de *children nodes* die van de (sub)functies en (sub)categorieën die in die structuur aanwezig zijn. En met de *leaves* corresponderen de lexicale elementen. Onze formele beschrijving is niet gebaseerd op een opdeling van taalkundige structuren in binaire eenheden. Zoals verderop zal blijken, maken wij juist gebruik van de aanwezigheid van functiebenamingen in de boomstructuur om deze platter te maken door categorieën te herschrijven als meer dan twee *children*.

De beschrijving van de verschillende woordgroepen die in het Spaans te onderscheiden zijn, is gebaseerd op morfosyntactische criteria, d.w.z. dat getracht wordt de onderlinge samenhang aan te geven tussen vorm en functie, waarbij onder vorm ook verstaan wordt de volgorde van de elementen binnen een gegeven structuur. Functie is, zoals gezegd, de relatie tussen elementen in een bepaalde structuur. Natuurlijke taal (teksten, zinnen, maar ook samenhangende delen daarvan) vertoont een lineaire structuur, is een systematisch geordend geheel waarin de elementen elkaar opvolgen. Met de functie van een element correspondeert een specifieke vorm en/of plaats binnen de gegeven structuur. Ook kent de taal speciale verbindingselementen die dienen om de functies van constituenten ten opzichte van elkaar aan te geven (voorzetsels en voegwoorden). Ontbreken zowel specifieke vormen als verbindingselementen dan kunnen zich ambiguïteiten voordoen, tenzij de woordvolgorde uitsluitel geeft: *Comen los puercos*, wie eet wie, is *los puercos* onderwerp of lijdend voorwerp?

Het doel van onze beschrijving is het weergeven van de structuur van de taal op het niveau van concrete taaluitingen en met behulp van deze beschrijving een formele grammatica te ontwikkelen die een consistente en zo compleet mogelijke beschrijving bevat van het Spaans. Het ligt niet in onze bedoeling semantische aspecten van taaluitingen te beschrijven. De bekende procedees uit de structurele taalkunde, zoals: het vaststellen van paradigmatische en syntagmatische relaties, het toepassen van substitutie, deletie en permutatie methodes, zijn door ons gehanteerd bij het herkennen van functies en categorieën van woorden en woordgroepen. Deze beide, functie en categorie, zijn de twee bouwstenen waaruit onze beschrijving is opgebouwd. Hierin volgen wij de werkwijze die gebruikelijk is in de Nijmeegse school binnen de Corpus Linguïstiek.⁴

---

⁴ In ieder geval is dit de beschrijvingsmethode die tot nu toe gehanteerd wordt in de onderzoeksgroep op het gebied van de Corpus Linguïstiek die in Nijmegen actief is. Zie o.a. Oostdijk (1984) en Ditters (1986).

Bezie men een woordgroep zoals een Noun Phrase, dan kan men met betrekking tot deze groep twee soorten structuur onderscheiden. Een externe structuur, het grotere geheel (de zin met name) waarvan de Phrase deel uitmaakt, en een interne structuur, namelijk de samenstelling van de woordgroep zelf. Iedere structuur kent één of meerdere functies. Functies worden steeds herschreven in categorieën, soorten van woorden of woordgroepen. Maar binnen het geheel van de grammatica doet een functiebenaming ook dienst als verzamelnaam voor meerdere categorieën. Zo kan de kern-functie binnen een Noun Phrase, het HEAD, vervuld worden o.a. door een COMMON NOUN, een PROPER NOUN of een PRONOUN. Bovendien maakt het onderscheid tussen functie en categorie het mogelijk structuren te vereenvoudigen door constituenten op gelijk niveau te plaatsen die eigenlijk een ondergeschikte functie hebben ten opzichte van elkaar: immers de functiebenaming en de definitie ervan lichten ons in over de rol die de betreffende functie speelt in de structuur waarin deze voorkomt. In de structuur van de Noun Phrase heeft de vooropgeplaatste bepaling bij een Noun betrekking op dat Noun inclusief de eventuele achtergeplaatste bepaling(en): dus in *los buenos vinos franceses* is *vinos franceses* en niet alleen *vinos* ondergeschikt aan *buenos*. Toch kan de structuur op horizontaal niveau weergegeven worden als: PREMODIFIER - HEAD - POSTMODIFIER. Het uitgangspunt dat categorieën steeds bestaan uit één of meerdere functies die dan weer als categorieën worden herschreven, brengt met zich mee dat het noodzakelijk is in bepaalde gevallen functies en/of categorieën in te voeren met de bijbehorende benamingen die niet gangbaar zijn in de taalkunde. Bij coördinatie van constituenten wordt ervan uitgegaan dat een hogere categorie de coördinatie domineert; dus een coördinatie van twee of meer adjectieven veronderstelt een overkoepelende categorie die de delen van de coördinatie omvat, en in de lijn van onze beschrijving correspondeert met deze categorie ook een functie. Voor het overige volgen wij in grote lijnen de benamingen voor functies en categorieën die gebruikelijk zijn in de Engelse taalkundige traditie, zoals deze aangetroffen wordt in het handboek van Quirk *et al* (1972).

De centrale en onmisbare functie binnen de meeste Phrases (namelijk die met een endocentrische structuur) wordt vervuld door het HEAD; eventuele andere functies die het HEAD vergezellen ontvangen benamingen die deels ontleend zijn aan hun plaatsing en functie: PREMODIFIER en POSTMODIFIER, deels afkomstig zijn van de traditionele functiebenaming: DIRECT OBJECT, INDIRECT OBJECT, SUBJECT, enz., gebaseerd op logisch-semantic criteria. Op het niveau van het woord als eenheid kan in veel gevallen een morfologische analyse toegepast worden die kleinere, samenstellende delen onderscheidt: voorvoegsels, achtervoegsels, flectiemorfemen. Is een dergelijke deling niet mogelijk, dan vallen categorie en lexicale eenheid samen. Dit is het geval bij het voorzetsel en het voegwoord. Deling van een woord kan resulteren in een eenheid die STEM genoemd wordt, een subcategorie van de desbetreffende categorie, waaraan bepaalde prefixen, suffixen kunnen en in ieder geval één of meerdere flectiemorfemen moeten worden toegevoegd. Met de benaming BASE duiden we op een lexicale eenheid die enige flectie informatie inherent heeft: het zelfstandig naamwoord *calle*

is een BASE want het geslacht (vrouwelijk) is inherent, maar *bonit* is een STEM waarvan dient te worden toegevoegd het flectiemoorfeem *o* voor mannelijk of *a* voor vrouwelijk. Maar ook de BASE *calle* evenals *bonito*, *bonita* kent een flectiemoorfeem voor meervoud: *s*. Bij ADJECTIVES en NOUNS vallen daarom categorie en lexicale eenheid niet systematisch samen. Deze categorieën worden altijd herschreven als een BASE of een STEM. Het is dus zo dat aan een STEM altijd één of meerdere flectiemoorfeemen worden toegevoegd bij gebruik in een Phrase terwijl een BASE die voor het enkelvoud ongemarkeerd is (flectiemoorfeem $\emptyset$) in die vorm wel gelijk is aan de categorie, vergelijk: *una casa bonita*, *la ciudad grande*.

In het kader van deze studie trachten wij een zo consistent en compleet mogelijke beschrijving te geven van de syntactische structuren die de verschillende woordgroepen bieden. En wij hopen met onze beschrijving een zo ruim en algemeen mogelijke geldigheid te bereiken, zodat de formele grammatica in de vorm van een EAG (Extended Affix Grammar) die op basis ervan wordt uitgewerkt, geschikt zal blijken te zijn na omzetting in een automatische *parser* willekeurige tekstfragmenten met zo min mogelijk interventies te analyseren. Bij de beschrijving van de grammaticale structuren van het Spaans zijn wij niet uitgegaan van één of meerdere specifieke handboeken of studies. Waar het algemeen geaccepteerde principes van de Spaanse grammatica betreft, kunnen wij verwijzen naar de gangbare handboeken en deelstudies en geven wij geen specifieke bron van de gegevens aan.⁵ Waar sprake is van minder gangbare interpretaties vermelden wij ter plaatse de door ons gehanteerde literatuur. Verder zullen wij binnen het kader van het beschrijvingsmodel dat wij hanteren ook een aantal originele voorstellen formuleren tot beschrijving van bepaalde structuren.

3.1.2. Contextvrije structuur van de sentence

Als startpunt voor onze grammaticale beschrijving van het Spaans kiezen wij de SENTENCE, en wel de SIMPLE SENTENCE: de enkelvoudige zin, hierna te noemen SS. In dit hoofdstuk presenteren wij de woordgroepen die deel kunnen uitmaken van de categorie SS op het contextvrije niveau. Deze woordgroepen komen dan in de hierna volgende hoofdstukken afzonderlijk aan de orde. Beschreven worden de contextvrije en contextgevoelige aspecten van de groepen. En op basis van die beschrijving zullen wij steeds de EAG regels formuleren die gelden voor elk van de betreffende woordgroepen. Daarna keren wij weer terug tot de SS om ook de contextgevoelige informatie aan de

---

⁵ Met name kunnen wij hier noemen Alarcos Llorach (1978), Alcina & Blecua (1975), Contreras (1978), Gili Gaya (1972), Gutiérrez Araus (1978), Manacorda de Rosetti (1961), Marcos Marín (1980), Real Academia Española (1973), Sánchez Márquez (1972), Stockwell *et al* (1965).

beschrijving en de EAG regels toe te voegen.

Er zijn in een enkelvoudige zin meerdere al dan niet verplichte constituenten aan te duiden. Allereerst dient er één en niet meer dan één finiet werkwoord aanwezig te zijn.⁶ Dit fungeert als HEAD van de SS. Het kent waarden voor de grammaticale categorieën *person*, *number*, *mood* en *tense*. Later zullen wij zien dat enkele hiervan een rol spelen op het contextgevoelige niveau van de grammatica. Op een contextvrij niveau dat alleen uitgaat van lexicale categorieën zijn deze niet van belang. De overige functies van de SS zijn alle optioneel en gerangschikt rond het HEAD. Het zijn: ADVERBIAL, SUBJECT en COMPLEMENT.

In navolging van Alarcos Llorach (1978e:163) menen wij dat de Spaanse zin een lexicaal en een grammaticaal subject kent. Het grammaticale subject valt samen met de flectiormorfemen van *person* en *number* van het werkwoord en is daarom aanwezig in iedere zin. Aangezien het inherent is aan het finiete werkwoord, nemen wij het grammaticale subject niet als aparte functie op in de structuurbeschrijving van de SS. Wat in de Spaanse taalkunde als regel verstaan wordt onder de syntactische functie SUBJECT (SU), en als zodanig ook voorkomt in de zinsstructuur die wij hanteren, is in feite een lexicale expansie van het grammaticale subject. Dit lexicale SU is niet verplicht en ondergeschikt aan het grammaticale, en via dit aan het HEAD van de SS. SU en HEAD maken derhalve deel uit van een endocentrische structuur.

In de functie COMPLEMENT (COMPL) treffen we een verzameling aan van de bepalingen die verplicht of optioneel een werkwoord van een bepaalde syntactische klasse vergezellen. Deze bevat o.a. DIRECT OBJECT, INDIRECT OBJECT, SUBJECT COMPLEMENT, OBJECT COMPLEMENT. Omdat wij in onze grammatica steeds een systematische overgang van functie naar categorie aanhouden, herschrijven wij de functie COMPL als de categorie COMPL PHRASE die op zijn beurt dan de verschillende zojuist genoemde functies bevat. Wij zijn ons ervan bewust dat de functie COMPL en de categorie COMPL PHRASE, zoals door ons hier gehanteerd, geen gangbare begrippen zijn in de syntaxis. Wij menen echter in wat volgt aannemelijk te maken dat beide een wezenlijke rol spelen in onze formele grammatica van het Spaans.

De functie ADVERBIAL (ADV) beschrijft de bijwoordelijke bepalingen bij de zin (eventueel nog te onderscheiden van die bij de relatie onderwerp gezegde), en bij het werkwoord als kern van het gezegde. Dergelijke bijwoordelijke bepalingen zijn optioneel en komen voor op tal van posities binnen de zin. In onze structuurbeschrijving van de SS gaan we uit van een ADV optie vóór het HEAD en een aan het slot van de zin.

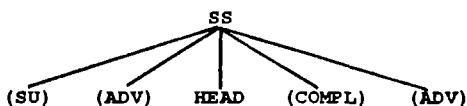
---

⁶ De NON-FINITE CLAUSE wordt door ons als een aparte categorie beschouwd met een eigen structuur en functie. Een beschrijving daarvan wordt gegeven in hoofdstuk 3.10.

Daarnaast kan zowel het SUBJECT (SU) als elk van de complementen bij het werkwoord, opgenomen in de COMPL optie, voorafgegaan worden door een ADV. Dit houdt in dat het SU, indien het gerealiseerd is, herschreven wordt als een SU voorafgegaan door een ADV optie. Hetzelfde geldt voor de verschillende complementen die deel uitmaken van de COMPL PHRASE. Met nadruk moet er in dit verband op gewezen worden dat deze beschrijving enkel en alleen bedoeld is om de plaatsing van de bijwoordelijke bepalingen te verklaren en niet het semantisch bereik ervan. Dus een ADV die voorafgaat aan het SU kan betrekking hebben op de complete SS, of op de combinatie SU - HEAD, en is niet noodzakelijkerwijs alleen een bepaling bij het SU.

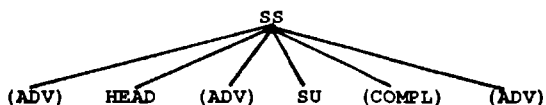
De componenten van de SS kunnen onderling op meerdere manieren geordend zijn. Er zijn drie basisstructuren te onderscheiden.

(1a)

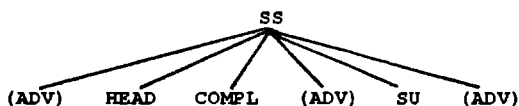

Omdat de positie van het SU in de structuur van de SS niet vast is maar kan wisselen o.a. afhankelijk van het semantische type van het werkwoord of het type van de zin (medelingszin - vraagzin),⁷ kennen wij ook de volgende alternatieve structuren:

(1b)

(1c)

⁷ Manteca Alonso - Cortés (1987, 181-182) meent zelfs dat er in het Spaans geen specifieke structuren zijn voor een vraagzin, medelingszin of exhortatieve zin. Een dergelijke klassificering is volgens hem afhankelijk van pragmatische factoren. Voor een uitgebreide beschrijving van de structuren waarin het lexicaal onderwerp volgt op het finiete werkwoord verwijzen wij naar Hatcher (1956) en Fernández Ramírez (1986: 430-462). In dit verband kan ook nog vermeld worden dat Gutiérrez Araus (1978: 32) heeft geconstateerd dat in 72,6% van de door haar geanalyseerde zinnen uit de corpora van Marías en d'Ors het subject voorafgaat aan het finiete werkwoord en in 27,4% van de zinnen volgt op het werkwoord. Dit alles uiteraard met betrekking tot die zinnen uit de beide corpora die een expliciet lexicaal onderwerp bezitten; te weten: 65,7% van het totaal aantal zinnen (Zie Gutiérrez Araus 1978: 31).

In structuur (1b) is SU verplicht aanwezig, zoals ook in (1c) waarin eveneens de COMPL functie verplicht is. Het gaat in beide structuren om een gemarkeerde plaats voor SU, afwijkend van de meest algemene structuur die gegeven is onder (1a). Ter verduidelijking van de drie structuren mogen de volgende zinnen gelden waarvan de nummering correspondeert met die van hierboven:

(1a) *(Pablo) (no) fuma (tabaco)*

(1b) *(De pronto) abre (ahí) un hombre (la puerta principal)*

(1c) *(Por la mañana) abre la puerta (siempre) un hombre desconocido con una llave muy grande.*

EAG REGELS

De globale contextvrije regels die corresponderen met bovenstaande structuren zijn de volgende:

```
(1a) c ss : n su option,
           n adv option,
           f head,
           n compl option,
           n adv option;
(1b)      n adv option,
           f head,
           n adv option,
           f su,
           n compl option,
           n adv option;
(1c)      n adv option,
           f head,
           f compl,
           n adv option,
           f su,
           n adv option.
```

De prefixen *f*, *c*, *n* die voorafgaan aan de leden die voorkomen in bovenstaande regel met zijn alternatieven geven aan of het gaat om een functie *f*, een categorie *c* of een naam die noch functie noch categorie aanduidt *n* (dit laatste is b.v. het geval bij een optie). Later zullen we zien dat het prefix *n* ook dient voor het aangeven van subcategorieën zoals een VERB STEM of een VERB BASE behorende bij een VERB.

(2a) *n su option* ;

(2b) *n adv option*,
f su.

- (3a) n ADV OPTION: ;
 (3b) f ADV,
 n ADV OPTION.

Uit (2a,b) blijkt dat de SU OPTION leeg kan zijn of kan worden gevuld door een SU, eventueel nog voorafgegaan door een ADV. De herschrijfgregel voor de ADV OPTION (3a,b) bepaalt dat deze leeg is of vol. In het laatste geval is de optie gerealiseerd door een ADV functie die dan weer gevolgd wordt door een nieuwe ADV OPTION. Dit laatste houdt in dat in principe een onbeperkt aantal asyndetisch verbonden adverbiale bepalingen is toegestaan. De regel voor de COMPL OPTION luidt tenslotte:

- (4a) n COMPL OPTION: ;
 (4b) f COMPL.

De functies die ter sprake zijn gekomen in de regels (1b)-(4b) worden herleid tot de volgende taalcategorieën:

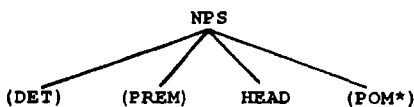
(5) f HEAD : c VP.	(VP = VERB PHRASE)
(6) f SU : c NP.	(NP = NOUN PHRASE)
(7a) f ADV : c AVP;	(AVP = ADVERB PHRASE)
(7b) c PP.	(PP = PREPOSITIONAL PHRASE)
(8) f COMPL : c CP.	(CP = COMPLEMENT PHRASE)

In de nu volgende hoofdstukken worden de categorieën die voorkomen in regels (5)-(8), uitgebreid met de woordgroep AP (ADJECTIVE PHRASE), aan een nader onderzoek onderworpen. Dit zal het materiaal opleveren om de pertinente EAG regels te formuleren op contextvrij en contextgevoelig niveau. Deze regels zullen het tenslotte mogelijk maken die voor de SS te completeren met de affixregels van het contextgevoelige niveau. Voor het onderscheid tussen contextvrije en contextgevoelige regels mogen wij verwijzen naar de bespreking van het EAG formalisme in hoofdstuk 2.

3.2. Noun Phrase

3.2.1. Noun Phrase Simple

De woordgroep die als kern één en niet meer dan één zelfstandig naamwoord heeft noemen wij een NP SIMPLE (afgekort NPS). De categorie NPS kent de volgende interne functies: DETERMINER (DET), PREMODIFIER (PREM), HEAD, POSTMODIFIER (POM). Schematisch weergegeven:

Het HEAD vervult de centrale, onmisbare functie binnen de groep; de overige functies zijn optioneel en gerangschikt rond het HEAD. De categorie die de HEAD functie vervult, bezit waarden voor getal en geslacht: enkelvoud / meervoud, mannelijk / vrouwelijk. Deze waarden zijn inherent aan het woord of vinden uitdrukking in speciale flektiemorfemen. In voorkomende gevallen bepaalt het HEAD de morfologische vormen voor getal en geslacht van de categorieën die de bij het HEAD behorende functies vervullen, met uitzondering van een NP die de POM functie vervult (als beperkende appositie), of een PP in dezelfde functie.

EAG REGELS

De eerste contextvrije regel die geldt voor de NPS luidt:

- (1) c NPS: n DET OPTION,
           n PREM OPTION,
           f HEAD,
           n POM OPTION.

c = categorie; f = functie; n = categorie noch functie.

Opties kunnen al dan niet gerealiseerd worden; zo ja, dan worden zij herschreven als een functie:

- (2a) n DET OPTION: ;
 (2b)   f DET.
- (3a) n PREM OPTION: ;
 (3b)   f PREM.
- (4a) n POM OPTION: ;
 (4b)   f POM.

De a regels geven steeds een lege invulling voor de optie.

Voegen wij nu in de vorm van affixen informatie toe die contextgevoelig is en betrekking heeft op de grammaticale categorieën van gender (*g*) en number (*n*), dan wordt regel (1):

```
(1a) c NPS(g, n):
      n DET OPTION(g1, n1),
      n PREM OPTION(g2, n2),
      f HEAD(g3, n3),
      n POM OPTION(g4, n4).
```

Omdat DET, PREM en POM opties zijn, hebben deze namen voor de waarden voor *gender* en *number* die verschillend zijn van elkaar. De beide affixen hebben de volgende beschrijvingen:

```
(5) g :: MASC;      (MASC = masculine)
      FEM;          (FEM = feminine)
      ALL.           (ALL = ongemarkeerd)

(6) n :: SING;      (SING = singular)
      PLU;          (PLU = plural)
      BOTH.          (BOTH = ongemarkeerd)
```

Ook heeft het HEAD wellicht in tegenstelling tot wat men zou verwachten namen voor de waarden van *g* en *n* welke verschillen van die van de totale NPS omdat in gevallen waarin het HEAD een lexicaal element bevat dat formeel ambigu is voor *g* of *n*, denk aan *gula* of *crisis*, een eventueel aanwezig DET, PREM of POM element wel de juiste waarde geeft voor het affix: *un gula*; *una gula*; *crisis económica*; *crisis económicas*.

De predikaten *coord 4 gender* en *coord 4 number* brengen de *g* en *n* waarden van DET, PREM, HEAD en POM met elkaar in verband, zodanig dat steeds voor elk van de twee affixen twee waarden vergeleken worden. Eerst die van DET en PREM die een nieuwe waarde opleveren welke weer met de volgende (van het HEAD) vergeleken wordt, waarna de nieuw opgeleverde waarde samengebracht wordt met die van de POM en vervolgens de waarde voor de NPS wordt vastgesteld.

De eerste regel van de grammatica wordt dan:

```
(1b) c NPS(g, n):
      n DET OPTION(g1, n1),
      n PREM OPTION(g2, n2),
      f HEAD(g3, n3),
      n POM OPTION(g4, n4),
        n coord 4 gender(g1, g2, g5),
        n coord 4 gender(g5, g3, g6),
        n coord 4 gender(g6, g4, g),
        n coord 4 number(n1, n2, n5),
        n coord 4 number(n5, n3, n6),
        n coord 4 number(n6, n4, n).
```

De regels die corresponderen met de beide predikaten zijn:


```
(7) n coord 4 gender(g, g, g) : ;
    n coord 4 gender(g, EMPTY, g) : n not equal(g, EMPTY);
    n coord 4 gender(EMPTY, g, g) : n not equal(g, EMPTY);
    n coord 4 gender(g, ALL, g) : n not equal(g, EMPTY),
                                n not equal(g, ALL);
    n coord 4 gender(ALL, g, g) : n not equal(g, EMPTY),
                                n not equal(g, ALL) .
```

De regel voor het *number* is als (7) met verwisseling van *g* door *n* en van ALL door BOTH.

In de predikaatregels zijn de volgende combinatiemogelijkheden verwerkt:

1. identieke *g* of *n* waarden, inclusief EMPTY, worden vergeleken en ook doorgegeven;
2. op de eerste of op de tweede positie staat als waarde EMPTY; de andere waarde, die geen EMPTY mag zijn, wordt doorgegeven;
3. op de eerste of op de tweede positie staat als waarde ALL of BOTH; de andere waarde, die geen EMPTY of ALL resp. BOTH mag zijn, wordt doorgegeven.

3.2.2. Head

De HEAD functie van de NPS wordt voornamelijk vervuld door de categorieën COMMON NOUN, PROPER NOUN en PRONOUN. Deze bepalen de mogelijke aanwezigheid van de verschillende overige functies die de NPS kent. Zo wordt b.v. een PROPER NOUN niet voorafgegaan door een DET of een PREM terwijl een PRONOUN geen PREM kent.⁸ Ieder HEAD is gemarkeerd voor de waarden van getal en geslacht. Als gevolg van nominalisering van niet-NOUN categorieën kunnen ook deze de functie van HEAD gaan vervullen door transpositie van categorie. Verderop wordt in een afzonderlijke paragraaf ingegaan op het verschijnsel van de functionele nominalisering in het Spaans.

Men zou kunnen veronderstellen dat het COMMON NOUN morfologisch twee realiseringen kent: als STEM en als BASE. Een STEM heeft aparte morfemen voor MASC en FEM, een BASE niet; beide kennen een morfeem voor PLU. Als NOUN STEM met aparte flectiemorfemen (*o* en *a*) voor mannelijk en vrouwelijk: *hijo* - *hija*, *tío* - *tía*. Het betreft dan vormen die de soortaam geven van levende wezens, waarbij grammaticaal geslacht voor vrouwelijk samenvalt met de *sexe*, terwijl het grammaticaal geslacht voor mannelijk, met *name* in het meervoud, ook gebruikt wordt om onbepaald-

---

⁸ Een reeks zoals *la buena Maria* waarin het PROPER NOUN schijnbaar voorafgegaan wordt door een DET en een PREM krijgt in onze visie een speciale analyse in het kader van het verschijnsel van nominalisering (zie hoofdstuk 3.2.6.)

heid van *sexe* weer te geven: *tíos* betekent *ooms* maar ook *oom(s)* en *tante(s)*. Vergelijkt men echter deze NOUN STEM met een ADJECTIVE STEM zoals *bonit*, dan blijkt dat het flectiormorfeem voor *gender* dat aan deze laatste STEM wordt toegevoegd louter grammaticale betekeniswaarde heeft; het drukt immers de concordantie uit in *gender* met het NOUN, of een eventuele andere nominale categorie, waarop het betrekking heeft, maar voegt niets toe aan de denotatie van het begrip *bonit*. De eindvocalen van de woorden *hijo*, *hija* verwijzen tesamen met het overige deel van het woord naar de buitentalige referent, naar een begrip uit de werkelijkheid.⁹ Wij beschouwen daarom alle NOUNS in hun enkelvoudige vorm als NOUN BASE waarbij het grammaticaal geslacht inherent is aan de vorm: *casa*, *tren*, *hija*, *tío*.

Het meervoud wordt uitgedrukt door een speciaal flectiormorfeem, *s* of *es*: *casas*, *trenes*, of enkelvoud en meervoud verschillen niet als het woord eindigt op een *s* en de laatste lettergreep onbeklemtoond is: *crisis*.

Voor de PRONOUNS, die als categorie een klasse van grammaticale woorden vormen, geldt dat er sprake kan zijn van een STEM of een BASE. Een voorbeeld van een STEM is *ell* (*ello*, *ella*, *ellos*, *ellas*) en van een BASE: *algo*, *nada* maar ook *él* met inherente waarden voor getal en geslacht. Soms is de waarde voor geslacht niet bepaald, maar ambigu, en wisselt al naargelang de context of situatie; *yo* kan mannelijk of vrouwelijk zijn. Wij onderscheiden daarom drie mogelijke waarden voor geslacht: MASCULINE (MASC), FEMININE (FEM) en ALL, welke laatste concordantie toestaat met beide andere waarden: *Pablo es alto*, **Pablo es alta*, *yo soy alto*, *yo soy alta*.

Met betrekking tot de PROPER NOUNS doet zich een vergelijkbaar iets voor. Namen als *Juan* en *Maria* zijn duidelijk BASES (zoals alle PROPER NOUNS) met als waarde MASC en FEM voor geslacht, en enkelvoud voor getal. En dit geldt ook voor de namen van de maanden, die alle MASC en SING zijn. Daarentegen staan bij een achtemaam, zoals b.v. *González*, deze waarden niet zo vast: *González es alto*, *González es alta*, *los González son amigos nuestros*, *las González son amigas nuestras*. Hier geldt dat het geslacht de al eerder vermelde waarde ALL bezit, terwijl voor getal een waarde geldt die kan samengaan met SINGULAR (SING) en met PLURAL (PLU): deze noemen we BOTH.¹⁰

---

⁹ Zie hierover Marsá (1984: 53-55). Deze verklaart met nadruk dat het onderscheid in *gender* grammaticaal is terwijl *sex* een semantisch onderscheid is: *potra no es "femenino de potro", sino "hembra de potro"* (53-54).

¹⁰ Zie voor het ontbreken van meervoudsvormen van eigennamen in het hedendaags Spaans Real Academia Española (1973: 188-189).

EAG REGELS

De regel voor de functie van het HEAD, gehanteerd in het vorige hoofdstuk, kent affixen voor *g* en *n*. Wij voegen hieraan nu het affix *type* toe dat dient om aan te geven door wat voor woordklasse het HEAD wordt gerealiseerd. *Type* kent als mogelijke invullingen: COM voor COMMON NOUN, PRO voor PRONOUN, PROP voor PROPER NOUN, en nog enkele andere voor genominaliseerde DET categorieën, welke in het hoofdstuk gewijd aan de nominalisering ter sprake komen. Wij rekenen alle invullingen voor het HEAD als behorende tot de categorie NOUN (afgekort N).

```
(1) f HEAD(g, n, type) :  
    c N(type, g, n).
```

```
(2) type :: COM;  
        PRO;  
        PROP.
```

Indien men een COMMON NOUN vergelijkt met een PROPER NOUN, dat een unieke betekeniswaarde heeft, dan blijkt dat de twee woordklassen verschillen in het semantische feature "bepaaldheid". Immers in het geval van het PROPER NOUN is de notie "bepaald" inherent, denk aan *María*, *Sevilla*, terwijl een COMMON NOUN als regel niet gemarkeerd is als "bepaald" of "onbepaald", dus leeg is voor de notie "bepaaldheid". Slechts door middel van toevoeging van één of meerdere DET elementen verkrijgt dit de notie "bepaald" of "onbepaald", vergelijk *casa* (ongemarkeerd) met *una casa*, *la casa*, respectievelijk "onbepaald" en "bepaald".¹¹ Bij een COMMON NOUN in het meervoud gebruikt is de notie "onbepaald" inherent aan het getal volgens Lázaro Carreter (1980: 40, 48-49). Het betreft in dit geval COMMON NOUNS met het feature "telbaar". Men vergelijk de zin: *Corren rumores* met *Corre rumor*. Het PRONOUN is evenals een PROPER NOUN semantisch reeds gemarkeerd als "bepaald" of "onbepaald". Het gegeven dat een NPS al dan niet gemarkeerd is voor bepaaldheid of onbepaaldheid heeft gevolgen voor de functie die de NPS kan vervullen. Zo kan alleen een NPS die bepaald is de functie van restrictieve appositie vervullen, terwijl het affix bepaaldheid dan wel onbepaaldheid onmisbaar is voor een NPS in de functie van subject. Daarom introduceren wij nu het affix *definiteness* (*d*) met als waarden DEF en INDEF (en EMPTY als deze waarden ontbreken).

---

¹¹ Ook zijn mogelijk de combinaties *la María*, *una María*. In het eerste geval is er echter sprake van een genominaliseerd lidwoord gevolgd door een appositie (zie hoofdstuk 3.2.6.). In het tweede geval is het oorspronkelijke PROPER NOUN gebruikt als COMMON NOUN en kent dan ook een meervoud *unas Marías*. Overigens kan ook op *la María* de laatste interpretatie worden toegepast en dit kent dan ook een meervoud: *las Marías*.

(1a) f HEAD(g, n, type, d):
       c N(type, g, n, d).

(3) d :: DEF;
       INDEF.

De invulling van het affix *definiteness* met de waarde "onbepaald" voor COMMON NOUNS in het meervoud wordt verantwoord in de regel voor de NOUN categorie (regel (5)).

Bij de PRONOUNS is onderscheid te maken, voor wat betreft de PERSONAL PRONOUNS, naar de grammaticale persoon die is aangeduid. COMMON NOUNS en PROPER NOUNS duiden alle een derde persoon aan. Het affix *p* (van *person*) bevat de informatie over de persoon: 1e persoon (PA), 2e persoon (PB) of 3e persoon (PC).

(1b) f HEAD(g, n, type, d, p):
       c N(type, g, n, d, p).

(4) p :: PA;
       PB;
       PC.

De categorie NOUN (N) wordt verder herleid tot een aantal subcategorieën, die opgenomen zijn in het lexicon, dat deel uitmaakt van deze grammatica. Voor de afzonderlijke *types* van de NOUNS luiden deze regels als volgt:

(5a) c N(COM, UNM, g, n, d, PC):
       n N BASE1(g),
       n NUMBER SUFFIX(n),
       n coord d(n, d);

(5b) c N(COM, UNM, g, n, d, PC):
       n N BASE2(g, n),
       n coord d(n, d);

(6) n coord d(SING, EMPTY): ;
       n coord d(PLU, INDEF): ;
       n coord d(BOTH, EMPTY): ;
       n coord d(BOTH, INDEF): .

In het begin van dit hoofdstuk hebben wij reeds aangegeven dat, naar ons oordeel, het COMMON NOUN de vorm heeft van een NOUN BASE met een inherente waarde voor *gender*. Om de NOUNS niet alleen semantisch (het *type*), maar ook morfologisch te onderscheiden, is in (5a,b) het affix *class* ingevoerd. Dit staat op de tweede positie en heeft in deze regels de waarde UNM (UNMARKED), d.w.z. dat er geen aparte morfologische markering voor *gender* bestaat. Het affix *definiteness* krijgt in (5a,b) zijn waarde via het predikaat *coord d*, uitgewerkt in regel (6). Het affix *number* van de NOUN gaat in dit predikaat en produceert voor *definiteness* de waarde INDEF, indien

dit PLU is of BOTH, en levert geen waarde op, als dit SING is of BOTH. Met de BOTH waarde zijn beide mogelijkheden aanwezig. Voor *person* is er de waarde derde persoon (PC). Alternatief (5b) verschilt van (5a) in het affix *number* dat in (5b) inherent is aan de N BASE2, net zoals *gender*. Het verklaart die gevallen waarin een NOUN morfologisch ongemarkeerd is voor SING en PLU. Denk aan het woord *crisis* dat als herschrijffregel heeft:

(6) n N BASE2(FEM, BOTH): "*crisis*".¹²

De alternatieven van regel (5) voor de PRONOUNS en de PROPER NOUNS zijn:

(5c) c N(PRO, OA, g, n, d, p):

n PRO STEM(d, p),

n GENDER SUFFIX(g),

n NUMBER SUFFIX(n);

(5d) c N(PRO, UNM, g, n, d, p):

n PRO BASE(g, n, d, p);

(5e) c N(PROP, UNM, g, n, DEF, PC):

n PROP BASE(g, n).

Voor de invulling van de PRONOUNS bestaan er twee mogelijkheden, nl. een PRO STEM (5c) en een PRO BASE (5d). Beide verschillen in het affix *class*. Dat heeft in het eerste geval de waarde OA en in het tweede geval de waarde UNM. OA wil zeggen dat er een aparte morfologische markering voor MASC (*o*) en voor FEM (*a*) aanwezig is. Voor de PROPER NOUNS, regel (5e), geldt dat deze alle de vorm van een BASE bezitten, daarom UNM zijn, met als inherente waarden DEF voor *definiteness* en PC (derde persoon) voor *person*.

3.2.3. Determiner

De DETERMINER (DET) functie staat, indien aanwezig, aan het begin van de NPS en wordt vervuld door een bonte verzameling van elementen die samen met andere deel uitmaken van de functiewoorden en als zodanig een gesloten klasse vormen.¹³ De

---

¹² Wij nemen de lexicale terminalen op in het LEXICON zonder spatie aan begin of eind. Dit maakt het mogelijk prefixen en suffixen toe te voegen aan de woordstammen. De spatie tussen de woorden in een tekst wordt verklaard in de grammatika door de non-terminaal BLANK in te voegen in alle regels waarin een functie gedefinieerd wordt als een woordcategorie bestaande uit één enkel woord.

¹³ In semantisch opzicht kenmerken de DET woorden zich door de aanwezigheid van een van de drie volgende eigenschappen: ze actualiseren, kwantificeren of verwijzen naar een begrip. Zie Alvar Ezquerro (1979).

bestaande studies op het gebied van de DET, zoals het artikel van Alvar Ezquerro (1979), zijn vooral gebaseerd op de semantische interpretatie van de verschillende DET categorieën, waardoor onvoldoende recht gedaan wordt aan de verschillende plaatsingsmogelijkheden die hoe dan ook erg gevarieerd en op het eerste gezicht weinig systematisch lijken te zijn. Het is evenwel mogelijk op basis van hun distributie enige subfuncties te onderscheiden binnen de DET: PREDETERMINER (PREDET), CENTRAL DETERMINER (CENDET) en POSTDETERMINER (POSTDET). De categorieën die deze subfuncties vervullen kunnen alléén gebruikt worden, maar in bepaalde gevallen ook in combinatie met elementen uit de andere groepen en zelfs met leden van dezelfde groep in het geval van de POSTDET. Daarnaast bestaat er een verzameling waarvan de leden steeds alleen gebruikt worden, dus niet in eventuele combinatie met andere DET categorieën; die noemen wij INDETERMINER (INDET).

De PREDET functie wordt gerealiseerd door een enkel woord *todo* (de STEM is *tod*) en krijgt de categoriebenaming TOTALIZER (TOTAL). Het is duidelijk dat deze vorm qua betekenis sterk aanleunt tegen de kwantificeerders, die ondergebracht zijn bij de POSTDET. De speciale plaatsingseigenschappen van *todo* maken een aparte behandeling echter noodzakelijk.

Tot de elementen met een CENDET functie behoren de bijvoeglijke vormen van de categorieën (IN)DEFINITE ARTICLE, POSSESSIVE PRONOUN, DEMONSTRATIVE PRONOUN, DISTRIBUTIVE en RELATIVE PRONOUN.

De POSTDET groep bestaat uit CARDINAL NUMBER, ORDINAL NUMBER, QUANTIFIER, PARTITIVE, MULTIPLIER, REFLEXIVE PRONOUN en INTERROGATIVE PRONOUN.

Er bestaat concordantie tussen DET en HEAD in getal en geslacht, uitgaande van het HEAD, waarbij uiteraard geldt dat een waarde ALL voor geslacht samen kan gaan met MASC en FEM, en een waarde BOTH voor getal gecombineerd kan worden met SING en PLU. Er is sprake van STEM-vormen en BASE-vormen; de laatste hebben inherent een affix voor *gender* en eventueel ook voor *number*.

Verder beschikken de DET klassen over een waarde voor *definiteness* die zij doorgeven aan de NPS. Zowel PREDET als POSTDET en INDET hebben de waarde INDEF terwijl CENDET DEF is, met uitzondering van het INDEFINITE ARTICLE.

De CENDET functie kent als realisaties:

1. DEFINITE ARTICLE (DA): STEM *l*; BASE(MASC, SING) *el*;
2. INDEFINITE ARTICLE (IA): STEM *un*; BASE(MASC, SING) *un*;
3. POSSESSIVE PRONOUN (POS): STEM *nuestr*, *vuestr*; BASE(ALL) *mi*, *tu*, *su*;

4. DEMONSTRATIVE PRONOUN (DEM): STEM *est, es, aquell*; BASE(MASC, SING) *este, ese, aquel*;
5. DISTRIBUTIVE (DIS): STEM *amb*; BASE *cada*(ALL, SING);
6. RELATIVE PRONOUN (REL): STEM *cuy*.

De POSTDET functie vindt uitdrukking in deze categorieën:

1. CARDINAL NUMBER (CAR): STEM *un, doscient*, enz.; BASE(ALL, PLU) *dos, tres, cien*, enz.;
2. ORDINAL NUMBER (ORD): STEM *primer, segund*, enz.; BASE(MASC, SING) *primer, tercer*, enz.;
3. QUANTIFIER (QUA): STEM *poc, much*, enz.; BASE(ALL, BOTH) *mas, menos*, enz.;
4. PARTITIVE (PAR): STEM *medi, terci*, enz.;
5. MULTIPLIER (MUL): BASE(ALL) *simple, doble*, enz.;
6. REFLEXIVE PRONOUN (REF): STEM *mism*; BASE(ALL) *igual, tal*.
7. INTERROGATIVE PRONOUN (INT): BASE(ALL, BOTH) *qué*; BASE(ALL) *cuál*.

De PREDET, CENDET en POSTDET zijn onderling optioneel, d.w.z. dat in één NPS één van de drie, twee van de drie of de drie tesamen aanwezig kunnen zijn. In bepaalde functies wordt de NPS ook zonder DET gebruikt, hoewel er dan in feite sprake is van een $\emptyset$ realisatie: *Pablo come $\emptyset$ patatas - Pablo come una patata*. De POSTDET bevat categorieën die ook onderling asyndetisch gecoördineerd worden: *los tres primeros días*, en vooral bij hoofdtelwoorden: *tres mil trescientos setenta*.

De INDET functie heeft de vorm van een INDEFINITE PRONOUN (IND): STEM *ciert, demasiad*, enz.; en BASE *algún, bastante*, enz. Zoals reeds is aangegeven, kan een INDET niet gebruikt worden in combinatie met een andere DET categorie.

Het onderscheid tussen INDEFINITE ARTICLE en CARDINAL NUMBER valt weg, indien de vorm *un, una* als enige DET categorie voorafgaat aan een HEAD: *un día, una casa*. Gaat er echter een hoofdtelwoord vooraf dan kan er slechts sprake zijn van het telwoord *un, una*: *doscientas una posibilidades, veinte y un días*. We beschouwen immers het INDEFINITE ARTICLE als een CENDET en het CARDINAL NUMBER als een POSTDET, zodat in combinaties waar *un, una* volgt op een ander telwoord de interpretatie als lidwoord niet mogelijk is. Overigens is het wel zo dat in andere posities, als POM of zelfstandig gebruikt, dit telwoord dezelfde lexicale vormen heeft als het INDEFINITE ARTICLE. Ook vallen INDEFINITE ARTICLE en QUANTIFIER *unos, unas* samen. In het Spaans komt het onbepaald lidwoord in het meervoud voor bij de pluralia tantum: *unas tijeras, unas gafas*. De CARDINAL NUMBERS worden ook geschreven in Arabische cijfers, waarbij in tegenstelling tot de overeenkomstige vormen in woorden uitgedrukt, de afzonderlijke cijfers samen een

eenheid vormen vergelijkbaar met één woord; vergelijk *ciento ochenta y cuatro* met 184.

Er zijn enige bijzonderheden te vermelden met betrekking tot de distributie van de verschillende ondergeschikte DET functies. Het is niet zo dat de subfuncties PREDET, of PREDET + CENDET, of PREDET + CENDET + POSTDET, of CENDET, of CENDET + POSTDET, of POSTDET, of INDET zonder meer gerealiseerd kunnen worden door al de categorieën die als invulling van de onderscheiden DET functies voorkomen. Er is reeds op gewezen dat de POSTDET meer dan één asyndetisch verbonden invulling toestaat. Er kan echter nog een aantal beperkingen vermeld worden in de combinatiemogelijkheden:

1. QUANTIFIER, CARDINAL NUMBER, DISTRIBUTIVE, RELATIVE PRONOUN en INTERROGATIVE PRONOUN staan geen voorafgaande PREDET toe: **todos (los) pocos días, *todos (los) tres hijos, *todo cada hijo, *una casa todas cuyas ventanas, *¿todos qué hijos?*
2. Een NUMERAL ORDINAL wordt altijd voorafgegaan door een CENDET, en deze eventueel nog door een PREDET: *(toda) la primera semana*.
3. De QUANTIFIER *otro* kan niet gebruikt worden samen met een INDEFINITE ARTICLE (en evenmin een PREDET): **un otro día*.
4. Het woord *otro* is niet alleen een QUANTIFIER: vergelijk het verschil tussen *otros tres días en tres otros días*. In het eerste geval is er sprake van een QUANTIFIER terwijl in het tweede *otros* de waarde heeft van een PRONOUN of liever gezegd een PRO-ADJECTIVE, vervanger van een PREM, en als zodanig behoort tot de functie-woorden.
5. De DISTRIBUTIVES *cada, ambos* waarvan de laatste niet voorafgegaan of gevolgd kan worden door enige andere DET categorie, zijn gerangschikt onder de CENDET, omdat de vorm *ambos* te vervangen is door *los dos*, een combinatie van een CENDET met een POSTDET, terwijl *cada* een CARDINAL NUMBER na zich kan krijgen *cada dos días*.
6. De QUANTIFIER categorie biedt een zodanige interne structuur dat deze een PHRASE vormt waarbinnen PREMODIFIER en HEAD functies te onderscheiden zijn *muy poco, mucho más, tanto menos, poco más*. Een synthetische comparatiefvorm, zoals *más, menos*, heeft een PREM optie in de vorm van de bijwoorden *mucho, poco, tanto*, terwijl *poco* versterkt kan worden door het bijwoord *muy, tan*. Deze combinaties krijgen een beschrijving in de ADJECTIVE PHRASE. Alle DET categorieën zijn samen met andere ADJECTIVES ondergebracht in de categorie ADJECTIVE (A) die als HEAD fungeert van de enkelvoudige ADJECTIVE PHRASE.

EAG REGELS

De belangrijkste DET regels die geformuleerd worden op basis van het voorafgaande zijn de volgende:

- (1a) f DET(*g*, *n*, *d*):
       n PREDET(*g*, *n*, *d*);
       n PREDET OPTION(*g*1, *n*1, *d*1),
       n CENDET(*g*, *n*, *d*),
       n POSTDET OPTION(*g*2, *n*2, *d*2);
 (1b) n PREDET OPTION(*g*1, *n*1, *d*1),
       n POSTDET OPTION(*g*2, *n*2, INDEF),
           n coord 2 gender(*g*2, *g*1, *g*),
           n coord 2 number(*n*1, *n*2, *n*);
 (1c) n INDET(*g*, *n*, *d*).

f DET wordt steeds herschreven als n PREDET, CENDET, enz., omdat de laatste geen echte zelfstandige functies zijn, maar subfuncties van de DET. Er zijn vier alternatieven mogelijk voor de invulling van DET met steeds een andere ondergeschikte DET functie die de centrale rol vervult: respectievelijk PREDET, CENDET, POSTDET, INDET. In het derde alternatief is er sprake van een POSTDET OPTION en geen POSTDET, omdat, zoals aangegeven, het mogelijk is dat een POSTDET samengaat met een andere POSTDET categorie in asyndetische coördinatie. Uit de invulling INDEF voor *d* blijkt dat deze optie in ieder geval eenmaal gerealiseerd is. De regel voor de optie is:

- (2a) n POSTDET OPTION(EMPTY, EMPTY, EMPTY): ;
 (2b) n POSTDET OPTION(*g*, *n*, *d*):
       n POSTDET(*g*1, *n*1, *d*),
       n POSTDET OPTION(*g*2, *n*2, *d*1),
           n coord 2 gender(*g*1, *g*2, *g*),
           n coord 2 number(*n*1, *n*2, *n*).

Deze regel staat een asyndetische coördinatie van meer dan twee POSTDETS toe, omdat n POSTDET OPTION terugkomt in het rechter deel hiervan. Zo is de opeenvolging van meer dan twee hoofdtelwoorden te verklaren: *mil doscientas cincuenta y seis palabras*. De predikaten *coord 2 gender/number* die gebruikt worden in (1) en (2) dienen om bij een combinatie van meer dan één *g* of *n* waarde, waarvan er één ALL of BOTH is, dus ambigu, de gemarkeerde waarde (MASC of FEM, SING of PLU) door te geven aan f DET.

De verdere regels zijn:

- (3a) n PREDET OPTION(EMPTY, EMPTY, EMPTY): ;
 (3b) n PREDET OPTION(*g*, *n*, *d*):
       n PREDET(*g*, *n*, *d*).

```
(4) n PREDET(g, n, INDEF):  
    c A(TOT, OA, EMPTY, EMPTY, INDEF, g, n).
```

De DET functies worden herschreven tot de categorie ADJECTIVE (A). Deze kent de volgende affixen: *type* (semantisch), *class* (morphologisch), *position* (*po*), *definiteness* (*d*), *gender* (*g*) en *number* (*n*):

```
(5) c A(type, class, po, d, g, n).
```

Het affix *type* heeft als terminalen de als DET gebruikte categorieën die in 3.2.3. genoemd zijn:

```
TOT (TOTALIZER)  
DA (DEFINITE ARTICLE)  
IA (INDEFINITE ARTICLE)  
POS (POSSESSIVE PRONOUN)  
DIS (DISTRIBUTIVE)  
REL (RELATIVE PRONOUN)  
CAR (CARDINAL NUMBER)  
ORD (ORDINAL NUMBER)  
QUA (QUANTIFIER)  
PAR (PARTITIVE)  
MUL (MULTIPLIER)  
REF (REFLEXIVE PRONOUN)  
INT (INTERROGATIVE PRONOUN)  
IND (INDEFINITE PRONOUN)
```

Het affix *class* kent twee invullingen:

- OA voor die vormen die aparte markeringen kennen voor MASC en FEM;
- UNM voor de vormen die ongemarkeerd zijn voor gender.

```
(6) class :: OA;  
        UNM.
```

Het affix *po* (*position*) heeft als waarden:

- PRE voor die vormen die alleen proclitisch gebruikt worden;
- POST voor de postclitisch gebruikte vormen;
- EMPTY voor die vormen die onverschillig zijn voor plaatsing ten opzichte van het HEAD van de PHRASE.

```
(7) po :: PRE;  
        POST;  
        EMPTY.
```

De uitwerking voor de regels voor CENDET, POSTDET en INDET is als volgt:

```
(8) n CENDET(g, n, d):  
    c A(type, class, po, d, g, n),  
      n coord cendet(type).
```

- (9) `n coord cendet (DA) : ;`
`n coord cendet (IA) : ;`
`n coord cendet (POS) : ;`
`n coord cendet (DEM) : ;`
`n coord cendet (DIS) : ;`
`n coord cendet (REL) : .`
- (10) `n POSTDET (g, n, d) :`
`c AJPS (type, class, po, d, g, n),`
`n coord postdet (type) .`

Zoals reeds opgemerkt gaan wij in (10) uit van een AJPS (ADJECTIVE PHRASE SIMPLE) met het oog op combinaties als *muy poco, tanto más*.

- (11) `n coord postdet (ORD) : ;`
`n coord postdet (CAR) : ;`
`n coord postdet (QUA) : ;`
`n coord postdet (PAR) : ;`
`n coord postdet (MUL) : ;`
`n coord postdet (REF) : ;`
`n coord postdet (INT) : .`

De predikaatregels zijn te herkennen aan de naam *coord* die volgt op het prefix *n* en gevolgd wordt door de naam van het affix (b.v. *gender, number*) of de non-terminaal (b.v. POSTDET, CENDET) waarop het predikaat werkt. Dit houdt in dat *coord* niet in de taalkundige zin gebruikt wordt, als afkorting van het begrip *coordination*. Het heeft in onze grammatica een veel ruimere betekenis en dient om aan te geven dat er sprake is van een predikaat dat een relatie tot stand brengt tussen een affix of affixen genoemd in het predikaat en het affix of de affixen met dezelfde naam aanwezig in de herschrijfgel waarvan dit predikaat deel uitmaakt.

Bij een nadere uitwerking van regel (11), die wij hier niet in volledigheid geven, wordt nog het affix *po* betrokken om b.v. het telwoord *un* (met de waarde PRE) te onderscheiden van *uno* (met de waarden POST of EMPTY).

- (12) `n INDET (g, n, INDEF) :`
`c A (IND, class, po, INDEF, g, n) .`

De herleiding tot de afzonderlijke vormen, die wij hier alleen voor het DEFINITE ARTICLE uitwerken, is volgens het type:

- (13a) `c A (DA, OA, PRE, DEF, g, n) :`
`n DA STEM,`
`n GENDER SUFFIX (g),`
`n NUMBER SUFFIX (n) ;`
- (13b) `c A (DA, UNM, PRE, DEF, MASC, SING) :`
`n DA BASE (MASC, SING) .`

- (14) `n DA STEM : "1" .`

- (15) `n DA BASE (MASC, SING) : "e1" .`

Regel (14) verklaart in combinatie met de regels (16) en (17) de vormen *la, los, las* van het DEFINITE ARTICLE.

(16a) n GENDER SUFFIX(MASC) : "o";

(16b) n GENDER SUFFIX(FEM) : "a".

(17a) n NUMBER SUFFIX(SING) : ;

(17b) n NUMBER SUFFIX(PLU) : "s".

3.2.4. Premodifier

De PREM neemt in de structuur van de NPS een plaats in ná de eventueel aanwezige DET categorie en vóór het verplicht aanwezige HEAD. Het betreft een ADJECTIVE dat in de schrijftaal in de regel niet vergezeld gaat van verdere bijwoordelijke bepalingen en dat de waarde heeft van een niet-restrictieve bepaling van hoedanigheid.¹⁴ De PREM functie is optioneel; in de structuur van de NPS vallen HEAD met de POSTMODIFIERS (de restrictieve bepalingen) onder de dominantie van de PREM. Deze richt zich in getal en geslacht naar het HEAD.

De ADJECTIVES kennen STEM en BASE vormen, respectievelijk *bonit* en *grande*, met als bijzonderheid dat enkele ADJECTIVES van de STEM klasse ook BASE vormen bezitten: de zogenaamde geapocopeerde vormen *buen* (afkomstig van *bueno*), *mal* (van *malo*), *gran* (van *grande*), *san* (van *santo*), die alle inherent gemarkeerd zijn voor MASC en voor SING, en in het geval van *gran* voor ALL. Daarnaast doen *mal* en *buen* ook dienst als STEM, zonder inherente markering voor geslacht. Dergelijke geapocopeerde vormen worden ook aangetroffen onder de DET categorieën: *un, primer, tercer, postrer, cien*, enz.

Een speciale groep vormen de ADJECTIVES die eindigen op *és* of op een andere consonant en die een geografische herkomstaanduiding inhouden (Real Academia Española 1973: 193-194). Deze hebben namelijk wel een apart flectiormfeem voor FEM, terwijl de vorm voor MASC niet over een apart morfeem beschikt, maar samenvalt met de BASE: *palabras francesas, vino francés*. Hetzelfde verschijnsel doet zich ook voor bij een aantal adjectiva die middels een vaststaande groep suffixen afgeleid zijn; denk aan *hablador - habladora, chillón - chillona, chiquitín - chiquitina*.

---

¹⁴ In de spreektaal is het mogelijk met een sterk contrastief accent QUANTIFIERS vooraf te laten gaan aan bijvoeglijke naamwoorden die als PREM zijn gebruikt: *los MUY/MAS interesantes ejemplos*. Volgens M. Luján (1980: 87 e.v.) krijgt de PREM dan restrictieve betekeniswaarde.

EAG REGELS

De ADJECTIVES die als PREM fungeren zijn van het type CALIFICATIVE (afgekort CAL). Deze zijn niet gemarkeerd voor het affix *definiteness*. Alvorens de regels te geven voor de ADJECTIVES van het type CAL herhalen wij de basisregel voor de ADJECTIVE categorie.

$c\ A(type, class, po, d, g, n).$

- (1a) $c\ A(CAL, OA, EMPTY, EMPTY, g, n):$
  - $n\ A\ STEM1,$
  - $n\ GENDER\ SUFFIX(g),$
  - $n\ NUMBER\ SUFFIX(n);$
- (1b) $c\ A(CAL, A, EMPTY, EMPTY, n, g):$
  - $n\ A\ STEM2,$
  - $n\ GENDER\ SUFFIX1(g),$
  - $n\ NUMBER\ SUFFIX(n);$
- (1c) $c\ A(CAL, UNM, EMPTY, EMPTY, ALL, n):$
  - $n\ A\ BASE1(ALL),$
  - $n\ NUMBER\ SUFFIX(n);$
- (1d) $c\ A(CAL, UNM, PRE, EMPTY, MASC, SING):$
  - $n\ A\ BASE2(MASC, SING).$

De ADJECTIVES van het type STEM1 zijn b.v. *bonit*, *rápíd*; tot STEM2 behoren *francés*, *alemán*. Voor deze groep introduceren wij in de $c\ A$ regel de morfologische klasse met de waarde A tegenover de klasse OA voor de STEM1; bovendien kent deze een speciale regel voor het *gender* morfeem:

- (2) $n\ GENDER\ SUFFIX1(MASC): .$

Dit wil zeggen dat STEM2 vormen geen flectiemorfeem hebben voor MASC. BASE1 zijn adjectiva die ongemarkeerd zijn voor *gender*, zoals *fácil*, *interesante*. De geapocopeerde vormen zijn BASE2 stammen die een vaste waarde hebben voor *gender* en *number* (namelijk MASC en SING), en uiteraard de waarde PRE voor *po* bezitten.

Het adjectief vormt het HEAD van de enkelvoudige ADJECTIVE PHRASE. In het hoofdstuk gewijd aan de deze groep komt de betreffende functie uitgebreid ter sprake. Hier is deze niet van belang, omdat in de schrijftaal het ADJECTIVE zonder begeleiding van eventuele bijbehorende bepalingen niet optreedt als PREM binnen een NPS. Elders zullen ook de suffixen (augmentatieve, diminutieve) aan de orde komen die toegevoegd kunnen worden aan de adjectiva.

3.2.5. Postmodifier

De POSTMODIFIER (POM) komt onmiddellijk achter het HEAD van de NPS. Ook deze functie is optioneel. De POM heeft een restrictieve betekeniswaarde ten opzichte van dat HEAD. Er zijn daarnaast ook niet-restrictieve bepalingen mogelijk die eveneens volgen op het HEAD van een NPS. Deze worden echter geplaatst tussen komma's in de schrijftaal, hetgeen correspondeert met pauzes en een daling van de toonhoogte in de spreektaal.¹⁵ Uit hetgeen volgt, zal blijken dat de niet-restrictieve achtergeplaatste bepalingen een aparte functie toebedeeld krijgen. De POM functie wordt vervuld door de volgende categorieën: ADJECTIVE PHRASE (AJP), NOUN PHRASE (NP), PREPOSITIONAL PHRASE (PP) en RELATIVE CLAUSE (REL CL). (Wij maken hier omwille van de begrijpelijkheid geen onderscheid tussen enkelvoudige en samengestelde PHRASES.) In een NPS kan meer dan één POM categorie aanwezig zijn in asyndetische coördinatie. Naar onze mening is er in de opeenvolging van meerdere asyndetisch verbonden POM categorieën, behorende bij één HEAD, een hiërarchie te onderscheiden. De volgorde ervan is gebaseerd op de lengte en wellicht ook op de complexiteit van de constituenten, hetgeen in de regel leidt tot deze serie: AJP - NP - PP - REL CL. Hierop zijn echter uitzonderingen mogelijk. De opeenvolgende POM's hebben betrekking op de onmiddellijk voorafgaande groep, bestaande uit HEAD en POM. Dus elke volgende POM betekent een grotere restrictie ten opzichte van de voorafgaande:

(1) *el coche grande*

(2) *el coche grande de Pablo*

(3) *el coche grande de Pablo que compré hace poco.*

Een asyndetische structuur doet zich alleen voor, als de betrokken woordgroepen onderdeel vormen van de POM functie binnen de NPS. In de functie van naamwoordelijk gezegde, die dezelfde groepen met uitzondering van de RELATIVE CLAUSE ook kunnen vervullen, is een dergelijke verbinding niet toegestaan: **el coche es grande de Pablo*. Dit komt, omdat de restrictie, veroorzaakt door de tweede en volgende POM's, geen betrekking heeft op de voorafgaande POM alleen, maar op het HEAD samen met de voorafgaande POM's. In het naamwoordelijk gezegde ontbreekt dit HEAD. Op de POM positie is ook asyndetische samenvoeging van elementen van dezelfde categorie mogelijk: *los coches grandes baratos* of *los libros de geografía de Pedro*. Een uitzondering hierop vormen de NP en de REL CLAUSE. De NP is niet slechts een bepaling bij het HEAD en eventuele overige voorafgaande POM's, maar heeft betrekking op alle

---

¹⁵ Dit zijn volgens M. Manacorda de Rosetti (1961: 24-25) de kenmerken van een functie die in de Argentijnse structuralistische traditie *predicativo* functie genoemd wordt.

voorafgaande NPS functies die aanwezig zijn. In *la vieja señorita Clara* is *Clara* een bepaling bij de volledige groep *la vieja señorita*.

De ADJECTIVE PHRASE, die de POM functie vervult, wordt niet alleen gerealiseerd in de vorm van een bijvoeglijk naamwoord van hoedanigheid, maar ook in de vorm van een aantal DET categorieën.

1. De PREDET *tod: el mundo todo*. Dit wordt als literair taalgebruik aangemerkt (Seco 1972: 151).
2. Van de CENDET het POSSESSIVE PRONOUN (maar met speciale vormen *mío, tuyo*, enz.) en het DEMONSTRATIVE PRONOUN (*este, ese, aquel* met speciale intonatie);
3. Van de POSTDET de categorieën CARDINAL NUMBER, ORDINAL NUMBER, MULTIPLIER en REFLEXIVE PRONOUN: *el siglo quince, el siglo primero, una habitación doble, una cosa igual, el hombre mismo*. Het is de vraag of aan het DEMONSTRATIVE PRONOUN dat als POM is gebruikt een bijvoeglijke functie dient te worden toegekend.¹⁶ Immers, bij *el tío este* bevat *este* een terugverwijzing naar *el tío*, d.w.z. naar DET en HEAD, hetgeen niet het geval is bij *el tío bueno*, waarin *bueno* betrekking heeft op *tío*. *El tío este* is veeleer vergelijkbaar met *el tío Ramón*: de eigen-naam is een restrictieve bepaling bij *el tío*.¹⁷

HEAD en POM congrueren in getal en geslacht, indien de bepaling de vorm heeft van een ADJECTIVE PHRASE of een RELATIVE CLAUSE. De concordantie met de RELATIVE CLAUSE verloopt in voorkomende gevallen via het RELATIVE PRONOUN. PREPOSITIONAL PHRASE (PP) en NOUN PHRASE (NP) kennen als algemene regel geen concordantie met de groep, waartoe zij behoren. De NP als bepaling bij een NPS wordt in de Spaanse grammaticale traditie een appositie genoemd, waarbij men onderscheid maakt tussen een restrictieve en een niet-restrictieve appositie:

---

¹⁶ Dit is echter wel gebruikelijk in handboeken van de Spaanse grammatica, vgl. Alcina & Blecua (1975: 621), Gili Gaya (1972: 220).

¹⁷ In dit verband kan ook gewezen worden op het opvallende verschijnsel dat door sommigen in de schrijftaal op een achtergeplaatst DEMONSTRATIVE PRONOUN een diacritisch accentteken wordt geplaatst. Volgens de orthografische normen is dit alleen toegestaan bij nominalisering van dat voornaamwoord. Als voorbeelden van zo een ongeoorloofd gebruik van het accentteken noemen wij Parra (1981: 101): *dijiste que el rubio ése era de Calahorra...*; Palomino (1977: 139): *apartado c) ése...*; en Savater (1984: 142): *el donativo del Papa ése al Ya...* De citaten zijn afkomstig uit een detective-roman, een humoristische roman en een essay over wapenening. Het is vanzelfsprekend niet uitgesloten dat het in de geciteerde gevallen simpelweg om zetfouten gaat.

- (1) *los hermanos Quintero*
- (2) *la prima María*
- (3) *María, mi prima*
- (4) *Madrid, capital de España.*

De zinnen (1) en (2) bevatten restrictieve en de zinnen (3) en (4) niet-restrictieve (of explicatieve) apposities. Er is sprake van referentiële identiekheid tussen het eerste en het tweede lid van de constructie. Dit is een uitgangspunt dat eigen is aan een meer beperkte interpretatie van een appositie. Deze functie kan ook een ruimere interpretatie krijgen. Daarin wordt iedere NOUN, die na een HEAD geplaatst is en daarmee een eenheid vormt, als appositie beschouwd; dus ook *ciudad jardín, pez espada*. De voorwaarde van referentiële identiekheid geldt dan niet.¹⁸ Wij geven er echter de voorkeur aan dergelijke combinaties te zien als lexicale eenheden die als zodanig deel uitmaken van het lexicon. De restrictieve appositie beschrijven wij als POM. Indien het personen betreft, kan men constateren dat deze appositie in getal en geslacht overeenstemt met het HEAD: *mi prima María, los compañeros Pablo y Juan, los hermanos Quintero*. In het laatste geval heeft de eigennaam de inherente markeringsen ALL en BOTH. Gaat het om zaken dan hoeft er echter geen concordantie te zijn: *la pensión Las Dos Hermanas, el cine Cuatro Caminos*.

De explicatieve (niet-restrictieve) appositie wordt reeds door Jespersen, Lakoff en Jacobs-Rosenbaum beschouwd als een geval van disjunctieve coördinatie, terwijl M.N. de Paula Pombar (1983: 107 e.v.) deze ziet als een tussenvorm tussen een relatie van coördinatie en van subordinatie. De explicatieve appositie draagt in tegenstelling tot de restrictieve appositie niet bij tot een nadere afbakening van het HEAD; hij vormt een herformulering van de NPS, met dien verstande dat beide leden van de coördinatie referentieel identiek zijn, zoals in *Madrid, (la) capital de España*. Het weglaten van het lidwoord (*capital* in plaats van *la capital*) veroorzaakt dat de appositie soms een andere interpretatie krijgt, namelijk die van een vorm van onderschikking en niet van nevenschikking, omdat er nu twee niet-gelijkwaardige categorieën worden verbonden en de twee delen ook niet onderling uitwisselbaar zijn (De Groot z.j.: 64-65). In het Spaans kunnen naast de NP, als niet-restrictieve appositie gebruikt, ook andere categorieën op een vergelijkbare positie in de structuur van een NPS (of een zin) optreden. Het betreft categorieën die eveneens als POM voorkomen. Vergelijk:

---

¹⁸ Zo is de benadering van o.a. Gili Gaya (1972: 210-211) en Alcina & Bleca (1975: 949 e.v.). In de andere interpretatie noemt men dit soort constructies wel *yuxtaposición*, om deze te onderscheiden van *aposición*. Dit doet met name Manuel Seco (1972: 81-82). Eigenlijk is in zijn uitleg *aposición* een speciale vorm van *yuxtaposición*. Het is niet duidelijk of hij de termen gebruikt om een functie aan te duiden, dan wel een constructie.

- (1) *sus primos, de Madrid, son jóvenes*
- (2) *sus primos, cansados, se fueron a casa*
- (3) *sus primos, Juan y María, son jóvenes*
- (4) *sus primos, que son de Madrid, son jóvenes.*

In de vier gevallen is er sprake van een niet-restrictieve bepaling bij de NPS met als kern *primos*. Het feit echter dat in tegenstelling tot de restrictieve POM deze bepalingen geen asyndetische coördinatie toestaan van ADJECTIVE PHRASE met ADJECTIVE PHRASE en PREPOSITIONAL PHRASE met PREPOSITIONAL PHRASE of deze beide met elkaar, betekent dat de verbinding tussen HEAD en bepaling van een andere aard is: **sus primos, cansados alegres, se fueron a casa* of **sus primos, cansados de Madrid, son jóvenes*. (Het laatste voorbeeld is acceptabel, als *de Madrid* een bepaling is bij *cansados*). De beide bepalingen kunnen wel gescheiden worden door een kommateken: *sus primos, cansados, de Madrid, son jóvenes*. Er is dan natuurlijk geen sprake meer van asyndetische coördinatie, maar van syndetische. Restrictieve betekeniswaarde blijkt een voorwaarde te zijn om bepalingen asyndetisch te kunnen verbinden. In dit opzicht is de niet-restrictieve bepaling vergelijkbaar met het naamwoordelijk deel van het gezegde, waarbinnen immers ook asyndetische coördinatie van dezelfde of verschillende categorieën niet mogelijk is. Vergelijk: *sus primos Juan y María de Madrid son simpáticos* met **sus primos son Juan y María de Madrid*.

In de structuur van de NPS volgen de niet-restrictieve bepalingen op de restrictieve. In algemene zin beschouwen wij de niet-restrictieve bepaling als een functie die gerealiseerd wordt aan de buitenste grens van de NPS en die asyndetische coördinatie van meerdere, identieke of verschillende, categorieën niet toelaat, tenzij de pauzes, of komma's, herhaald worden. Dergelijke bepalingen verwijzen naar de totale NPS die voorafgaat. Het is overigens wel opvallend dat DET categorieën, als niet-restrictieve bepaling gebruikt, slechts als onderdeel van een nominalisering aangetroffen worden:

- (1) *mis primos, los tres, son simpáticos*
- (2) *los primos, los míos, son simpáticos.*

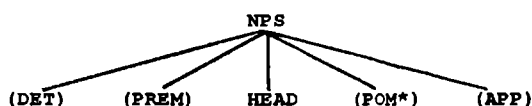
Niet acceptabel zijn:

- (3) **mis primos, tres, son simpáticos*
- (4) **los primos, míos, son simpáticos.*

Er dient kennelijk voldaan te moeten worden aan de eis dat de appositie, evenals de bijbehorende NPS, de markerings "bepaald" bezit. Deze wordt hier uitgedrukt door het lidwoord van bepaaldheid. Toch geldt een dergelijke eis niet voor de niet-restrictieve appositie in zijn algemeenheid, zoals we hebben kunnen zien in het voorbeeld: *Madrid, capital de España*. In afwijking tot de restrictieve appositie behoeft de niet-restrictieve,

waar het personen betreft, niet te concorderen met het HEAD: *los futbolistas, gloria de la patria*. De NPS in de explicatieve appositie gedraagt zich ook in dit opzicht als dezelfde categorie, gebruikt in de functie van naamwoordelijk deel van het gezegde.

Uit het voorafgaande valt op te maken dat er morfosyntactisch een duidelijk verschil te constateren is tussen de NP en andere categorieën, gebruikt als restrictieve en als niet-restrictieve bepaling. De restrictieve NP hebben wij gerangschikt onder de varianten voor realisering van de POM functie. De niet-restrictieve (explicatieve) bepalingen beschouwen wij als realiseringen van een andere functie die wij APPPOSITION (APP) noemen. Dit is een nieuwe functie die toegevoegd wordt aan de structuur van de NPS:

De APPPOSITION (APP) functie is optioneel en wordt niet alleen gerealiseerd door NOUN PHRASES, maar eveneens door ADJECTIVE PHRASES, PREPOSITIONAL PHRASES en RELATIVE CLAUSES. Reeds eerder hebben wij voorbeelden hiervan gegeven. Deze worden hier herhaald:

- (1) *sus primos, de Madrid, son jóvenes*
- (2) *sus primos, cansados, se fueron a casa*
- (3) *sus primos, Juan y María, son jóvenes*
- (4) *sus primos, que son de Madrid, son jóvenes.*

ADJECTIVE PHRASES en RELATIVE CLAUSES vertonen ook in APP functie concordantie in geslacht en getal met het HEAD van de NPS. Het komt er op neer dat globaal gesproken dezelfde categorieën voorkomen in de POM en in de APP functie en dat het verschil in relatie tot het overige deel van de NP orthografisch wordt uitgedrukt door middel van één of meerdere komma's.

Speciale aandacht verdienen nog woordgroepen als: *el capítulo 8, el piso A, el día dos*. In deze combinaties hebben de vormen *8, A, dos* de waarde van een eigennaam, hoewel dit aan de vorm niet altijd zichtbaar is. Maar het betreft een hoofdstuk met name *8*, een flat met name *A* en een dag met name twee (de tweede). De genoemde vormen hebben de functie van een restrictieve appositie. De telwoorden in samenstellingen van het type *Juan XXIII*, evenals *el capítulo 8*, een NOUN gevolgd door een telwoord, worden in de traditionele Spaanse grammatica beschouwd als achtergeplaatste telwoorden

die een bijvoeglijke functie hebben.¹⁹ Ook hier geldt echter dat het telwoord gebruikt wordt als een eigennaam, waardoor de structuur van de NPS vergelijkbaar is met die waarin een voornaam gevolgd wordt door een achternaam: *Juan González*. Als een woord de waarde heeft van een eigennaam, betekent dit dat het refereert aan een bepaalde voor spreker en toehoorder bekende entiteit. Deze bepaaldheid welke inherent is aan de eigennaam wordt aan de COMMON NOUN toegevoegd door middel van het gebruik van het DEFINITE ARTICLE, POSSESSIVE PRONOUN of DEMONSTRATIVE PRONOUN. Telkens wanneer er sprake is van een restrictieve appositie is er ook sprake van bepaaldheid in beide delen: *mi hermano Juan, este señor González, el piso A*.

Hiervoor hebben wij aangegeven dat wij composities als *ciudad jardín, pez espada*, niet als apposities beschouwen. Hetzelfde geldt voor *una radio Philips*. In beide gevallen ontbreekt het feature DEF in de appositie. Ook behoort tot dit soort groepen *el estilo Renacimiento, un sillón Lufs XV*. Er is geen sprake van referentiële identiteit tussen eigennaam en voorafgaand COMMON NOUN. Bovendien wordt de oorspronkelijke eigennaam (*Philips, Renacimiento, Lufs XV*) niet als eigennaam gebruikt maar als soortnaam om een apparaat, stijl of meubelstuk van een bepaald type aan te duiden. Net zoals in het geval van een *coche SEAT* de naam *SEAT* staat voor een soortnaam van auto's die op zijn beurt weer onderverdeeld kan worden in andere soorten: *Málaga, Ibiza, Ronda*, enz., ook weer afkomstig van oorspronkelijke eigennamen. Pas als een enkel exemplaar van een bepaald type, b.v. *SEAT Málaga*, van zijn eigenaar een unieke, eigen naam krijgt, laten we zeggen *Cucaracha*, kan deze eigennaam als appositie worden gebruikt: *el coche Cucaracha*. In het laatste geval is het feature DEF inherent aan *Cucaracha*. Het is echter afwezig in *Philips, Lufs XV* (zo lang de persoon niet wordt aangeduid), en ook in *Renacimiento*, dat zelfs een lidwoord van bepaaldheid verlangt. Als de merknaam aldus gelijk te stellen is met een COMMON NOUN, dan bestaat er formeel en functioneel geen verschil meer tussen *coche cama* of *hombre rana* en *coche SEAT* of *radio Philips*. Het is de taak van het lexicon dergelijke samenstellingen te verklaren.

Het feature DEF of INDEF wordt aan het COMMON NOUN toegevoegd door middel van de DET functie. Deze kent de volgende onderverdeling: PREDET = INDEF; CENDET = DEF (m.u.v. INDEFINITE ARTICLE); POSTDET = INDEF; INDET = INDEF. Uiteraard is het COMMON NOUN ongemarkeerd voor het kenmerk *definiteness*. Het PROPER NOUN is DEF en het PRONOUN kan zijn DEF, b.v. *yo, él*, of INDEF, b.v. *nadie, quién*. Zoals we hierna zullen zien, speelt deze semantische karakterisering die wordt uitgedrukt met syntactische of lexicale hulpmiddelen, verder nog een rol, o.a. bij de coördinatie van NPS's, bij de limitering van de NPS gebruikt als subject of als object, voorafgegaan door het voorzetsel *a*.

---

¹⁹ Zie o.a. Gili Gaya (1972: 220-221), Seco (1972: 150-152).

EAG REGELS

De POM optie wordt geïntroduceerd in de grammatica door de regel:

```
(1a) n POM OPTION(EMPTY, EMPTY, EMPTY) : ;  
(1b) n POM OPTION(g, n, d) :  
      f POM(g, n, d) .
```

De volgende categorieën komen in aanmerking voor de vervulling van de POM functie:

```
c AJP(type, po, d, g, n)  
c NP(g, n, p, d)  
c PP  
c REL CL(g, n) .
```

Het type van de AJP omvat niet alleen de bijvoeglijke naamwoorden van hoedanigheid (type CAL), maar eveneens enkele vormen die relatie hebben met categorieën die een DET functie vervullen: namelijk, het sterke POSSESSIVE PRONOUN (POS), de QUANTIFIERS (QUA) *más, menos*, de ORDINALS (ORD), de MULTIPLIERS (MUL) en REFLEXIVE PRONOUNS (REF). Uiteraard geldt hier dat alleen die vormen die voor *po* niet gemarkeerd zijn als PRE een POM functie kunnen vervullen. Bij het formuleren van de regel voor *f POM* wordt verder rekening gehouden met het feit dat meer dan één AJP of PP vorm kan volgen op het HEAD van de NPS: *mesas redondas altas, taza de porcelana de China*.

```
(2a) f POM(g, n, d) :  
      c AJP(type1, po1, d1, g1, n1),  
      n AJP OPTION(type2, po2, d2, g2, n2),  
      n NP OPTION(g3, n3, p, d),  
      n PP OPTION,  
      n REL CL OPTION(g4, n4),  
        n coord ajp pom(type1, po1),  
        n coord type ajp(type1, type2),  
        n coord 4 gender(g1, g2, g5),  
        n coord 4 gender(g5, g3, g6),  
        n coord 4 gender(g6, g4, g),  
        n coord 4 number(n1, n2, n5),  
        n coord 4 number(n5, n3, n6),  
        n coord 4 number(n6, n4, n);  
(2b) f POM(g, n, DEF) :  
      c NP(g1, n1, p, DEF),  
      n PP OPTION,  
      n REL CL OPTION(g2, n2),  
        n coord 4 gender(g1, g2, g),  
        n coord 4 number(n1, n2, n);  
(2c) f POM(g, n, d) :  
      c PP,  
      n PP OPTION,  
      n REL CL OPTION(g, n);
```

```
(2d) f POM(g, n, d):
      c REL CL(g, n).
```

Er zijn vier alternatieven (2a-d), die uitgaan van respectievelijk een AJP, NP, PP of REL CL als eerste lid van de definitie. In het eerste alternatief is o.a. een AJP OPTION opgenomen:

```
(3a) n AJP OPTION(EMPTY, EMPTY, EMPTY, EMPTY, EMPTY): ;
(3b) n AJP OPTION(type, EMPTY, EMPTY, g, n):
      c AJP(type, pol, d1, g1, n1),
      n AJP OPTION(type1, d2, g2, n2),
        n coord ajp pom(type, pol),
        n coord type ajp(type, type1).
```

Het predikaat *coord ajp pom*, dat in (2) en (3) gebruikt is, somt de type-waarden op die het AJP kan krijgen. Hierbij wordt nog het affix *po* betrokken, dat aangeeft dat alleen leden van de betreffende type met de waarden POST of EMPTY, dus niet PRE, in aanmerking komen.

```
(4) n coord ajp pom(CAL, po): n not equal(po, PRE);
    n coord ajp pom(TOT, po): ;
    n coord ajp pom(POS, po): n not equal(po, PRE);
    n coord ajp pom(QUA, po): n not equal(po, PRE);
    n coord ajp pom(ORD, po): n not equal(po, PRE);
    n coord ajp pom(MUL, po): n not equal(po, PRE);
    n coord ajp pom(REF, po): n not equal(po, PRE).
```

Het predikaat *coord type ajp* uit (2) en (3) beregelt dat bij aanwezigheid van meer dan één AJP op de positie van POM alleen een herhaling van het type CAL is toegestaan; ieder ander type kan alleen met een CAL gecombineerd voorkomen, vergelijk: *la casa grande hermosa* met **la casa primera mla* of **la casa grande mla* met *la casa mla grande*.

```
(5) n coord type ajp(type, CAL): n not equal(type, EMPTY);
    n coord type ajp(CAL, type): n not equal(type, EMPTY);
    n coord type ajp(type, EMPTY): n not equal(type, EMPTY).
```

De predikaten *coord 4 gender/number* dienen weer om te bepalen welke waarde voor *g* en *n* doorgegeven wordt aan *f POM*, vooral met het oog op de aanwezigheid van eventuele ALL en BOTH waarden samen met de exacte waarden voor *g* en *n* (vergelijk hoofdstuk 3.2.1.).

Verdere regels hebben betrekking op de uitwerking van de overige opties.

```
(6a) n NP OPTION(EMPTY, EMPTY, EMPTY, EMPTY): ;
(6b) n NP OPTION(g, n, p, DEF):
      c NP(g, n, p, DEF).
```

Hier is sprake van een NP gebruikt als appositie en daarom is de waarde voor *d*: DEF.

- (7a) n PP OPTION: ;
 (7b) c PP,
 n PP OPTION.

Zoals blijkt uit deze regel, en uit het vierde alternatief voor f POM, kan in één en dezelfde POM structuur sprake zijn van meer dan één PP: *el libro de geografía de Juan*.

- (8a) n REL CL OPTION(EMPTY, EMPTY): ;
 (8b) n REL CL OPTION(g, n): c REL CL(g, n).

Voor een verdere uitwerking van de categorieën NP, AJP, PP en REL CL verwijzen wij naar de afzonderlijke hoofdstukken die aan deze groepen zijn gewijd verderop in deze beschrijving.

In de algemene bespreking van de POM functie in het eerste deel van dit hoofdstuk is ook aandacht besteed aan de relatie tussen de POM en de overige NPS functies. Gebleken is dat voor de verschillende categorieën die als POM optreden deze relatie niet dezelfde is. Immers, bij een asyndetische coördinatie van meerdere AJP's en PP's (ook van deze categorieën onderling) heeft de eerste POM betrekking op het HEAD, terwijl de daarop volgende steeds betrekking hebben op het HEAD samen met de voorafgaande POM of POM's. Men vergelijk *el libro de geografía de Pedro; las casas altas viejas caras*. De *Pedro* is een bepaling bij *libro de geografía* en *caras* is bepaling bij *casas altas viejas*. Bij een restrictieve bijstelling is het zo dat de bijstelling betrekking heeft op al de functies van de NPS die voorafgaan: *su buen amigo español Pedro*. De bijstelling *Pedro* refereert naar *su buen amigo español*, d.w.z. DET + PREM + HEAD + POM. Deze verschillen in relatie tussen de functies van de NPS en de eventueel aanwezige POM of POM's komen niet tot uitdrukking in de hierboven gegeven EAG regels. In onze "Uitgangspunten" (hoofdstuk 3.1.1.) hebben wij er reeds op gewezen dat wij beogen de syntactische en niet de semantische structuur van de woordgroepen te beschrijven. Bovendien brachten wij naar voren dat het mogelijk is meer gecompliceerde structuren te vereenvoudigen door het hanteren van de afwisseling van functies en categorieën. Beide zaken spelen een rol bij het onderbrengen in één recursieve POM functie van een aantal achtergeplaatste bepalingen met verschillend semantisch bereik.

Aan de EAG regels die hier geformuleerd zijn ontbreken nog regels voor de APPPOSITION optie. De APPPOSITION functie is gereserveerd voor de niet-restrictieve bepalingen die deel uitmaken van de NPS en die volgen op het HEAD en de eventuele POM's. Hierbij zijn globaal gesproken dezelfde woordgroepcategorieën betrokken, die ook als POM gebruikt worden. Orthografisch is de APPPOSITION te herkennen aan de komma, die deze scheidt van het voorafgaande deel van de NPS. Wij zagen dat de NP, die de POM functie vervult, moet voldoen aan de conditie dat deze een DEF

(DEFINITE) waarde bezit. Dit geldt niet voor de NP die als APPPOSITION gebruikt wordt, zoals blijkt uit het voorbeeld: *Madrid, capital de España*. ADJECTIVE PHRASE en RELATIVE CLAUSE kennen concordantie in *gender* en *number* tussen HEAD van de NPS en de APPPOSITION. De regels zijn aldus:

- (9a) n APP OPTION (EMPTY, EMPTY) : ;
 (9b) n APP OPTION (g, n) : f APP (g, n) .
- (10) f APP (g, n) : c APP PHRASE (g, n) .
- (11) c APP PHRASE (g, n) :
     f INMARKER (PAUSE) ,
     f HEAD (g, n) ,
     f ENDMARKER (type) .
- (12) f INMARKER (COMMA) : c PUMARK (COMMA) .
- (13a) f HEAD (g, n) :
     c AJP (type, po, d, g, n) ;
 (13b)   c REL CL (g, n) ;
 (13c) f HEAD (EMPTY, EMPTY) :
     c NP (g, n, p, d) ;
 (13d)   c PP .
- (14) f ENDMARKER (type) : c PUMARK (type) .
- (15a) c PUMARK (COMMA) : " , " ;
 (15b) c PUMARK (EXC) : " | " ;
 (15c) c PUMARK (INT) : " ? " ;
 (15d) c PUMARK (PERIOD) : " . " .

In bovenstaande regels wordt de APPPOSITION herschreven als de categorie APPPOSITION PHRASE, bestaande uit een INMARKER, een HEAD en een ENDMARKER (regels (10) en (11)). De INMARKER en ENDMARKER definiëren de leestekens die voorafgaan en volgen op de APPPOSITION. Een komma dient altijd vooraf te gaan, maar als afsluiting komen naast de komma ook andere leestekens voor, indien de APPPOSITION het slot vormt van de taaluiting. Dit is uitgewerkt in regels (12), (14) en (15). In het lexicon zijn de leestekens opgenomen onder de benaming PUMARK (van PUNCTUATION MARK). Regel (13a-d) somt de mogelijkheden op die er zijn voor de invulling van de HEAD functie. De ADJECTIVE PHRASE en de RELATIVE CLAUSE leveren waarden voor *gender* en *number* op, die doorgegeven worden aan het HEAD om de concordantie te kunnen regelen met de kern van de NPS.

3.2.6. Nominalisation

Onder het syntactische verschijnsel van nominalisering, of ook wel genoemd functionele nominalisering (Alcina & Blecua 1975: 551), wordt verstaan dat een woord behorende tot een andere categorie dan COMMON NOUN, PROPER NOUN of PRONOUN in het taalgebruik de functie van HEAD van een NPS vervult. Het gaat om een taalgebruiksverschijnsel en dit dient onderscheiden te worden van lexicale nominalisering. Van dit laatste is sprake als woorden die oorspronkelijk behoren tot een andere categorie dan NOUN na verloop van tijd deel uitmaken van de actuele woordenschat van de taal als een COMMON NOUN, zoals b.v. *el deber*, *el pagaré*. Deze woorden hebben de categorie van een NOUN en behoren als zodanig tot het taalsysteem. Functionele nominalisering kan wel voorafgegaan zijn aan de lexicale nominalisering.²⁰ Het gaat om woorden die in de structuur van de NPS de functie van HEAD overnemen bij afwezigheid van een NOUN. Wij menen dat het steeds een DET categorie is die in voorkomende gevallen deze taak op zich neemt. Dit houdt in dat de betreffende NPS altijd een waarde heeft voor bepaald of onbepaald, inherent aan de aanwezige DET categorie.

(1) *Las palabras de Juan y las de Pedro*,

(2) *las palabras indiferentes y las amistosas*.

Het ontbrekende NOUN in het tweede lid van de coördinatie in beide voorbeelden wordt vervangen door het DEFINITE ARTICLE *las*, dat in feite een dubbele functie vervult: DET en HEAD. Deze interpretatie van het ARTICLE als HEAD wordt tot op zekere hoogte gedeeld door sommige taalkundigen (Sánchez Márquez 1972: 278-281). Anderen menen dat de PREPOSITIONAL PHRASE *de Pedro* genominaliseerd is (Alarcos 1978f: 172-173, Gili Gaya 1972: 304-305, Seco 1969: 165). Soortgelijke verklaringen gelden voor *las* uit (2): *las* genominaliseerd (Alcina & Blecua 1975: 553, Sánchez Márquez 1972: 278-281); of het ADJECTIVE is genominaliseerd (Alarcos 1978f: 172-173, Gili Gaya 1972: 223-224, Seco 1969: 34-35, Stockwell-Bowen-Martin 1965: 97-98). Maar er bestaat ook nog een derde verklaring die postuleert dat er geen naamwoord is en dat *las* en *amistosas* beide hun eigen categorie bewaren (Bello & Cuervo 1949: par.266-291, Lázaro Carreter 1980: 58). Deze interpretatie veronderstelt dat het mogelijk is een NPS te realiseren zonder dat deze een HEAD functie bevat. Dan wordt het HEAD ook optioneel in de structuur van de NPS met als gevolg dat er talrijke

---

²⁰ Het taalsysteem beschikt over de mogelijkheid om door middel van morfologische processen van derivatie (*blancura* van *blanc(o)*), compositie (*cumpleaños* van *cumple*+*años*) of verandering van categorie (*el por-qué* van *por qué*) nieuwe naamwoorden te vormen. Voor een gedetailleerde beschrijving van de functionele nominalisering in het Spaans verwijzen wij naar Hallebeek (ter perse).

nieuwe mogelijkheden ontstaan voor herkenning van een NPS omdat deze zijn fundament verliest. Kort samengevat zijn de vier belangrijkste argumenten om de interpretatie van een genominaliseerd ADJECTIVE zoals in (2) af te wijzen de volgende:

1. het ADJECTIVE heeft predicatieve betekeniswaarde en geen denotatieve (Alcina & Blecua);
2. het is mogelijk om tussen DEFINITE ARTICLE en ADJECTIVE een COMMON NOUN in te voegen zonder dat de structuur onacceptabel wordt (Sánchez Márquez);
3. het ADJECTIVE kan uitgebreid worden met een bijwoord van hoeveelheid (Sánchez Márquez);
4. het lidwoord kan vervangen worden door een Noun (Sánchez Márquez).

Uitgaande van het feit dat in het geval van functionele nominalisering in het algemeen terugverwezen wordt naar een begrip dat bekend is in de context of situatie, ligt het voor de hand dat een DET categorie aanwezig is met anaforische betekeniswaarde. In *las palabras de Juan y las de Pedro* ontvangt de tweede NPS (*las de Pedro*) de waarden voor getal en geslacht van het lidwoord. In elke NPS dienen deze waarden aanwezig te zijn om concordantie mogelijk te maken met attributen en werkwoord. Iedere constructie waarin een lidwoord (of andere DET categorie) gevolgd wordt door een categorie die zelf geen waarden heeft voor getal en geslacht of door een PROPER NOUN, dat het *feature* DEF inherent heeft en daarom geen DET toelaat, kunnen wij analyseren als een NPS met genominaliseerd lidwoord: *los de Pedro, los que saben nadar, el que nadie lo sepa, la Rosa, los Quintero*.²¹ De lidwoorden gebruikt in de voorbeelden concorderen in de meeste gevallen niet met de woorden die volgen in getal en geslacht, maar met een ander begrip dat duidelijk is uit context of situatie. Naar dat begrip wordt verwezen door middel van de DET. In de laatste twee voorbeelden zou men uit kunnen gaan van correspondentie in getal en geslacht met de eigennaam die volgt (de achternaam heeft de waarden ALL en BOTH). Hier geldt dat de situatie bepaalt dat verwezen wordt naar een verzwegen begrip dat bekend is aan de taalgebruiker, concreet "muchacha" en "hermanos".

Er is reeds eerder op gewezen dat de notie DEF inherent is aan de eigennaam zodat de toevoeging van een DEFINITE ARTICLE overbodig is. Wij zijn van mening dat op soortgelijke wijze, op grond van een inherent semantisch feature, ook de syntactische verklaring te vinden is voor aanduidingen van personen door middel van adjectiva: *los españoles, los ricos, las pequeñas*. Het feit dat het begrip *hombres* of *mujeres* niet in de context behoeft voor te komen, kan verklaard worden vanuit het antropocentrische²²

---

²¹ Dit gebruik van lidwoord gevolgd door een eigennaam moet onderscheiden worden van de mogelijkheid die de taal biedt om een eigennaam te gebruiken als een soortnaam: *los Juanes* (= *los hombres que tienen el nombre de Juan*) of *las Barcelonas* (= *las ciudades que tienen el nombre de Barcelona*).

karakter van de taal.²³ Dit maakt dat de lidwoorden *los, las* in eerste instantie als verwijzend naar personen geïnterpreteerd worden. Deze benadering houdt in dat het niet nodig is uit te gaan van een dubbele lexicale klassificering van woorden als *español, rico, pequeño*: namelijk als ADJECTIVE en als NOUN.²⁴ Men kan volstaan met die van ADJECTIVE. Het is echter mogelijk om in deze gevallen adjectiva zonder DET of beter met een Ø DET te gebruiken: *es cosa de mayores, hay ricos y pobres, hablar español*. Dit komt, omdat directe terugverwijzing in de context niet noodzakelijk is. Het gebeurt ook met de namen van talen.

Binnen de DET structuur zijn de mogelijkheden voor functionele nominalisering de volgende:

- alleen PREDET b.v. *todos, todo*;
- CENDET genominaliseerd, eventueel voorafgegaan door PREDET b.v. *(todo) este*, soms verplicht gevolgd door een POM *(todos) los útiles*;
- POSTDET genominaliseerd, eventueel voorafgegaan door PREDET en/of CENDET b.v. *(los) tres, (todas) las primeras, (todos) (los) muchos*;
- INDET genominaliseerd *algunas, bastantes, demasiado*.

Uit de voorgaande opsomming blijkt dat bij combinaties van PREDET - CENDET - POSTDET de nominalisering gaat van rechts naar links: is een POSTDET aanwezig dan is deze genominaliseerd, bij afwezigheid van een POSTDET komt CENDET in aanmerking en ontbreken zowel POSTDET als CENDET dan is de beurt aan PREDET. Met betrekking tot de totale structuur van de NPS zijn nog de volgende bijzonderheden te constateren:

---

²² Zie voor de verklaring van deze term F. Marsá (1984: 53-54).

²³ In Real Academia Española (1973:172) treffen wij de volgende zin aan: *Los jugadores italianos ganan y los españoles pierden*. Met daarbij de uitleg dat *los españoles* het lidwoord *los* bevat; dat is een *artículo anafórico que equivale a "los jugadores"* gevolgd door het ADJECTIVE *españoles* (dus een lidwoord dat genominaliseerd is!), terwijl *Los españoles pierden* zonder directe verwijzing naar een NOUN als *jugadores* een genominaliseerd bijvoeglijk naamwoord bevat. De vraag is waar de samenstellers van deze grammatica de grenzen leggen voor de context waarbinnen de anaforische verwijzing mogelijk is. Te oordelen naar het voorbeeld liggen de grenzen binnen die van een zin. Op een andere plaats in dezelfde grammatica (408) wordt verklaard dat het adjectief: *Se sustantiva con frecuencia en el contexto, bien por el empleo de artículos u otros vocablos determinativos, bien por desempeñar por sí solo en la oración oficios propios del sustantivo...* met daarbij als voorbeelden o.a. *temer el ridículo, ese infeliz*. Wij menen dat de grenzen voor anaforische verwijzing veel ruimer genomen kunnen worden dan die van de zin.

²⁴ Zoals dit voor *español* gebeurt o.a. in Moliner (1975: I,1200) en Real Academia Española (1984: I,591).

- Bij aanwezigheid van een genominaliseerde DET vervalt de PREM altijd.
- PREDET onmiddellijk gevolgd door een POM zonder CENDET is niet mogelijk, vgl. *todo libro* met **todo bueno* en *todo el bueno*.
- Sommige CENDET categorieën, nl. die alleen proclitisch gebruikt worden, vereisen een POM; dit geldt voor DEFINITE ARTICLE en POSSESSIVE PRONOUN (de onbeklemtoonde vorm). Andere komen voor met of zonder POM: nl. DEMONSTRATIVE PRONOUN,²⁵ DISTRIBUTIVE (*ambos*) en INDEFINITE ARTICLE, en weer andere worden niet genominaliseerd, te weten de RELATIVE PRONOUNS *cual* en *cuyo*.
- Sommige POSTDET categorieën worden zonder of met POM gebruikt: CARDINAL NUMBER, QUANTIFIER, MULTIPLIER, INTERROGATIVE PRONOUN ("*qué*"), PARTITIVE; andere POSTDET categorieën worden niet genominaliseerd: ORDINAL NUMBER, REFLEXIVE PRONOUN, INTERROGATIVE PRONOUN ("*cuál*").
- INDET kan gebruikt worden met of zonder POM.

EAG REGELS

De mogelijkheid tot nominalisering van categorieën die ook de DET functie van een NPS kunnen vervullen, betekent een uitbreiding van de regel voor f HEAD, met name voor het affix *type* dat daartoe behoort. In paragraaf 3.2.2. zagen wij deze regels voor f HEAD:

- ```
(1) f HEAD(g, n, type, d, p):
      c N(type, g, n, d, p).

(2) type :: COM;
        PRO;
        PROP.

(3) d :: DEF;
        INDEF.

(4) p :: PA;
        PB;
        PC.
```

Aan regel (2) voegen wij nu de volgende types toe: NDA, NDB, NDC en NDD, die staan voor *Nominalised Determiner A, B, C* en *D*. Deze onderverdeling is gemaakt op basis van de combinatiemogelijkheden die de verschillende types bieden met de overige functies binnen de structuur van de NPS. De verdere regels luiden:

---

<sup>25</sup> De vormen van het DEMONSTRATIVE PRONOUN die met accentteken geschreven worden zijn altijd zelfstandig gebruikt en staan als PRONOUN BASE of STEM in het lexicon.

```
(5a) f HEAD(g, n, NDA, INDEF, PC):
      c A(TOT, OA, EMPTY, INDEF, g, n);
(5b) f HEAD(g, n, NDB, d, PC):
      c A(type, class, PRE, d, g, n),
        n coord nomdetb(type);
(5c) f HEAD(g, n, NDC, d, PC):
      c A(type, class, EMPTY, INDEF, g, n),
        n coord nomdetc(type);
(5d) f HEAD(g, n, NDD, d, PC):
      c A(type, class, EMPTY, INDEF, g, n),
        n coord nomdetd(type).
```

```
(6) n coord nomdetb(DA): ;
     n coord nomdetb(IA): ;
     n coord nomdetb(POS): ;
     n coord nomdetb(DIS): .
```

```
(7) n coord nomdetc(CAR): ;
     n coord nomdetc(DEM): ;
     n coord nomdetc(IA): ;
     n coord nomdetc(INT): ;
     n coord nomdetc(QUA): ;
     n coord nomdetc(PAR): ;
     n coord nomdetc(REL): .
```

```
(8) n coord nomdetd(DIS): ;
     n coord nomdetd(IND): .
```

Uit bovenstaande regels (5)-(8) blijkt dat de genominalseerde DET van het type A slechts één categorie betreft, namelijk de TOTALIZER *todo*; dit is de PREDET. Deze kenmerkt zich syntactisch door de bijzonderheid dat hij genominalseerd een volledige NPS vormt en niet de toevoeging toestaat van een POM of een andere DET.

- Type B omvat de categorieën DEFINITE ARTICLE, INDEFINITE ARTICLE (alleen de vorm *un*) en POSSESSIVE PRONOUN, alle behorende tot de CENDET functie. Evenals het DISTRIBUTIVE *cada* dat deel uitmaakt van de groep. Het gemeenschappelijke syntactische kenmerk is dat zij alleen proclitisch gebruikt worden, hetgeen inhoudt dat de NPS waarvan zij het HEAD vormen altijd een POM bevat.

- Tot type C behoren de categorieën CARDINAL NUMBER, QUANTIFIER, PARTITIVE NUMBER, DEMONSTRATIVE, RELATIVE en INTERROGATIVE PRONOUN, en INDEFINITE ARTICLE (met uitzondering van de vorm *un*). Het is een verzameling van vormen die afkomstig zijn zowel uit de CENDET als uit de POSTDET functie. De syntactische distributie van de groep is zodanig dat zij met of zonder DET of POM gebruikt worden. De RELATIVES *cuanto* en *cuyo* onderscheiden zich in verschillende waarden voor het affix *position*: namelijk EMPTY en PRE. Uit regel (5c) valt te lezen dat alleen de eerste vorm, gemarkeerd EMPTY voor *position* genominalseerd kan worden.

- Type D, tenslotte, is gereserveerd voor het INDEFINITE PRONOUN en DISTRIBUTIVE NUMBER; deze kennen alleen een POM optie.

De NPS krijgt een waarde voor het affix *definiteness* (*d*) dat aanwezig is in de DET en de HEAD functie. Om de juiste *d* waarde van de NPS te bepalen worden beide (DET en HEAD) met elkaar in verband gebracht door middel van het predikaat *coord 2 d* zoals opgenomen in de volgende regel:

- ```
(9) c NPS(g, n, d, p):
    n DET OPTION(g1, n1, d1),
    n PREM OPTION(g2, n2),
    f HEAD(g3, n3, d2, p),
    n POM OPTION(g4, n4),
      n coord 4 gender(g1, g2, g5),
      n coord 4 gender(g5, g3, g6),
      n coord 4 gender(g6, g4, g),
      n coord 4 number(n1, n2, n5),
      n coord 4 number(n5, n3, n6),
      n coord 4 number(n6, n4, n),
      n coord 2 d(d1, d2, d) .

(10) n coord 2 d(DEF, d, DEF): n not equal(d, DEF);
      n coord 2 d(INDEF, DEF, DEF): ;
      n coord 2 d(INDEF, EMPTY, INDEF): ;
      n coord 2 d(EMPTY, d, d): .
```

In regel (9) wordt de waarde voor *p* die verbonden is met het HEAD van de NPS direct doorgegeven aan de categorie NPS). Zoals blijkt uit regel (10), prevaleert een DEF waarde, indien aanwezig, boven de INDEF waarde. Combinaties van een definiteness waarde voor DET en HEAD kunnen zich voordoen bij genominaliseerde DET categorieën die optreden als HEAD van een NPS, zoals in *todos los buenos*, waarin *todos* de DET functie heeft met als waarde INDEF en *los* het HEAD is en een DET waarde heeft. De combinatie van DEF met DEF komt niet voor. *La Rosa* wordt door ons niet als DET (*la*) gevolgd door een HEAD (*Rosa*) ontleed, maar als een HEAD (*la*) gevolgd door een POM (*Rosa*).

3.2.7. Definite Article *LO*

In het kader van de nominalisering als syntactisch verschijnsel dient ook aandacht besteed te worden aan de positie van het zogenaamde onzijdig lidwoord van bepaaldheid *lo*, niet te verwarren met het persoonlijk voornaamwoord met dezelfde vorm, dat als lijdend voorwerp of naamwoordelijk deel van het gezegde wordt gebruikt. Het lidwoord *lo* komt voor in combinatie met een ADJECTIVE, PP of RELATIVE CLAUSE: *lo bueno*, *lo de María*, *lo que tú dices*. Tot de taalkundigen die het woord in navolging van de traditionele grammatica interpreteren als lidwoord behoren o.a. Alarcos (1978f: 172), Seco (1969: 43), Marcos Marín (1980: 236 en *nota*). Zij zijn van oordeel dat door middel van dit lidwoord het woord of de woordgroep die volgt de status van NOUN

verkrijgt, dus genominaliseerd wordt. Er zijn echter anderen die menen dat *lo*, evenals *algo*, *ello*, een onzijdig zelfstandig naamwoord is (Lázaro Carreter 1980: 58) of simpelweg een NOUN (Bello & Cuervo 1949: 100). En weer anderen die *lo* beschouwen als een PRONOUN, net zoals *esto*, *eso*, *aquello*, en niet als lidwoord (Pottier 1964: 51).

Nu is het zo dat in het Spaans de zelfstandige naamwoorden slechts twee grammaticale geslachten kennen, nl. MASC en FEM. Een NEUTER geslacht bestaat niet. Of men moet uitgaan van een abstract, onzijdig NOUN dat slechts in de dieptestructuur van het Spaans aanwezig is, zoals bij Stockwell-Bowen-Martin (1965: 102) het geval is. Er is ook geen flectiemorfeem met een dergelijke waarde voorhanden dat aan een ADJECTIVE STEM zou kunnen worden toegevoegd. In feite is er hier sprake van verwarring van een grammaticaal (morfologisch) geslacht met een betekenisaspect van een woord, waarbij historisch gezien ook nog de etymologische afkomst van de vorm een rol speelt, omdat *lo* immers van de onzijdige Latijnse vorm *illud* is afgeleid. Het is duidelijk dat de vormen *lo*, *ello*, *esto* verwijzen naar begrippen die semantisch neutraal, ongedefinieerd zijn. Het *feature neuter* is inherent aan de betekenis van het woord. Morfosyntactisch echter worden deze gecombineerd met ADJECTIVES in het MASC geslacht: *lo bueno*, *esto es bueno*. Daarom nemen wij aan dat *lo* evenals *esto*, *eso*, *aquello*, *ello* een PRONOUN is dat alleen als HEAD van een NPS dient. Met dien verstande dat *lo* alleen proclitisch gebruikt wordt, zoals de genominaliseerde lidwoorden, en altijd gevolgd wordt door een POM.²⁶

3.2.8. Structuren van de NPS

Als HEAD van de NPS treden op COMMON NOUN, PROPER NOUN, PRONOUN of genominaliserde DET categorieën (NDA, NDB, NDC). Afhankelijk van de invulling van het HEAD vertoont de NPS verschillende structuren.

(1a) HEAD: COMMON NOUN.

(1b) NPS: (DET) (PREM) HEAD (POM).

Alle functies die samengaan met het HEAD zijn optioneel, ook deze functies onderling. Enkele voorbeelden: *el buen chico de la esquina*, *buen chico de la esquina*, *chico de la esquina*, *chico*, *el buen chico*, *el chico de la esquina*, *buen chico*.

(2a) HEAD: PROPER NOUN.

(2b) NPS: HEAD (POM).

---

²⁶ Voor een meer uitgebreide beschouwing van *lo* kan verwezen worden naar Hallebeek (ter perse).

DET en PREM ontbreken, alleen de POM optie is aanwezig. Voorbeelden: *Juan González, María del Pilar*.

(3a) HEAD: PRONOUN.

(3b) NPS: (DET) HEAD of HEAD (POM).

PREM ontbreekt; zowel DET als POM zijn optioneel maar komen niet samen voor in dezelfde structuur. Voorbeelden: *nosotros, todos nosotros, nosotros tres, *todos nosotros tres*. Indien een bepaalde functie als optie aanwezig is, betekent dit niet dat ook alle mogelijkheden voor wat betreft de categorieën behorende bij die functie als invulling van de optie zijn toegestaan. Er zijn semantische factoren die beperkend werken op de mogelijke invullingen. Zo kent o.a. het PRONOUN *nadie* geen PREM noch POM (**nadie de ellos*, noch **todo nadie* is acceptabel) en kent *nosotros* geen ADJECTIVE PHRASE als POM (**nosotros buenos*).

EAG REGELS

Wij introduceren het predikaat *np simple real(ization)* in de regel voor NPS om de combinatiemogelijkheden van het type HEAD met de overige functies te regelen. HEAD, DET, PREM en POM zijn betrokken bij dit predikaat. Voor het HEAD gaat het affix type hierin, terwijl aan de overige functies een nieuw affix *r* (van *realization*) wordt toegevoegd, dat de terminalen MISS en FULL kent. De regels worden:

```
(1) c NPS(g, n, d, p):
    n DET OPTION(g1, n1, d1, r1),
    n PREM OPTION(g2, n2, r2),
    f HEAD(g3, n3, type, d2, p),
    n POM OPTION(g4, n4, r3),
        n coord 4 gender(g1, g2, g5),
        n coord 4 gender(g5, g3, g6),
        n coord 4 gender(g6, g4, g),
        n coord 4 number(n1, n2, n5),
        n coord 4 number(n5, n3, n6),
        n coord 4 number(n6, n4, n),
        n coord 2 d(d1, d2, d),
        n coord np simple real(r1, r2, type, r3).
```

```
(2) r :: FULL;
    MISS.
```

```
(3) n coord np simple real(r1, r2, COM, r3): ;
    n coord np simple real(r1, MISS, PRO, r2): ;
    n coord np simple real(MISS, MISS, PROP, r): ;
    n coord np simple real(MISS, MISS, NDA, MISS): ;
    n coord np simple real(r, MISS, NDB, FULL): ;
```

```
n coord np simple real(r1, MISS, NDC, r2) : ;  
n coord np simple real(MISS, MISS, NDD, r) : .
```

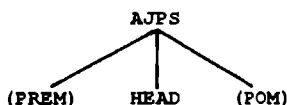
Regel (3) voorziet in de volgende structuren:

- een NPS met een HEAD van het type COMMON NOUN kent als mogelijke opties een DET, PREM of POM functie die ook onderling optioneel zijn;
- een NPS met een HEAD van het type PRONOUN heeft DET en POM opties, die eveneens onderling optioneel zijn; de PREM optie is afwezig;
- een NPS met een HEAD van het type PROPER NOUN kent alleen een POM optie; de overige functies zijn verplicht afwezig;
- een NPS met een HEAD van het type NDA kent geen andere functies;
- een NPS met een HEAD van het type NDB beschikt over een DET optie en een verplicht aanwezige POM functie; de PREM functie is afwezig;
- een NPS met een HEAD van het type NDC beschikt over een DET optie en een POM optie; de PREM functie is afwezig;
- een NPS met een HEAD van het type NDD heeft als enige mogelijk aanwezige functie de POM optie.

3.3. Adjective Phrase

3.3.1. Adjective Phrase Simple

Onder de ADJECTIVE PHRASE SIMPLE (AJPS) verstaan wij de categorie die als kern één ADJECTIVE heeft. De interne structuur van deze woordgroep kent de volgende functies: PREMODIFIER (PREM) - HEAD - POSTMODIFIER (POM). In een diagram uitgedrukt:

Alleen de HEAD functie is onmisbaar; de beide andere zijn optioneel.

3.3.2. Head

De categorie die de functie van HEAD vervult is een ADJECTIVE, dat lexicaal wordt gerealiseerd door een ADJECTIVE STEM of BASE. In 3.2.2. en 3.2.4. is reeds kort gesproken over de categorie ADJECTIVE. Deze omvat de voornaamwoordelijke bijvoeglijke naamwoorden, de *adjetivos determinativos*, inclusief de lidwoorden, alsmede de bijvoeglijke naamwoorden van hoedanigheid, de *adjetivos calificativos*.²⁷ Een deel van de daar vermelde gegevens wordt hier herhaald en uitgebreid met een aantal nieuwe. Een STEM vereist de toevoeging van een GENDER morfeem en voor het meervoud een NUMBER morfeem, terwijl een ADJECTIVE BASE geen GENDER morfeem nodig heeft om als ADJECTIVE gerealiseerd te worden; voor het meervoud is echter eveneens een NUMBER morfeem vereist. Een ADJECTIVE BASE is ongemarkeerd voor geslacht. Voorbeelden: STEM *bonit* - *una casa bonita, un día bonito; toda - toda casa, todo día*; BASE *fácil* - *una palabra fácil, un problema fácil; mi - mi palabra, mi problema*. Er bestaan ook vormen, met name aanduidingen van geografische herkomst, die voor *gender* MASCULINE geen speciaal morfeem kennen maar voor FEMININE wel; de grondvorm van het ADJECTIVE is dan in feite een BASE vorm voor MASCULINE, want het geslacht is inherent, maar tegelijkertijd dient het als STEM voor de vorming van het *gender* FEMININE: *español* - *un hombre español, una mujer española*. Op grond van deze laatste eigenschap is deze groep geplaatst onder de categorie STEM2. Ook andere ADJECTIVES, afgeleid met behulp van bepaalde suffixen, hebben dezelfde flectie: suffix *dor* - *un hombre hablador, una mujer habladora*; suffix *ón* - *un hombre comilón, una mujer comilona*; suffix *ín* - *un hombre saltarín, una mujer saltarina*.²⁸ Daarnaast bestaat er nog een aantal geapocopeerde vormen die ook al hebben ze soms de vorm van een STEM, toch gelden als BASE, omdat het *gender* MASC, en soms ook FEM, inherent is aan de vorm: *buen hombre, gran hombre, gran idea, primer/tercer/postrer día*. Deze geapocopeerde ADJECTIVES, die wij BASE2 noemen, worden uitsluitend als DET of PREM gebruikt en kennen in andere posities als regelmatige vormen *bueno, grande, primero, tercero, postrero*, respectievelijk STEM1 en BASE1 elementen.

De ADJECTIVE STEM van het type CAL (CALIFICATIVE) en QUA (QUANTIFIER) kan nog uitgebreid worden met het SUPERLATIVE suffix *ísim* gevolgd door de flectie suffixen: *tonísimos, pequeñísimas, muchísimos, poquísimos*,

---

²⁷ Deze benamingen vindt men in de traditionele Spaanse grammatica, zie o.a. Gili Gaya (1972: 215 e.v.), Seco (1969: 23 e.v.). Het lidwoord beschouwt men dan als een aparte categorie.

²⁸ Zie voor een opsomming van de suffixen die een vrouwelijke vorm op *a* kennen en een mannelijke vorm die ongemarkeerd is Real Academia Española (1973: 193-194)

maar *limpísimo* van *limpi(o)*. Bij een ADJECTIVE BASE zijn er diverse mogelijkheden voor de toevoeging van het SUPERLATIVE suffix, afhankelijk van de slotklank van de grondvorm: aan een ADJECTIVE BASE, eindigend op een medeklinker, wordt het suffix direct toegevoegd (eventueel met wijziging van het klemtoonteken): *facilísimo* van *fácil*; bij een ADJECTIVE BASE eindigend op een medeklinker vervalt deze laatste: *grandísimo* van *grande*, *tristísimo* van *triste*. Voor ADJECTIVE STEM en BASE geldt dat een diftong die aanwezig is in de beklemtoonde lettergreep kan veranderen in een klinker bij toevoeging van het SUPERLATIVE suffix: *bueno* wordt *bonísimo*, maar ook wel *buentísimo*, *fuerte* geeft *fortísimo* of *fuerttísimo*, terwijl *viejo* alleen *viejísimo* kent.²⁹ Omdat de vorming van de SUPERLATIVE afhankelijk is van fonetisch- fonologische, alsmede etymologische factoren, waarbij ook nog taalgebruiksaspecten (formeel en minder formeel taalgebruik) een rol spelen, zijn er, rekening houdend met de afzonderlijke woordvormingen, erg veel variatiemogelijkheden bij de realisering van het SUPERLATIVE suffix. Naast *-ísimo(o)* bestaan er nog resten van Latijnse vormen zoals *paupérrimo* (overigens aanwezig naast *pobrísim(o)*), *óptimo*, *pésimo*, enz. Veel van de niet regelmatige vormen worden binnen onze grammatica lexicaal verklaard, mits de gebruiksfrequentie ervan daar aanleiding toe geeft. Voor meer bijzonderheden omtrent de regelmatige afleiding van de SUPERLATIVE van adjectieven met behulp van het suffix *ísimo* en de daarbij behorende formele regels verwijzen wij naar hoofdstuk 3.15., dat aan de woordvorming is gewijd. Daarin komen ook andere suffixen ter sprake die als uitbreiding van een ADJECTIVE dienen, zoals de vergrotende en de verkleinende suffixen. Het verschijnsel van de reductie van diftongen (*ue>o*, *ie>e*) is niet beperkt tot bijvoeglijke naamwoorden, maar zeer algemeen in het Spaans, en beïnvloed door het verspringen van de beklemtoning van woorden en komt in hetzelfde hoofdstuk aan de orde, evenals het verlies van eindklinkers bij ADJECTIVES en NOUNS.

Een speciale invulling van het HEAD is het PAST PARTICIPLE. Van werkwoorden die tot bepaalde, in het hoofdstuk gewijd aan de Verb Phrase nader te omschrijven klassen van transitieve en intransitieve werkwoorden behoren, kan het PAST PARTICIPLE optreden als kern van een AJPS. Dit PARTICIPLE heeft de vorm van een STEM die gevolgd wordt door enkele suffix opties (verkleinende, vergrotende, SUPERLATIVE) en die in ieder geval flectiemorfemen voor *gender* en *number* verlangt. In het hoofdstuk over de afleiding van ADJECTIVES wordt een regel gegeven voor het gebruik van een PAST PARTICIPLE als ADJECTIVE. Syntactisch is het moeilijk, zo niet onmogelijk, de grens aan te geven tussen het PAST PARTICIPLE gebruikt als ADJECTIVE en als VERB. Alleen uit de aanwezigheid van complementen die kenmerkend zijn voor de ene of de andere categorie kan de juiste status afgeleid worden. Zo is er sprake van ADJECTIVES in: *una ventana completamente abierta*,

---

²⁹ Zie Real Academia Española (1973: 195-198).

una observación muy irritada, un sistema mundialmente reconocido; en van VERBS in un manual editado por la Casa A, un objeto regalado por Carmen a su cuñado, un avión destrozado completamente.

EAG REGELS

De eerste regel die wij hier formuleren luidt:

```
(1) f HEAD(type, po, d, pr, g, n):
    c A(type, class, po, d, pr, g, n).
```

Voor de verklaring van de verschillende affixen met uitzondering van het affix *pr* kan verwezen worden naar de EAG regels behorende bij hoofdstuk 3.2.3. (DETERMINER) en hoofdstuk 3.2.4. (PREMODIFIER). Daar treft men ook de mogelijke invullingen aan voor het affix *type*: namelijk, TOT (TOTALIZER), DA (DEFINITE ARTICLE), IA (INDEFINITE ARTICLE), POS (POSSESSIVE PRONOUN), DIS (DISTRIBUTIVE), REL (RELATIVE PRONOUN), CAR (CARDINAL NUMBER), ORD (ORDINAL NUMBER), QUA (QUANTIFIER), PAR (PARTITIVE), MUL (MULTIPLIER), REF (REFLEXIVE PRONOUN), INT (INTERROGATIVE PRONOUN), IND (INDEFINITE PRONOUN) en CAL (CALIFICATIVE).

Naast de waarden OA en UNM voor *class* verschijnt ook de waarde A. Deze heeft betrekking op de groep ADJECTIVES die behoren tot de groep *español - española*, d.w.z. de groep die ongemarkeerd is voor MASC en gemarkeerd met het suffix *a* voor FEM. Wij herhalen hier de regels voor ADJECTIVE van het *type* CAL die reeds vermeld zijn in 3.2.4., met een enkele uitbreiding:

```
(2a) c A(CAL, OA, EMPTY, EMPTY, pr, g, n):
    n A STEM1(pr),
    n GENDER SUFFIX(g),
    n NUMBER SUFFIX(n);
(2b) c A(CAL, A, EMPTY, EMPTY, pr, g, n):
    n A STEM2(pr),
    n GENDER SUFFIX1(g),
    n NUMBER SUFFIX(n);
(2c) c A(CAL, UNM, EMPTY, EMPTY, pr, ALL, n):
    n A BASE1(pr, ALL),
    n NUMBER SUFFIX(n);
(2d) c A(CAL, UNM, PRE, EMPTY, pr, MASC, SING):
    n A BASE2(pr, MASC, SING).

(3) n GENDER SUFFIX1(MASC): .
```

Nieuw is in regels (1) en (2) het affix *pr*. Dit heeft betrekking op voorzetsels die vast verbonden zijn met sommige bijvoeglijke naamwoorden. In de paragraaf 3.4. die han-

delt over de POSTMODIFIER bij HEAD gaan wij uitgebreider in op de functie van dit affix.

3.3.3. Premodifier

De invulling van de PREM functie in de AJPS is afhankelijk van het type HEAD. Betreft het HEAD van de AJPS een CALIFICATIVE ADJECTIVE, dan is het mogelijk een bijwoordelijke QUANTIFIER, het bijwoordelijk REFLEXIVE *igualmente*, of een bijwoordelijk CALIFICATIVE aan te treffen: *muy famoso*, *mucho más famoso*, *igualmente famoso*, *tristemente famoso*. Wij willen er nogmaals aan herinneren dat binnen de NPS de PREM functie wordt verwezenlijkt door een AJPS van het type CAL en dat deze AJPS in de regel geen PREM functie kent en nooit een POM. (Vergelijk hoofdstuk 3.2.4.) Een AJPS met als HEAD een ADJECTIVE van het type QUANTIFIER krijgt een PREM optie indien deze een comparatief vorm is: *mucho más*, *tanto menos*. Hieraan besteden wij uitgebreid aandacht in hoofdstuk 5 dat gewijd is aan de comparatief constructies.

EAG REGELS

De grammatica krijgt nu de volgende uitbreiding:

- (1) `c AJPS(type, po, d, g, n):`
`n PREM OPTION(r),`
`f HEAD(type, c, po, d, pr, g, n),`
`n coord prem(type, c, rl).`
- (2) `n coord prem(CAL, c, FULL): ;`
`n coord prem(QUA, CO, FULL): ;`
`n coord prem(type, c, MISS): .`
- (3a) `n PREM OPTION(MISS): ;`
 (3b) `n PREM OPTION(FULL):`
`f PREM.`
- (4) `f PREM:`
`c AVP(type, po),`
`n coord type AVP(type).`
- (5) `n coord type AVP(QUA): ;`
`n coord type AVP(REF): ;`
`n coord type AVP(CAL): .`

Het affix *c* van *comparison* met de waarde CO (COMPARATIVE) is in regel (1) ingevoerd om de HEAD categorieën te onderscheiden die een inherente comparatief zijn. Dus vormen zoals *mejor, peor, más*. De overige hebben geen waarde voor *c*.

Het affix *r* van *realization* met als waarden FULL en MISS dient om aan te geven of de functie al dan niet gerealiseerd is (vergelijk NPS regel). Dit affix is toegevoegd aan PREM en middels het predikaat *coord prem*, regel (2), is voorzien in de volgende combinaties:

- A van het type CAL ongeacht de *c* waarde ervan staat een PREM optie toe;
- A van het type QUA met als *c* waarde CO kent de invulling van de PREM optie.
- PREM ontbreekt bij A van een willekeurig type.

Het predikaat *coord type AVP*, regel (5), brengt tot uitdrukking dat slechts AVP's van het type QUA, REF of CAL in aanmerking komen om gebruikt te worden als PREM in een AJPS.

Ook de interne structuur van de ADVERB PHRASE (AVP) die dient als realisatie van de PREM, zie regel (4), kan zodanig zijn dat er zich een combinatie van een comparatief, voorafgegaan door een PREM voordoet: *mucho más grande*. Deze structuur wordt beschreven in hoofdstuk 4, dat handelt over de AVPS.

3.3.4. Postmodifier

De POM bij een HEAD komt alleen maar voor bij type CAL ADJECTIVES. Deze heeft de vorm van een PP. Een aantal adjectiva heeft één of meerdere voorzetsels, die vast daarmee verbonden zijn: *capaz de, contento con/delpor, lleno de*.³⁰ De POM functie is echter optioneel en de aanwezigheid van een PP, ingeleid door het voorzetsel dat vast verbonden is met een bepaald ADJECTIEF, betekent niet noodzakelijkerwijs dat het ook inderdaad gaat om een POM: vergelijk *el centro está lleno de gente*, ("het centrum is vol mensen" met *el centro está lleno de día* ("het centrum is vol overdag"). In het eerste geval is er sprake van een POM en in het tweede van een ADVERBIAL. Formeel is er geen verschil tussen beide bepalingen, semantisch wel. Toch biedt het opnemen in de regels van vereiste voorzetsels bij het bijvoeglijk naamwoord de mogelijkheid foutieve analyses te voorkomen. Immers in *el centro está lleno por la mañana* zal

---

³⁰ Zie "Lista de palabras que se construyen con preposición" en Real Academia Española (1931: 219-245). Deze lijst is wegens zijn onvolledigheid weggelaten in *Real Academia Española* (1973: 6), maar is nog wel te vinden in andere grammatica's, zoals b.v. Coste & Redondo (1965: 523-550). Een modernere en aangepaste lijst, die echter eveneens verre van volledig is, staat in Luque Durán (1974,2: 81-87).

de grammatica dan alleen de juiste analyse geven van *por la mañana*, namelijk ADVERBIAL, omdat *por* niet verbonden kan worden met *lleno*.

EAG REGELS

De regel voor AJPS wordt nu:

```
(1) c AJPS(type, po, d, g, n):  
    n PREM OPTION(r1),  
    f HEAD(type, c, po, d, pr, g, n),  
    n POM OPTION(pr, r2),  
        n coord prem(type, c, r1),  
        n coord pom(type, r2).
```

En verder komen er de volgende regels bij:

```
(2a) n POM OPTION(EMPTY, MISS): ;  
(2b) n POM OPTION(pr, FULL):  
    f POM(pr).  
  
(3) f POM(pr):  
    c PP(pr).  
  
(4) n coord POM(CAL, FULL): ;  
    n coord POM(type, MISS): .
```

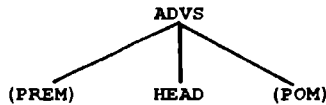
Het affix *pr* dat verschijnt in de regel (1) bij AJPS, HEAD en POM heeft betrekking op de eventuele voorzetsels die verbonden zijn aan ADJECTIVES van het type CAL. POM en HEAD dienen dezelfde waarden te hebben voor *pr*, namelijk die van het vereiste voorzetsel of zij zijn EMPTY, wanneer POM niet gerealiseerd is. Bij de bijvoeglijke naamwoorden wordt in het lexicon naast de mogelijke voorzetsels altijd de waarde EMPTY gegeven. De POM - en ook de voorzetsels bij een ADJECTIVE - is nooit verplicht maar altijd optioneel.

Het affix *r* is aan de POM OPTION toegevoegd teneinde de aanwezigheid van deze optie in samenhang met een HEAD van het type CAL te kunnen beregelen, zie regel(4).

3.4. Adverb Phrase

3.4.1. Adverb Phrase Simple

De ADVERB PHRASE SIMPLE (ADVS) is de categorie die als HEAD een ADVERB heeft dat kan worden uitgebreid met een PREM en een POM functie, zoals ook het geval is bij de AJPS. De interne structuur van de ADVS bestaat uit: PREM, HEAD, POM. In diagram:

De HEAD functie is onmisbaar, de overige zijn optioneel.

3.4.2. Head

De kern van een AVPS is een element van de categorie ADVERB. Deze categorie kent op grond van syntactische en morfologische kenmerken een onderverdeling in verschillende *types* en *classes*. Voor de *types* hanteren wij de volgende onderverdeling:

- CAL (CALIFICATIVE), dit is de bijwoordelijke variant van het CAL adjectief; het betreft een bijwoord van hoedanigheid en maakt deel uit van een open klasse van inhoudswoorden; voorbeelden *fácilmente, limpiamente, bien*. De overige types zijn alle functiewoorden en behoren als zodanig tot relatief gesloten klassen;
- ASP (ASPECTUAL), dit bijwoord drukt een aspect uit van de handeling van het werkwoord: *mientras, todavía*;
- MOD (MODAL), een bijwoord dat het grammaticale begrip modaliteit bevat: *no, sí, quizás*;
- CON (CONJUNCTIVE), een bijwoord dat de functie vervult van verbindingselement tussen twee UTTERANCES: *pues, luego*;
- QUA (QUANTIFIER), een bijwoord van hoeveelheid: *muy, bastante, demasiado*;
- REF (REFLEXIVE), reflexieve adverbia zoals *igualmente, tan*;
- PREP (PREPOSITIONAL), tot deze groep behoren die bijwoorden die een relatie van plaats, tijd of volgorde tussen twee begrippen geven; de tweede term van de relatie is in de vorm van een PP verbonden met het bijwoord, maar blijft dikwijls weg: *abajo de la montaña; junto a la casa; antes de las tres*; in de traditionele grammatica beschouwt

men in de regel bijwoord samen met voorzetsel als een samengesteld voorzetsel.³¹

- PRO (PRO FORM), een bijwoord met deictische functie dat dient als vervanger van een ander bijwoord of een bijwoordelijke uitdrukking: *así, ahora, allí*.³²

Morfologisch zijn er twee *classes* van adverbia te onderscheiden:

- de afgeleide met het suffix *mente*, dat geplaatst is achter de FEM- of ALL-vorm van het bijvoeglijk naamwoord (eventueel reeds gevolgd door het SUPERLATIVE SUFFIX), en

- de autonome, zoals *bien, así, hoy*.

Verder onderscheiden zich op grond van hun positie in de woordgroep nog adverbia die alleen proclitisch gebruikt worden, namelijk *muy* en *tan*, van de overige die wel een eigen accent hebben.

EAG REGELS

Als eerste globale regel voor AVPS geldt:

```
(1) c AVPS(type, po):  
    n PREM OPTION,  
    f HEAD(type, po, pr),  
    n POM OPTION(pr).
```

Uit deze regel blijkt dat de affix waarden voor *type* en *po* van het HEAD overgaan op de c AVPS. Dit is noodzakelijk om de positie en de functie van de AVPS binnen een groter geheel, b.v. dat van de NPS of de SENTENCE, te kunnen vastleggen. Het affix *pr* is naar analogie met de AJPS regel opgenomen in HEAD en POM. Het dient om de koppeling tot stand te brengen tussen bijwoord en bijbehorende POM, die vooral frequent is bij de zogenaamde PREP adverbia (*antes de, junto a, encima de, enz.*), maar ook bij CAL voorkomt (*andógame a este hecho*).

De verdere regels luiden:

```
(2) f HEAD(type, po, pr):  
    c AV(type, class, po, pr).
```

---

³¹ Vergelijk o.a. de volgende grammatica's: Gili Gaya (1972:247), Real Academia Española (1973: 436) en Seco (1969: 114). Men noemt dergelijke samenstellingen *frases of locuciones prepositivas*.

³² Een uitputtende opsomming van de functiewoorden onder de bijwoorden is te vinden in Hallebeek (1986).

- (3a) c AV(CAL, DER, EMPTY, pr) :
     n A STEM1(pr),
     n GENDER SUFFIX(FEM),
     n ADVERB SUFFIX;
- (3b)   n A BASE1(pr, ALL),
     n ADVERB SUFFIX;
- (3c) c AV(REF, DER, EMPTY, EMPTY) :
     n REF STEM,
     n GENDER SUFFIX(FEM),
     n ADVERB SUFFIX;
- (3d)   n REF BASE(ALL),
     n ADVERB SUFFIX;
- (3e) c AV(type, AUT, EMPTY, pr) :
     n AV BASE(type, pr);
- (3f) c AV(QUA, AUT, EMPTY, EMPTY) :
     n QUA BASE1;
- (3g) c AV(QUA, AUT, PRE, EMPTY) :
     n QUA BASE2;
- (3h) c AV(REF, AUT, PRE, EMPTY) :
     n REF BASE;
- (3i) c AV(PRO, AUT, EMPTY, EMPTY) :
     n PRO BASE(type, MASC, SING, PC, DEF, ABL).
- (4) n ADVERB SUFFIX: "mente".

In regel (2) heeft de categorie AV naast het affix *type* ook de affixen *class* en *po* die wij reeds kennen van de categorie ADJECTIVE. Bij het ADVERB heeft *class* als mogelijke waarden DER (DERIVATE) of AUT (AUTONOMOUS), terwijl *po* als realisaties kent PRE of EMPTY. Uit de regels blijkt verder dat alleen CAL en REF adverbia van de DER klasse kunnen zijn. Daarentegen kunnen AUT adverbia tot ieder willekeurig type behoren. De QUANTIFIERS die in hun adverbiale vorm samenvallen met de bijvoeglijk gebruikte QUANTIFIERS, vorm MASC, SING: *mucho*, *poco*, zijn geplaatst onder de categorie QUA BASE1 terwijl QUA BASE2 is gereserveerd voor de alleen proclitisch gebruikte vorm *muy*, die dan ook de waarde PRE heeft voor het affix *po*. Dit laatste geldt ook voor het element *tan* dat als REF BASE in regel (3d) voorkomt.

Het laatste alternatief voor c AV in regel (3) betreft het *type* PRO. Uit de regel blijkt dat wij dit herschrijven als een PRO BASE met affixen voor *type*, *gender*, *number*, *person*, *definiteness* en *case*. Dit vereist enige verduidelijking. Wij hebben alle PRO FORMS, ongeacht de grammaticale categorie waartoe ze behoren, ondergebracht in dezelfde groep, hetgeen inhoudt dat PRO FORMS met de waarde van NOUNS, ADJECTIVES en ADVERBS samengaan als PRO BASE. Alleen sommige PRO FORMS die als NOUN gebruikt worden kennen ook nog een verschijningsvorm als PRO STEM (denk aan *est*, *ell*, aanwezig in *estas*, *ellos*). De serie van de hierboven genoemde affixen is kenmerkend voor de NOUN-achtige PRO FORMS (vergelijk 3.2.2.). Adverbia zoals *aquí*, *hoy* kunnen versterkt worden met het REFLEXIVE *mis-*

mo: aquí mismo, hoy mismo. Het reflexief bezit hier de flectievorm MASC en SING.³³ Het is echter duidelijk dat, waar naast de REF STEM *mism* ook het afgeleide bijwoord *mismamente* bestaat, er geen reden is om aan te nemen dat *mismo* bijwoordelijke waarde heeft, vergelijkbaar met *poco*, *mucho* in de sequenties *poco agradable*, *mucho mejor*. Bovendien betreft het een enkele groep van de bijwoorden die de toevoeging van *mismo* toestaan, namelijk de PRO FORMS.

Daarom kennen wij aan de adverbiale voornaamwoorden ook de waarden MASC en SING toe. Deze beide worden nog bevestigd door de volgende zinnen waarin het bijwoord als subject fungeert *hoy es lunes*, *hoy es bueno*. Bovendien blijkt uit deze zinnen dat het bijwoord *hoy* ook waarden heeft voor *person* en *definiteness*, respectievelijk PC (derde persoon) en DEF; deze laatste is inherent aan het deictisch karakter van het adverb. Om de PRO FORMS met de grammaticale status van een NOUN te onderscheiden van die met de waarde van een ADVERB introduceren wij hier het affix *case* dat dient om de externe syntactische functie van de leden van een bepaalde woordgroep te specificeren. De adverbiale PRO FORMS geven wij als *case* de enigszins willekeurig gekozen waarde ABL (van ablativus), terwijl PRO FORMS die alleen als subject van een zin voorkomen, denk aan *yo*, *tú*, *él*, de waarde NOM (van nominativus) krijgen. Andere die als subject en als object van een werkwoord of een voorzetsel dienen krijgen geen specifieke casuswaarde en zijn EMPTY; dit is o.a. het geval bij *qué*, *éste*, *nada*. In het hoofdstuk dat gewijd is aan de VERBAL PHRASE komen we nog nader terug op het gebruik van het affix *case*.

3.4.3. Premodifier

De optie van een PREM binnen AVPS wordt gerealiseerd door een QUANTIFIER die de categorie ADVERB heeft. Als voorbeelden noemen wij *muy*, *más*, *tan*. Naast de QUA wordt ook het REFLEXIVE *tan* aangetroffen: *tan bien*. Als deze QUANTIFIER een CO (COMPARATIVE) is, kan deze zelf nog voorafgegaan worden door een PREM: *muy bien*, *más rápidamente*, *mucho más rápidamente*. Dit is ook het geval bij de PREM van de AJPS, zie 3.3.3. Niet alle types AV staan de PREM optie toe; deze blijft beperkt tot AV's van het type CAL, QUA en PREP: *bastante mal*, *poco menos*, *mucho antes*.

---

³³ Een aantal taalkundigen ziet deze vorm echter als een bijwoord, omdat de woorden *aquí* en *hoy* nu eenmaal bijwoorden zijn. Zie: Alcina & Blecua (1975: 675) en Real Academia Española (1973: 412). In het laatstgenoemde handboek beschouwt men *mismo* in *aquí mismo* als onzijdig, omdat *aquí* geen waarde heeft voor geslacht.

EAG REGELS

De eerste regel voor de AVPS krijgt de volgende uitbreiding:

```
(1a) c AVPS(type, po):
      n PREM OPTION(r),
      f HEAD(type, po, pr),
      n POM OPTION(pr),
      n coord prem(type, r).
```

Het predikaat *coord prem* geeft aan welke *types* ADVERBS voorafgegaan worden door een PREM optie. Het affix *r* is toegevoegd aan PREM OPTION om aan te geven of de optie wel of niet gerealiseerd is (terminalen FULL of MISS).

```
(2) n coord prem(CAL, FULL): ;
      n coord prem(QUA, FULL): ;
      n coord prem(PREP, FULL): ;
      n coord prem(type, MISS): .
```

De overige regels zijn als volgt:

```
(3a) n PREM OPTION(MISS): ;
(3b) n PREM OPTION(FULL):
      f PREM.
```

```
(4) f PREM:
      n AV OPTION(type1, class, po1),
      c AV(type2, AUT, c, po2, EMPTY),
      n coord av(type1, type2, c).
```

```
(5) n coord av(QUA, QUA, CO): ;
      n coord av(EMPTY, QUA, c): ;
      n coord av(EMPTY, REF, CE): .
```

```
(6a) n AV OPTION(EMPTY, EMPTY, EMPTY, EMPTY): ;
(6b) n AV OPTION(QUA, AUT, EMPTY, EMPTY):
      c AV(QUA, AUT, EMPTY, EMPTY).
```

Het predikaat *coord av* verklaart dat alleen QUA en REF *types* ADVERB de functie van PREM vervullen en verder dat een QUA type, mits met een inherente comparatief uitgerust, nog voorafgegaan kan worden door een ander QUA bijwoord. Dit laatste betreft de AV OPTION uit regels (4) en (6).

3.4.4. Postmodifier

De functie van POM bij een AVPS wordt vervuld door de PP. Deze is alleen mogelijk bij HEADS van het type CAL of PREP: *visiblemente a todos, análogamente a este sistema, encima de la mesa; antes de las tres*. De mogelijkheid tot plaatsing van een POM bij een ADVERB van het type CAL loopt parallel aan die van de POM, hoofdstuk 3.3.4. Deze ADVERBS zijn immers voor het overgrote deel afgeleid van de overeenkomstige adjectief vormen. Door middel van het affix *pr* wordt de relatie tussen HEAD en POM beregeld.

EAG REGELS

De regel voor AVPS kan nu worden gecompleteerd.

```
(1b) c AVPS(type, po):
      n PREM OPTION(r1),
      f HEAD(type, po, pr),
      n POM OPTION(pr, r2),
        n coord prem(type, r),
        n coord pom(type, r2).
```

Het affix *r* is toegevoegd aan POM OPTION om de realisering aan te geven. Het predikaat *coord pom* geeft aan met welke types HEAD deze optie samengaat. Na de uitwerking van dit predikaat volgen de overige regels.

```
(2) n coord pom(CALL, FULL): ;
      n coord pom(PREP, FULL): ;
      n coord pom(type, MISS): .
```

```
(3a) n POM OPTION(EMPTY, MISS): ;
```

```
(3b) n POM OPTION(pr, FULL):
      f POM(pr) .
```

```
(4) f POM(pr):
      c PP(pr) .
```

3.5. Comparative

3.5.1. Comparative in NPS

Bepaalde QUANTIFIERS, zoals *más*, *menos*, alsmede het REFLEXIVE PRONOUN *tal* - binnen de DET functie -, kunnen worden gecompleteerd door een tweede lid aan het slot van de NPS, aldus tesamen een discontinue constituent vormend. Het gaat hier om de comparatief vormen zoals *más*, *tanto* in de volgende zinnen: *Tengo más tiempo (que Pedro)*, *Tengo tanto tiempo (como Pedro)*. Het tweede lid van de vergelijking is optioneel, maar kan niet voorkomen zonder het eerste lid, met uitzondering van de *comparative of equality*, waarvan het tweede lid ook zonder corresponderend specifiek eerste lid gebruikt wordt: *es una casa como un castillo*, *es una verdad como un templo*, *son casas como castillos*. De *comparative* wordt onderverdeeld in de volgende types:

- *comparative of equality*: *tanto/tal ... como*;
- *comparative of superiority*: *más ... que*;
- *comparative of inferiority*: *menos ... que*;
- *comparative of excellence*:³⁴ *DEFINITE ARTICLE ... más/menos ... de*.

Bij de *comparative of superiority* en *inferiority* vindt een wijziging in de structuur van het tweede lid plaats, indien dit een finiet werkwoord bevat. Volgens de normen van de grammatica komt dan in plaats van het voegwoord *que* de prepositie *de*, gevolgd door een lidwoord dat verwijst naar het HEAD van de NPS, met daarna een betrekkelijke bijzin, ingeleid door het betrekkelijk voornaamwoord *que*: *Tengo más libros de los que Juan me regaló*.³⁵

Aan de vormen die reeds vermeld zijn (*más*, *menos*, *tanto*, *tal*) kunnen nog worden toegevoegd de REFLEXIVE PRONOUNS, die eveneens als eerste lid van een compara-

---

³⁴ Deze benaming treft men aan bij Marcos Marín (1980: 196). In andere studies vindt men de meer traditionele benaming van *relative superlative* of *comparative superlative* (Alcina & Blecua 1975: 575, Gili Gaya 1972: 226). Aangezien het hier eveneens een vergelijking tussen twee termen betreft, lijkt een indeling bij de *comparative* meer voor de hand liggend.

³⁵ In het hedendaagse, gesproken taalgebruik bestaat de tendens voor het lidwoord altijd de neutrale vorm *lo* te gebruiken of zelfs prepositie en lidwoord geheel te laten vervallen: *Tengo más libros de lo que Juan me regaló* of *Tengo más libros que Juan me regaló*. Zie o.a. Sánchez Márquez (1972: 248) en Real Academia Española (1973: 419).

tive constructie voorkomen, nl. *igual, mismo, tal*: *Tengo igual número de primos que tú, Tengo el mismo número de primos que tú*. Hetzelfde geldt voor het PRO-ADJECTIVE *otro*: *Tengo otro número de primos que tú*. De QUANTIFIERS *más, menos* en het REFLEXIVE PRONOUN *igual* komen niet alleen voor op de DET positie, maar ook op de POM positie: *Tengo dos días más que Pablo, Tengo diez pesetas menos que tú, Tengo un número igual que tú*. Er is dan geen sprake van een discontinue constituent, aangezien beide termen van de vergelijking onmiddellijk op elkaar volgen en daarom een eenheid vormen. Het tweede deel van de vergelijking wordt altijd ingeleid door een element dat de functie van SUBORDINATOR bezit en correspondeert met de categorie CONJUNCTION (*que, como*) of PREPOSITION (*de*). Dit voorzetsel treft men ook aan als de QUANTIFIERS *más, menos* genominaliseerd zijn en onmiddellijk gevolgd worden door een woord (CARDINAL NUMBER of COMMON NOUN) dat een hoeveelheid aanduidt: *Tengo más/menos de cien pesetas, Tengo más de la mitad*. Na een ontkenning is ook mogelijk *que*: *No tengo más que/de cien pesetas, No tengo menos que/de cuarenta años*.³⁶

De vergelijking betreft ook wel ADJECTIVES en ADVERBS. De QUANTIFIER of het REFLEXIVE PRONOUN wordt dan geplaatst voor ADJECTIVE of ADVERB en vervolgens komt het optionele tweede lid van de vergelijking te staan achter dat ADJECTIVE of ADVERB: *Este problema es más difícil que el otro, El otro problema es tan complicado como este, La situación cambia más rápidamente que antes, María habla tan mal como Pablo, Pablo grita más que Pedro, Pedro grita tanto como siempre*. Ook hier geldt weer dat *que* vervangen wordt door *de* + DEFINITE ARTICLE + *que* indien het tweede deel van de vergelijking een finiet werkwoord bevat. Het lidwoord is nu altijd *lo* omdat de vergelijking geen NOUN betreft: *Pablo trabaja más de lo que es necesario, El problema es más complicado de lo que creíamos, La situación cambia más rápidamente de lo que se esperaba*.

Naast de analytische *comparative* vormen van ADJECTIVE en ADVERB bestaan er ook enkele synthetische, zoals *mejor, peor, mayor, menor, menos*, die reeds lexicaal gemarkeerd zijn voor het feature *comparative*: *Carmen tiene mejores notas que María, Carmen tiene notas más altas que María*. Deze *comparatives* verschijnen zowel in PREM als in POM functies binnen NPS. Bij een POM kan het tweede deel onmiddellijk volgen op het ADJECTIVE, maar het is ook mogelijk dat nog een andere POM categorie wordt tussengevoegd: *Carmen tiene notas más altas que María, Carmen tiene notas más altas de geografía que María*.

---

³⁶ Er is echter wel een betekenisverschil: *no ... más que* komt overeen met *solamente* ("slechts"), *no ... más de* met *hasta* ("hooguit") (Alarcos 1978g: 206 Real Academia Española 1973: 418-419). *No menos ... que* betekent zo ongeveer "maar liefst" en *no ... menos de* "minstens".

Op de plaats van een ADVERB of ADJECTIVE kan in de zinsstructuur (b.v. als bijwoordelijke bepaling of naamwoordelijk gezegde) ook een *comparative of equality* verschijnen zonder dat het eerste deel expliciet aanwezig is: *Trabajar como una mula, Juan es como su padre.*

Samenvattend geven we een overzicht van de vormen die voorkomen als eerste lid van een vergelijking met de daarbij behorende SUBORDINATOR die het tweede lid inleidt. De vormen zijn afhankelijk van de categorie waarbij ze geplaatst zijn. In het overzicht gaan we niet in op de eventuele andere DET, PREM en POM functies behorend bij de kern van de NPS die kunnen optreden tussen eerste en tweede lid van de vergelijking. Er zij nogmaals op gewezen dat het tweede lid van de vergelijking steeds optioneel is.

1. *Comparative of equality*: betreft de vergelijking een NOUN dan heeft de NPS het feature INDEF.

(N.B. ... staat voor één of meerdere andere categorieën die op die positie kunnen voorkomen, in een niet nader omschreven functie (nl. DET, PREM of POM) behorende bij NOUN, ADJECTIVE, ADVERB of VERB; ---- betekent dat het eerste deel van de vergelijking leeg is.)

```
- tal(es) ... NOUN ... como / cual(es)
- tanto/a/os/as ... NOUN ... como
- ---- NOUN ... como
- igual(es) ... NOUN ... que
- tan ... ADJECTIVE ... como
- ---- ADJECTIVE ... como
- tan ... ADVERB ... como
- ---- ADVERB ... como
- igualmente ... ADJECTIVE ... que
- igualmente ... ADVERB ... que
- igual de ... ADJECTIVE ... que
- igual de ... ADVERB ... que
- (VERB ...) ... tanto como
- (VERB ...) ... tanto cuanto
- (VERB ...) ... cuanto
- (VERB ...) ... tal como
- (VERB ...) ... así como
- (VERB ...) ... tanto/a/os/as como
```

2. *Comparative of superiority*: ook hier geldt dat een NPS het feature INDEF bezit.

```
- más ... NOUN ... que
- más ADJECTIVE ... que
- más ADVERB ... que
- syntetische comparatief NOUN ... que
- (VERB ...) ... más que
- (VERB ...) ... más de
- (VERB ...) ... /synthetische comparatief/ que
```

3. *Comparative of inferiority*: een NOUN heeft wederom het feature INDEF.

- *menos* ... NOUN ... *que*
- *menos* ADJECTIVE ... *que*
- *menos* ADVERB ... *que*
- (VERB ...) ... *menos que*
- (VERB ...) ... *menos de*

4. *Comparative of excellence*: in dit geval bevat het NOUN het feature DEF:

- DEFINITE ARTICLE ... /synthetische comparatief/ NOUN ... *de*
- DEFINITE ARTICLE /synthetische comparatief/ ... *de*
- DEFINITE ARTICLE ... NOUN ... /synthetische comparatief/ ... *de*
- DEFINITE ARTICLE ... NOUN ... *más* ADJECTIVE ... *de*
- DEFINITE ARTICLE ... NOUN ... *menos* ADJECTIVE ... *de*
- DEFINITE ARTICLE ... *más* ADJECTIVE ... *de*
- DEFINITE ARTICLE ... *menos* ADJECTIVE ... *de*
- ---- /synthetische comparatief/ ----
- ---- *más* ADVERB ----
- ---- *menos* ADVERB ----

De SUBORDINATOR die het tweede deel van de vergelijking inleidt - met uitzondering van de PREPOSITION *de* - wordt gevolgd door een willekeurige PHRASE of SENTENCE: *Juan trabaja hoy más que ayer, Pablo es más gordo que alto, Pablo come más en casa que en la cafetería, Juan tiene más amigos que amigas*. Het tweede deel van de vergelijking heeft in de voorbeeldzinnen respectievelijk de vorm van een ADVERB PHRASE, een ADJECTIVE PHRASE, een PREPOSITIONAL PHRASE en een NOUN PHRASE. Indien het een SENTENCE betreft - die als onmisbare kern een finiet werkwoord heeft -, dan is het gebruikelijk om in de schrijftaal *que* te vervangen door *del / de lallollos/las que* (d.w.z. de prepositie *de*, gevolgd door een vorm van het lidwoord van bepaaldheid en het betreffende voornaamwoord *que*): *Pedro trabaja más de lo que se cree, María tiene mejores notas de las que tuvo antes*.

Na de PREPOSITION *de* volgt altijd een NPS: *Juan es el más trabajador de todos, Juan trabaja más de lo que yo creía, Juan tiene más pesetas de las que necesita, Juan tiene más de veinte pesetas*. Zoals uit het tweede en derde voorbeeld is af te leiden, beschouwen wij de genominaliseerde RELATIVE CLAUSE als HEAD van een NPS.

De *absolute superlative* wordt in grammatica's doorgaans beschouwd in samenhang met de *comparative*, hoewel er geen sprake is van een directe relatie in morfologisch noch syntactisch opzicht. Het verband is semantisch van aard, omdat er een bepaalde graad wordt uitgedrukt. Met behulp van suffixen, prefixen en QUANTIFIERS vormt men de *absolute superlative* van ADJECTIVES, ADVERBS en enkele andere QUANTIFIERS: het suffix *ísimo, ísimamente*, enkele prefixen waaronder *re, requete, archi, extra, super*, of adverbiale QUANTIFIERS, zoals *muy, sumamente*, gevolgd door

ADJECTIVE of ADVERB. Voorbeelden: *carísimo, rapidísimamente, muchísimo, poquísimos, tantísimo, cuantísimo; rebuena, extraplano, archiconocido, supergrande; muy bueno, muy mal, sumamente interesante*. Verder zijn er nog een aantal syntetische vormen die als cultismen beschouwd worden: *paupérrimo, máximo, mínimo, óptimo, pésimo, ínfimo, supremo*.

EAG REGELS

Wij introduceren in de grammatica het affix *c* (van *comparison*) om de comparatief constructies te verklaren. Dit affix kent de terminalen CE (*comparison of equality*) en CO (*comparative of superiority/inferiority*). Het brengt de twee delen van de vergelijking met elkaar in verband en is daarom inherent aan de vormen *más, menos, tanto, tal, igual, mismo*, en ook aan de synthetische comparatiefvormen, zoals *mejor, peor, mayor, menor*. Al deze vormen zijn in het lexicon gemarkeerd met het affix CE, dan wel CO. Dit wat betreft het eerste deel van de vergelijking. Het tweede deel, dat de functie heeft van een POM bij het HEAD van een NPS, AJPS (ADJECTIVE PHRASE SIMPLE) of AVPS (ADVERB PHRASE SIMPLE), krijgt de functiebenaming POM2(c). De POSTMODIFIER bij de HEAD van de NPS (hoofdstuk 3.2.5.) heet dan voortaan POM1. In de structuur van de verschillende PHRASES is de POM1 een optie die voorafgaat aan POM2. Vergelijk: *Juan tiene más libros interesantes de geografía que Pedro, Juan está más contento con el resultado que yo*. De grammatica krijgt de volgende uitbreiding:

- (1a) n POM2 OPTION(EMPTY) : ;
- (1b) n POM2 OPTION(c) :
    f POM2 (c) .
- (2) f POM2 (c) :
    c CONJP (c) .
- (3) c CONJP (c) :
    f SUBORD (c) ,
    f COMP .
- (4) f SUBORD (c) :
    c C (SUB, c) .
- (5) c C (SUB, CE) : "como";
    c C (SUB, CO) : "que".
- (6a) f COMP :
    c NPS (g, n, p, d) ;
- (6b) c AJPS (CAL, po, d, g, n) ;
- (6c) c AVPS (type, c, EMPTY) ;
- (6d) c PPS ;
- (6e) c FINITE CLAUSE .

- (7) $c :: CE;$
 $CO.$

Uit regel (2) blijkt dat de POM2 wordt herschreven als een CONJUNCTIVE PHRASE, welke twee functies kent, te weten: een SUBORDINATOR en een COMPLEMENT (regel (3). (Vergelijk ook de functies binnen de PP SIMPLE (3.6.1.)). De SUBORDINATOR heeft volgens regel (4) de categorie van een CONJUNCTION (C), nader gespecificeerd met de affixen SUBORDINATE (SUB) en c (*comparative*): CE of CO. Het complement kan overeenkomstig regel (6) de vorm hebben van een NPS, AJPS, AVPS, of een PREPOSITIONAL PHRASE SIMPLE (PPS) of een FINITE CLAUSE, die nog niet aan de orde zijn geweest.

Binnen de NPS kan het affix c aanwezig zijn in de DET functie (denk aan *más*), de PREM functie (denk aan *mejor*), en de POM2 functie. Het is echter zo dat DET en PREM niet in één en dezelfde structuur een ingevulde waarde voor c hebben: **más mejores notas que Pablo*, **más iguales notas que Pablo*, **tantas mejores notas como Pablo*. Het predikaat *coord 1 comp* regelt de mogelijke combinaties binnen NPS:

- (8) $c \text{ NPS}(g, n, d, p):$
 $n \text{ DET OPTION}(g1, n1, d1, r1, c1),$
 $n \text{ PREM OPTION}(g2, n2, r2, c2),$
 $f \text{ HEAD}(g3, n3, \text{type}, d2, p),$
 $n \text{ POM1 OPTION}(g4, n4, r3),$
 $n \text{ POM2 option}(c3),$
 $n \text{ coord 4 gender}(g1, g2, g5),$
 $n \text{ coord 4 gender}(g5, g3, g6),$
 $n \text{ coord 4 gender}(g6, g4, g),$
 $n \text{ coord 4 number}(n1, n2, n5),$
 $n \text{ coord 4 number}(n5, n3, n6),$
 $n \text{ coord 4 number}(n6, n4, n),$
 $n \text{ coord 2 d}(d1, d2, d),$
 $n \text{ coord np simple real}(r1, r2, \text{type}, r3),$
 $n \text{ coord 1 compl}(c1, c2, c3).$
- (9) $n \text{ coord 1 comp}(c, \text{EMPTY}, c): n \text{ not equal}(c, \text{EMPTY});$
 $n \text{ coord 1 comp}(\text{EMPTY}, c, c): n \text{ not equal}(c, \text{EMPTY});$
 $n \text{ coord 1 comp}(c, \text{EMPTY}, \text{EMPTY}): n \text{ not equal}(c, \text{EMPTY});$
 $n \text{ coord 1 comp}(\text{EMPTY}, c, \text{EMPTY}): n \text{ not equal}(c, \text{EMPTY});$
 $n \text{ coord 1 comp}(\text{EMPTY}, \text{EMPTY}, \text{EMPTY}): ;$
 $n \text{ coord 1 comp}(\text{EMPTY}, \text{EMPTY}, CE): .$

Blijkens bovenstaande regels is voorzien in de mogelijkheid dat de c waarde van DET of van PREM identiek is aan die van POM2, of dat POM2 een lege optie is. Verder kunnen alle c waarden leeg zijn of kan alleen POM2 de CE waarde hebben; in het laatste geval ontbreekt een expliciete vorm voor het eerste deel van de vergelijking, vergelijk *una verdad como un templo*.

De *c* waarde van de DET functie is afkomstig van de POSTDET. Zoals weergegeven in de regel voor POSTDET OPTION, hoofdstuk 3.2.3., regel (2), kan de POSTDET gerealiseerd worden door meer dan één asyndetisch verbonden DET categorie. De POSTDET OPTION in zijn totaliteit krijgt dan zijn *c* waarde als resultaat van de combinatie van de verschillende ondergeschikte *c* waarden. Hiertoe voegen wij het predikaat *coord 2 comp* toe aan de regel voor de POSTDET OPTION.

```
(10a) n POSTDET OPTION(EMPTY, EMPTY, EMPTY, EMPTY) : ;
(10b) n POSTDET OPTION(g, n, d, c) :
      n POSTDET(g1, n1, d, c1),
      n POSTDET OPTION(g2, n2, d1, c2),
        n coord 2 gender(g1, g2, g),
        n coord 2 number(n1, n2, n).
        n coord 2 comp(c1, c2, c).

(11) n coord 2 comp(EMPTY, c, c) : n not equal(c, EMPTY);
      n coord 2 comp(EMPTY, EMPTY, EMPTY) : ;
      n coord 2 comp(c, EMPTY, c) : n not equal(c, EMPTY).
```

Uit regel (11) valt af te leiden dat de *c* waarde van het eerste of van het tweede lid van de POSTDET wordt doorgegeven of dat beide de waarde EMPTY hebben, welke dan ook geldt voor POSTDET OPTION.

De *comparative of excellence*, die aanwezig is b.v. in de groep *los mejores vinos del mundo*, maakt geen gebruik van de POM2 functie of een andere speciale regel, omdat het optionele tweede deel van de constructie, ingeleid door het voorzetsel *de*, de vorm heeft van een PP (PREPOSITIONAL PHRASE) en daarom valt onder de POM1 categorieën.

Voor de *absolute superlative* geldt eveneens dat er geen nieuwe regels behoeven te worden toegevoegd op voorwaarde dat de desbetreffende prefixen en suffixen in de morfologische component van de grammatica zijn opgenomen, alsmede de in aanmerking komende QUANTIFIERS deel uitmaken van het lexicon.

3.5.2. Comparative in AJPS

Wanneer een POM2 functie gerealiseerd wordt binnen de NPS structuur, bestaat er verband met een DET of PREM element dat voorafgaat, of in het geval van een *comparative of equality* kan het eerste lid ook leeg zijn. Een en ander is beregeld in regel (9) van 3.5.1. Er bestaat echter nog een andere mogelijke structuur: daarbij is de POM2 functie opgesloten in een AJPS die een POM1 functie vervult binnen de NPS; dit is het geval in de groep *unas cosas más serias que éstas, un día tan largo como hoy*. En ook in andere functies kent AJPS een dergelijke uitbreiding, b.v. als attribuut (naamwoorde-

lijk deel van het gezegde): *el día es más largo que la noche*. Een POM2 die deel uitmaakt van een AJPS structuur kent dezelfde beschrijvingen als de POM2 als onderdeel van NPS. De POM2 krijgt zijn plaats aan het slot van de woordgroep, dus na de POM OPTION. Een absolute superlatief is alleen mogelijk binnen de AJPS die deel uitmaakt van een NPS: *el niño más inteligente de todos*, of in een genominaliseerde constructie (die staat voor een NPS): *el/la más inteligente de todos*; niet echter als de AJPS als attribuut of als subject complement wordt gebruikt: **Juan es más inteligente de todos*, **Juan entró más alegre de todos*. Ook hier kan de *comparative of equality* uitgedrukt worden zonder bijbehorend eerste lid van de constructie: *es (tan) grande como una catedral*. Soms is er sprake van ambiguïteit, want in *un niño inteligente como Pedro* zijn er twee interpretaties mogelijk: *un niño tan inteligente como Pedro* of *tal niño inteligente como Pedro*.

EAG REGELS

De AJPS regel krijgt een toevoeging met betrekking tot het affix *c* in de categorie AJPS en PREM. Een POM2 OPTION wordt in de regel voor AJPS opgenomen. Het predikaat *coord 3 comp* beschrijft de relaties tussen PREM, HEAD en POM2.

- ```
(1) c AJPS(type, c, po, d, g, n):
    n PREM OPTION(c1, r1),
    f HEAD(type, c2, po, d, g, n),
    n POM OPTION(r2),
    n POM2 OPTION(c3),
      n coord prem(type, c2, r1),
      n coord pom1(type, r2),
      n coord 3 comp(c1, c2, c3, c).

(2) n coord 3 comp(c, EMPTY, c, c: n not equal(c, EMPTY);
    n coord 3 comp(c, EMPTY, EMPTY, c: n not equal(c, EMPTY);
    n coord 3 comp(EMPTY, c, c, c: n not equal(c, EMPTY);
    n coord 3 comp(EMPTY, c, EMPTY, c: n not equal(c, EMPTY);
    n coord 3 comp(EMPTY, EMPTY, CE, CE: ;
    n coord 3 comp(EMPTY, EMPTY, EMPT, EMPTY: .
```

PREM kan het eerste lid van de vergelijking bevatten, denk aan bijwoorden als *tan*, *menos*, maar dit kan ook inherent zijn aan het HEAD: *mejor*, *peor*. Het predikaat drukt dan ook de volgende mogelijkheden uit:

- de *c* waarde van PREM en POM2 zijn identiek en dezelfde waarde wordt doorgegeven aan de totale AJPS; HEAD heeft geen *c* waarde;
- alleen PREM heeft een *c* waarde en dezelfde waarde wordt doorgegeven aan de totale AJPS; HEAD heeft geen *c* waarde; POM2 ontbreekt;
- de *c* waarde van HEAD en POM2 zijn identiek en dezelfde waarde wordt doorgegeven aan de totale AJPS; PREM heeft geen *c* waarde;

- alleen HEAD heeft een *c* waarde en dezelfde waarde wordt doorgegeven aan de totale AJPS; PREM heeft geen *c* waarde; POM2 ontbreekt;
- er is een POM2 aanwezig met de waarde CE; deze waarde gaat over op de totale AJPS; de overige functies hebben een lege *c* waarde;
- alle functies hebben een lege *c* waarde en POM2 ontbreekt.

Het tweede optionele lid van de *comparative of excellence* dat de vorm heeft van een PP is aanwezig in de POM functie, *las montañas más altas del mundo*.

### 3.5.3. Comparative in AVPS

Er is ook een aanvulling noodzakelijk op de regel voor AVPS. Want een ADVERB kent eveneens een mogelijke uitbreiding met een POM2, zij het niet binnen een NPS structuur, maar wel als ADVERBIAL bij het werkwoord of bij de zin: *hablar tan mal como siempre, más rápidamente que nunca*.

#### EAG REGELS

De AVPS regel wordt uitgebreid met hetzelfde predikaat dat ook gebruikt is in c AJPS, namelijk *coord 3 comp*. De regel wordt nu:

```
(1) c AVPS(type, c, po):
    n PREM OPTION(c1, r1),
    f HEAD(type, c2, po),
    n POM OPTION(r2),
    n POM2 OPTION(c3),
      n coord prem(type, r1),
      n coord pom(type, r2),
      n coord 3 comp(c1, c2, c3, c).
```

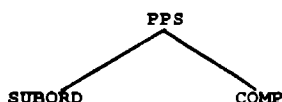
Het affix *c* is verschenen bij PREM en HEAD, en is uiteraard aanwezig in het element POM2 OPTION dat nu in de regel is opgenomen. Deze optie heeft dezelfde invulling als bij NPS en AJPS. Het predikaat *coord 3 comp* is identiek aan het predikaat dat geldt voor AJPS en is te vinden in het voorafgaande hoofdstuk (3.5.2.). De *c* waarde die opgeleverd wordt voor de totale AVPS wordt gebruikt in de AJPS regel, waarin AVPS als PREM kan optreden.

Voor AVPS geldt dat de *comparative of excellence* niet mogelijk is, immers **María corre más de todos* is geen acceptabele structuur.

3.6. Prepositional Phrase

3.6.1. Prepositional Phrase Simple

De PREPOSITIONAL PHRASE SIMPLE (PPS) bestaat uit een voorzetsel, gevolgd door een andere woordgroep, meestal een NPS. In afwijking van o.a. NPS, AJPS en AVPS is hier geen kern te onderscheiden, aangezien beide elementen, het voorzetsel en de NPS als object daarvan, onmisbaar zijn in de structuur van de PPS. In termen van de structurele grammatica is hier sprake van een exocentrische constructie. De beide verplicht aanwezige functies die binnen deze groep te onderscheiden zijn, noemen wij SUBORDINATOR (SUBORD) en COMPLEMENT (COMP):

De functie van SUBORD wordt vervuld door een lid van de categorie PREPOSITION (P), terwijl als COMP fungeren een NPS of een ADVERB van het type PREPOSITIONAL (PREP) (zie 3.4.2.). Dit type betreft vormen als: *antes*, *cerca*, *encima*, *abajo*, zoals die voorkomen in b.v. *(las casas) de antes*, *(mirar) de cerca*, *por encima*, *(los) de abajo*.

De adverbiale PRO FORMS, zoals *ayer*, *ahí*, *entonces*, kunnen optreden als HEAD van een NPS (zie 3.4.2.) en zijn aldus verklaard als mogelijke invulling voor de COMP functie.

EAG REGELS

De volgende regels gelden voor PPS:

- (1) $c \text{ PPS}(pr) :$
 $f \text{ SUBORD}(pr) ,$
 $f \text{ COMP} .$
- (2) $f \text{ SUBORD}(pr) :$
 $c \text{ P}(pr) .$

- (3a) f COMP:
       c NPS(g, n, p, d, case),
       n coord case(case);
- (3b) c AVPS(PREP, EMPTY).
- (4) n coord case(EMPTY): ;
     n coord case(NOM): ;
     n coord case(ABL): .

Het affix *pr*, dat aanwezig is in PPS, SUBORD en P, krijgt als invulling een waarde die is gerelateerd aan het concrete voorzetsel; voor de voorzetsels *a, de, en, para* is deze respectievelijk A, DE, EN, PAR. Dit affix dient o.a. om de juiste combinatie tot stand te brengen tussen een bijvoeglijk naamwoord of een bijwoord en de bijbehorende POM. In de categorie P zijn ook de dubbele voorzetsels opgenomen zoals *para con, por entre, a por*.³⁷ Ook deze krijgen een eigen affix waarde.

3.7. Verb Phrase

3.7.1. Verb Phrase Simple

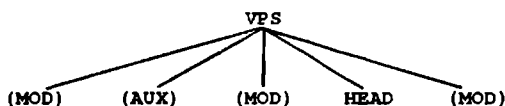
De VERB PHRASE (VP) vervult de functie van HEAD van de SENTENCE SIMPLE (SS). De enkelvoudige VP noemen wij VPS. Deze VPS beschikt minimaal over een finiet VERB, dat gemarkeerd is voor *person, number, mood* en *tense*. Een VPS kan natuurlijk ook één of meerdere hulpwerkwoorden bevatten. Het hulpwerkwoord dat op de eerste positie staat, bezit dan de informatie met betrekking tot bovenstaande subcategorieën en het zogenaamde hoofdwerkwoord heeft een niet-finiete vorm: INFINITIVE, GERUND of PAST PARTICIPLE. Het hulpwerkwoord bepaalt de niet finiete vorm van het werkwoord dat volgt, zowel bij een hoofdwerkwoord als bij een ander hulpwerkwoord.

Wij rekenen ook de persoonlijke voornaamwoorden in hun onbeklemtoonde vorm, gebruikt als (IN)DIRECT OBJECT of ATTRIBUTE, tot de VPS. De hulpwerkwoorden en de voornaamwoorden vereisen de aanwezigheid van een onafhankelijk werkwoord, d.w.z. een niet-hulpwerkwoord. De genoemde persoonlijke voornaamwoorden zijn direct verbonden met hoofd- of hulpwerkwoord. Er kan in principe geen ander zinsdeel

---

³⁷ Volgens de opsomming die wordt gegeven in Real Academia Española (1973: 435-6). Met dien verstande dat wij *hasta* + ander voorzetsel uitsluiten omdat wij dat als bijwoord beschouwen. Combinaties van meer dan twee voorzetsels nemen wij evenmin op wegens de lage gebruiksfrequentie daarvan, waarop in het betreffende handboek ook reeds wordt gewezen (*ibidem*).

tussengevoegd worden. Bovendien is de onderlinge volgorde van de persoonlijke voornaamwoorden aan strakke regels gebonden. Dit alles in tegenstelling tot NP's, AP's of PP's die als object of attribuut optreden. Deze kennen veel minder strenge plaatsingsregels, ook indien er sprake is van meerdere objecten bij een werkwoord. Er is een verschil in samenhang tussen hoofdwerkwoord, hulpwerkwoorden en onbeklemtoonde persoonlijke voornaamwoorden aan de ene kant, en hoofdwerkwoord en zijn complementen in de vorm van NP's, AP's en PP's aan de andere kant. De laatste zijn daarom ondergebracht in de reeds genoemde COMPLEMENT PHRASE, d.w.z. los van de VPS. Hulpwerkwoorden en onbeklemtoonde persoonlijke voornaamwoorden nemen wij op in de VPS. Deze voornaamwoorden komen, afhankelijk van nog nader te formuleren regels, voor op drie posities binnen de VPS: vóór het eerste hulpwerkwoord, vóór het onafhankelijke werkwoord en ná het onafhankelijke werkwoord. De VPS vertoont de volgende structuur:

MOD = MODIFIER in de vorm van persoonlijk voornaamwoord;
 AUX = AUXILIARY, bevat de hulpwerkwoorden.

EAG REGELS

Deze structuur van de VPS omgezet in contextvrije EAG regels levert het volgende op:

- (1) c VPS: n MOD OPTION,
           n AUX OPTION,
           n MOD OPTION,
           f HEAD,
           n MOD OPTION.
- (2a) n MOD OPTION: ;
 (2b)   f MOD.
- (3a) n AUX OPTION: ;
 (3b)   f AUX.

Uit regels (2a,b) en (3a,b) blijkt dat de opties leeg zijn of herschreven worden als een functie.

3.7.2. Head

De functie van HEAD van de VPS wordt vervuld door de categorie VERB, bij afwezigheid van een hulpwerkwoord morfologisch gemarkeerd voor *number*, *person*, *mood* en *tense*. Daarnaast beschikt dat werkwoord over een syntactische typering die is gerelateerd aan de complementatie welke het vereist. Bij deze complementatie zijn betrokken: DIRECT OBJECT, INDIRECT OBJECT, PREPOSITIONAL OBJECT, ATTRIBUTE, SUBJECT ATTRIBUTE,³⁸ OBJECT ATTRIBUTE. Een verantwoording van deze functies wordt gegeven in het hoofdstuk gewijd aan de COMPLEMENT PHRASE. Op grond van de combinatiemogelijkheden met de hier genoemde functies onderscheiden wij in het Spaans de volgende werkwoordstypes:

1. copulatief	- ATTRIBUTE is verplicht INDIRECT OBJECT is optioneel
2. transitief1	- DIRECT OBJECT is verplicht INDIRECT OBJECT is optioneel SUBJECT ATTRIBUTE is optioneel PREPOSITIONAL OBJECT is optioneel
3. transitief2	- DIRECT OBJECT is verplicht OBJECT ATTRIBUTE is verplicht SUBJECT ATTRIBUTE is optioneel
4. intransitief1	- INDIRECT OBJECT is optioneel PREPOSITIONAL OBJECT is optioneel SUBJECT ATTRIBUTE is optioneel
5. intransitief2	- SUBJECT ATTRIBUTE is optioneel.
6. reflexief	- DIRECT OBJECT (reflexief) is verplicht SUBJECT ATTRIBUTE is optioneel PREPOSITIONAL OBJECT is optioneel

Ter verduidelijking van de verschillende klassen laten wij hier enkele voorbeeldzinnen volgen die de verplichte constituenten en enkele mogelijke opties bevatten.

---

³⁸ Het onderscheid tussen ATTRIBUTE (komt alleen voor bij een koppelwerkwoord) en SUBJECT ATTRIBUTE (komt voor bij transitieve, intransitieve en reflexieve werkwoorden) is ingegeven door de overweging dat de eerstgenoemde functie veel meer verschillende realiseringen kent dan de tweede. De realiseringen van beide functies worden eveneens uitgewerkt in het hoofdstuk over de COMPLEMENT PHRASE.

Copulatief:

- (1) *El chico es alto*
- (2) *El traje le está grande*
- (3) *Esto me parece imposible*

Tot de koppelwerkwoorden rekenen wij alleen die werkwoorden die noodzakelijkerwijs vergezeld gaan van een attribuut (het naamwoordelijk deel van het gezegde) en vervanging daarvan door het persoonlijk voornaamwoord *lo* toestaan. Dit zijn *ser, estar, parecer, semejar*. Andere werkwoorden die soms tot de koppelwerkwoorden gerekend worden, zoals *hacerse, ponerse, quedarse, seguir*, maar ook wel eens de naam pseudokoppelwerkwoorden krijgen, beschouwen wij als transitieve of intransitieve werkwoorden en het veronderstelde attribuut interpreteren wij als een SUBJECT of OBJECT ATTRIBUTE.³⁹

Transitief1:

- (1) *Pablo entrega contento la carta al director*
- (2) *El crítico basa su argumentación en lo siguiente*
- (3) *El autor dedica la novela a su esposa*
- (4) *El chico dedica poco tiempo a los estudios*

In de voorafgaande zinnen treffen we achtereenvolgens deze structuren aan van het gezegde:

- (1) VERB - SUBJECT ATTRIBUTE - DIRECT OBJECT - INDIRECT OBJECT
- (2) VERB - DIRECT OBJECT - PREPOSITIONAL COMPLEMENT
- (3) VERB - DIRECT OBJECT - INDIRECT OBJECT
- (4) VERB - DIRECT OBJECT - PREPOSITIONAL COMPLEMENT

Uit de zinnen (3) en (4) blijkt dat PREPOSITIONAL OBJECT en INDIRECT OBJECT elkaar wederzijds uitsluiten.

Transitief2:

- (1) *María llama a Juan un monstruo*
- (2) *No encuentro el tema muy interesante*
- (3) *Pablo cree esta solución imposible.*

---

³⁹ De term "pseudokoppelwerkwoord" (*seudocopulativo*) treft men o a aan in Alcina & Blecua (1975-898). Dus in *María sigue enferma* en *El abuelo se hace viejo* interpreteren wij *enferma* en *viejo* respectievelijk als SUBJECT ATTRIBUTE en als OBJECT ATTRIBUTE

De predicaten uit de zinnen (1)-(3) vertonen alle dezelfde structuur, te weten: VERB - DIRECT OBJECT - OBJECT ATTRIBUTE. Het type "transitief2" vormt in feite een speciale groep binnen de transitieve werkwoorden, omdat het beschikt over een verplicht OBJECT ATTRIBUTE naast het verplichte DIRECT OBJECT. Een verder kenmerk is dat de INDIRECT OBJECT optie ontbreekt. De SUBJECT ATTRIBUTE optie heeft de groep weer gemeen met de "transitief1" werkwoorden.

Intransitief1:

- (1) *El niño sueña contento con su nueva bici*
- (2) *El niño se duerme*
- (3) *El niño duerme.*

De predicaten van deze zinnen hebben de volgende structuur:

- (1) VERB - SUBJECT ATTRIBUTE - PREPOSITIONAL OBJECT
- (2) INDIRECT OBJECT - VERB
- (3) VERB.

Intransitief2:

- (1) *La gente come*
- (2) *Los pájaros vuelan alegres*
- (3) *El coche vuelve.*

Het predicaat van de drie zinnen beschikt over een VERB, dat in zin (2) nog vergezeld gaat van een SUBJECT ATTRIBUTE. Tot het type "intransitief2" behoren vooral die werkwoorden die zowel transitief als intransitief gebruikt worden, maar in het laatste geval de optie van een INDIRECT OBJECT en PREPOSITIONAL OBJECT niet hebben. De werkwoorden uit de voorbeelden kennen immers de tegenstelling tussen: *comer(se) una cosa* en *comer*, *volar un puente* en *volar*, *volver(le a una persona) la cabeza* en *volver*. Het is natuurlijk wel zo dat werkwoorden van het type "intransitief1" en "intransitief2" beide de realisatie kennen van een predikaat zonder complement: *El niño duerme* (intransitief1) en *El coche vuelve* (intransitief2). Omdat nu "intransitief2" geen INDIRECT OBJECT optie kent in tegenstelling tot "intransitief1", bestaat er geen twijfel aan de interpretatie van *La enfermera le vuelve (al enfermo)*: het werkwoord is transitief en niet intransitief en heeft een DIRECT OBJECT bij zich. *El niño se duerme*, daarentegen, heeft een INDIRECT OBJECT. Het is overigens niet zo dat alle werkwoorden die zowel transitief als intransitief gebruikt kunnen worden ook zonder uitzondering van het type "intransitief2" zijn. Denk b.v. aan *contestar* dat in de zin *No me contestan* intransitief is en een INDIRECT OBJECT heeft.

Reflexief:

- (1) *La policía se personó*
- (2) *El criminal no se arrepiente de sus actos*
- (3) *El fanfarrón se jacta jubiloso de sus hazañas.*

De predicaten kennen achtereenvolgens de structuren:

- (1) DIRECT OBJECT - VERB
- (2) DIRECT OBJECT - VERB - PREPOSITIONAL OBJECT
- (3) DIRECT OBJECT - VERB - SUBJECT ATTRIBUTE - PREPOSITIONAL OBJECT

Tot het type "reflexief" rekenen wij alleen die werkwoorden die niet anders dan vergezeld van een reflexief voornaamwoord gebruikt worden: dus de verplicht reflexieve werkwoorden. Alle andere reflexieve, of ook wel genoemd "pronominale",⁴⁰ werkwoorden worden afgeleid van copulatieve, transitieve of intransitieve werkwoorden. Bij de verplicht reflexieve werkwoorden beschouwen wij het voornaamwoord als een DIRECT OBJECT.⁴¹ Bij de niet verplicht reflexieve werkwoorden krijgt in onze analyse het reflexivum de functie die het betreffende werkwoord toestaat. Dit is dan DIRECT of INDIRECT OBJECT. Enkele voorbeelden:

---

⁴⁰ De laatste term is zeer gangbaar in Spaanse grammatica's en ook woordenboeken en vervangt de term "reflexief" als benaming voor een klasse van werkwoorden. Zie b.v. Real Academia Española (1973: 381). Hoewel het reflexief een voornaamwoord is, is niet ieder voornaamwoord een reflexief. Daarom lijkt de term aanleiding te kunnen geven tot verwarring, omdat immers ook andere persoonlijke voornaamwoorden een werkwoord kunnen vergezellen.

⁴¹ Over de interpretatie van de functie van het persoonlijk voornaamwoord bij de reflexieve werkwoorden bestaat nogal wat verschil van mening. Vaak is er in een zin geen afwisseling mogelijk tussen een wederkerend voornaamwoord en een niet wederkerend voornaamwoord; vgl. (1) *Juan se lava*, *Juan me lava* tegenover (2) *Juan se marcha*, *Juan me marcha of (3) *El vaso se rompe*, *El vaso me rompe. In geval (2) en (3) beschouwt men dikwijls het reflexief voornaamwoord als behorend tot de vervoeging van het werkwoord en kent het daarom geen specifieke functie toe, constaterend dat het geen DIRECT of INDIRECT OBJECT is. Dat gebeurt dan ook in het geval van de verplicht reflexieve werkwoorden. Wij menen echter op grond van het feit dat zowel *jactar* als *atrever* in oudere teksten (Tirso de Molina en Ruiz de Alarcón) als transitief - niet reflexief - werkwoord gebruikt wordt aan te mogen nemen dat het reflexief de functie van een DIRECT OBJECT vervult. De verwijzing naar het transitief gebruik van *atrever* en *jactar* staat in Real Academia Española (1973: 381). Bovendien is er puur formeel gezien geen verschil tussen *Juan se lava* en *Juan se jacta*. In beide zinnen is er sprake van een reflexief voornaamwoord dat verandert in overeenstemming met het subject van het werkwoord. Het is op grond van betekenisaspecten dat men verschil constateert tussen beide zinnen. Formeel en structureel zijn beide gelijkvormig. De functie die wordt toegekend aan het reflexivum dient wel beargumenteerd te worden.

estar is COPULATIEF, *estarse* heeft een INDIRECT OBJECT;
sentar is TRANSITIEF1; *sentarse* heeft een DIRECT OBJECT;
decidir is TRANSITIEF1, *decidirse* heeft een DIRECT OBJECT;
pelear is INTRANSITIEF, *pelearse* heeft een INDIRECT OBJECT;
morir is INTRANSITIEF; *morirse* heeft een INDIRECT OBJECT.

In de talrijke studies over het reflexief voornaamwoord wordt in de meeste gevallen vermeld dat het voornaamwoord dat bij bovenstaande werkwoorden wordt gebruikt geen echt reflexivum is en daarom niet beschouwd kan worden als DIRECT of INDIRECT OBJECT ⁴² Een werkwoord en een zin worden beschouwd als echt reflexief, als het mogelijk is het reflexivum te vervangen door een niet-reflexief persoonlijk voornaamwoord, zonder dat de zin onacceptabel wordt. (Uiteraard is er na vervanging van het voornaamwoord geen sprake meer van een reflexieve zin) Is deze vervanging niet mogelijk, dan hebben we te maken met een niet echt of pseudo reflexivum. Formeel gezien bestaat er echter geen onderscheid tussen echt of niet echt reflexieve werkwoorden. In beide gevallen zijn immers persoon en getal van de werkwoordsvorm identiek aan die van het persoonlijk voornaamwoord dat het werkwoord complementeert, en is het werkwoord transitief of intransitief. De interpretatie van de betekenis van de zin geeft pas aanleiding tot het onderscheid echt en niet echt reflexief.

EAG REGELS

Op grond van de gegevens uit dit hoofdstuk kunnen wij de volgende EAG regels formuleren.

- ```
(1) f HEAD(n, p, m, t, type)
      c V(n, p, m, t, type),
      n coord type(type)

(2) n coord type(COP) ,
      n coord type(TR) : ,
      n coord type(TRA) ,
      n coord type(INTR) ;
      n coord type(INTRA) ,
      n coord type(REF)
```

---

⁴² In Real Academia Española (1973: 380) staat te lezen "la reflexión del acto puede atenuarse de tal manera que los pronombres no sean ya complemento directo o indirecto, sino que indiquen, con más o menos vaguedad, una participación, relación o interés en la acción producida" Alarcos Llorach (1978: 159) vindt zelfs dat "En estos otros casos donde /me, te, se. / son forzosos y simple repercusión de la persona sujeto junto al núcleo, carece de sentido discutir su función"

De affixen *n*, *p*, *m*, *t* staan voor *number*, *person*, *mood*, *tense*. Uit het predikaat *coord type* valt af te lezen welke types werkwoorden dienst kunnen doen als hoofdwerkwoord van een zin. Dus de metaregel voor *type* is:

```
(3) type :: COP;           (COP   = COPULATIVE)
      TR;                 (TR     = TRANSITIVE1)
      TRA;               (TRA    = TRANSITIVE2)
      INTR;              (INTR   = INTRANSITIVE1)
      INTRA;             (INTRA  = INTRANSITIVE2)
      REF.               (REF    = REFLEXIVE)
```

In het volgende hoofdstuk, dat gaat over de hulpwerkwoorden, zullen er nog enkele nieuwe types aan worden toegevoegd. De categorie VERB wordt herschreven als:

```
(4a) c V(n, p, m, t, type):
      n V STEM(type, class),
      n THEME VOWEL SUFFIX(class),
      n MOOD-TENSE SUFFIX(m, t),
      n NUMBER-PERSON SUFFIX(n, p);
(4b) n V BASE(n, p, m, t, type).
```

Het affix *class* staat voor de morfologische klasse waartoe het werkwoord behoort. De uitwerking van dit affix, alsmede die van de flectiesuffixen *number*, *person*, *mood*, *tense* treft men aan in het hoofdstuk gewijd aan de werkwoordsmorfologie. Daarin komt eveneens het THEME VOWEL SUFFIX, dat verband houdt met de morfologische werkwoordklasse, ter sprake. Het onderscheid tussen STEM en BASE vormen is, evenals bij de andere categorieën, gebaseerd op het al dan niet inherent zijn van affixwaarden in de stam.

3.7.3. Auxiliary

De AUXILIARY (AUX) optie in de VPS wordt vervuld door één hulpwerkwoord of een combinatie van meerdere hulpwerkwoorden. Elk vereist een specifieke niet-finiëte vorm van het werkwoord dat volgt. Dit laatste kan het hoofdwerkwoord van de zin zijn, maar ook een ander hulpwerkwoord. Meerdere hulpwerkwoorden die op elkaar volgen zien wij in: *Pablo puede haber estado leyendo*. Het eerste van de aanwezige hulpwerkwoorden draagt de markeringen voor *number*, *person*, *mood* en *tense* van de zin. Wij rekenen een relatief groot aantal werkwoorden tot de categorie hulpwerkwoorden. Alle hebben grammaticale betekenis die zij toevoegen aan het hoofdwerkwoord. Deze betekenis is aspectueel (*comenzar a*, *acabar por* + VERB INFINITIVE), modaal (*deber*, *poder* + VERB INFINITIVE) of temporeel (*haber* + VERB PAST

PARTICIPLE).⁴³ Wij zijn ons ervan bewust dat hierbij de semantische interpretatie om de hoek komt kijken. Maar er zijn ook formeel syntactische argumenten aan te voeren voor de herkenning van de hulpwerkwoorden. Het onderscheid aspectueel, modaal en temporeel blijft daarbij buiten beschouwing. Dergelijke argumenten zijn gebaseerd op de proef of het mogelijk is twee werkwoorden die op elkaar volgen in een zinsstructuur zodanig te scheiden dat de eerste duidelijk HEAD is van de VPS, of dat beide HEAD zijn van twee afzonderlijke VPS'en. Dit kan men nagaan met behulp van bepaalde transformatie en substitutie procédés die zijn beschreven door Fontanella de Weinberg (1970). Wij hebben bij het vaststellen van de groep van de hulpwerkwoorden vier tests toegepast op combinaties van twee werkwoorden waarvan wij vermoeden dat het eerste een hulpwerkwoord zou kunnen zijn. Mislukken de tests dan is er sprake van een hulpwerkwoord. Zeer beknopt weergegeven komen de tests hierop neer:

- Omzetting van een onderschikkende structuur in een nevenschikkende:

Pablo trabaja cantando > *Pablo trabaja y canta*

Pablo está diciendo > **Pablo está y dice*

Trabaja is geen hulpwerkwoord, maar *está* wel.

- Toepassing van een interrogatief transformatie:

Pablo llegó cansado > *¿Cómo llegó Pablo?*

Pablo ha comido > **¿Cómo ha Pablo?*

In de laatste zin is de correcte transformatie *¿qué ha hecho Pablo?* Hieruit blijkt dat de vorm *ha* altijd gevolgd moet worden door een PAST PARTICIPLE. Het blijkt dat *llegó* geen hulpwerkwoord is, maar *ha* wel.

- Vervanging van het tweede werkwoord (met eventuele complementen) door een NP:

Pablo quiere estudiar el asunto > *Pablo quiere un estudio del asunto*

Pablo suele estudiar el asunto > **Pablo suele un estudio del asunto*

Quiere kan niet als hulpwerkwoord beschouwd worden en *suele* is er wel een.

- Bij toepassing van de passief transformatie blijft het hulpwerkwoord gehandhaafd en krijgt alleen het hoofdwerkwoord, mits transitief, de passieve vorm:

Pablo suele estudiar el asunto > *El asunto suele ser estudiado por Pablo*

Pablo quiere estudiar el asunto > *Pablo quiere que el asunto sea estudiado*

Pablo manda estudiar el asunto > *Es mandado por Pablo que el asunto sea estudiado.*

In het eerste voorbeeld blijft het hulpwerkwoord in de actieve en passieve zin gehandhaafd. In het tweede en derde voorbeeld ontstaat er een nieuwe structuur met twee onafhankelijke VPS'en, waarbij nog aangetekend moet worden dat *querer* ondanks zijn

---

⁴³ Een opsomming van de aspectuele, modale en temporele hulpwerkwoorden treft men aan in Hallebeek (1986).

transitieve karakter geen passieve vorm kent met *ser*.

In principe kan het slagen of mislukken van elk van de vier tests afzonderlijk uitsluitel geven over de vraag of een bepaald werkwoord al dan niet een hulpwerkwoord is. De syntactische klasse van de aanwezige werkwoorden maakt dat niet alle tests op iedere willekeurige structuur kunnen worden toegepast. Van de vier blijkt de test met de interrogatief transformatie op het grootste aantal verschillende structuren toepasbaar te zijn en daarom de meeste kans van slagen te geven.

Vaak wordt de verbinding tussen hulpwerkwoord en daaropvolgend werkwoord in INFINITIVE vorm tot stand gebracht door een PREPOSITION: *Deben de ser las ocho, Acabo de volver, Volvió a hablar*. Maar ook komt het gebruik voor van het voegwoord *que*, namelijk bij *Tenemos que darnos prisa* en *Hay que ser sinceros*.⁴⁴

EAG REGELS

De regels voor AUX luiden als volgt:

- (1) f AUX(*n*, *p*, *m*, *t*, *pr*, *type*, *form*):
       c AUXPHRASE(*n*, *p*, *m*, *t*, *pr*, *type*, *form*).

In deze regel verschijnen o.a. de affixen *n*, *p*, *m*, *t*, *type* die reeds bekend zijn uit de regel van de VERB categorie (hoofdstuk 3.7.2.). Aan het affix *type* worden nu enkele nieuwe waarden toegevoegd die corresponderen met de hulpwerkwoorden.

- (2) *type* :: COP; TR; TRA; INTR; INTRA; REF;
       AUXINF (= AUXILIARY + INFINITIVE);
       AUXGER (= AUXILIARY + GERUND);
       AUXPP (= AUXILIARY + PAST PARTICIPLE).

---

⁴⁴ Wij zijn niet onbekend met het feit dat het element *que* gebruikt in combinatie met *tener* en *hay* afgeleid is van het relativum *quod* in het Latijn. Het heeft echter in de constructie van werkwoord gevolgd door INFINITIVE zijn karakter van voornaamwoord geheel verloren. (Deze mening wordt bevestigd door Real Academia Española (1973: 225 en *nota* 7)). In vorm en functie, namelijk verbindingselement, komt het overeen met het voegwoord *que*. Wij zijn het daarom niet eens met de interpretatie gegeven in Alarcos (1978g: 201), dat in *Tengo que trabajar* het werkwoord *tengo* fungeert als transitief werkwoord en *que trabajar* als DIRECT OBJECT, waarbij *que* dient om *trabajar* de waarde van een NOUN te geven, zoals ook het geval is bij nominale bijzinnen die een finiet werkwoord bevatten. De relatie tussen *que* en het voorafgaande werkwoord komt naar onze mening dan onvoldoende tot zijn recht, terwijl het toch een feit is dat de groep *que* + VERB in INFINITIVE alleen voorkomt na *tener* en *hay*.

Nieuw zijn de affixen *pr* (*preposition*) en *form*. Het eerste dient om de voorzetsels die vast verbonden zijn met het hulpwerkwoord te verklaren. Het affix *form* kent als waarden de niet-finiëte vormen van het werkwoord:

```
(3) form :: INF;           (INF = INFINITIVE)
    form :: GER;           (GER = GERUND)
    form :: PP.            (PP = PAST PARTICIPLE)
```

Zowel hulpwerkwoord als hoofdwkwoord kennen deze niet-finiëte vormen. Als het hoofdwkwoord wordt voorafgegaan door een hulpwerkwoord, heeft het een niet-finiëte vorm en hetzelfde geldt voor een hulpwerkwoord dat volgt op een ander hulpwerkwoord. Heeft het affix *form* van een VERB een bepaalde waarde, is het dus niet EMPTY, dan zijn de waarden voor de affixen *number*, *person*, *mood* en *tense* leeg. En omgekeerd geldt dat, als de laatste vol zijn, het affix *form* geen waarde heeft.

Ook het affix *pr* (*preposition*) is niet alleen aanwezig in de subcategorisering van de hulpwerkwoorden, maar ook bij de overige werkwoorden. Het dient dan om voorzetsels te introduceren die een PREPOSITIONAL OBJECT verbinden met het werkwoord. Dit betekent dat de regels voor HEAD en VERB, die gegeven zijn in 3.7.2., regels (1) en (4a,b), als volgt worden aangepast:

```
(4) f HEAD(n, p, m, t, pr, type, form):
    c V(n, p, m, t, pr, type, form),
    n coord type(type).
```

De categorie VERB (V) krijgt nu twee varianten, namelijk één voor de finiete vormen (5a,b) en één voor de niet-finiëte vormen (5c,d).

```
(5a) c V(n, p, m, t, pr, type, EMPTY):
    n V STEM(pr, type, class),
    n THEME VOWEL SUFFIX(class),
    n MOOD-TENSE SUFFIX(m, t),
    n NUMBER-PERSON SUFFIX(n, p);
(5b) n V BASE(n, p, m, t, pr, type, EMPTY);
(5c) c V(EMPTY, EMPTY, EMPTY, EMPTY, pr, type, form):
    n V STEM(pr, type, class),
    n THEME VOWEL SUFFIX(class),
    n FORM SUFFIX(form);
(5d) n V BASE(EMPTY, EMPTY, EMPTY, EMPTY, pr, type,
    form).
```

Regel (5a,b) geeft een herschrijving van de finiete vormen van het werkwoord; het affix *form* is dan leeg, terwijl (5c,d) de niet-finiëte vormen bevat waarbij de affixen *n*, *p*, *m*, *t* leeg zijn en het affix *form* niet. Uit de bovenstaande regels valt af te leiden dat zowel de hulpwerkwoorden als de overige de regels (5a,b,c,d) kennen. De werkwoorden verschillen onderling in de waarde die toegekend wordt aan het affix *type*.

Wij keren nu terug naar regel (1) van dit hoofdstuk, waarin te lezen is dat de functie AUX herschreven wordt als de categorie AUXPHRASE. Deze laatste heeft een interne structuur bestaande uit een HEAD, gevolgd door één of meerdere MODIFIERS. Het HEAD bezit de waarden voor *n*, *p*, *m*, *t*. Dit is als volgt in regels uit te drukken:

- ```
(6) c AUXPHRASE(n, p, m, t, pr, type, form):
    f HEAD(n, p, m, t, pr1, type1, EMPTY),
    n SUBORD OPTION(pr1),
    n MOD OPTION(EMPTY, EMPTY, EMPTY, EMPTY, pr2,
                 type2, form),
    n coord pr(type2, pr1, pr2, pr),
    n coord AUX(type1, form),
    n coord type(type1, type2, type).

(7) n SUBORD OPTION(EMPTY): ;
    n SUBORD OPTION(QUE): f SUBORD1(EN, EMPTY);
    n SUBORD OPTION(pr): f SUBORD2(pr).

(7) f SUBORD1(EN, EMPTY): c CONJUNCTION(SUB, EN, EMPTY).

(9) f SUBORD2(pr): c PREPOSITION(pr).

(10a) n MOD OPTION(EMPTY, EMPTY, EMPTY, EMPTY, EMPTY,
                   EMPTY, EMPTY): ;
(10b) n MOD OPTION(EMPTY, EMPTY, EMPTY, EMPTY, pr, type,
                   form):
    f MOD(EMPTY, EMPTY, EMPTY, EMPTY, pr1, type1,
          form1),
    n SUBORD OPTION(pr1),
    n MOD OPTION(EMPTY, EMPTY, EMPTY, EMPTY, pr2,
                 type2, form2),
    n coord pr(type2, pr1, pr2, pr),
    n coord AUX(type1, form2),
    n coord type((type1, type2, type),
    n coord form(form1, form2, form).
```

De functies die aangetroffen worden in de AUXPHRASE zijn: het HEAD, de SUBORDINATOR (SUBORD) en de MODIFIER (MOD). Het HEAD is verplicht aanwezig. De SUBORDINATOR (een voorzetsel of het voegwoord *que*) is het optionele verbindingselement tussen hulpwerkwoord en het daaropvolgende werkwoord (regels (7)-(9)). Uit de regels blijkt dat wij aan het affix *pr* naast de waarden voor de afzonderlijke voorzetsels ook de waarde QUE toekennen, teneinde de herschrijving te geven voor het voegwoord *que*, dat is onderschikkend (SUB) en ENUNCIATIVE (EN). De optionele MODIFIER bevat de overige hulpwerkwoorden die ook weer onderling verbonden kunnen worden door een SUBORDINATOR (regel (10)).

Op de regels (6) en (10) werkt een aantal predikaten waarvan wij het doel hieronder in het kort weergeven.

Het predikaat *coord pr*, dat in beide regels aanwezig is, geeft aan welke *pr* waarde geldt voor de AUXPHRASE of MOD OPTION bij realisering van de verschillende componenten van de PHRASE of de OPTION. Ontbreekt er in de AUXPHRASE een invulling voor MOD, dan krijgt deze de *pr* waarde van het HEAD. Is de MOD wel gerealiseerd in de vorm van één of meerdere hulpwerkwoorden, dan wordt steeds de *pr* waarde van het laatste doorgegeven. Het gaat immers om de *pr* waarde die geldt voor de verbinding tussen de complete AUXPHRASE en HEAD van de VPS. Hier volgen enkele voorbeelden:

- *Pablo debe de comer*, het HEAD levert de *pr* waarde DE (corresponderend met het voorzetsel *de*);
- *Pablo debe de haber comido*, de MOD levert de *pr* waarde (EMPTY);
- *Pablo ha debido de comer*, de MOD levert de *pr* waarde DE (corresponderend met *de*).

De regels van het predikaat *coord pr* luiden als volgt:

```
(11) n coord pr(EMPTY, pr, EMPTY, pr) : ;
      n coord pr(type, ignore, pr, pr) :
          n not equal(type, EMPTY) .
```

Bij deze regel zijn betrokken: de realisatie van de MOD OPTION middels de invulling van het affix *type* daarvan; en verder de *pr* waarden van HEAD en MOD OPTION voor AUX PHRASE, en MOD en MOD OPTION voor de MOD OPTION regel.

Het predikaat *coord AUX* combineert het *type* van het hulpwerkwoord met de niet-finiëte vorm (het affix *form*) van het daaropvolgende werkwoord. Ook dit is aanwezig in de regels (6) en (10). Het beregelt dat een hulpwerkwoord van het type AUXINF gevolgd wordt door een werkwoord in de INFINITIVE vorm, een van het type AUXGER door een GERUND vorm en een van het type AUXPP door een PAST PARTICIPLE vorm. Zoals weergegeven in onderstaande regel:

```
(12) n coord AUX(AUXINF, INF) : ;
      n coord AUX(AUXGER, GER) : ;
      n coord AUX(AUXPP, PP) : .
```

Het predikaat *coord type* is ingevoerd om aan te geven dat de AUXPHRASE het *type* heeft van het laatste hulpwerkwoord uit die PHRASE. Dit is vereist omdat het hoofdwerkwoord van de VPS dat volgt op de AUXPHRASE immers de *form* krijgt die correspondeert met het hulpwerkwoord dat direct daaraan voorafgaat. Ook dit predikaat is zowel in regel (6) als in regel (10) aanwezig. De uitwerking is:

```
(13) n coord type(type, EMPTY, type) : ;
      n coord type(type1, type, type) :
        n not equal(type, EMPTY) .
```

Hieruit valt te lezen dat het HEAD zijn *type* doorgeeft aan de AUXPHRASE bij afwezigheid van een invulling voor de MOD OPTION. Is de laatste wel gerealiseerd, dan krijgt de AUXPHRASE de *type* waarde van de MOD OPTION. En deze op zijn beurt heeft, indien er meerdere hulpwerkwoorden gerealiseerd zijn, binnen deze optie de *type* waarde van de laatste.

Op regel (10) werkt bovendien nog het predikaat *coord form*. Dit bepaalt de waarde voor het affix *form* van de MOD OPTION. Deze wordt in de regel voor de AUXPHRASE, (regel (6)), doorgegeven aan de totale PHRASE. De kennis omtrent de *form*, dit is de niet-finiëte vorm van het laatste hulpwerkwoord, is van belang, omdat bij GERUND en INFINITIVE achterplaatsing van onbeklemtoonde persoonlijke voor-naamwoorden mogelijk is. Dit is geregeld in de VPS regel. Zoals gezegd, moet de *form* waarde van het laatste hulpwerkwoord worden doorgegeven; daarom luidt de regel:

```
(14) n coord form(form, EMPTY, form) :
      n not equal(form, EMPTY) ;
      n coord form(form1, form, form) :
        n not equal(form, EMPTY) .
```

In de totmutoe opgesomde regels ontbreekt nog de uitwerking van de regel voor het HEAD en de MOD van de AUXPHRASE. Deze regels zijn eenvoudig af te leiden naar analogie van de regel voor het HEAD van de VPS (regel (4) van dit hoofdstuk):

```
(15) f HEAD(n, p, m, t, pr, type, EMPTY) :
      c V(n, p, m, t, pr, type, EMPTY),
        n coord type(type) .

(16) n coord type(AUXINF) : ;
      n coord type(AUXGER) : ;
      n coord type(AUXPP) : .

(17) f MOD(EMPTY, EMPTY, EMPTY, EMPTY, pr, type, form) :
      c V(EMPTY, EMPTY, EMPTY, EMPTY, pr, type, form),
        n coord type(type) .
```

Hetzelfde predikaat *coord type* werkt op regel (15) en regel (17). Het geeft aan welk type hulpwerkwoord als HEAD of MOD binnen de AUXPHRASE gebruikt kan worden en sluit de werkwoorden van de overige types uit.

Wij incorporeren nu de regels voor AUX OPTION en HEAD van de VPS, die in dit en het vorige hoofdstuk zijn beschreven, in de algemene regel van de VPS

```

(18) c VPS(n, p, m, pr, type):
      n MOD OPTION,
      n AUX OPTION(n1, p1, m1, t1, pr1, type1, form1),
      n MOD OPTION,
      f HEAD(n2, p2, m2, t2, pr, type, form2),
        n coord AUX(type1, form2),
        n coord n-p-m-t(n1, p1, m1, t1,
                        n2, p2, m2, t2, n, p, m),
      n MOD OPTION.

```

Het predikaat *coord AUX* verbindt het type van het (laatste) hulpwerkwoord uit de AUX OPTION met de niet-finiete vorm van het hoofdwkwoord. Zoals bekend, bepaalt het hulpwerkwoord de vorm van het werkwoord waarop het betrekking heeft. De regel van dit predikaat is reeds uitgewerkt in regel (12) van dit hoofdstuk.

Het predikaat *coord n-p-m-t* werkt op de verzameling affixen die verbonden zijn met de finiete vorm van het werkwoord: *number, person, mood, tense*. Met uitzondering van de laatste worden de waarden ervoor doorgegeven aan de VPS om vervolgens in de regels van de SS verder gebruikt te worden. Het predikaat geeft aan of de *n, p, m* waarden van de AUX optie of van het HEAD overgaan naar VPS. De uitgewerkte regel spreekt voor zich:

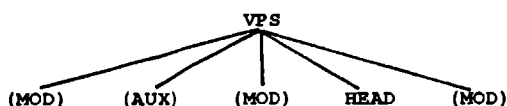
```

(19) n coord n-p-m-t(n, p, m, t,
      EMPTY, EMPTY, EMPTY, EMPTY, n, p, m): ;
      n coord n-p-m-t(EMPTY, EMPTY, EMPTY, EMPTY,
                      n, p, m, t, n, p, m): .

```

### 3.7.4. Modifier

De MODIFIER (MOD) optie in de VPS staat voor de onbeklemtoonde persoonlijke voornaamwoorden in de functie van DIRECT OBJECT (DO), INDIRECT OBJECT (IO) of ATTRIBUTE (AT), bij een koppelwerkwoord. Deze voornaamwoorden verschijnen op meerdere posities binnen de VPS: vóór het eerste hulpwerkwoord in finiete vorm, vóór het finiete hoofdwkwoord, of achter een hulpwerkwoord of hoofdwkwoord in GERUND of INFINITIVE vorm. De algemene regel van de VPS structuur gegeven in 3.7.1. ziet er dan ook aldus uit:



Het hangt af van het type van het gebruikte hoofdwkwoord welke functies vervuld kunnen worden in de MOD OPTION. In hoofdstuk 3.7.2. gaven wij een opsomming van de werkwoordstypes met de complementatie die daarbij is toegestaan. Ernee reke-

ning houdend dat alleen DO, IO en AT in MOD voorkomen, zijn de mogelijkheden voor invulling van de MOD OPTION voor de afzonderlijke types:

|              |                                    |
|--------------|------------------------------------|
| COPULATIVE   | - INDIRECT OBJECT + ATTRIBUTE,     |
| TRANSITIVE   | - DIRECT OBJECT + INDIRECT OBJECT, |
| TRANSITIVE-A | - DIRECT OBJECT,                   |
| INTRANSITIVE | - INDIRECT OBJECT,                 |
| REFLEXIVE    | - DIRECT OBJECT.                   |

De realisatie van bovenstaande functies bij een werkwoord van het gegeven type is mogelijk, maar niet verplicht in de MOD functie. Dezelfde functies kunnen ook in de COMPLEMENT OPTION, aanwezig in SS, gerealiseerd worden, zij het in een andere morfologische vorm. Het blijkt dat in enkele gevallen de MOD meer dan één functie kan omvatten. Wij herschrijven daarom in onze grammatlca de functie MOD als de categorie MOD PHRASE. Deze laatste bestaat dan uit één of twee functies.<sup>45</sup> Op deze manier blijft een consequente herschrijving van functie naar categorie en vice versa gehandhaafd.

## EAG REGELS

(1a) n MOD OPTION (EMPTY) : ;  
 (1b) n MOD OPTION (type) :  
       f MOD (type) .

(2) f MOD (type) :  
       c MOD PHRASE (type) .

Wij geven de MOD functie en de MOD PHRASE categorie het affix *type* mee. De waarde ervan is afhankelijk van de functies die in de MOD aanwezig zijn en de namen zijn gekozen overeenkomstig het type van het werkwoord dat de betreffende functies kent. Het affix *type* van de MOD OPTION dient namelijk om een verband te kunnen leggen tussen het *type* van het hoofdwerkwoord en van de MOD OPTION. De waarde van het *type* van de MOD OPTION moet corresponderen met die van het hoofdwerkwoord.

(3a) c MOD PHRASE (AT) :  
       f AT;

---

<sup>45</sup> Een accumulatie van meer dan twee clitische persoonlijke voornaamwoorden is wel mogelijk, maar komt slechts sporadisch voor. Enkele voorbeelden zijn *Se me lo dijo ayer*, geciteerd in De Bruijne (1979: 114), en *¡Había ido el gato y me se lo había comido!*, een zin van Arniches, aangehaald in Fernández Ramírez (1987: 37).

```

(3b) c MOD PHRASE (COP) :
      f IO,
      f AT;
(3c) c MOD PHRASE (TR) :
      f IO,
      f DO;
(3d) c MOD PHRASE (DO) :
      f DO;
(3e) c MOD PHRASE (IO) :
      f IO.

(4a) n IO OPTION: ;
(4b) n IO OPTION:
      f IO.

```

De *type* waarden van MOD functie en HEAD van de VPS worden doorgegeven aan de VPS categorie. En via deze aan het HEAD van de SS, zodat het mogelijk is op het niveau van de zin beide waarden te vergelijken met die van *type* van de COMPLEMENT functie. Pas dan kan vastgesteld worden of de totale in de zin aanwezige complementatie - dus van MODIFIER en COMPLEMENT - voldoet aan een bepaalde *type* waarde van het hoofdwerkwoord. Dit is noodzakelijk, omdat een werkwoord meerdere *types* kan hebben, denk b.v. aan *comer* dat zowel transitief als intransitief gebruikt wordt. Ter verduidelijking van het bovenstaande moge nog het volgende voorbeeld gelden: *Pablo me entrega una copa*. *Me* is een MOD en kan zijn van het *type* DO (d.w.z. functie DIRECT OBJECT) of IO (d.w.z. functie INDIRECT OBJECT). Het werkwoord *entregar* heeft als *type* TR (functies INDIRECT OBJECT en DIRECT OBJECT zijn optioneel respectievelijk verplicht). *La copa* is een COMPL en kan gezien de vorm in combinatie met een TR werkwoord alleen een DO zijn. Op het niveau van de zin werkt dan een predikaat dat het voornaamwoord *me* alleen interpreteert als een INDIRECT OBJECT (*type* IO), dat in de zin gecombineerd wordt met een werkwoord van het *type* TR en een COMPLEMENT van het *type* DO.

Laten wij nu bezien hoe de regel voor de MOD OPTION verder uitgewerkt wordt in de VPS regel. (De affixwaarden voor *n*, *p*, *m*, *t* van AUX OPTION en HEAD die in de voorafgaande hoofdstukken besproken zijn, laten wij voor het gemak hier buiten beschouwing.)

```

(5) c VPS (type) :
      n MOD OPTION (type1),
      n AUX OPTION (form1),
      n MOD OPTION (type2),
        n coord MOD (type2, form1),
      f HEAD (form2),
      n MOD OPTION (type3),
        n coord type MOD (type1, type2, type3, type),
        n coord MOD (type3, form2).

```

Nieuw zijn in deze regel de predikaten *coord MOD* en *coord type MOD*. Het eerste predikaat verklaart de enclitisch gebruikte voornaamwoorden; het verbindt de GERUND en INFINITIVE vormen van het werkwoord met de achtergeplaatste MOD. Daarom zijn de affixen *type* van de MOD OPTION en *form* van het werkwoord erbij betrokken. De uitwerking is als volgt:

```
(6) n coord MOD(type, INF): n not equal(type, EMPTY);
    n coord MOD(type, GER): n not equal(type, EMPTY);
    n coord MOD(EMPTY, form): .
```

De MOD OPTION komt voor op drie plaatsen in de VPS definitie (zie regel (5) hierboven). Het predikaat is van toepassing op de optie in de tweede positie (enclisis met het hulpwerkwoord) en de derde positie (enclisis met het hoofdwerkwoord). Uit het predikaat is af te lezen dat deze opties alleen gerealiseerd worden na een INFINITIVE of GERUND vorm.

Het tweede predikaat, *coord type MOD*, dient om twee zaken te beregelen: ten eerste, dat er niet meer dan één MOD OPTION in dezelfde VPS kan voorkomen, en ten tweede, dat de waarde van de gerealiseerde optie ook de waarde is die doorgegeven wordt aan de VPS. Dit laatste is het affix *type* dat door het predikaat wordt opgeleverd.

```
(7) n coord type MOD(type, EMPTY, EMPTY, type):
    n not equal(type, EMPTY);
    n coord type MOD(EMPTY, type, EMPTY, type):
    n not equal(type, EMPTY);
    n coord type MOD(EMPTY, EMPTY, type, type):
    n not equal(type, EMPTY);
    n coord type MOD(EMPTY, EMPTY, EMPTY, EMPTY): .
```

De eerste drie alternatieven van dit predikaat voorzien in een specifieke, niet EMPTY, waarde van het affix *type* van telkens één van de drie MOD opties; het vierde alternatief is voor de VPS structuur waarin geen MOD gerealiseerd is. Als wij nu een volledige opsomming geven van de affixnamen die de VPS vergezellen, komen wij tot deze formule:

```
c VPS(n, p, m, pr, type1, type2)
```

waarin de waarde van *type1* afkomstig is van het hoofdwerkwoord en de waarde van *type2* van de MOD optie.

Rest ons nog de nadere uitwerking van de herschrijfgeregels van de functies INDIRECT OBJECT (IO), DIRECT OBJECT (DO) en ATTRIBUTE (AT) die voorkomen in de MOD van VPS. De drie functies worden vervuld door een clitisch persoonlijk voornaamwoord. AT kent als enige vorm *lo*. IO en DO verschillen in eerste en tweede persoon niet wat betreft hun vormen voor MASC en FEM: *me, nos, te, os*. Dit ligt

anders bij de derde persoon. Deze kent namelijk verschillende vormen voor *gender* en *number* bij DO: MASC *le, lo, les, los*; FEM *la, las*. Voor IO is er geen onderscheid in *gender*, maar wel in *number*: *le, les*. Het blijkt dat voor de derde persoon MASC de functies IO en DO samenvallen in de vormen *le* en *les*.

Wij hanteren de volgende herschrijfgeregels voor de IO functie:

```
(8) f IO:
      n BLANK OPTION,
      c N(PRO, class, ALL, n, DEF, p, case),
      n coord case(case).

(9) n coord case(OBJ): ;
      n coord case(DAT): .

(10a) n BLANK OPTION: ;
(10b) n BLANK OPTION:
      n BLANK.
```

De regel BLANK OPTION voeren wij in om de proclitische vormen van het persoonlijk voornaamwoord te verklaren. De klitische persoonlijke voornaamwoorden zijn namelijk opgenomen in het lexicon zonder initiële spatie. Door middel van de BLANK OPTION kunnen we nu bij proclitisch gebruik van de voornaamwoorden een spatie toevoegen, terwijl deze bij enclitisch gebruik wegblijft.

In regel (8) verschijnt de categorie NOUN (N) zoals besproken in hoofdstuk 3.2. over de NPS, dus met de affixen *type, class, gender, number, definiteness* en *person*. De waarden van twee affixen zijn inherent aan het persoonlijk voornaamwoord, gebruikt als IO; te weten, ALL voor *gender* en DEF voor *definiteness*. Nieuw is het affix *case* in de NOUN categorie, dat wij introduceren om de verschillen te kunnen verklaren tussen die voornaamwoorden die als IO en DO gebruikt worden, en de vormen die alleen of een IO of een DO functie vervullen. De eerste groep krijgt de *affix* waarde OBJ (OBJECTIVE), de leden van de tweede groep de waarde DAT (DATIVE) of ACC (ACCUSATIVE). De volledige metaregel van *case* is:

```
(11) case :: NOM;      (NOMINATIVE)
      DAT;      (DATIVE)
      ACC;      (ACCUSATIVE)
      OBJ;      (OBJECTIVE)
      ABL.      (ABLATIVE)
```

Aan de waarden DAT, OBJ en ACC zijn in (11) toegevoegd: NOM en ABL. Deze twee gelden voor een reeks voornaamwoorden en spelen een rol op andere plaatsen in de grammatica. NOMINATIVE is de *case* van voornaamwoorden die alleen als SUBJECT gebruikt voorkomen: o.a. *él, nosotros, vosotros, tú, yo*. ABLATIVE is de waarde van de zogenaamde voornaamwoordelijke bijwoorden die ADVERBIAL maar ook

SUBJECT of COMPLEMENT in een PP kunnen zijn: o.a. *ahora, aquí, ayer, hoy*. De COMMON NOUNS en de PROPER NOUNS krijgen geen waarde mee voor *case*. In verschillende regels op het niveau van de SS en PP wordt gebruik gemaakt van het affix *case* om relaties te verklaren b.v. tussen SUBJECT en finiet werkwoord, ATTRIBUTE en koppelwerkwoord of COMPLEMENT en voorzetsel. Het affix *case* is aanwezig in de algemene regel voor de NOUN categorie.

De herschrijfgregel van de DO functie is als volgt:

- (12) f DO:
     n BLANK OPTION,
     c N(PRO, class, g, n, DEF, p, case),
         n coord g p case(g, p, case) .
- (13) n coord g p case(MASC, PC, OBJ) : ;
     n coord g p case(g, PC, ACC) : ;
     n coord g p case(ALL, PA, OBJ) : ;
     n coord g p case(ALL, PB, OBJ) : .

Het predikaat *coord g p case* verklaart welke vormen van het persoonlijk voornaamwoord in aanmerking komen voor gebruik als DO. Zo komt voor de derde persoon (PC) de vorm *le(s)* alleen als MASC in aanmerking en hebben de overige vormen *lo(s), la(s)* alle de *case* waarde ACC. De eerste en de tweede persoon (PA, PB) hebben dezelfde vormen die ook als IO gebruikt worden, *case* OBJ. De herschrijfgregel van AT is:

- (14) f AT:
     n BLANK OPTION,
     c N(PRO, OA, MASC, SING, DEF, PC, ACC) .

Hiervoor merkten wij reeds op dat AT slechts één vorm kent, te weten *lo*. Deze is gelijk aan DO (ACC), derde persoon (PC), MASC SING. Vandaar dat deze waarden voor de onderscheiden affixen aanwezig zijn in regel (14). De verdere herleidingen van de NOUN categorie zijn:

- (15a) c N(PRO, UNM, ALL, n, DEF, p, OBJ) :
     n PRO BASE(ALL, n, DEF, p, OBJ),
         n coord p(p) ;
- (15b) c N(PRO, UNM, ALL, n, DEF, PC, OBJ) :
     n DA STEM,
     n OBJECT SUFFIX,
     n NUMBER SUFFIX(n) ;
- (15c) c N(PRO, UNM, MASC, n, DEF, PC, OBJ) :
     n DA STEM,
     n OBJECT SUFFIX,
     n NUMBER SUFFIX(n) ;
- (15d) c N(PRO, OA, g, n, DEF, PC, ACC) :
     n DA STEM,
     n GENDER SUFFIX(g) ,
     n NUMBER SUFFIX(n) .

(16) n OBJECT SUFFIX: "e".

(17) n coord p(PA) : ;
       n coord p(PB) : .

Regel (15a) introduceert de vormen *me*, *nos*, *te*, *os* die als terminalen in het lexicon staan. Het predikaat *coord p*, uitgewerkt in regel (17), dient om dit alternatief te beperken tot persoonlijke voornaamwoorden van de eerste en tweede persoon (PA en PB). Regels (15b-d) gelden voor de derde persoon (PC). Zij geven aan dat er formeel een verband bestaat tussen het persoonlijk voornaamwoord van de derde persoon en het lidwoord van bepaaldheid. Beide hebben de stam gemeen. Deze gaven wij reeds eerder de naam DA (DEFINITE ARTICLE) STEM. Regel (15b) verklaart de vormen *le(s)* die als IO voor MASC en FEM gelden, vandaar *gender* ALL. Een apart alternatief is er voor *le(s)* als DO MASC, namelijk (15c). Het laatste alternatief (15d) introduceert de overige DO vormen van de derde persoon: *lo(s)*, *la(s)*. De suffixen *o* en *a* van de derde persoon worden geïnterpreteerd als *gender* suffixen, zoals we die kennen van o.a. de adjectiva. Dit betekent dat wij geen verschil maken in de morfologische analyse tussen de lidwoorden van bepaaldheid *lo(s)*, *la(s)* en de persoonlijke voornaamwoorden van dezelfde vorm. Voor het suffix *e* van *le(s)* hebben wij het OBJECT SUFFIX ingevoerd in regels (15) en (16). Dit suffix is namelijk kenmerkend voor de OBJ *case*.

3.8. Complement Phrase

3.8.1. Complement Phrase Simple

In hoofdstuk 3.1.2. hebben wij gezien dat de categorie SENTENCE SIMPLE een interne structuur kent met de functies SUBJECT (SU), ADVERBIAL (ADV), HEAD en COMPLEMENT (COMPL). Laatstgenoemde functie is in feite niet één functie, maar een verzameling van deelfuncties. Deze bevat namelijk de constituenten die worden vereist door de subcategorie waartoe het hoofdwerkwoord behoort, met uitzondering van de klitische persoonlijke voornaamwoorden, die immers in de HEAD functie zijn ondergebracht. Het gaat om constituenten die de vorm hebben van een NP, PP, AJP of AVP. De COMPL functie wordt herschreven als een COMPLEMENT PHRASE (CP) en de enkelvoudige versie daarvan is de COMPLEMENT PHRASE SIMPLE, kortweg CPS genoemd.

De CPS bevat de volgende deelfuncties: ATTRIBUTE (AT), SUBJECT ATTRIBUTE (SA), OBJECT ATTRIBUTE (OA), DIRECT OBJECT (DO),

INDIRECT OBJECT (IO), PREPOSITIONAL OBJECT (PO).⁴⁶ Het spreekt voor zich dat al deze functies nooit in één en dezelfde SS structuur voorkomen. Combinaties van meer dan één functie, twee of drie, zijn wel mogelijk. Zoals b.v. SA + DO + IO (*El decano entrega sonriente el diploma a los estudiantes*), of AT + IO (*Esto no me es posible a mí*). Het syntactische type van het hoofdwerkwoord van de zin bepaalt welke complementatie mogelijk is. Een overzicht van de verschillende werkwoordstypes en hun complementatie is gegeven in hoofdstuk 3.7.1., dat handelt over de VPS. Wij herhalen dit hier.

1. copulatief (COP)	- AT verplicht IO optioneel
2. transitief1 (TR)	- DO verplicht IO optioneel SA optioneel PO optioneel PO en IO sluiten elkaar uit
3. transitief2 (TRA)	- DO verplicht OA verplicht SA optioneel
4. intransitief1 (INTR)	- IO optioneel PO optioneel SA optioneel
5. intransitief2 (INTRA)	- SA optioneel
6. reflexief (REF)	- DO verplicht PO optioneel SA optioneel

Bij dit schema dient opgemerkt te worden dat de ADVERBIAL functie niet is opgenomen. De aanwezigheid hiervan in de zinsstructuur wordt immers niet door de syntactische categorie van het werkwoord bepaald. In principe kan deze op een willekeurige plaats voorkomen vóór of na één of meerdere van de overige functies behorende tot de zin of tot het werkwoord. Daarom is bij de herschrijfgeregels voor de afzonderlijke functie-opties een ADVERBIAL OPTION opgenomen, voorafgaand aan de functie zelf, en eindigt de structuur van de SS eveneens met een dergelijke optie.

De onderlinge volgorde van de functies die deel uitmaken van de CPS in mogelijke, concrete realisaties van zinnen vormt een moeilijk te beschrijven aspect van de CPS.

---

⁴⁶ Wij maken een onderscheid tussen een ATTRIBUTE, als naamwoordelijk gezegde bij een koppelwerkwoord, en een SUBJECT ATTRIBUTE, als bijvoeglijke bepaling bij het onderwerp van andere werkwoorden. Beide functies worden, zoals verderop zal blijken, niet door dezelfde woordgroepen gerealiseerd.

Een nauwkeurige studie over de plaatsing van de werkwoordsbepalingen in het Spaans is niet voorhanden. Grofweg kan geconstateerd worden dat de volgorde nogal vrij is. Een exacte afbakening ervan is slechts mogelijk op basis van een analyse van een uitgebreid corpus van geschreven en/of gesproken taalmateriaal, hetgeen niet te realiseren is in het kader van deze studie. Toch beschikken wij wel over enkele gegevens. Zo weten wij in ieder geval uit tellingen van Gutiérrez Araus dat de sequenties DO - IO en IO - DO beide mogelijk zijn en maar kleine verschillen in gebruiksfrequentie laten zien.⁴⁷ Dus dient er met beide sequenties rekening gehouden te worden. Evenzeer geldt voor het OA dat dit zowel vóór als na het bijbehorend DO geplaatst wordt: *María encuentra el problema complicado, María encuentra complicado el problema.*⁴⁸

AT gaat niet samen met SA, OA, DO of PO in een SS, maar wel met een IO. IO volgt dan in de regel op AT, omdat het een bepaling is bij COP + AT en niet bij COP alleen. Onze indruk is overigens dat, als een koppelwerkwoord vergezeld gaat van een IO, dit in de meeste gevallen de vorm van een enclitisch voornaamwoord heeft en gerealiseerd wordt in de HEAD functie van de SS. Wij veronderstellen dat AT en SA zo dicht mogelijk bij het hoofdwerkwoord staan en reserveren daarom voor deze functies de eerste posities in de CPS regel. SA staat in tegenstelling tot AT talrijke combinaties met andere functies toe. Het komt immers voor bij alle in dit hoofdstuk genoemde types hoofdwerkwoord behalve de koppelwerkwoorden. Hoewel SA altijd optioneel is, verschilt deze functie van een ADVERBIAL, aangezien SA meestal gerealiseerd wordt door een ADJECTIVE dat concordantie kent met het SUBJECT van de zin. De combinatie in een zinsstructuur van de functies IO en PO is wel mogelijk, maar niet frequent (vgl. hoofdstuk 3.8.3.). Wij nemen aan dat PO dan voorafgaat aan IO. Tenslotte kunnen wij nog vaststellen dat een DO gevolgd kan worden door een PO: *El chico dedica poco tiempo a los estudios.*

Hoewel het goed mogelijk is voor elk type werkwoord een apart alternatief voor de daarbijbehorende CPS regel te formuleren, hebben wij getracht alle varianten en alternatieven in één enkele EAG regel samen te brengen. Dit houdt wel in dat in een dergelijke regel functies bijeen staan die in feite onderling niet compatibel zijn. De algemene regel vertegenwoordigt geen taalkundige realiteit, als men de verzameling opties beschouwt die daarin op contextvrij niveau schijnbaar samengaan. Er wordt echter van

---

⁴⁷ Uit haar analyse van de corpora van Marías en d'Ors blijkt dat in alle zinnen waarin een IO voorkomt in 22,2% van de gevallen de combinatie DO - IO geconstateerd is en in 26,0% IO - DO. Wel dient hierbij aangetekend te worden dat Gutiérrez Araus een uitgebreide definitie hanteert van het IO; zij rekent namelijk ook gevallen van het PO daartoe (Gutiérrez Araus 1978: 40). Voor zover wij hebben kunnen nagaan beïnvloedt dit echter niet de constatering over de plaatsing van IO en DO ten opzichte van elkaar.

⁴⁸ Volgens Navas Ruiz (1977: 39) zijn beide mogelijkheden frequent en is de meest gangbare DO - OA.

het contextgevoelige niveau gebruikt gemaakt om te beschrijven welke opties al dan niet gelijktijdig met elkaar kunnen optreden. Dit gebeurt door middel van toevoeging van een affix *type* aan elke optie en een predikaat aan de totale regel waarin de combinatiemogelijkheden worden opgesomd.

EAG REGELS

```
(1) c CPS(type):
    n AT OPTION(type1),
    n SA OPTION(type2),
    n OA OPTION(type3),
    n IO OPTION(type4),
    n DO OPTION(type5),
    n PO OPTION(type6),
    n IO OPTION(type7),
    n OA OPTION(type8),
    n not equal
    (type1+type2+type3+type4+type5+type6+type7+type8,
    EMPTY+EMPTY+EMPTY+EMPTY+EMPTY+EMPTY+EMPTY+EMPTY) .
```

In regel (1) wordt de volgorde van de functies vastgesteld in overeenstemming met het voorafgaande. Vandaar dat de OA en IO optie twee maal voorkomen. Het feit dat alle functies in deze regel als opties aanwezig zijn vormt een technisch probleem. Het betekent namelijk dat alle functies leeg zouden kunnen zijn en dat dan toch een CPS herkend wordt. Om dit te voorkomen is de *not equal* conditie aan het slot van de regel toegevoegd. Deze eist dat tenminste één functie gerealiseerd is, wil er sprake zijn van een CPS. De regels van de verschillende functie-opties zijn als volgt:

```
(2a) n AT OPTION(EMPTY) : ;
(2b) n AT OPTION(AT) :
    n ADVERBIAL OPTION,
    f AT.

(3a) n SA OPTION(EMPTY) : ;
(3b) n SA OPTION(SA) :
    n ADVERBIAL OPTION,
    f SA.

(4a) n OA OPTION(EMPTY) : ;
(4b) n OA OPTION(OA) :
    n ADVERBIAL OPTION,
    f OA.

(5a) n IO OPTION(EMPTY) : ;
(5b) n IO OPTION(IO) :
    n ADVERBIAL OPTION,
    f IO.
```

```

(6a) n DO OPTION(EMPTY) : ;
(6b) n DO OPTION(DO) :
      n ADVERBIAL OPTION,
      f DO.

(7a) n PO OPTION(EMPTY) : ;
(7b) n PO OPTION(PO) :
      n ADVERBIAL OPTION,
      f PO.

```

Uit bovenstaande regels blijkt dat iedere gerealiseerde functie voorafgegaan wordt door een ADVERBIAL OPTION. De optie die gerealiseerd is, krijgt steeds een *type* naam die correspondeert met de functie ervan: AT, SA, OA, IO, DO, PO. Er is reeds eerder vastgesteld dat meerdere functies in dezelfde CPS kunnen samengaan. In het predikaat *coord type* wordt nu vastgelegd welke combinaties zijn toegestaan. Regel (1) wordt dan:

```

(1b) c CPS(type) :
      n AT OPTION(type1),
      n SA OPTION(type2),
      n coord type(type1, type2, x1),
      n OA OPTION(type3),
      n coord type(x1, type3, x2),
      n IO OPTION(type4),
      n coord type(x2, type4, x3),
      n DO OPTION(type5),
      n coord type(x3, type5, x4),
      n PO OPTION(type6),
      n coord type(x4, type6, x5),
      n IO OPTION(type7),
      n coord type(x5, type7, x6),
      n OA OPTION(type8),
      n coord type(x6, type8, type),
      n not equal
      (type1+type2+type3+type4+type5+type6+type7+type8,
      EMPTY+EMPTY+EMPTY+EMPTY+EMPTY+EMPTY+EMPTY+EMPTY) .

```

Met het predikaat *coord type* correspondeert deze regel:

```

(8) n coord type(EMPTY, type, type) :
      n not equal(type, EMPTY);
      n coord type(type, EMPTY, type) :
      n not equal(type, EMPTY);
      n coord type(EMPTY, EMPTY, EMPTY) : ;
      n coord type(AT, IO, COP) : ;
      n coord type(SA, OA, OA) : ;
      n coord type(SA, DO, DO) : ;
      n coord type(SA, IO, IO) : ;
      n coord type(OA, DO, TRA) : ;
      n coord type(IO, DO, TR) : ;
      n coord type(IO, PO, INTR) : ;
      n coord type(DO, PO, TR) : ;
      n coord type(DO, IO, TR) : ;

```

```
n coord type(DO, OA, TRA) : ;
n coord type(PO, DO, TR) : ;
n coord type(PO, IO, INTR) : .
```

Aan het predikaat *coord type* liggen de volgende uitgangspunten ten grondslag:

- er worden in de regels (1b) en (8) telkens twee affixwaarden vergeleken en na de vergelijking wordt een nieuwe waarde opgeleverd; deze nieuwe waarde wordt dan weer vergeleken met de affixwaarde van de volgende optie; uiteindelijk wordt dan de *type* waarde opgeleverd voor de totale CPS;
- is een van beide waarden EMPTY, dan wordt de andere waarde doorgegeven; zijn beide waarden EMPTY, dan is ook de opgeleverde waarde EMPTY;
- SA gaat samen met iedere willekeurige andere functie met uitzondering van een AT; de waarde van de andere functie wordt doorgegeven;
- bij een combinatie van twee *type* waarden die kenmerkend zijn voor een bepaald werkwoordstype wordt de naam van dat werkwoordstype als waarde opgeleverd; b.v. AT + IO levert op COP, DO + IO geeft TR - evenals IO + DO -, DO + OA produceert TRA.

De functies AT en SA kennen beide op niveau van de SS concordantie in *gender* (*g*) en *number* (*n*) met het SUBJECT van de zin, indien zij de vorm hebben van een ADJECTIVE PHRASE. De beschrijving van deze concordantie wordt mogelijk gemaakt door aan CPS waarden voor *gender* en *number* mee te geven die afkomstig zijn van een eventueel aanwezige SA of AT optie. Daartoe is het noodzakelijk aan beide opties op hun beurt waarden mee te geven voor *g* en *n*. Er zijn drie mogelijkheden: of AT is aanwezig, of SA is aanwezig, of geen van beide zijn gerealiseerd. Om nu aan te geven welke *g* en *n* waarden gelden voor de complete CPS is het predikaat *coord AT SA* ingevoerd in de regel van CPS. Regel (1b) wordt dan aldus:

```
(1c) c CPS(g, n, type) :
    n AT OPTION(g1, n1, type1),
    n SA OPTION(g2, n2, type2),
        n coord type(type1, type2, x1),
        n coord AT SA(g1, n1, g2, n2, g, n),
    n OA OPTION(type3),
        n coord type(x1, type3, x2),
    n IO OPTION(type4),
        n coord type(x2, type4, x3),
    n DO OPTION(type5),
        n coord type(x3, type5, x4),
    n PO OPTION(type6),
        n coord type(x4, type6, x5),
    n IO OPTION(type7),
        n coord type(x5, type7, x6),
    n OA OPTION(type8),
        n coord type(x6, type8, type),
    n not equal
    (type1+type2+type3+type4+type5+type6+type7+type8,
     EMPTY+EMPTY+EMPTY+EMPTY+EMPTY+EMPTY+EMPTY+EMPTY) .
```



```

(9) n coord AT SA(g, n, EMPTY, EMPTY, g, n):
      n not equal(g, EMPTY),
      n not equal(n, EMPTY);
  n coord AT SA(EMPTY, EMPTY, g, n, g, n):
      n not equal(g, EMPTY),
      n not equal(n, EMPTY);
  n coord AT SA(EMPTY, EMPTY, EMPTY, EMPTY,
      EMPTY, EMPTY): .

```

DO en OA maken beide deel uit van de CPS definitie. Tussen deze functies onderling bestaat concordantie in *gender* en *number*, indien OA de vorm heeft van een ADJECTIVE. Om de concordantie te kunnen beschrijven is het noodzakelijk waarden voor *g* en *n* op te nemen in de DO en OA opties. Bovendien moet rekening gehouden worden met het feit dat OA op twee posities in de CPS regel staat: vóór en na DO. Het predikaat *coord DO OA* wordt ingevoerd om de concordantie te regelen. In de hierna volgende regel (1d) is dit predikaat ingepast na de tweede OA optie en zijn OA en DO voorzien van het affix *g* en *n*. Behalve deze twee affixen zijn de *type* waarden van OA betrokken bij de regel, omdat deze ook gebruikt wordt om de onderlinge relatie tussen de beide OA opties en DO vast te leggen. Aangezien OA gerealiseerd kan worden door een NP en de beide affixwaarden voor *g* en *n* dan EMPTY zijn - er is geen concordantie in dat geval -, betekenen EMPTY waarden voor *g* en *n* van OA niet dat dan de optie noodzakelijkerwijs leeg is. Is echter de *type* waarde leeg, dan is ook de optie afwezig. DO heeft, indien gerealiseerd, altijd concrete waarden voor *g* en *n*. In (1d) hieronder geven wij de aangepaste regel van CPS.

```

(1d) c CPS(g, n, type):
  n AT OPTION(g1, n1, type1),
  n SA OPTION(g2, n2, type2),
    n coord type(type1, type2, x1),
    n coord AT SA(g1, n1, g2, n2, g, n),
  n OA OPTION(g3, n3, type3),
    n coord type(x1, type3, x2),
  n IO OPTION(type4),
    n coord type(x2, type4, x3),
  n DO OPTION(g4, n4, type5),
    n coord type(x3, type5, x4),
  n PO OPTION(type6),
    n coord type(x4, type6, x5),
  n IO OPTION(type7),
    n coord type(x5, type7, x6),
  n OA OPTION(g5, n5, type8),
    n coord type(x6, type8, type),
    n coord DO OA(g3, n3, type3, g4, n4,
      type5, g5, n5, type8),
  n not equal
    (type1+type2+type3+type4+type5+type6+type7+type8,
      EMPTY+EMPTY+EMPTY+EMPTY+EMPTY+EMPTY+EMPTY+EMPTY) .

```

De regel voor het predikaat luidt als volgt:

```
(10) n coord DO OA(EMPTY, EMPTY, EMPTY, g, n, DO, EMPTY, EMPTY, EMPTY): ;
      n coord DO OA(g1, n1, OA, g2, n2, DO, EMPTY, EMPTY, EMPTY):
                                n coord 2 gender(g1, g2, g),
                                n coord 2 number(n1, n2, n);
      n coord DO OA(EMPTY, EMPTY, EMPTY, g1, n1, DO, g2, n2, OA):
                                n coord 2 gender(g1, g2, g),
                                n coord 2 number(n1, n2, n);
      n coord DO OA(g, n, OA, EMPTY, EMPTY, EMPTY, EMPTY, EMPTY, EMPTY): ;
      n coord DO OA(EMPTY, EMPTY, EMPTY, EMPTY, EMPTY, EMPTY, EMPTY, EMPTY,
                                EMPTY, EMPTY): .
```

In deze predikaatregel is rekening gehouden met een reeks mogelijkheden:

- alleen DO is aanwezig;
- OA, in eerste positie, en DO zijn aanwezig;
- DO en OA, in tweede positie, zijn aanwezig;
- alleen OA is aanwezig; in dit geval is gekozen voor OA in eerste positie;
- OA noch DO is aanwezig in CPS.

De predikaten *coord 2 gender/number*, die reeds eerder besproken zijn in het hoofdstuk over de NP (3.2.3.), worden in het DO OA predikaat gebruikt om te verklaren dat ALL en BOTH waarden van één van beide functies kunnen samengaan met respectievelijk MASC en FEM, en SING en PLU waarden van de andere functie.

3.8.2. Complement functies

In dit hoofdstuk presenteren wij een nadere uitwerking in EAG regels van de functies die deel uitmaken van de CPS: AT, SA, DO, IO, OA. Aan de PO functie die ook tot de CPS behoort is een apart hoofdstuk (3.8.3.) gewijd. Wij zullen ons hier beperken tot een opsomming van de verschillende morfologische categorieën wier vorm de genoemde functies kunnen aannemen. Uiteraard doen wij dit, rekening houdend met de categorie- en subcategoriebenamingen, zoals die uitgewerkt zijn in de hoofdstukken 2 tot en met 6. Het ligt niet in onze bedoeling een nauwkeurige syntactische definitie te geven van de functies op zich.

1. Attribute

Het naamwoordelijk deel van het gezegde bij een koppelwerkwoord kent een grote verscheidenheid aan realisaties. Wij laten deze per categorie de revue passeren.

```
(1a) f AT(g, n):
      c AJPS(CAL, c, EMPTY, EMPTY, g, n);
(1b) c AJPS(POS, EMPTY, EMPTY, DEF, g, n);
```

(1c) c AJPS (REF, c, EMPTY, INDEF, ALL, n);

De adjectiefvormen gebruikt als AT betreffen die van hoedanigheid (CAL), van bezit (POS) en de reflexieve (REF): *Las casas son buenas/malas/iguales*. Voor een verklaring van de overige affixen in de AJPS verwijzen wij naar het hoofdstuk dat handelt over deze categorie.

(1d) f AT (EMPTY, EMPTY):
c AVPS (PREP, c, EMPTY);

Ook adverbia kunnen de functie van een AT vervullen, mits het type PREP is, d.w.z. een prepositioneel bijwoord (zie 3.4.2.): b.v. *cerca, antes, abajo*. Zoals in de zinnen: *La casa está cerca, La fiesta es antes/abajo*. Er is hier geen sprake van concordantie tussen AT en SUBJECT; AT kent geen waarden voor *g* en *n*. Uit de gegeven voorbeelden blijkt dat wij geen onderscheid maken tussen het gebruik van *ser* en *estar* als koppelwerkwoord en als intransitief werkwoord. De laatste interpretatie krijgen deze werkwoorden meestal als ze gebruikt worden als synoniem van *tener lugar* en *encontrarse*.⁴⁹ Als verklaring voor het niet toekennen van de intransitief typering aan *ser* en *estar* merken wij het volgende op. Formeel gezien is het zo dat *ser* en *estar* vrijwel altijd een constituent vereisen die samen met het werkwoord het predikaat van de zin vormt. Het onderscheid copulatief - intransitief is in feite louter gebaseerd op een verschil in de interpretatie van de betekenis.⁵⁰ Vergelijken wij de zin: *La mesa es de madera* met: *La reunión es de dos a tres*. De eerste zin blijkt een koppelwerkwoord te bevatten, omdat er sprake is van een hoedanigheid die wordt toegekend aan het SUBJECT. En de tweede zin heeft een intransitief werkwoord, omdat het een gebeurtenis betreft. Formeel echter bestaan beide zinnen uit de sequentie *ser* gevolgd door een PP (PREPOSITIONAL PHRASE). En als er formeel geen verschil bestaat, is het onmogelijk beide structuren van elkaar te onderscheiden. Steun voor onze interpretatie van beide structuren als naamwoordelijke zinnen vinden wij in Pottier. Deze beschouwt *ser* en *estar* met de betekenis van *tener lugar* en *encontrarse* als behorend tot de attributieve zinnen.⁵¹

⁴⁹ Het is de meest gangbare opvatting in handboeken en studies over het gebruik van beide werkwoorden dat deze koppelwerkwoord, intransitief werkwoord en hulpwerkwoord kunnen zijn. Zie o.a. Navas Ruiz (1977: 115-119) en Carrasco (1974).

⁵⁰ Dit wordt bevestigd door Navas Ruiz (1977: 16); hij beweert daar dat het verschil copulatief - intransitief voornamelijk een verschil in betekenis is.

⁵¹ Pottier (1977: 122-132) onderscheidt een *voz atributiva* en een *voz activa*. Tot de attributieve zinsvorm behoren twee semantische types, nl.: *ecuativo y descriptivo*, aan de ene kant, en *situativo y posesivo*, aan de andere. De genoemde betekenissen van *ser* en *estar* vallen beide onder de vorm *situativo*. Wij zijn ons er overigens wel van bewust dat een argument tegen onze interpretatie van *ser* en *estar* als koppelwerkwoorden en niet als intransitieve werkwoorden in de bedoelde gevallen te vinden is in de onmogelijkheid

```
(1e) f AT(EMPTY, EMPTY):
      c NPS(g, n, p, d, case),
        n coord number def(n, d),
        n coord case(case);
```

Regel (1e) geeft aan dat ook een NPS in aanmerking komt voor gebruik als een AT. Men vergelijk de volgende zinnen: *Holanda es un/el país*, **Holanda es país*, *Holanda y Bélgica son (unos) países*. Wegens de ongrammaticaliteit van de tweede zin (*Holanda es país*) is het predikaat *coord number def* ingevoerd. Hierin staat beschreven dat het affix *d* (van *definiteness*) niet leeg mag zijn, als de NPS het getal SING heeft. Bij een NPS in PLU mag *d* een willekeurige invulling krijgen, inclusief EMPTY.

```
(2) n coord number def(SING, d): n not equal(d, EMPTY);
    n coord number def(PLU, d): ;
    n coord number def(BOTH, d): .
```

De NPS kan ook gerealiseerd worden in de vorm van een voornaamwoordelijk bijwoord, zoals: *aquí, hoy: La oficina de Correos es aquí, La reunión es hoy*. In hoofdstuk 3.4.2. hebben wij uiteengezet dat de voornaamwoordelijke bijwoorden naar onze mening behoren tot de NOUN-achtige vormen, zij het dat zij voorzien worden van de *case* waarde ABL, teneinde hun verschijningsmogelijkheden in de zinsstructuur te beperken. Het predikaat *coord case* geeft aan dat alleen een NPS met *case* waarde ABL of EMPTY in aanmerking komt voor gebruik als AT.

```
(3) n coord case(EMPTY): ;
    n coord case(ABL): .
```

Het predikaat *coord case* kan niet in conflict komen met het predikaat *coord number def*, omdat de voornaamwoordelijke bijwoorden alle een invulling hebben van het affix *d*.

```
(1f) f AT(EMPTY, EMPTY):
      c PPS(pr);
```

Ook een PPS kan de functie vervullen van een AT. Er is dan natuurlijk geen sprake van concordantie tussen SUBJECT en AT. *La casa es de Pablo, La casa está en el pueblo, La fiesta es en la discoteca*. Tenslotte komt nog de CONJUNCTIVE PHRASE die wij kennen uit de *comparative* constructie (hoofdstuk 3.5.1.) in aanmerking voor gebruik als AT. *Juan es como su padre* is een voorbeeld van een dergelijke groep. Het betreft altijd een *comparative of equality* (CE) waarvan het eerste lid ontbreekt. De regel luidt:

```
(1g) f AT(EMPTY, EMPTY):
      c CONJP(CE) .
```

---

het veronderstelde AT te substitueren door het clitische voornaamwoord *lo*. *La fiesta es animada - La fiesta lo es*, maar *La fiesta es hoy - *La fiesta lo es*.

Er blijken in totaal zeven alternatieve definities te zijn van de AT functie. De volgorde van de hierboven gegeven definities staat volledig los van de gebruiksfrequentie ervan.

2. Subject Attribute

Reeds eerder hebben wij aangestipt dat AT en SA twee verschillende functies zijn. Formeel gezien zijn er twee gronden voor dit verschil: ten eerste is AT een verplichte functie, en wel bij een koppelwerkwoord, en is SA altijd optioneel; en ten tweede worden zij maar gedeeltelijk door dezelfde categorieën gerealiseerd. We hebben zojuist geconstateerd dat AT zeven mogelijke invullingen kent. Voor SA zijn er niet meer dan twee:

- (4a) $f \text{ SA}(g, n) :$
        $c \text{ AJPS}(\text{CAL}, c, \text{EMPTY}, \text{EMPTY}, g, n) ;$
 (4b) $f \text{ SA}(\text{EMPTY}, \text{EMPTY}) :$
        $c \text{ CONJP}(\text{CE}) .$

Een SA treedt op bij alle types hoofdwerkwoorden met uitzondering van de koppelwerkwoorden: *María duerme contenta*, *María toma contenta una copa*. Bijvoeglijke naamwoorden van hoedanigheid vervullen de SA functie (regel 4a), maar ook een CONJP (CONJUNCTIVE PHRASE) is kandidaat: *María duerme como una gata* (regel 4b). De vraag is of *como una gata* een bepaling is bij het SUBJECT of bij het VERB. Wij menen dat beantwoording van deze vraag slechts mogelijk is door bij een dergelijke constructie uit te gaan van een verzwegen eerste lid van de vergelijking en dit aan te vullen:

- (1) *Juan es como su padre - Juan es **tan alto** como su padre,*
 (2) *Juan vive como su padre - Juan vive **tan contento** como su padre,*
 (3) *Juan trabaja como su padre - Juan trabaja **tanto** como su padre.*

In (1) is *como su padre* een uitbreiding van het ADJECTIVE *alto*, dat een AT functie vervult; in (2) van het ADJECTIVE *contento*, dat een SA functie heeft; en in (3) is de CONJP een aanvulling op het ADVERB *tanto* en dus onderdeel van een ADVERBIAL functie. Dit betekent dat de interpretatie van een CONJP, volgend op een werkwoord dat geen COP type heeft in feite ambigu is: het kan zowel een SA als een ADVERBIAL zijn. In de zin *El chico contestó como un mal educado* kan de bepaling *como un mal educado* een SA zijn (hij is onbeleefd) of een ADVERBIAL zijn (hij antwoordt alleen onbeleefd).

3. Direct Object

Het DO heeft in het Spaans de vorm van een NP of die van een PP ingeleid door het voorzetsel *a*, de zogenaamde prepositionele accusatief. Het gebruik van de laatste vorm is aan bepaalde, semantisch georiënteerde regels gebonden. Zo is deze vooral gebruikelijk, als het DO verwijst naar specifieke, bestaande personen en bij personificaties. Omdat wij in onze grammatica geen semantische *features* van de NOUNS en PRONOUNS hebben opgenomen, is de interpretatie van een PP ingeleid door *a* in een tekst niet altijd eenduidig, tenzij de zin een werkwoord bevat dat alleen transitief gebruikt wordt en de PP de enige woordgroep is die de vereiste DO functie kan vervullen. In de praktijk is het echter meestal zo dat een werkwoord meer dan één *type* heeft en/of dat er in een zin meer dan één kandidaat voor de DO functie aanwezig is.

Bij de bespreking van de CPS in hoofdstuk 3.8.1. is reeds gewezen op de concordantie in *gender* en *number* tussen DO en OA dat de vorm van een AJPS heeft. Deze concordantie is beschreven in het predikaat *coord DO OA*. Dus de waarden voor *g* en *n* van het DO moeten bekend zijn en doorgegeven worden aan de DO OPTION. Nu is dit geen probleem in het geval van een NP realisatie, omdat de NPS over de betreffende affixen beschikt. Het ligt echter anders bij de PP ingeleid door het voorzetsel *a*. Want de PPS besproken in hoofdstuk 3.6. kent geen *gender* en *number* affixen, maar alleen een *pr* affix, dat de waarde van het gebezigde voorzetsel doorgeeft. Wij wijzigen daarom de regel zodanig dat de *g* en *n* waarden die aanwezig zijn in de NP als onderdeel van de PPS overgaan op de laatste. De DO functie kent de volgende herschrijving.

(5a) $f \text{ DO}(g, n) : c \text{ NPS}(g, n, p, d, \text{EMPTY}) ;$

(5b) $c \text{ PPS}(g, n, A) .$

De affixwaarde *A* in PPS correspondeert met het affix *pr* en verwijst naar het voorzetsel *a*.

4. Indirect Object

Het IO heeft de vorm van een PPS die eveneens het voorzetsel *a* bevat. In tegenstelling tot de mening die aangehangen wordt b.v. door Real Academia Española (1973: 375) beschouwen wij het voorzetsel *para* gevolgd door een NP niet als mogelijke aanduiding van een IO. Wij zijn van mening dat in de voorbeelden die aangedragen worden met *para* als inleiding op het IO, steeds vervanging van *para* door *a* mogelijk is.⁵² Dit

---

⁵² De volgende voorbeelden staan in Real Academia Española (1973: 375): *Han traído un encargo para usted. Compraremos un juguete para el niño.* Vervanging van *para* door *a* is geen probleem in beide gevallen.

wil zeggen dat er niet zozeer sprake is van een overeenkomst in functie tussen *a* en *para*, als wel een overeenkomst in betekenis. Daar komt nog bij dat een consequente vervanging van *a* door *para* niet mogelijk is.

In het IO zijn een aantal meer semantisch te onderscheiden functies verenigd die traditioneel in de Spaanse grammatica aparte benamingen krijgen; wij doelen op de functies *complemento* of *objeto indirecto* en *complemento* of *objeto de interés*, en ook wel *dativo ético*.⁵³ Al deze functies worden uitgedrukt door dezelfde vorm: die van de PPS ingeleid door het voorzetsel *a*. Daarom beschouwen wij het dan ook als één enkele functie, en wel die van IO. De regel voor het IO luidt aldus:

(5) $f_{IO}: c \text{ PPS}(g, n, A)$.

De PPS draagt affixwaarden voor *gender* en *number*, overeenkomstig de wijziging die is ingevoerd ten behoeve van de PPS gebruikt als DO. De *pr* waarde is A, dat wil zeggen het voorzetsel *a*.

5. Object Attribute

Naast een ATTRIBUTE (AT) en een SUBJECT ATTRIBUTE (SA) kennen wij ook de functie van OBJECT ATTRIBUTE (OA). Dit komt slechts bij een beperkt aantal werkwoorden voor en vormt een attributieve bepaling bij het DO ervan. Het kan verschillende vormen hebben:

- (1) *Encontraron a los abuelos alegres*
- (2) *Nombraron a Martínez presidente*
- (3) *Llamaron a Paco así*

Respectievelijk een ADJECTIVE van het type CAL, een NPS met als *case* waarde EMPTY en het ADVERB *así*:

(6a) $f_{OA}(g, n):$
 $c \text{ AJPS}(\text{CAL}, c, \text{EMPTY}, \text{EMPTY}, g, n);$

---

⁵³ Vooral in grammatica's die op klassieke leest geschied zijn, maar ook in meer moderne, komt men nog talrijke andere benamingen tegen. We noemen als voorbeeld: *dativo simpatético*, *dativo posesivo*, *dativo objetivo*, *dativo final*, *dativo comodi*, *dativo incomodi*, enz. Zie Sánchez Márquez (1972: 130-132) en Fernández Ramírez (1987: 30-37). Er dient hierbij wel aangetekend te worden dat deze benamingen vooral gebezigd worden voor de clitische voornaamwoorden in de IO vorm, die deel uitmaken van de HEAD functie van de SS. Maar over het algemeen corresponderen hiermee ook functies die behoren tot de COMPL functie.

- (6b) f OA(EMPTY, EMPTY) :
           c NPS(g, n, PC, d, EMPTY) ;
 (6c)   c AVPS(PREP, CE, EMPTY) .

OA krijgt de *g* en *n* waarden mee van AJPS om de concordantie te kunnen beschrijven met het DO binnen de CPS. Voor het DO dat de vorm heeft van een onbeklemtoond persoonlijk voornaamwoord en in de HEAD functie is opgenomen, is de concordantie nog niet beregeld. Alleen een NPS met de *case* waarde EMPTY komt in aanmerking als OA, omdat b.v. de persoonlijke voornaamwoorden als *yo, tú* (*case* NOM) en voornaamwoordelijke bijwoorden als *hoy, aquí* (*case* ABL) van gebruik als OA zijn uitgesloten.

3.8.3. Prepositional Object

Het PREPOSITIONAL OBJECT (PO) is een bepaling bij een werkwoord die door een vast voorzetsel met dat werkwoord verbonden is. Dat dit voorzetsel vast is, wil zeggen dat het gewoonlijk niet vervangen kan worden door een ander zonder de betekenis van het werkwoord te veranderen. Vergelijken wij (1) *contar con una persona/cosa* met (2) *contar con/sin máquina*, dan blijkt er een duidelijk verschil in betekenis te zijn tussen *contar* gebruikt in (1) en (2). In (1) is vervanging van het voorzetsel onmogelijk zonder de betekenis van het werkwoord te veranderen, hetgeen in (2) niet het geval is. Daarom bevat (1) een PO, dat de vorm heeft van een PP. Men gaat ervan uit dat het voorzetsel dat het PO inleidt een extensie is van het werkwoord en geen eigen betekenis heeft die wordt toegevoegd aan de relatie werkwoord plus bepaling. Het dient slechts als verbindingselement. Dit in afwijking van het voorzetsel dat een 'vrije' bijwoordelijke bepaling verbindt met het werkwoord.⁵⁴

---

⁵⁴ Deze opvatting wordt aangetroffen in Luque Durán (1973, I: 7). De term 'vrije bijwoordelijke bepaling' ontleen wij aan De Groot (z.j.: 172-173). Hij spreekt over 'vrije' en 'complementaire' bijwoordelijke bepalingen; het voorzetselvoorwerp behoort tot de laatstgenoemde.

De PO functie wordt in de gangbare Spaanse grammaticale handboeken niet of slechts terloops vermeld; vaak onder de benaming *suplemento*, die afkomstig is van Alarcos Llorach (1978b: 117-120). Alarcos is in feite de eerste die in zijn artikel, dat oorspronkelijk dateert uit 1968, spreekt over dit speciale soort werkwoordsbepaling. De geringe aandacht die het PO in de Spaanse grammaticale traditie tot op heden ontvangen heeft, was voor ons reden om een apart hoofdstuk aan de bespreking ervan te wijden. Het PO is immers opgenomen in onze formele grammatica. Wij zullen in dit hoofdstuk het specifieke karakter en de gebruiksmogelijkheden van het PO nader bezien. Hiervoor maken wij dankbaar gebruik van de tamelijk recente monografie van Martínez García (1986) over het *suplemento*. Zij geeft daarin geheel in de lijn van Alarcos een uitgebreide beschrijving van het voorzetselvoorwerp, vooral in zijn relatie tot de verschillende klassen van werkwoorden.

Een PO heeft dus altijd de vorm van een PP, maar ook een ADVERBIAL heeft vaak dezelfde vorm. De vraag is nu hoe men een PO kan onderscheiden van een ADVERBIAL in een structuur bestaande uit een werkwoord gevolgd door een PP. Er zijn twee syntactische tests die daarbij behulpzaam kunnen zijn. De eerste betreft de mogelijke vervanging van de PP door een ADVERB. Is vervanging mogelijk, dan heeft de PP de functie van een ADVERBIAL; levert een dergelijke vervanging geen acceptabele structuur op dan kan er sprake zijn van een PO. In het laatste geval wordt enige reserve in acht genomen, omdat de PP ook nog andere functies kan hebben (DO of IO). Bij een PO is handhaving van het voorzetsel noodzakelijk en alleen vervanging van de NP door een persoonlijk voornaamwoord toegestaan.

(1a) *soñar con los ojos abiertos*

(1b) *soñar así*

(1c) **soñar con ellos*

(1a) staat vervanging toe door (1b), maar (1c) zou in dit geval niet acceptabel zijn. Omgekeerd is het zo dat bij

(2a) *soñar con las vacaciones*

(2b) *soñar con ellas*

(2c) **soñar así*

vervanging van (2a) door (2c) niet mogelijk is met handhaving van de betekenis van het werkwoord.

De tweede proef houdt in dat getracht wordt in een SS waarin meer dan één zelfstandig werkwoord voorkomt de zinsconstructie zodanig te wijzigen dat de PP als bepaling bij het ene werkwoord verplaatst wordt naar het andere. Is dit mogelijk, dan kan de PP geen PO functie hebben.⁵⁵ We vergelijken de zinnen:

(1) *No se permite hablar de política*

(2) *No se permite hablar de noche.*

En veranderen deze als volgt:

(1a) **Hablar no se permite de política*

(2a) *Hablar no se permite de noche.*

---

⁵⁵ Deze proef is beschreven in studies over de syntaxis van het Nederlands, maar kan ook zonder bezwaar toegepast worden op het Spaans. Zie voor het Nederlands: Kraak (1968: 81).

We zien dan dat de tweede zin, met een ADVERBIAL, acceptabel is en dat de eerste zin, die een PO heeft, dat niet is. Ook kan men nagaan of het mogelijk is in een *cleft* zin werkwoord en voorzetsel te scheiden.⁵⁶ Als deze scheiding is toegestaan, dan gaat het om een werkwoord met een PO. We passen dit toe op de zinnen:

(1) *Los viejos gozan de una buena salud*

(2) *Los viejos gozan de muchas maneras.*

Deze zinnen geven:

(1a) *De lo que gozan los viejos es una buena salud*

(2a) **De lo que gozan los viejos son muchas maneras.*

De laatste zin is duidelijk niet acceptabel en *de muchas maneras* heeft geen PO functie.

Sommige werkwoorden kunnen verschillende voorzetsels bij zich hebben die dienen als verbindingselement met het voorzetselvoorwerp: *hablar del/sobre/acerca de, meter(se) al/del/en*. Het gebruik van een ander voorzetsel kan een verandering in de betekenis van het werkwoord met zich meebrengen, maar dit is geen regel. Bij *hablar* is er steeds sprake van dezelfde betekenis, ongeacht het voorzetsel dat volgt. Maar voor *meter* ligt de zaak anders. *Carlos se metió de la futbolista, Carlos se metió en un asunto poco limpio*: in de eerste zin kunnen beide voorzetsels willekeurig gebruikt worden, terwijl het voorzetsel uit de tweede zin gecombineerd wordt met een andere betekenis van *meter*.

Binnen de *types* van werkwoorden, die wij in onze grammatica hanteren, is er niet één specifiek *type*, waarbij het PO optreedt. Het gaat samen met meerdere soorten, zoals wij hier laten zien.

1. Er zijn intransitieve werkwoorden die afwisselend òf een IO òf een PO krijgen, afhankelijk van de aanwezigheid van het semantische *feature* + of - *human* in de NP die deel uitmaakt van de PP.

(1a) *El libro pertenece a Pedro*

(1b) *El libro le pertenece*

(2a) *El niño pertenece a una familia numerosa*

(2b) *El niño pertenece a ella.*

---

⁵⁶ Eveneens een proef die in de grammatica van het Nederlands gebruikt wordt, maar ook opgaat voor het Spaans (Toorn 1982: 35-36).

Andere werkwoorden van hetzelfde type zijn: *atañer a*, *corresponder a*, *faltar a*. Toch is het niet zo dat IO en PO elkaar altijd uitsluiten, want er doen zich ook gevallen voor van werkwoorden die vergezeld gaan van beide functies:

(1) *Esto no me sirve de nada*

(2) *Aquello no me entra en la cabeza.*

In onze grammatica staan wij het gebruik van PO toe bij de groep van INTR werkwoorden.

2. Ook voor bepaalde transitieve werkwoorden geldt dat er een afwisseling is tussen IO en PO die verband houdt met het *feature* + of - *human*.

(1a) *Pablo dedica mucha atención a María*

(1b) *Pablo le dedica mucha atención*

(2a) *Pablo dedica mucha atención a los estudios*

(2b) *Pablo dedica mucha atención a ellos.*

Andere werkwoorden die dezelfde afwisseling kennen zijn: *achacar a*, *aplicar a*, *atribuir a*. Verder is er een aantal transitieve werkwoorden die geen IO maar wel een PO kennen:

(1) *María basa su sospecha en esto*

(2) *Fijamos la atención en otro argumento.*

Vergelijkbare werkwoorden zijn: *animar a*, *fundar en*, *invitar a*. Bij de transitieve werkwoorden blijkt dat DO en PO elkaar niet wederzijds uitsluiten, zoals wel eens geopperd is.⁵⁷ Voor zover wij hebben kunnen nagaan doen zich geen combinaties voor van DO met IO en PO, waaruit wij voor onze grammatica de conclusie hebben getrokken dat PO en IO elkaar uitsluiten. De PO optie is aanwezig bij transitieve werkwoorden van het type TR in onze grammatica.

3. Sommige reflexieve werkwoorden worden eveneens gecombineerd met een PO:

(1) *Juan se dedica a la música*

(2) *Pablo se basa en otro estudio*

(3) *Enrique se jacta de sus éxitos.*

---

⁵⁷ Met name door Alarcos Llorach (1978b: 118-120).

Wij verklaren de aanwezigheid van een PO in de complementatie van dergelijke werkwoorden vanuit de TR categorie waartoe het werkwoord behoort, (1) en (2); het reflexief voornaamwoord vervult dan in onze optiek de functie van het DO. Gaat het om een werkwoord dat alleen als REF gebruikt wordt, zin (3), dan is voorzien in de combinatie REF met PO optie in de regels van de grammatica. Overigens krijgt het wederkerend voornaamwoord dan ook de DO functie.

In navolging van Martínez García rekenen wij tot het PO ook een aantal bepalingen die eventueel als SUBJECT ATTRIBUTE (SA) of OBJECT ATTRIBUTE (OA) beschouwd kunnen worden.⁵⁸ Als voorbeeld geven wij de volgende zinnen:

(1) *Carmen presume de lista*

(2) *Pablo acusa a Carmen de ladrona.*

De bepalingen *de lista* uit (1) en *de ladrona* uit (2) hebben betrekking respectievelijk op het onderwerp en het lijdend voorwerp. Zij missen echter de vorm van een ADJECTIVE PHRASE of een NP, want deze zitten opgesloten in de PP. En het voorzetsel *de* is vast verbonden met de werkwoorden *presumir* en *acusar*.

In tegenstelling tot Martínez García (1986: 112-119) zijn wij van mening dat in bepaalde gevallen aan een verschil in betekeniswaarde - bij een identieke vorm - geen verschil in functie (ADVERBIAL of PO) te verbinden is. Zij sluit namelijk bij sommige werkwoorden zinsdelen die een locatieve of temporele betekenis hebben uit van de PO functie en noemt deze ADVERBIALS. Daarentegen heeft volgens haar hetzelfde werkwoord gevolgd door hetzelfde voorzetsel als onderdeel van een PP, maar met een andere betekeniswaarde wél de PO functie. Met name:

(1a) *Pablo entra en la casa* (ADVERBIAL)

(1b) *Pablo entra en detalles* (PO)

(2a) *El gobierno no llega a la primavera* (ADVERBIAL)

(2b) *La comitiva llegó al ayuntamiento* (ADVERBIAL)

(2c) *Los políticos llegaron a un acuerdo* (PO).

Nog afgezien van het feit dat in een structuuranalyse zonder semantische component bovenstaand onderscheid niet waarneembaar is, menen wij dat de eerder besproken per-

---

⁵⁸ Zie Martínez García (1986: 102-111). Zij baseert zich voor haar analyse o.a. op de volgende argumenten:

1. vervanging van de voorzetselgroep door *así* is niet mogelijk, terwijl dit wel het geval is bij andere SA en OA vormen; 2. coördinatie van de PP met een volledige ondergeschikte zin komt voor: *Los acusaron de gamberros y de que las insultaran en público* (voorbeeld uit Martínez García (1986: 110). Hieruit blijkt dat de PP de *gamberros* niet de waarde heeft van een bijvoeglijke bepaling.

mutatie proeven argumenten geven om ook in de gevallen met locatieve en temporele betekenis te spreken van een PO:

(3a) *Entrar en la casa no se permite*

(3b) **Entrar no se permite en la casa*

(2aa) *A lo que no llega el gobierno, es la primavera.*

In (3a) en (2aa) gedragen de PP en het voorzetsel zich als een PO.⁵⁹ Het voornaamste argument van Martínez García tegen de identificering van de PP als PO in de besproken gevallen is dat vervanging door een bijwoord van plaats of tijd mogelijk is en dat dan het voorzetsel verdwijnt (*entrar aquí, llegar allí*). In feite gebeurt dit alleen, als *a/en* + NP als aanduiding van plaats vervangen wordt door *aquí, ahí, allí*. Dit gebeurt b.v. ook bij: *Pablo reside en la capital*, dat wordt: *Pablo reside allí*. Daarnaast hebben we *La diferencia reside en la terminación*, dat niet toelaat: **La diferencia reside allí*, maar: *La diferencia reside en ella*. Bijwoorden van plaats met deictische betekeniswaarde hebben nu eenmaal het voorzetsel *en* of *a* inherent. Is de locatieve betekenis afwezig, dan is het gebruik van een dergelijk bijwoord niet mogelijk. Nu heeft het werkwoord *residir* altijd een verplichte bepaling ingeleid door *en*. Het doet er niet toe of dit een bepaling van plaats is of niet. Het werkwoord ontleent zijn complete betekenis aan werkwoord samen met bepaling net zoals het geval is bij *pensar en, tomar por*. De beide laatste werkwoorden kennen ook een variant zonder PO, te weten *pensar, tomar* en hebben dan een andere betekenis. Bij *residir* is dit niet het geval. Wij zien geen reden om de bepaling bij *residir* nu eens wél (met figuurlijke betekenis) en dan weer niet (met locatieve betekenis) als PO te beschouwen. Wij zijn van mening dat *aquí, allí, ahí* in de hier ter sprake gekomen gevallen formeel en syntactisch de waarde vertegenwoordigen van een PPS, ingeleid door *en* of *a*.⁶⁰ Dit betekent dat wij ook de werkwoorden die een vast voorzetsel hebben dat gevolgd wordt door een aanduiding van plaats of tijd rekenen tot de werkwoorden die een PO (kunnen) krijgen. Te denken valt aan *proceder de, provenir de, quedar en*.

---

⁵⁹ Overigens is *entrar no se permite en la casa* natuurlijk wel acceptabel als zin waarin de PP een ADVERBIAL is bij *permite*.

⁶⁰ In de Nederlandse grammatica wordt gesproken van een voorzetselvoorwerp of een 'oorzakelijk' voorwerp (Toom 1982: 34). Dus een complement dat de oorzaak of de aanleiding van de in de zin vermelde handeling is. Uiteraard zijn in dat geval de bepalingen van tijd en plaats uitgesloten. In de geraadpleegde Spaanse studies over het *suplemento* wordt een dergelijke beperking niet aangebracht in de definitie van de functie. Voor Martínez García vormt het gebruik van het bijwoord zonder voorzetsel het onoverkomelijke probleem. Daaruit leidt zij vervolgens de betekenisrestricties af.

EAG REGELS

De verbinding tussen PO en VERB wordt in de formele grammatica gelegd door middel van het affix *pr* van *preposition*. Dit affix is aanwezig in de categorie V STEM en V BASE (zie hoofdstuk 3.7.3.), respectievelijk:

```
V STEM(pr, type, class)
en
V BASE(n, p, m, t, pr, type, form).
```

Via deze categoriedefinitie wordt de affixwaarde voor *pr* uiteindelijk doorgegeven aan de HEAD functie van de SS. Op dit niveau is ook de COMPL functie aanwezig. Deze heeft eveneens een waarde voor *pr* die door de PO optie in de COMPLEMENT PHRASE wordt opgeleverd. Wij geven hieronder de aangepaste regel van de CPS voorzien van het affix *pr* achter de PO OPTION en de CPS categorie. In de CPS regel wordt gelijkheid van beide waarden geëist.

```
(1) c CPS(g, n, pr, type):
    n AT OPTION(g1, n1, type1),
    n SA OPTION(g2, n2, type2),
        n coord type(type1, type2, x1),
        n coord AT SA(g1, n1, g2, n2, g, n),
    n OA OPTION(g3, n3, type3),
        n coord type(x1, type3, x2),
    n IO OPTION(type4),
        n coord type(x2, type4, x3),
    n DO OPTION(g4, n4, type5),
        n coord type(x3, type5, x4),
    n PO OPTION(pr, type6),
        n coord type(x4, type6, x5),
    n IO OPTION(type7),
        n coord type(x5, type7, x6),
    n OA OPTION(g5, n5, type8),
        n coord type(x6, type8, type),
        n coord DO OA(g3, n3, type3, g4, n4,
            g5, n5, type8),
    n not equal
    (type1+type2+type3+type4+type5+type6+type7+type8,
    EMPTY+EMPTY+EMPTY+EMPTY+EMPTY+EMPTY+EMPTY+EMPTY).
```

De regel die de COMPL OPTION in de SS definieert luidt nu:

```
(2a) n COMPL OPTION(EMPTY, EMPTY, EMPTY, EMPTY): ;
(2b) n COMPL OPTION(g, n, pr, type):
    f COMPL(g, n, pr, type).

(3) f COMPL(g, n, pr, type):
    c CPS(g, n, pr, type).
```

We zien nu hoe de affixen *gender*, *number*, *preposition*, *type* die door de verschillende functies, behorende tot de CPS zijn opgeleverd, zoals besproken in de loop van hoofdstuk 3.8., overgaan op de COMPL OPTION op SS niveau. Daar worden ze dan vergeleken met de waarden die voor dezelfde affixen aanwezig zijn in SUBJECT of HEAD. Hoe dit in zijn werk gaat en aan welke predikaatregels dit gebonden is, wordt uitgewerkt in hoofdstuk 3.9.

Ons rest hier nog de regel te geven van de PO functie:

- (4a) $f \text{ PO}(pr) : c \text{ PPS}(g, n, pr) ;$
 (4b) $f \text{ PO}(A) : c \text{ NPS}(\text{MASC}, \text{SING}, \text{PC}, \text{DEF}, \text{ABL}) ;$
 (4c) $f \text{ PO}(EN) : c \text{ NPS}(\text{MASC}, \text{SING}, \text{PC}, \text{DEF}, \text{ABL}) .$

Uit deze regels valt te lezen dat de PO functie wordt gerealiseerd door een PPS met willekeurig voorzetsel of door een voornaamwoordelijk bijwoord met de vaste waarden A of EN (voorzetsels *a*, *en*) van het affix *pr*.

3.9. Sentence

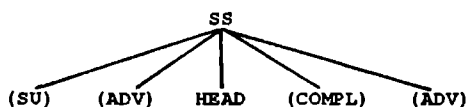
3.9.1. Sentence Simple

In dit hoofdstuk keren wij terug tot de SIMPLE SENTENCE (SS), waarvan de contextvrije structuur besproken is in hoofdstuk 3.1.2. Na de zojuist afgesloten behandeling van de afzonderlijke woordgroepen is nu het moment gekomen voor bespreking van de contextgevoelige aspecten in de structuur van de SIMPLE SENTENCE. Het gaat hierbij enerzijds om taalkundige verschijnselen van concordantie, o.a. tussen subject en werkwoord, en subject en attribuut. Deze concordantie wordt uitgedrukt in de *gender*, *number* en *person* morfemen van de betrokken categorieën. In de regels van de formele grammatica is informatie over deze morfemen opgenomen in de vorm van *affixen* die zijn toegevoegd aan de non-terminalen. Anderzijds moeten er echter ook affixwaarden met elkaar vergeleken worden die zijn ingevoerd in de formele grammatica om herkenning van de syntactische werkwoordscategorie (transitief, intransitief, copulatief, enz.) mogelijk te maken. Het betreft affixen die geen verwijzing bevatten naar bepaalde morfeemwaarden, maar naar eventueel aanwezige werkwoordscomplementen. Deze affixen zijn ingevoerd omwille van de automatische analyse. In dit hoofdstuk kunnen puur taalkundige aspecten moeilijk gescheiden worden van formele aspecten van de grammaticale regels. Taalkundige bijzonderheden van de woordgroepen, die zijn vertaald in formele regels, worden nu op het niveau van de SIMPLE SENTENCE verder uitgewerkt. Daarom blijkt het minder zinvol hier een duidelijke scheiding tussen beide aan te brengen. Dit gebeurt in afwijking van de tot nu toe in de voorafgaande hoofdstukken

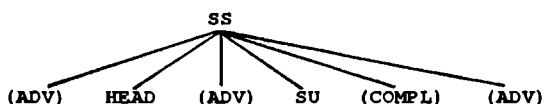
gevolgde handelwijze.

De contextvrije structuur van de enkelvoudige zin (SENTENCE SIMPLE of SS), besproken in hoofdstuk 3.1.2., kent drie mogelijke basisstructuren, te weten:

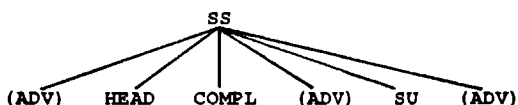
(1a)

(1b)

(1c)

Steeds is het HEAD - d.w.z. de werkwoordsgroep samen met eventuele klitische voor- naamwoorden - verplicht aanwezig. In het eerste alternatief zijn alle overige functies optioneel. De structuurverschillen tussen de drie alternatieven hebben te maken met de positie van het SUBJECT (SU). In (1a) is SU opgenomen als een optie welke in gerealiseerde vorm voorafgaat aan het werkwoord (HEAD), terwijl in (1b) en (1c) SU verplicht aanwezig is volgend op het werkwoord, respectievelijk vóór een eventuele COMPLEMENT (COMPL) functie en ná een verplicht aanwezige COMPL. De volgende EAG regels geven uitdrukking aan de drie structuren.

- (1a) c SS : n SU OPTION,
           n ADV OPTION,
           f HEAD,
           n COMPL OPTION,
           n ADV OPTION;
 (1b)   n ADV OPTION,
           f HEAD,
           n ADV OPTION,
           f SU,
           n COMPL OPTION,
           n ADV OPTION;
 (1c)   n ADV OPTION,
           f HEAD,
           f COMPL,
           n ADV OPTION,
           f SU,
           n ADV OPTION.

We herhalen hier eveneens de overige regels, gegeven in 3.1.2., waarin de verschillende functies en opties van de SS verder uitgewerkt worden.

- (2a) n SU OPTION: ;
 (2b)   n ADV OPTION,
                          f SU.
- (3a) n ADV OPTION: ;
 (3b)   f ADV,
                          n ADV OPTION.
- (4a) n COMPL OPTION: ;
 (4b)   f COMPL.

De functies die ter sprake komen in de regels (1a)-(4b) worden herleid tot de volgende taalcategorieën:

(5) f HEAD : c VP.	(VP = VERB PHRASE)
(6) f SU : c NP.	(NP = NOUN PHRASE)
(7a) f ADV : c AVP;	(AVP = ADVERB PHRASE)
(7b) c PP.	(PP = PREPOSITIONAL PHRASE)
(8) f COMPL : c CP.	(CP = COMPLEMENT PHRASE)

De herschrijvingen van de verschillende SENTENCE functies die in bovenstaande regels aangetroffen worden zijn zeer globaal, omdat geen rekening gehouden wordt met de affixnamen die de betreffende woordgroepen vergezellen. In de voorafgaande delen van hoofdstuk 3 zijn de verschillende woordgroepen nader bekeken en is ook vastgesteld welke affixen zij krijgen. Wij zullen nu bezien hoe een aantal van deze affixen een rol spelen op het niveau van de SS bij de beregeling van contextgevoelige relaties tussen SS functies onderling.

Allereerst besteden wij aandacht aan de NOUN PHRASE SIMPLE (NPS) realisatie van het SUBJECT (SU). Voor de NPS werden in hoofdstuk 3.2. de affixnamen *gender*, *number*, *definiteness* en *person* (*g*, *n*, *d*, *p*) geïntroduceerd. En in hoofdstuk 3.7.1., naar aanleiding van de behandeling van de klitische voornaamwoorden in de VERB PHRASE, is daar nog het affix *case* aan toegevoegd. De waarde die de NPS bezit voor het affix *definiteness* bepaalt mede of deze in aanmerking komt voor de vervulling van de functie van SUBJECT. De mogelijkheid om in het Spaans het lexicale onderwerp van een zin te realiseren door een NP zonder een of andere DETERMINER is zeer beperkt.⁶¹ Het komt voor bij eigennamen, in de zogenaamde *pasiva refleja* constructie en wanneer het een NOUN in meervoudsvorm betreft: *Carmen está contenta*, *Se busca secretaria*, *Se alquilan pisos*, *Futbolistas entraron en la discoteca*. In het laatste geval

---

⁶¹ Zie hiervoor Lapesa (1975: 24 e.v.), geciteerd in Abad Nebot (1977: 59).

kan men veronderstellen dat de DETERMINER een $\emptyset$ realisatie heeft, als het HEAD van de NPS een COMMON NOUN in het meervoud is.⁶² Gutiérrez Araus (1978: 77) treft in haar syntactische analyse van corpora van Marías en D'Ors zelfs zo weinig subjecten aan die geen DETERMINER bevatten in hun morfologische structuur dat zij aantekent dat het gebruik van een DETERMINER verplicht is, in ieder geval als er een POSTMODIFIER volgt op het NOUN. Zij meent dat alleen om een bepaald stilistisch effect te verkrijgen de DETERMINER wordt weggelaten door D'Ors. Naar onze mening is er niet zozeer sprake van het al dan niet aanwezig zijn van een DETERMINER, maar veeleer van een invulling van wat wij genoemd hebben het affix *definiteness* van de NPS die fungeert als SU. Dit affix is aanwezig in de DETERMINERS, maar ook in enkele typen NOUNS; denk aan de PROPER NOUNS en sommige PRONOUNS. In de SU regel wordt daarom de conditie verwerkt dat de NPS een DET of INDET waarde voor het affix *definiteness* moet hebben, tenzij het *number* PLURAL is. Dit betekent dat er een speciale voorziening gemaakt dient te worden voor het SU zonder DETERMINER en met *number* SING in de *pasiva refleja* constructie. Wij herinneren er hier nog aan dat de PROPER NOUNS een inherente DEF waarde bezitten en sommige PRONOUNS een DEF waarde (*éste, él*) en andere een INDEF waarde (*algo, nada*).

Bij de introductie van het *case* affix in de NPS - dit was naar aanleiding van de behandeling van de persoonlijke voornaamwoorden met complement functies in 3.7.4. - hebben wij opgemerkt dat COMMON NOUNS en PROPER NOUNS ongemarkeerd, dus EMPTY zijn voor dit affix. Deze NOUNS kunnen immers zowel als subject, object en bijwoordelijke bepaling gebruikt worden, eventueel voorafgegaan door een voorzetsel. Omdat een PRONOUN in onze grammatica HEAD is van een NPS, moeten wij in de regel van het SU aangeven dat een NPS met de *case* waarden DAT, ACC of OBJ niet is toegestaan als SU, of met andere woorden dat het SU een NPS met de waarden NOM of ABL moet hebben of een die EMPTY is voor het affix *case*. Voor de duidelijkheid herinneren wij eraan dat de ABL waarde geldt voor voornaamwoordelijke bijwoorden zoals *aquí, hoy*, die niet alleen als ADVERBIAL gebruikt worden, maar ook als SUBJECT of COMPLEMENT (COMP) in een PREPOSITIONAL PHRASE SIMPLE (PPS): *Hoy es lunes, La juventud de hoy*. In overeenstemming met het bovenstaande wordt de herschrijfgregel van het SU nu als volgt gewijzigd:

```
(9) f SU(g, n, d, p):
    c NPS(g, n, d, p, case),
    n coord case(case).
```

```
(10) n coord case(NOM): ;
    n coord case(ABL): ;
    n coord case(EMPTY): .
```

---

⁶² Hieraan hebben wij aandacht besteed in hoofdstuk 3.2.2. bij de introductie van het affix *definiteness*.

De regel van het eerste alternatief (1a) van de SIMPLE SENTENCE krijgt na toevoeging van affixnamen deze vorm:

```
(1aa) c SS:
      n SU OPTION(g1, n1, d, p1),
      n ADV OPTION,
      f HEAD(n2, p2, m, pr, type1, type2, form),
      n COMPL OPTION(g2, n3, pr, type3),
      n ADV OPTION,
        n coord SU HEAD(n1, p1, n2, p2),
        n coord gender(g1, g2),
        n coord number(n2, n3),
        n coord type(type1, type2, type3).
```

Aan de regel zijn ook reeds een aantal predikaten toegevoegd die de contextgevoelige relaties tussen bepaalde affixen nader regelen. Wij zullen deze hieronder één voor één de revue laten passeren.

Het predikaat *coord SU HEAD* verklaart de concordantie in *number* en *person* tussen SU en finiet werkwoord. Het heeft de volgende regels:

```
(12) n coord SU HEAD(n, p, n, p): ;
      n coord SU HEAD(BOTH, p, SING, p): ;
      n coord SU HEAD(BOTH, p, PLU, p): ;
      n coord SU HEAD(EMPTY, EMPTY, n, p):
        n not equal(n+p, EMPTY+EMPTY).
```

Deze regels vereisen dat *n* en *p* van SU en HEAD of identiek zijn, of *n* van SU heeft de waarde BOTH en gaat samen met een SING of PLU waarde van HEAD, of SU heeft een lege waarde voor beide affixen. In dat geval mogen *n* en *p* van HEAD niet leeg zijn, anders zouden *n* en *p* van SU en HEAD identiek zijn en dit is reeds beregeld in het eerste alternatief.

De predikaten *coord gender* en *coord number* zijn ingevoerd om de concordantie te regelen tussen SU en ATTRIBUTE of SUBJECT ATTRIBUTE uit de COMPL OPTION. Deze laatste levert een waarde op voor *g* en *n* die afkomstig is van deze functies (zie 3.8.1.). In het predikaat worden *gender* waarden van SU en COMPL met elkaar vergeleken. Voor het *number* predikaat nemen wij als ingaande waarden *n* van HEAD en van COMPL. Het lexicale subject is niet altijd aanwezig in de zin, maar de corresponderende *number* waarde is wel altijd aanwezig in het *number* affix van het HEAD, dat opgeleverd wordt door het finiete werkwoord. In de *gender* en *number* predikaten worden de verschillende combinatiemogelijkheden, inclusief BOTH en ALL, opgesomd. De regels van de predikaten worden hier niet herhaald, omdat deze reeds aan de orde zijn geweest in hoofdstuk 3.2.3.

Het predikaat *coord type* tenslotte dient om de *type* waarden van het hoofdwerkwoord (*type1*), van de MODIFIER (MOD) optie bij het hoofdwerkwoord (*type2*) - de klitische voornaamwoorden - en die van de COMPLEMENT optie (*type3*) met elkaar de vergelijken om te zien of deze in overeenstemming zijn met elkaar. Dit gaat als volgt in zijn werk. Vanuit het lexicon krijgt een werkwoordsstam informatie mee over de syntactische klasse waarvan deze deel uitmaakt. Vaak behoren werkwoorden tot meer dan één klasse. Iedere klasse kent bepaalde verplichte of optionele constituenten: ATTRIBUTE, DIRECT OBJECT, INDIRECT OBJECT, enz. Dergelijke constituenten kunnen gerealiseerd worden door een klitisch persoonlijk voornaamwoord in de MOD functie bij het werkwoord, dan wel door één van de deelfuncties uit de COMPL functie, of door een samenspel van beide. In het predikaat *coord type* wordt nu nagegaan of de functies die een bepaald syntactisch werkwoordstype vereist of toestaat, aanwezig zijn in de zin. Is dit niet het geval, dan wordt analyse van het werkwoord volgens het betreffende *type* verworpen. Hieronder geven wij bij wijze van voorbeeld de regels uit het predikaat die betrekking hebben op een koppelwerkwoord, *type* COP. Dit vereist een ATTRIBUTE (AT) en staat een optioneel INDIRECT OBJECT (IO) toe.

```
(13a) n coord type(EMPTY, COP, COP): ;
(13b) n coord type(EMPTY, COP, AT): ;
(13c) n coord type(IO, COP, AT): ;
(13d) n coord type(AT, COP, EMPTY): ;
(13e) n coord type(COP, COP, EMPTY): ;
(13f) n coord type(AT, COP, IO): .
```

Er is sprake van zes alternatieven. De *type* waarde van het werkwoord staat op de tweede positie van de drie affixwaarden, en is in dit geval steevast COP. Als MOD, de affixwaarde op de eerste positie, of COMPL, de affixwaarde op de derde positie, een COP waarde hebben betekent dit dat AT (ATTRIBUTE) en IO (INDIRECT OBJECT) in deze functies gerealiseerd zijn. Voor de COMPL PHRASE, in hoofdstuk 3.8.1., en de MOD PHRASE, in hoofdstuk 3.7.4., zijn *type* predikaatregels ontwikkeld waarin de verschillende functies die herkend kunnen worden, zijn vastgelegd. Heeft MOD of COMPL een COP waarde voor *type*, dan moet de *type* waarde van de ander EMPTY zijn (13a,e). Ook is het mogelijk dat alleen AT gerealiseerd is (13b,d), of dat de ene functie een IO bevat en de andere een AT (13c,f). Naar het voorbeeld van COP *type* werkwoorden zijn eveneens regels geformuleerd binnen het onderhavige *coord type* predikaat voor REFLEXIVE (REF), TRANSITIVE1 (TR), TRANSITIVE2 (TRA), INTRANSITIVE1 (INTR) en INTRANSITIVE2 (INTRA) werkwoorden.

In regel (1a) komt het affix *pr* (van *preposition*) twee maal voor, namelijk bij het HEAD en bij het COMPLEMENT. Aangezien beide dezelfde affixnaam hebben, vereist het EAG formalisme dat hun waarden identiek zijn. Dit affix legt verband tussen werkwoord en PREPOSITIONAL OBJECT (PO). Alleen een PREPOSITIONAL PHRASE SIMPLE (PPS), ingeleid door het voorzetsel dat het werkwoord vereist, wordt herkend als een dergelijk OBJECT. Is er geen PO aanwezig, dan ontbreken beide waarden en is

het affix leeg.

De beide overige alternatieve regels voor SS - met een achter het HEAD geplaatst SUBJECT - hebben, afgezien van de afwijkende volgorde van de leden, een vorm die overeenkomt met die van het eerste alternatief (1aa). Zij kennen ook dezelfde predikanten. Het lijkt daarom verantwoord deze regels hier niet in hun geheel weer te geven.

Er moet nog wel enige aandacht besteed worden aan de regels van de ADVERBIAL (ADV) OPTION. Bij de behandeling van de contextvrije structuur van de SIMPLE SENTENCE formuleerden wij enkele regels die ook al eerder in dit hoofdstuk herhaald zijn:

- (3a) n ADV OPTION: ;
 (3b)   f ADV,
                           n ADV OPTION.
- (7a) f ADV : c AVP;   (AVP = ADVERB PHRASE)
 (7b)   c PP.   (PF = PREPOSITIONAL PHRASE)

Volgens regels (3a,b) kan de ADVERBIAL optie leeg zijn of gerealiseerd worden door een ADVERB PHRASE, weer gevolgd door een nieuwe ADV OPTION. Dit laatste houdt in dat er in principe een onbeperkt aantal asyndetisch verbonden adverbiale bepalingen toegestaan is. Regels (7a,b) expliciteren dat de ADVERBIAL functie vervuld wordt door een ADVERB PHRASE (AVP) of een PREPOSITIONAL PHRASE (PP). De realisering van deze functie door een NP met een COMMON NOUN als HEAD laten wij voorlopig buiten beschouwing, ondanks het feit dat met name tijdsbepalingen soms een dergelijke vorm hebben. De reden voor het weglaten hiervan ligt in het feit dat de grammatica te veel onjuiste analyses oplevert bij acceptatie van iedere willekeurige NP als een mogelijke bijwoordelijke bepaling.

Het blijkt dat bijwoorden van hoeveelheid in de functie van bijwoordelijke bepaling niet samen kunnen gaan met een koppelwerkwoord: *Pablo viene mucho por aquí*, **Pablo está mucho enfermo*. Wij geven daarom de adverbiale bepalingen een *type* affix mee dat afgeleid is van het gebruikte bijwoord. In het geval van de bijwoorden van hoeveelheid heeft dit de waarde QUA (van QUANTIFIER), die reeds aan de orde is geweest bij de behandeling van de ADVERB PHRASE. Door middel van het predikaat *coord type ADVERB* dat wordt opgenomen in de SS regel voorkomt men dat een ADVERB van het type QUA als bijwoordelijke bepaling samengaat met een COP werkwoord. De regels van het predikaat luiden:

- (14a) n coord type ADVERB(COP, type):
                           n not equal(type, QUA);
 (14b) n coord type ADVERB(type1, type2):
                           n not equal(type1, COP).

Dit predikaat moet apart voor iedere mogelijke ADVERBIAL functie in de SS regels opgenomen worden. Regel (1aa) wordt nu na aanvulling met twee maal hetzelfde predikaat, voor elk van beide ADV OPTIONS:

```
(1aa) c SS:
      n SU OPTION(g1, n1, d, p1),
      n ADV OPTION(type1),
      f HEAD(n2, p2, m, pr, type2, type3, form),
      n COMPL OPTION(g2, n3, pr, type4),
      n ADV OPTION(type5),
        n coord SU HEAD(n1, p1, n2, p2),
        n coord type ADVERB(type3, type1),
        n coord gender(g1, g2),
        n coord number(n2, n3),
        n coord type(type2, type3, type4),
        n coord type ADVERB(type3, type5).
```

3.9.2. Inversion

Bij de bespreking van de afzonderlijke woordgroepen in de hoofdstukken 3.2. tot en met 3.8. is de interne woordvolgorde ervan aangegeven aan de hand van de positie van de samenstellende functies, zoals DETERMINER, PREMODIFIER en POSTMODIFIER. Tot de woordgroepen behoort ook de zogenaamde COMPLEMENT PHRASE (CP), die de verplichte en optionele constituenten bij de verschillende syntactische werkwoordstypen bevat; functies hiervan zijn o.a. DIRECT OBJECT (DO), INDIRECT OBJECT (IO), ATTRIBUTE (AT), PREPOSITIONAL OBJECT (PO). De CP regel geeft ook alternatieve woordvolgordes van dergelijke functies ten opzichte van elkaar. Reeds eerder, in hoofdstuk 3.1.2., is geconstateerd dat het SUBJECT geen vaste plaats heeft in de lineaire volgorde van de zinselementen. Het wordt om te beginnen niet altijd gerealiseerd in lexicale vorm. En heeft het wel een lexicale representatie, dan kan het voorafgaan aan, maar ook volgen op het hoofdwerkwoord van de zin. Deze laatste positie is frequent en afhankelijk van het zinstype, de semantische klasse van het hoofdwerkwoord en de mate van bepaaldheid van het SUBJECT. Uit het bovenstaande valt af te lezen dat wij wisselende combinaties van constituenten volgend op het werkwoord - zoals bij voorbeeld DIRECT OBJECT + INDIRECT OBJECT en INDIRECT OBJECT + DIRECT OBJECT -, of een wisseling in positie van SUBJECT en HEAD van een SS beschouwen als alternatieven van een normale volgorde van de zinselementen. Er bestaat echter ook nog de mogelijkheid dat INDIRECT OBJECT, DIRECT OBJECT, ATTRIBUTE, SUBJECT ATTRIBUTE of PREPOSITIONAL OBJECT voorafgaan aan het HEAD van de SENTENCE SIMPLE. Aan dit verschijnsel, dat wij aanduiden met de term "inversie", is dit hoofdstuk gewijd. Wij vermijden met opzet het gebruik van termen als "topicalisatie", "focusplaatsing" of "emfatische volgorde" om

niet verzeild te raken in discussies over de interpretatie van deze begrippen, die vanuit verschillende gezichtspunten, met name vanuit pragmatisch-semantic en fonologisch standpunt, bekeken kunnen worden. Het gaat ons om het syntactische verschijnsel dat constituenten die sterk verbonden zijn met de werkwoordsgroep en daarop plegen te volgen, vóór het werkwoord geplaatst worden. De redenen waarom de taalgebruiker kiest voor een dergelijke volgorde doen hier niet ter zake. Wij laten nu eerst enkele zinnen volgen waarin zich inversie van COMPL functies voordoet:

(1) *A los deportistas les da un premio el comité* (IO)

(2) *Esto no lo sabemos* (DO)

(3) *Contenta no está la vieja* (AT)

(4) *Cabibbaja contestó la pequeña* (SA)

(5) *En las vacaciones piensan los chicos* (PO).

Zinnen waarin zich gevallen van inversie voordoen hebben een aantal kenmerken die wij hier kort samenvatten.

- Er is inversie mogelijk van het DIRECT OBJECT, het INDIRECT OBJECT, het ATTRIBUTE, het SUBJECT ATTRIBUTE en het PREPOSITIONAL OBJECT. In één zin kan niet meer dan één van deze functies voorafgaan aan het HEAD van de SS.
- Het HEAD van de NPS die deel uitmaakt van de vooropgeplaatste IO of DO functie is een COMMON NOUN, PROPER NOUN of tonisch PERSONAL PRONOUN. Deze vooropgeplaatste functies worden herhaald in de vorm van een klitsch persoonlijk voornaamwoord bij het werkwoord. Alleen bij een NPS in een DO functie, gemarkeerd met de waarde INDEFINITE, kan deze verdubbeling vervallen.
- Ook bij INTERROGATIVE, EXCLAMATORY, INDEFINITE of RELATIVE PRONOUNS, gebruikt als DETERMINER of als HEAD van de NPS, is verdubbeling niet gebruikelijk.⁶³
- Een vooropgeplaatst ATTRIBUTE, SUBJECT ATTRIBUTE en PREPOSITIONAL OBJECT kennen geen verdubbeling in de vorm van een onbeklemtoond persoonlijk voornaamwoord.
- Als er in de structuur van de SS een COMPLEMENT functie is gerealiseerd, voorafgaand aan het HEAD, dan volgt SU als regel op dat HEAD.⁶⁴

---

⁶³ Een uitgebreide beschrijving van de verdubbeling van IO en DO functies in het Spaans, samen met een kritische samenvatting van bestaande studies over dit onderwerp geeft Marcos Marín (1978: 71-122). Hij gaat ook in op de historische ontwikkeling van het verschijnsel, alsmede op de aanwezigheid daarvan in een andere Romaanse taal (het Roemeens) en enkele niet-Indoeuropese talen (het Baskisch en het Arabisch). Bij RELATIVE en INDEFINITE PRONOUNS is verdubbeling incidenteel wel mogelijk, maar deze wordt niet als norm beschouwd.

EAG REGELS

Om de vooropplaatsing van leden van de COMPLEMENT functie te verklaren in de formele grammatica is het noodzakelijk een extra COMPL OPTION op te nemen in die alternatieven van de SS die een SU kennen, volgend op het HEAD. Het betreft alternatief *b* en *c* van de SS structuur die gegeven is in hoofdstuk 3.1.2. Deze krijgen de volgende vorm:

(1bb) c SS:

```
n COMPL OPTION(g1, n1, pr1, type1),
n ADV OPTION(type2),
f HEAD(n2, p1, m, pr, type3, type4, form),
n SU OPTION(g2, n3, d, p2),
n COMPL OPTION(g3, n4, pr2, type5),
n ADV OPTION(type6),
  n coord type ADVERB(type4, type2),
  n coord SU HEAD(n3, p2, n2, p1),
  n coord gender(g1, g2),
  n coord gender(g2, g3),
  n coord number(n1, n2),
  n coord number(n4, n2),
  n coord COMPL SU(type1, g2),
  n coord pr COMPL(pr1, pr2, pr),
  n coord type(type1, type3, type4, type5),
  n coord type ADVERB(type4, type6);
```

(1cc) c SS:

```
n COMPL OPTION(g1, n1, pr1, type1),
n ADV OPTION(type2),
f HEAD(n2, p1, m, pr, type3, type4, form),
n COMPL(g2, n3, pr2, type5),
f SU(g3, n4, d, p2),
n ADV OPTION(type6),
  n coord type ADVERB(type4, type2),
  n coord SU HEAD(n3, p2, n2, p1),
  n coord gender(g3, g1),
  n coord gender(g3, g2),
  n coord number(n1, n2),
  n coord number(n3, n2),
  n coord COMPL SU(type1, g2),
  n coord pr COMPL(pr1, pr2, pr),
  n coord type(type1, type3, type4, type5),
  n coord type ADVERB(type4, type6).
```

---

⁶⁴ Zo luidt in ieder geval de mening van Fernández Ramírez (1986: 434). Contreras (1978: 111, nota 2) twijfelt echter niet aan de grammaticaliteit van de zin: *Sus espuelas don Fermín las sacó de la sala*. In deze zin gaat het onderwerp *don Fermín* vooraf aan het werkwoord, evenals het lijdend voorwerp *sus espuelas*. Hoe het ook zij, in onze grammatica hebben wij deze variant niet opgenomen.

In beide bovenstaande alternatieve regels voor de SS structuur zijn, behalve de namen van de affixen die behoren tot de leden van de regels, ook een aantal nieuwe predikaten verwerkt die verband houden met de toevoeging van de COMPL OPTION als eerste lid van de regel. Wij zullen deze predikaten en overige aanpassingen van reeds eerder besproken delen van de regel hieronder nader toelichten. Eerst willen we echter iets zeggen over de toenemende complexiteit van regels, zoals die van de SS die nu aan de orde zijn en die nog aan de orde komen in de hiernavolgende hoofdstukken. Het is duidelijk dat op het niveau van de SS een groot aantal affixen samenkomen die hun oorsprong vinden in de bonte verzameling woordcategorieën en woordgroepen waaruit de verschillende functies van de SS zijn opgebouwd en die zijn besproken in het deel van de grammatica dat tot nu toe behandeld is. Veel van deze affixen spelen een rol op het SS niveau en bepalen contextgevoelige relaties tussen constituenten onderling. De uitbreiding van de SS regels met een aantal predikaten die deze contextgevoelige relaties nader regelen komt de leesbaarheid van de formele regels niet ten goede. Daarom zullen wij in het vervolg niet meer de complete SS regels geven bij de behandeling van nieuwe syntactische verschijnselen, maar alleen die affixen vermelden die een rol spelen in nieuw te formuleren predikaten. Deze zullen volledig uitgewerkt worden.

Terugkerend tot het onderwerp van bespreking van dit hoofdstuk beginnen wij met vast te stellen dat natuurlijk de mogelijkheid bestaat dat het SU niet lexicaal gerealiseerd wordt in een zinsstructuur met vooropgeplaatste deelfunctie uit de COMPL PHRASE (CP). Daarom hebben wij in afwijking van de oorspronkelijke versie van de regel, die hier (1bb) heet, de SU functie veranderd in een SU OPTION. Vervolgens is de regel uitgebreid met het predikaat *coord COMPL SU*, dat bepaalt dat SU alleen een optie is, als er een COMPL aan het begin gerealiseerd is. Is dit niet het geval, dan is SU verplicht aanwezig. Zo wordt voorkomen dat regels (1aa) en (1bb) samenvallen voor structuren waarin zowel COMPL vóór het HEAD als SU na het HEAD niet gerealiseerd zijn. Het predikaat werkt op het *type* affix van de eerste COMPL optie en op het *g* affix van SU. Als deze twee een concrete waarde hebben, betekent dit dat de functies gerealiseerd zijn. Is het affix EMPTY, dan houdt dit in dat de betreffende functie ontbreekt in de zin.

(2a) $n \text{ coord COMPL SU(EMPTY, } g) : n \text{ not equal}(g, \text{EMPTY}) ;$

(2b) $n \text{ coord COMPL SU(type, } g) : n \text{ not equal}(type, \text{EMPTY}) .$

Regel (2a) vereist de verplichte aanwezigheid van het SUBJECT, als het COMPL ontbreekt; (2b) geeft aan dat SU optioneel is, als het vooropgeplaatste COMPL wél gerealiseerd is.

Het predikaat *coord type* hebben wij reeds geïntroduceerd in het vorige hoofdstuk. Het beschrijft de relatie tussen de *type* waarden van eventueel aanwezige klitische voor-naamwoorden, het hoofdwerkwoord en de COMPL OPTION, volgend op het HEAD. De beide eerste *type* waarden zijn gegeven als affixen van de HEAD functie. Dit predi-

kaat wordt nu uitgebreid met de *type* waarde afkomstig van de COMPL OPTION aan het begin van de zin. Wanneer wij weer de regels nemen voor COP-type werkwoorden, zoals in het vorige hoofdstuk, en rekening houden met het feit dat alleen enkelvoudige functies voorkomen in de nieuwe COMPL optie, worden de regels aldus:

- (13a) n coord type(EMPTY, EMPTY, COP, COP): ;
- (13b) n coord type(EMPTY, EMPTY, COP, AT): ;
- (13c) n coord type(EMPTY, IO, COP, AT): ;
- (13d) n coord type(EMPTY, AT, COP, EMPTY): ;
- (13e) n coord type(EMPTY, COP, COP, EMPTY): ;
- (13f) n coord type(EMPTY, AT, COP, IO): ;
- (13g) n coord type(AT, EMPTY, COP, EMPTY): ;
- (13h) n coord type(AT, EMPTY, COP, IO): ;
- (13i) n coord type(AT, IO, COP, EMPTY): ;
- (13j) n coord type(IO, COP, COP, EMPTY): ;
- (13k) n coord type(IO, IO, COP, AT): .

In bovenstaande regels staat eerst een herhaling van de regels uit het vorige hoofdstuk met een EMPTY invulling voor het *type* affix op de eerste positie (13a-f). Vervolgens zijn regels toegevoegd voor de functies AT en IO, gerealiseerd als vooropgeplaatste constituent. Deze staan verschillende combinatiemogelijkheden toe. Er is rekening gehouden met het feit dat er een dubbele IO functie in de zin aanwezig kan zijn (13j,k). Dezelfde functie wordt dan gerealiseerd door een onbeklemtoond PRONOUN in de MODIFIER OPTION bij het werkwoord en door een PPS (PREPOSITIONAL PHRASE SIMPLE) in de COMPL OPTION.

Vraagzinnen en uitroepzinnen worden eveneens beschreven met behulp van structuur (1bb) en (1cc). Als in deze zinnen een DO of een IO gerealiseerd is door een INTERROGATIVE of EXCLAMATORY PRONOUN, gaat dit vooraf aan het werkwoord. Verdubbeling van deze functie door middel van een klitsch persoonlijk voornaamwoord vindt dan echter niet plaats, zoals hierboven reeds is uiteengezet. Hetzelfde geldt ook in veel gevallen voor een DO dat gemarkeerd is met INDEF voor het affix *definiteness*. Het ligt voor de hand dat doorleiding van *type* en *definiteness* informatie met betrekking tot de NPS in de functie van DO of IO via COMPL OPTION tot op het niveau van de SS, de mogelijkheid zou scheppen de verdubbeling van deze functies nauwkeurig te beregelen. Het transport van deze informatie via de COMPL regel, die zelf vele alternatieven kent, zal echter voor de grammaticale regels erg complicerend en voor de analyse vertragend werken. Daarom hebben wij de afzonderlijke regels van het predikaat *coord type* zodanig geformuleerd dat verdubbeling van deze functies steeds optioneel is, zonder dat er gelet wordt op de *type* en/of *definiteness* waarden. Dit betekent dat de gewenste analyse in de regels verantwoord is, maar ook dat deze zo liberaal zijn dat niet correcte structuren worden toegestaan, zoals een structuur met een DIRECT OBJECT dat is gemarkeerd als COMMON NOUN en DEFINITE, maar dat geen herhaling kent van deze functie in de vorm van een klitsch voornaamwoord. Wij mogen er in dit verband aan herinneren dat de formele grammatica bedoeld is voor de

analyse van zinnen en niet voor de productie ervan.

Het predikaat *coord pr(osition) COMPLEMENT* is eveneens nieuw in regels (1bb) en (1cc). Dit is noodzakelijk geworden, omdat er nu drie *pr* affixen in de herschrijfgregel voorkomen: namelijk één van elk van de COMPL OPTIONS en één van het HEAD. Het predikaat stelt vast welke de relaties zijn tussen de *pr* waarde van de twee afzonderlijke COMPL OPTIONS - *pr1*, *pr2* - en de *pr* waarde van het HEAD. Er zijn drie mogelijkheden: de betreffende waarde van het HEAD stemt overeen met die van de eerste COMPL OPTION of met die van de tweede, of de waarde van de drie affixen is leeg. Dit levert de volgende regels op:

- (3a) *n coord pr COMPL(pr, EMPTY, pr): n not equal(pr, EMPTY);*
 (3b) *n coord pr COMPL(EMPTY, pr, pr): n not equal(pr, EMPTY);*
 (3c) *n coord pr COMPL(EMPTY, EMPTY, EMPTY): .*

In de regels (2a,b) is de *not equal* conditie opgenomen om te voorkomen dat bij invulling van een EMPTY waarde voor *pr* de drie regels eenzelfde analyse zouden toestaan.

3.9.3. Imperative

In de Spaanse grammatica wordt het begrip *imperativo* (IMPERATIVE) gebruikt om een *mood* van het werkwoord aan te duiden, die verschillend is van de INDICATIVE en de SUBJUNCTIVE. In hoofdstuk 3.14., dat gewijd is aan de morfologie van het werkwoord, komen de flectiemorfemen aan de orde die gebruikt worden voor de vorming van de *moods* van de regelmatige en een aantal onregelmatige werkwoorden. Wij zullen daar de IMPERATIVE beschrijven als één van de drie alternatieve *moods* van de PRESENT: INDICATIVE, SUBJUNCTIVE en IMPERATIVE. De eigenlijke, regelmatige morfemen van de IMPERATIVE (IMP) zijn beperkt tot twee: de tweede persoon enkelvoud en de tweede persoon meervoud. Deze zijn voor de werkwoorden *tomar*, *comer*, *decidir*: *toma - tomad*, *come - comed*, *decide - decidid*. De enkelvoudige vormen bestaan in feite uit de werkwoordsstam gevolgd door de themavocaal *a* of *e*. Het IMP morfeem heeft een Ø realisatie, die een oppositie vormt met het morfeem *d* voor het meervoud.

Daarnaast wordt het begrip IMPERATIVE gebruikt om een bepaald zinsstype aan te duiden dat verschilt van o.a. een DECLARATIVE of INTERROGATIVE SENTENCE. De IMPERATIVE SENTENCE kenmerkt zich door de aanwezigheid van een werkwoord in de gelijknamige *mood* of in de SUBJUNCTIVE (SUBJ) *mood* in sommige, nader te omschrijven gevallen. Wij noemen hier als voorbeeld de beleefdheidsvormen, die corresponderen met de voornaamwoorden *usted*, *ustedes*. Voor de eerder genoemde werkwoorden zijn deze: *tome - tomen*, *coma - coman*, *decida -*

decidan. De IMPERATIVE mood wordt alleen in hoofdzinnen gebruikt. Het gebruik van de SUBJUNCTIVE mood in hoofdzinnen is in het Spaans aan belangrijke beperkingen onderhevig. In de meeste gevallen zal dan ook een SUBJUNCTIVE PRESENT vorm in een hoofdzin te verklaren zijn als een IMPERATIVE mood. Uitzondering hierop vormt met name de SUBJUNCTIVE die onder invloed van bepaalde zinsadverbia wordt gebruikt, zoals na *quizá(s)*, *posiblemente*. De zinnen van het IMPERATIVE type zijn te herkennen aan een aantal formele kenmerken, die wij hieronder opsommen.

- Het hoofdwerkwoord heeft in de tweede persoon een IMPERATIVE mood uitgang, mits de zin bevestigend is.
- SUBJUNCTIVE vormen worden gebruikt voor de derde persoon, enkelvoud en meervoud, en wel voor de beleefdheidsvormen *usted*, *ustedes*, en voor de eerste persoon meervoud.
- Ook de tweede persoon enkelvoud en meervoud heeft SUBJUNCTIVE vormen in een ontkennende zin.
- De ontkennende IMPERATIVE wordt gevormd met behulp van het bijwoord *no*, maar ook met andere ontkennende woorden, zoals *ni*, *nada*, *nunca*.⁶⁵
- In de bevestigende IMPERATIVE worden de onbeklemtoonde persoonlijke voornaamwoorden enclitisch gehecht aan het finiete werkwoord. Dit geldt zowel voor de "echte" IMPERATIVE uitgangen, als voor de SUBJUNCTIVE gebruikt in IMPERATIVE mood. In dit opzicht verschilt dit gebruik van de SUBJUNCTIVE van het overige.
- Ook de eerste persoon meervoud, die niet zozeer een bevel als wel een aansporing bevat - *levantémonos* -, wordt tot de IMPERATIVE gerekend, omdat ook in deze persoon enclitisch gebruikte persoonlijke voornaamwoorden voorkomen.
- Het lexicale SUBJECT ontbreekt in de IMPERATIVE zin met uitzondering van de beleefdheidsvormen *usted* en *ustedes*; het gebruik van dit voornaamwoord is optioneel en, indien aanwezig, volgt het onmiddellijk op het werkwoord: *pase usted*, *páseme usted el pan*.
- Een IMPERATIVE zin kan in de schrijfwijze vergezeld gaan van uitroepetekens, maar het gebruik ervan is niet verplicht.
- Vooral in de spreektaal vervangt in IMPERATIVE zinnen de INFINITIVE vorm van een werkwoord de IMPERATIVE of SUBJUNCTIVE mood. Deze INFINITIVE wordt zowel in bevestigende als in ontkennende zinnen gebruikt en kan voorafgegaan worden door het voorzetsel *a*.
- Ook de SUBJUNCTIVE vormen van *morir* en *vivir*, die voorkomen in hoofdzinnen van het type *¡Muera el dictador!*, *¡Viva tu madre!*, rekenen wij tot de IMPERATIVE constructies met expliciet subject geplaatst na het werkwoord, zoals in het geval van

---

⁶⁵ Zie hierover Coste & Redondo (1965: 452-457). Enkele voorbeelden van zinnen met andere ontkennende woorden zijn: *Ni lo sueñes*, *Nada temáis* (*ibidem*: 453).

usted(es).

EAG REGELS

Verwerking van de IMPERATIVE zinnen in de grammatica vereist diverse aanpassingen en uitbreidingen van de regels die tot nu toe ontwikkeld zijn. Wij zullen deze één voor één hier bespreken, uitgaande van de regels van de SS structuur die in de voorafgaande delen van hoofdstuk 3.9. gepresenteerd zijn. Zoals eerder is opgemerkt, zullen wij van nu af aan niet meer steeds de volledige SS regels herhalen, maar alleen aandacht besteden aan die delen die bij de wijzigingen betrokken zijn. Nieuw te formuleren predikaten zullen in ieder geval volledig uitgewerkt worden.

Het eerste SS alternatief, genoemd *a*, kent een SU (SUBJECT) optie die voorafgaat aan het werkwoord. De realisering van deze optie valt niet te rijmen met een IMPERATIVE zin. Daarom wordt aan de SS regel een predikaat toegevoegd, dat genoemd is *coord SU mood*. Dit bepaalt dat er geen SU in de zin is toegestaan als deze het IMPERATIVE (IMP) type heeft. Dit laatste is gerelateerd aan de *mood* waarde van het werkwoord. Verderop zullen we zien hoe de in aanmerking komende SUBJUNCTIVE vormen als IMPERATIVE *mood* aangemerkt worden. De non-terminalen SU OPTION en HEAD zijn betrokken bij het predikaat. Deze hebben de vorm die bekend is uit het voorafgaande hoofdstuk:

- (1) *n* SU OPTION(*g*, *n1*, *d*, *p*)
- (2) *f* HEAD(*n2*, *p2*, *m*, *pr*, *type1*, *type2*, *form*)

Het predikaat en de regels ervan zijn aldus:

- (3) *n* coord SU mood(*g*, *n*)
- (3a) *n* coord SU mood(EMPTY, IMP): ;
- (3b) *n* coord SU mood(*g*, *m*): *n* not equal(*m*, IMP).

Voor het predikaat wordt gebruik gemaakt van het *gender* (*g*) affix van de SU optie en het *m* affix van het HEAD. Volgens regel (3a) dient bij een IMP *mood* het affix *g*, leeg te zijn, hetgeen inhoudt dat het SU niet gerealiseerd is. Regel (3b) staat optionele realisering van het SU toe bij werkwoorden, als zij geen IMP *mood* hebben.

De alternatieven *b,c* van SS kennen een verplicht gerealiseerd SUBJECT, volgend op het HEAD, respectievelijk het COMPLEMENT. Het eerstgenoemde verklaart die gevallen van de IMPERATIVE met een lexicaal SUBJECT, met name *usted*, *ustedes*, en zinnen met SUBJ PRESENT van *morir*, *vivir* van het type *¡Viva la vida!*, *¡Muera la muerte!* Alternatief *c* komt niet in aanmerking voor IMPERATIVE zinnen, aangezien

plaatsing van een COMPLEMENT tussen HEAD en SUBJECT in een IMPERATIVE zin niet is toegestaan. Men vergelijk de zin **Dígame su nombre usted* met *Dígame usted su nombre*.

Het finiete werkwoord in een IMPERATIVE zin bezit, zoals gezegd, niet alleen IMP flectiemorfemen, maar ook SUBJ morfemen, die als IMPERATIVE *mood* worden gebruikt. Voor wat betreft de bevestigende IMPERATIVE kunnen deze SUBJ vormen reeds op een lager niveau dan dat van de SS, namelijk dat van de VERB PHRASE SIMPLE (VPS), als mogelijke IMPERATIVES herkend worden. Dit gaat dan op voor de derde persoon enkelvoud en meervoud, en voor de eerste persoon meervoud. Het geldt niet voor de ontkennende IMPERATIVE van de tweede persoon. Deze is alleen op SS niveau als zodanig te identificeren, omdat de aanwezigheid van een ontkennend woord pas daar te constateren is. In dit verband moet nog vermeld worden dat onze formele grammatica geen afzonderlijke regels voor hoofd- en bijzinnen bevat, maar één SS regel. Omdat de SUBJUNCTIVE *mood* veel gebruikt wordt in bijzinnen, is daarom de aanwezigheid ervan in de SS regels voor alle personen van het werkwoord geoorloofd. De ontkennende IMPERATIVE wordt herkend aan de combinatie van een ontkennend woord (ADVERB of CONJUNCTION), dat voorafgaat aan een werkwoordsvorm in de SUBJUNCTIVE *mood*, tweede persoon. De ontkennende bijwoorden *no*, *ni* en het voegwoord *ni* zijn in het lexicon gemarkeerd met de affixwaarde NEG (van NEGATION). De woorden *nada*, *nunca* maken deel uit van de PRO(NOUN) BASES op grond van hun categorisering als voornaamwoordelijk bijwoord (zie hoofdstuk 3.4.2.). Deze zijn te herkennen aan hun PRO markering. Het predikaat *coord NEG mood* zorgt voor herkenning van de ontkennende IMPERATIVE. Hierbij zijn betrokken de affixen *type* van ADVERB (en later bij samengestelde zinnen ook CONJUNCTION), en *person* en *mood* van het werkwoord, d.w.z. het HEAD van de SS. Dus dit predikaat heeft betrekking op de non-terminalen ADV(ERBIAL) OPTION en HEAD:

- (4) n ADV OPTION(*type*)
- (2) f HEAD(*n2*, *p2*, *m*, *pr*, *type1*, *type2*, *form*)

Het predikaat werkt op *type* van ADV OPTION en op *person*, *mood* van het HEAD en produceert eventueel een nieuwe waarde voor *mood* die geldt voor de complete SS. Het heeft deze vorm:

- (5) n coord NEG mood(*type*, *p*, *m*, *m1*)

De regels ervan zijn als volgt:

- (5a) n coord NEG mood(NEG, PB, SUBJ, IMP) : ;
- (5b) n coord NEG mood(PRO, PB, SUBJ, IMP) : ;
- (5c) n coord NEG mood(*type*, *p*, *m*, *m*) : .

Volgens regels (5a,b) levert het predikaat een IMP *mood* op, als aan de voorwaarden NEG of PRO voor *type* van de ADV OPTION en PB (tweede persoon) voor *person* en SUBJ(UNCTIVE) voor *mood* van het HEAD is voldaan. Alternatief (5c) staat toe dat in dezelfde omstandigheden en in alle overige gevallen de SS een *mood* waarde krijgt die gelijk is aan die van het HEAD. Het predikaat *coord NEG mood* wordt alleen in alternatief *a* van SS ingevoerd. De beide andere alternatieven van SS, die een verplicht SU hebben, komen niet in aanmerking, omdat de tweede persoon van de IMPERATIVE nooit een gerealiseerd SU heeft.

Er is reeds eerder op gewezen dat een aantal IMPERATIVE vormen van het werkwoord op het niveau van de VPS (VERB PHRASE SIMPLE) als zodanig geïdentificeerd worden. Uiteraard is dit het geval bij de authentieke IMP morfemen. Maar ook geldt dit voor een aantal SUBJ vormen, met name de derde persoon enkelvoud en meervoud, *usted*, *ustedes*, en de eerste persoon meervoud. In deze gevallen wordt in de VPS een IMP interpretatie opgeleverd naast de SUBJ markerings, die in de regel van kracht blijft, omdat op een hoger niveau de VPS onderdeel kan zijn van een ondergeschikte zin met SUBJ *mood*. Zijn er echter enclitische voornaamwoorden gehecht aan het werkwoord in SUBJ *mood*, dan is enkel en alleen de IMPERATIVE interpretatie de juiste. Voor herkenning van de SUBJ vormen als IMP in de VPS hebben wij twee predikaten geformuleerd. Als eerste het predikaat *coord mood person*. Daarin worden *number*, *person* en *mood* van het werkwoord met elkaar vergeleken en als resultaat van die vergelijking wordt een *mood* waarde voor de totale VPS opgeleverd. Voor bepaalde combinaties, die hierboven reeds zijn aangegeven, is een IMPERATIVE interpretatie van de SUBJ mogelijk. In andere gevallen wordt de oorspronkelijke *mood* waarde doorgegeven. De HEAD functie van VPS bevat het werkwoord en deze non-terminaal heeft als vorm:

(6) f HEAD(n, p, m, t, pr, type, form) .

De algemene predikaatregel is:

(7) n coord mood person(n, p, m, ml) .

Het affix *ml*, dat de laatste positie in de regel inneemt, bevat de *mood* waarde die voor de totale VPS wordt opgeleverd. De volgende combinaties zijn mogelijk:

(7a) n coord mood person(n, p, m, m) : ;

(7b) n coord mood person(n, PC, SUBJ, IMP) : ;

(7c) n coord mood person(PLU, PA, SUBJ, IMP) : .

Alternatief (7a) leidt de INDICATIVE, SUBJUNCTIVE of IMPERATIVE waarde die inherent is aan de flectiemorfemen van het hoofdwerkwoord door naar de totale VPS. De twee overige alternatieven, (7b,c), leveren daarnaast bij een combinatie van een SUBJUNCTIVE *mood* met een derde persoon (PC), enkelvoud of meervoud, of een

eerste persoon (PA) meervoud (PLU) een IMP waarde op.

Een tweede predikaat is ingevoerd om een werkwoordsvorm in SUBJ *mood*, gevolgd door één of meerdere enclitische voornaamwoorden als IMPERATIVE aan te merken, waarbij de SUBJ waarde komt te vervallen. Dit predikaat heet *coord MOD* en hierbij zijn betrokken de *mood* waarde opgeleverd door het vorige predikaat, de waarde van *type3* van de MOD OPTION, die staat op de plaats van de enclitische voornaamwoorden in de VPS regel, en tenslotte de *form* waarde van het HEAD van de VPS, d.w.z. het hoofdwerkwoord. De non-terminaal HEAD van de VPS hebben wij hiervoor herhaald onder (6); de non-terminaal MOD OPTION luidt aldus:

(8) *n MOD OPTION(type3)* .

Deze heeft een *type3*, affix omdat het de derde MOD OPTION uit VPS betreft, namelijk die staat na het HEAD. Het predikaat heeft deze vorm:

(9) *n coord MOD(type, m, form)* .

De predikaatregels zijn als volgt:

(9a) *n coord MOD(type, IMP, EMPTY): n not equal(type, EMPTY);*

(9b) *n coord MOD(type, EMPTY, form): n not equal(type, EMPTY),
n not equal(form, PP);*

(9c) *n coord MOD(EMPTY, m, EMPTY): n not equal(m, EMPTY);*

(9d) *n coord MOD(EMPTY, EMPTY, form): n not equal(form, EMPTY)* .

Dit predikaat verwerpt combinaties van SUBJ met enclitisch voornaamwoord en accepteert alleen enclitische voornaamwoorden na IMPERATIVE, regel (9a), en INFINITIVE of GERUND, regel (9b). In (9a,b) is het affix *type* gerealiseerd, dus niet EMPTY, hetgeen inhoudt dat er een enclitisch voornaamwoord aanwezig is. Het affix *form* is EMPTY in (9a), maar niet in (9b), want dit heeft alleen waarden bij NON-FINITE FORMS van het werkwoord (INFINITIVE, PAST PARTICIPLE en GERUND). Omgekeerd is het affix *mood* niet EMPTY in (9a), maar wel in (9b). Alternatieven (9c,d) zijn van toepassing op VPS structuren zonder enclitische voornaamwoorden. Regel (9c) staat elke willekeurige *mood* waarde van het werkwoord toe zonder enclitisch voornaamwoord en met weer een leeg *form* affix, terwijl (9d) de NON-FINITE VERB FORMS zonder enclitische voornaamwoorden verklaart.

In twee IMP vormen van reflexieve werkwoorden doen zich gevallen van apocope voor van de eindklinker van het werkwoord. Wij doelen op de eerste persoon meervoud, zoals *levantémonos*, *decidámonos*, en de tweede persoon meervoud, zoals *levantaos*, *decidfos*. In het eerste geval is er sprake van apocope van de eind *s* van een oorspronkelijke SUBJ vorm en in het tweede geval van de eind *d* van een authentieke IMP uitgang. In onze grammatica zijn deze morfologische eigenaardigheden van de IMPERATIVE

niet te beregelen op het morfologisch niveau van de woordcategorie, maar op dat van de woordgroep. Het gaat in de genoemde gevallen om de combinatie van een VERB categorie met een MODIFIER in de functie van DIRECT OBJECT, die op zijn beurt ook weer een aparte woordcategorie vormt. Deze twee zijn constituenten van de VERB PHRASE SIMPLE. Toch zullen wij de bespreking van de regels die verband houden met de verwerking van deze afwijkende IMP uitgangen uitstellen tot hoofdstuk 3.14., dat gaat over de VERB MORPHOLOGY. Wij geven er de voorkeur aan alle IMP morfemen daar in samenhang met elkaar te behandelen.

Als afsluiting van dit hoofdstuk volgen hier de resultaten van de analyse van enkele korte voorbeeldzinnen. Wij reproduceren niet de volledige analyse, maar geven alleen de interpretatie van de *mood*, *tense*, *type*, *number* en *person* affixen van het werkwoord en de functie van eventuele begeleidende constituenten. Deze voorbeelden zijn vooral bedoeld om te laten zien hoe van ambiguë structuren de legitieme analyses worden opgeleverd.

1. *Come*.

Deze zin krijgt twee analyses. We vermelden hier de affixwaarden die het werkwoord krijgt:

- a. PRESENT INDICATIVE INTRANSITIVE SINGULAR PC (derde persoon)
- b. PRESENT IMPERATIVE INTRANSITIVE SINGULAR PB (tweede persoon)

De vertaling van de eerste interpretatie in het Nederlands is: "Hij/zij/het/u eet" en van de tweede interpretatie: "Eet!".

2. *Come el tigre*.

Voor deze zin worden drie analyses opgeleverd. Aan de bovengenoemde affixwaarden wordt nog de functieaanduiding van de NPS *el tigre* toegevoegd.

- a. PRESENT INDICATIVE TRANSITIVE SINGULAR PC + DIRECT OBJECT
- b. PRESENT INDICATIVE INTRANSITIVE SINGULAR PC + SUBJECT
- c. PRESENT IMPERATIVE TRANSITIVE SINGULAR PB + DIRECT OBJECT

De vertaling van de drie interpretaties luidt:

- a. "Hij/zij/het/u eet de tijger"
- b. "De tijger eet"
- c. "Eet de tijger!"

3. *No lo creamos.*

De werkwoordsvorm van deze zin wordt op drie manieren geïnterpreteerd, afhankelijk van de morfologische klasse die wordt toebedacht aan het werkwoord.

- a. PRESENT INDICATIVE TRANSITIVE PLURAL PA (eerste persoon)
- b. PRETERITO DEFINIDO INDICATIVE TRANSITIVE PLURAL PA
- c. PRESENT IMPERATIVE TRANSITIVE PLURAL PA

De werkwoordsvorm kan afkomstig zijn van het werkwoord *crear* of van *creer*. Dit levert in vertaling deze zinnen op:

- a. "Wij scheppen het niet"
- b. "Wij schiepen het niet"
- c. "Laten wij het niet geloven".

Bij de interpretatie van de werkwoordstijden lopen wij hier vooruit op de behandeling daarvan, die uitgewerkt wordt in hoofdstuk 3.14.

3.9.4. Reflexive Sentences

Traditioneel worden in de Spaanse grammatica zinnen onder meer onderscheiden naar de aard van het gezegde. Zo kent men attributieve zinnen en predikatieve zinnen, zinnen met een naamwoordelijk en een werkwoordelijk gezegde. De laatste groep wordt dan weer onderverdeeld in o.a. transitieve, intransitieve, passieve, onpersoonlijke en reflexieve zinnen. Deze onderverdeling is in principe gebaseerd op morfologische aspecten van de werkwoordsgroep en veronderstelt geen specifieke syntactische structuur van de zin als geheel. De regels voor identificering van de werkwoordscomplementen, die een rol spelen bij de transitieve en intransitieve werkwoorden, zijn reeds in de grammatica verwerkt. Toch willen wij in dit en in het volgende hoofdstuk speciaal aandacht besteden aan twee van de hier genoemde klassen: de reflexieve en de passieve zinnen. De reden waarom wij reflexieve zinnen apart moeten beschrijven is de volgende. Dit soort zinnen vormt in feite een verzameling van meerdere typen. In de eerste plaats is er sprake van een type dat als "echt" reflexief betiteld kan worden, maar daarnaast ook van de typen wederkerig, onpersoonlijk en passief. Toch is er morfologisch steeds sprake van de aanwezigheid van een reflexief voornaamwoord. In onze grammatica willen wij voor zover mogelijk regels opnemen die aan de reflexieve zin de juiste interpretatie in de automatische analyse geven. Het onderscheid tussen de genoemde klassen, die zich in reflexieve zinnen verenigen, is gebaseerd op een samenspel van morfologische, syntactische en semantische factoren. Twee daarvan, de morfologische

en de syntactische, willen wij in het navolgende nader beschouwen en verwerken in de formele grammatica.

Reflexieve zinnen kenmerken zich morfologisch door de overeenkomst in *person* en *number* tussen het onderwerp van de zin en het DIRECT of INDIRECT OBJECT, dat in de vorm van een onbeklemtoond persoonlijk voornaamwoord het hoofdwerkwoord vergezelt. Deze overeenkomst strekt zich verder uit dan de genoemde morfologische categorieën; ook de semantische referentie van SUBJECT en OBJECT is daarbij betrokken. Dit blijkt uit het feit dat voor de derde persoon een speciale vorm van het persoonlijk voornaamwoord, namelijk *se*, voorhanden is, die de referentieel identieke derde persoon, enkelvoud en meervoud, aanduidt. Deze onderscheidt zich van de niet-reflexieve vormen van de derde persoon, te weten: *le, les, la, las, lo, los*. In een formele structuuranalyse is een reflexieve constructie te herkennen aan de aanwezigheid van de clitische voornaamwoorden *me, te, nos, os, se* die in *person* en *number* gelijk zijn met het SUBJECT, dat al dan niet lexicaal gerealiseerd is.

Toch is niet elke zin die het persoonlijk voornaamwoord *se* bevat en waarvan het finiete werkwoord een derde persoon uitdrukt een reflexieve zin. Dezelfde vorm kan namelijk ook een combinatorische variant zijn van het onbeklemtoonde voornaamwoord *le* of *les* gevolgd door een ander voornaamwoord van de derde persoon: *se lo, se la*, enz. Bij dit gebruik van *se* staat het finiete werkwoord overigens niet verplicht in de derde persoon; ook de beide andere personen zijn mogelijk: *Yo se lo doy, Tú se lo das*. *Se* heeft in dergelijke combinaties altijd een INDIRECT OBJECT functie. Ambigüiteit tussen het reflexief *se* en dezelfde vorm als variant voor *le, les* treedt op als het onderwerp van het werkwoord een derde persoon is. Dit is het geval in de zin: *María se lo da*. Duidelijkheid over de interpretatie van *se* in deze zin wordt verkregen door nadere explicitering van het INDIRECT OBJECT door de toevoeging *a sí misma* voor het reflexief voornaamwoord en *a él / ella / usted / ellos / ellas / ustedes* voor het niet-reflexieve persoonlijk voornaamwoord.

Verder kan *se* de waarde hebben van een wederkerig voornaamwoord. De functie is dan INDIRECT of DIRECT OBJECT en het finiete werkwoord staat altijd in de derde persoon meervoud: *Los vecinos se saludan*. Deze zinsconstructie valt volledig samen met de REFLEXIVE constructie en alleen de semantische waarde van het werkwoord of de toevoeging van een nadere explicitering van het voornaamwoord in de vorm van een PP of een ADVERB kan uitsluitel geven over de juiste betekeniswaarde: *Los vecinos se saludan los unos a los otros / entre sí / mutuamente*, *Los vecinos se miran a sí mismos / los unos a los otros / entre sí / mutuamente*. De PP *a sí mismos* is een aanduiding van het reflexief karakter van de zin, de overige toevoegingen duiden op een wederkerige betekenis. Ook reflexieve zinnen met een onderwerp in de eerste of tweede persoon meervoud kunnen wederkerige betekenis hebben, afhankelijk van de betekenis van het gebruikte werkwoord en/of eventuele toevoegingen: *Nos encontramos, Nos*

miramos los unos a los otros.

Reflexieve constructies vormen een complex en moeilijk te verklaren verschijnsel in de Spaanse grammatica, te meer omdat het reflexief *se* samen met de derde persoon van het werkwoord ook nog onpersoonlijke en/of passieve betekenis geeft aan de zin. Niettemin onderscheiden wij mede op grond van gangbare interpretaties van reflexieve constructies de volgende zinstypen:⁶⁶

- *Zinnen met inherent reflexieve werkwoorden.*

Dit zijn werkwoorden die altijd reflexief gebruikt worden en die wij de affixwaarde REF als type van het werkwoord hebben meegegeven in hoofdstuk 3.7.2. Hiertoe behoren o.a. *quejarse*, *jactarse*. Men meent dat zinnen met een dergelijk werkwoord geen echt reflexieve waarde hebben wegens het feit dat toevoeging van de versterking *a mí / ti / sí mismo*, enz. niet mogelijk is. Bij de bespreking van de werkwoordstypen in hoofdstuk 3.7.2. heeft het reflexief bij deze werkwoorden de functie meegekregen van een DIRECT OBJECT.⁶⁷

- *De "echt" reflexieve zinnen.*

Hiermee zijn bedoeld zinnen die een transitief of intransitief werkwoord bevatten en een IO of DO dat identiek is met het SU. Dezelfde werkwoorden staan ook een niet identiek IO of DO toe. Bovendien is versterking van het object mogelijk door middel van een PP van de vorm: *a mí / ti / sí mismo*, enz. Enkele voorbeelden zijn. *Pedro se lava (a sí mismo) / Pedro le lava (a Juan) Yo me creo (a mí mismo) culpable / Yo le creo culpable (a él)* De werkwoorden zijn van het type TR of TRA, d.w.z. transitief met of zonder een OBJECT ATTRIBUTE.

- *Zinnen met een intensief of emfatisch gebruikt reflexivum.*

Intensief of emfatisch gebruik van het reflexivum komt voor bij transitieve, intransitieve en koppelwerkwoorden. Voorbeelden hiervan zijn: *comerse*, *beberse*, *venirse*, *irse*, *estarse*. Toevoeging van een versterking van het clitsch voornaamwoord is niet moge-

---

⁶⁶ Het zou te ver voeren hier een overzicht te geven van de talrijke studies die gewijd zijn aan het verschijnsel van de reflexieve zinnen. Naast de grammatica's en handboeken die wij in de inleiding van de formele grammatica genoemd hebben, willen wij hier nog in het bijzonder de volgende door ons geraadpleegde studies vermelden: Alarcos Llorach, E. (1978c): "Valores de /se/", Molina Redondo, J.A. de (1974): *Usos de "se"*, Schroten, J. (1972): *Concerning the Deep Structures of Spanish Reflexive Sentences*

⁶⁷ Wij herinneren er hier nogmaals aan dat Alarcos Llorach (1978c: 159), zoals ook anderen, het zinloos acht om over de functie van het reflexief te praten, omdat dit volgens hem een onafscheidelijke eenheid vormt met het werkwoord. De structuur van *Juan se queja* is voor hem identiek aan die van *Juan grita* Sánchez Márquez (1972: 158) is dezelfde mening toegedaan

lijk: *Tú te comes las patatas / Tú te comes *(a ti mismo) las patatas*. Alarcos (1978e: 161) kent aan dit reflexivum gebruik bij transitieve werkwoorden echter toch de functie toe van INDIRECT OBJECT. Bij intransitieve werkwoorden vindt hij het zinloos te praten over de functie van het voornaamwoord. Ook anderen, zoals met name Seco (1972: 104), wijzen erop dat intransitieve werkwoorden zoals *irse*, *dormirse* verschillen van de niet-reflexieve vormen *ir*, *dormir* door hun inchoatieve betekeniswaarde, en menen dat er derhalve geen sprake is van een voornaamwoordelijk gebruik van het reflexivum. Dit impliceert dat *se* deel uitmaakt van het werkwoord en geen IO of DO functie kan hebben. Op formele en syntactische gronden - de OBJECT vorm van het voornaamwoord en de klasse van het werkwoord - kennen wij aan het reflexivum ook hier de functie toe van INDIRECT OBJECT. De gezamenlijke betekenis van werkwoord en reflexivum doet niet ter zake. Bij andere intransitieve werkwoorden is immers het gebruik van een INDIRECT OBJECT eveneens mogelijk: *No me queda nada (a mí)*, *Os gustan las naranjas (a vosotros)*.

- Zinnen met een transitief werkwoord dat intransitief is gemaakt door middel van een reflexivum.

Dit betreft werkwoordsparen, zoals *sentar* - *sentarse*; *levantar* - *levantarse*, *abrir* - *abrirse*. De niet-reflexieve vorm van het werkwoord heeft een transitieve syntactische waarde en vereist een DIRECT OBJECT: *Yo siento al niño*, *El presidente levantó la sesión*. Op grond van semantische overwegingen en het feit dat toevoeging van een versterking niet grammaticaal is, beschouwt men de reflexieve vorm als intransitief:⁶⁸ *Yo me siento *(a mí mismo)*, *El presidente se levantó *(a sí mismo)*. Als er al gesproken wordt over de toekenning van een syntactische functie aan het reflexief, dan spreekt men over een INDIRECT OBJECT.⁶⁹ Het lijkt ons echter dat bij de syntactische interpretatie van werkwoorden als *sentarse*, *levantarse* ten onrechte wordt uitgegaan van de betekenis van het geheel, eraan voorbijgaand dat er morfologisch gezien sprake is van een combinatie van werkwoord en voornaamwoord. Het is dus niet een enkele categorie, maar een woordgroep bestaande uit twee categorieën. Bij de syntactische interpretatie vervullen beide delen een rol. Het verschil in betekenis tussen *sentarse* en *sentarle (a uno)* stoelt op een verschil in de som van de betekenissen van werkwoord en voor-

---

⁶⁸ Dit is o.a. de mening van Alcina & Blecua (1975: 912), die voorzichtig spreken over "een zekere intransitieve betekenis" (*un cierto sentido intransitivo*) van deze werkwoorden. Sánchez Márquez (1972: 158-162) meent zelfs dat het veronderstelde reflexief hier geen voornaamwoordelijke betekenis heeft. Molina Redondo (1974: 40-41) steunt daarentegen onze interpretatie door deze groep werkwoorden in te delen bij de "echt" reflexieve, waarmee hij de intransitiviteit ervan verwerpt en tegelijkertijd het reflexief impliceert de functie van een DO toebedeelt.

⁶⁹ Dit suggereert Seco (1972: 105) door te zeggen dat het reflexief de betrokkenheid van het subject bij de handeling extra benadrukt.

naamwoord. Er is geen reden om te veronderstellen dat het kale werkwoord, d.w.z. het werkwoord zonder reflexief voornaamwoord en zonder niet-reflexief voornaamwoord, grammaticaal een verschillende betekenis heeft. Bedoeld zijn dus *sentar* uit *sentarse* en *sentar* uit *sentarle*. Het werkwoord *sentar* heeft één grammaticale, syntactische betekeniswaarde: namelijk transitief, in beide gevallen. En bijgevolg heeft het voornaamwoord de DIRECT OBJECT functie. Dezelfde redenering gaat in feite ook op voor de intransitieve werkwoorden uit de vorige groep: het INDIRECT OBJECT in de vorm van het reflexief voornaamwoord heeft gevolgen voor de betekenis van de combinatie, in het geval van *ir - irse*, *venir - venirse*, maar de IO functie is geen semantische functie, maar een syntactische. Deze functie verandert niet, zoals blijkt uit het feit dat het persoonlijk voornaamwoord de object vorm heeft. Wel heeft daarnaast de aanwezigheid van het IO gevolgen voor de betekenis van het werkwoord. In een formele analyse kunnen syntactische functies herkend worden aan de vorm of de plaatsing van een woord of woordgroep in de lineaire woordvolgorde van de zin. De verklaring voor het feit dat de aanwezigheid van één en dezelfde syntactische functie bij werkwoorden met verschillende betekenissen niet altijd hetzelfde effect heeft op de betekenis van werkwoord en object samen is niet te vinden in de morfosyntaxis, maar in de semantiek. Dit onderscheid tussen formele en semantische aspecten speelt ook een belangrijke rol bij de interpretatie hierna van de onpersoonlijke en passieve zinnen die gevormd zijn met behulp van het reflexief voornaamwoord *se*.

- Onpersoonlijke en passieve zinnen met se.

Dit soort zinnen wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van het reflexief voornaamwoord *se* en een werkwoord in de derde persoon, enkelvoud of meervoud. Het lexicale onderwerp van de zin volgt als regel op het werkwoord en heeft het semantische *feature* "niet-levend". Het betreft zinnen van het volgende type: *Se construyen casas*, *Se vende pan*. Formeel gezien verschilt dit soort zinnen niet van andere reflexieve. Er is immers sprake van een SUBJECT - weliswaar in postverbale positie -, een werkwoord in de derde persoon en een clitisch voornaamwoord dat in *person* en *number* daarmee overeenstemt. Wij kennen hieraan de DO functie toe. De onpersoonlijke - passieve interpretatie van de zin berust op de semantische tegenstelling tussen de betekenis van het werkwoord en het subject. Het werkwoord vereist een handelend subject dat gemarkeerd is als "levend", terwijl het lexicale subject juist de markering "niet-levend" bezit. Het resultaat is dat dit lexicale subject geen agens, maar patiëns is. De werkelijke handelende persoon is onbekend; vandaar dat de zin ook onpersoonlijke betekeniswaarde krijgt. Het ligt voor de hand dat deze constructie alleen mogelijk is bij transitieve werkwoorden.

- Onpersoonlijke en actieve zinnen met se.

De structuur van deze zinnen wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van *se* en een werkwoord in de derde persoon enkelvoud. Het lexicale subject ontbreekt. Een lijdend voorwerp kan aanwezig zijn, mits het werkwoord transitief is. Hieronder volgen enkele

voorbeeldzinnen: *Se come, Se llama a Paco un genio, Se está contento, Se cogió al asesino, Se busca representantes*. Door de aanwezigheid van het voornaamwoord *se* krijgt de zin de waarde van een onpersoonlijke zin met onbekende agens. Gezien de syntactische combinatorische eigenschappen van *se* als clitisch voornaamwoord kan dit niet als lexicaal subject beschouwd worden. Dit blijkt b.v. uit de enclitische positie ervan in *Puede verse el espectáculo*. Een dergelijke positie is voorbehouden aan persoonlijke voornaamwoorden die een OBJECT functie vervullen. *Se* is van oorsprong een reflexief voornaamwoord dat gebruikt wordt als DIRECT of INDIRECT OBJECT en is als zodanig ook morfologisch gedefinieerd. De onpersoonlijke, actieve constructie met *se* komt voor bij transitieve, intransitieve en koppelwerkwoorden. Bij transitieve werkwoorden heeft het DIRECT OBJECT de vorm van een PP ingeleid door *a*, een NP of van een clitisch persoonlijk voornaamwoord in de vereiste vorm. De functie die wij aan het voornaamwoord *se* toekennen, is die van INDIRECT OBJECT. Dit is namelijk de enige functie die transitieve, intransitieve en koppelwerkwoorden gemeenschappelijk hebben. Een probleem is echter wel dat het ook voorkomt bij werkwoorden van een syntactisch type dat volgens onze regels geen INDIRECT OBJECT optie kent. Wij denken met name aan de betrekkelijk uitgebreide groep werkwoorden die behalve transitief ook intransitief gebruikt worden, zoals *comer una cosa - comer, bajar una cosa - bajar: se come, se baja*. Daarbij komt nog dat soms bij werkwoorden die wel een INDIRECT OBJECT toestaan na *se* nog een INDIRECT OBJECT volgt: *Se me abrieron los ojos, Se me paró el corazón*. Het ziet ernaar uit dat in deze gevallen een dubbel IO moet worden toegestaan, waarvan het eerste altijd *se* dient te zijn.

In studies over *se* brengt men naar voren dat in onpersoonlijke en/of passieve zinnen dit geen pronominale waarde heeft, dus niet kan verwijzen naar het SUBJECT, en ook geen IO of DO functie kan hebben. Men beschouwt het als een markering voor de onbepaaldheid van of onbekendheid met de persoon of kracht die de handeling verricht: Gili Gaya (1972: 127-129), Molina Redondo (1974: 16-17) en Alcina & Blecu (1975: 907-908). Daarmee mag dan een verklaring gegeven zijn voor de betekeniswaarde van dit morfeem in dergelijke zinnen, er is niets gezegd over de morfologische klasse waartoe het behoort, tenzij men het als een soort verdwaald flectiemorfeem zou willen zien. Maar zelfs dan zou het een subcategorie met unieke eigenschappen zijn. Aan de andere kant zijn de critici het er wel over eens dat dit gebruik van het morfeem *se* ontstaan is uit het wederkerend voornaamwoord, via het gebruik daarvan als DO, IO en *dativus ethicus*.⁷⁰ Wij menen daarom dat op puur formele gronden geen bezwaar gemaakt kan worden tegen de interpretatie van de morfologische klasse en de syntactische functies die wij eraan geven: reflexief voornaamwoord in INDIRECT OBJECT functie.

---

⁷⁰ Gili Gaya (1972: 127) geeft duidelijk aan dat historisch gezien er sprake is van één en dezelfde vorm *se* die aanleiding heeft gegeven tot zulke verschillende syntactische structuren.

EAG REGELS

De EAG regels die gemoeid zijn met de verwerking van de verschillende reflexiefconstructies in de formele grammatica zijn gevarieerd en beperken zich niet tot het SS niveau. Zij lopen door de gehele grammatica, vanaf het niveau van het lexicon tot aan dat van de SENTENCE. In het hiemavolgende worden deze regels uitgewerkt aan de hand van de reflexieve constructies, met inbegrip van de onpersoonlijke, actieve en passieve, die aan de orde zijn geweest.

1. *Se combinatorische variant van le, les.*

Het niet-reflexieve *se* is in het lexicon opgenomen onder de categoriebenaming PRO (PRONOUN) BASE en wel met de volgende affixwaarden:

(1) n PRO BASE (PER, ALL, BOTH, PC, DEF, DAT): "*se*"

De affixwaarden verwijzen naar de volgende affixen: PER (PERSONAL) naar het affix *type*, ALL naar *gender*, BOTH naar *number* (er is geen onderscheid in getal en geslacht), PC (derde persoon) naar *person*, DEF (DEFINITE) naar *definiteness*, en DAT (DATIVE) naar het affix *case*. De DATIVE waarde betekent dat deze vorm alleen de IO functie kan vervullen. Daar komt nog bij dat dit *se* in een VERB PHRASE verplicht gevolgd wordt door een ander clitisch voornaamwoord van de derde persoon met een DO functie. Om deze plaatsingsvoorwaarde te beregelen introduceren wij het predikaat *coord person* in de woordgroep die wij MOD (MODIFIER) PHRASE genoemd hebben. Deze is gedefinieerd in hoofdstuk 3.7.4. en bevat de onbeklemtoonde persoonlijke voornaamwoorden die proclitisch of enclitisch met het werkwoord verbonden zijn. De groep kan bestaan uit één of twee clitische voornaamwoorden en kent verschillende alternatieven, overeenkomstig de syntactische werkwoordsfuncties die gerealiseerd worden. In het *type* affix van de MOD PHRASE staat een waarde die verwijst naar die functie. Zo geeft de ATTRIBUTE functie de waarde AT en de INDIRECT OBJECT functie de waarde IO. Bevat de MOD PHRASE zowel een IO als een AT (zoals b.v. in de zin *Me lo es*), dan heeft de MOD PHRASE de waarde COP (COPULATIVE).

Door middel van het nieuwe predikaat *coord type person* worden de mogelijke combinaties beregeld van clitische persoonlijke voornaamwoorden in de MOD PHRASE. Dit geschiedt op grond van een vergelijking van de *type*, *number* en *person* waarden van de clitische persoonlijke voornaamwoorden op de eerste en de tweede positie in de MOD PHRASE. Het heeft de volgende algemene regel:

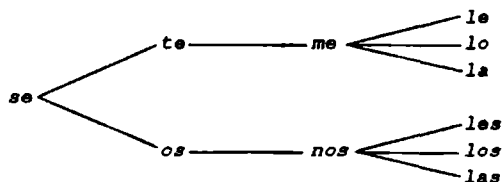
(2) n coord type person (type1, n1, p1, type2, n2, p2)

Voor het niet-reflexieve *se* gelden de volgende predikaatregels:


```
(2a) n coord type person(PER, BOTH, PC, PER, n, PC): ;
(2b) n coord type person(EMPTY, EMPTY, EMPTY, PER, n, p): ;
```

Regel (2a) bepaalt dat *se*, dat zich van de overige persoonlijke voornaamwoorden onderscheidt door de waarde BOTH voor *number*, alleen gebruikt kan worden voorafgaand aan een ander persoonlijk (PER) voornaamwoord van de derde persoon (PC). In regel (2b) staat de variant waarin de optie van het persoonlijk voornaamwoord op de eerste positie in de MOD PHRASE niet gerealiseerd is. Alvorens de regels voor de overige combinaties van clitische voornaamwoorden te geven, moeten wij stilstaan bij de normen die gelden voor de volgorde van de grammaticale personen onderling. Er bestaat in het Spaans een vaste volgorde waarin de clitische persoonlijke voornaamwoorden van de drie personen gebruikt worden ten opzichte van elkaar. Deze wordt door Real Academia Española (1973: 427) schematisch als volgt weergegeven:

Of anders uitgedrukt: (se) (PB) (PA) (PC). Dat wil zeggen: *se* gaat vooraf aan een clitisch voornaamwoord van de tweede persoon, dit aan de eerste persoon en die weer aan de derde persoon. Reeds eerder, in hoofdstuk 3.7.4., hebben we vastgesteld dat op een enkele uitzondering na een combinatie van twee clitische voornaamwoorden het maximale aantal is. Daarom zijn er niet meer dan twee voorzien in de MOD PHRASE. Deze twee zijn betrokken bij het predikaat dat zojuist geformuleerd is onder de naam *coord type person*. Ditzelfde predikaat benutten wij nu ook om de verdere toegestane volgorde van de clitische persoonlijke voornaamwoorden vast te leggen, en wel door middel van deze regels:

```
(2c) n coord type person(PER, n, PB, PER, n1, p):
      n not equal(p, PB);
(2d) n coord type person(PER, n, PA, PER, n1, PC): .
```

Alternatief (2c) bepaalt dat de tweede persoon (PB) voorafgaat aan de eerste persoon (PA) en de derde persoon (PC); een combinatie van een tweede persoon met nog een tweede persoon is niet toegestaan, vandaar de *not equal* conditie. Volgens (2d) gaat de eerste persoon (PA) vooraf aan de derde persoon (PC). In de hier gegeven regels (2a-d) is de volgorde vastgelegd van combinaties van niet-reflexieve persoonlijke voornaamwoorden met inbegrip van *se*. Het reflexieve *se* komt hierna aan de orde.

2. Reflexieve zinsstructuren.

Reflexieve zinsconstructies zijn op het SS niveau te herkennen aan de overeenkomst in *number* en *person* tussen het subject van de zin en een clitisch persoonlijk voornaamwoord in DIRECT of INDIRECT OBJECT functie. Dit gaat op voor de eerste en tweede persoon, want de derde persoon beschikt over een speciale reflexieve vorm van het persoonlijk voornaamwoord, namelijk *se*. Dit morfeem wordt direct herkend als een reflexief voornaamwoord en is in het lexicon opgenomen als:

(3) PRO BASE (REF, ALL, BOTH, PC, DEF, OBJ) : "se"

Een vergelijking met het niet-reflexieve persoonlijk voornaamwoord *se* leert dat het verschil tussen beide berust op een verschillende *type* waarde: respectievelijk PER (PERSONAL) en REF (REFLEXIVE) en een verschillende *case* waarde, te weten DAT (DATIVE) en OBJ (OBJECTIVE). Deze laatste houdt in dat het reflexieve *se* als INDIRECT OBJECT (IO) en als DIRECT OBJECT (DO) gebruikt wordt, zoals ook het geval is met vormen als *me*, *te*, enz. In de herschrijfgeregels voor IO en DO staat dat een NOUN categorie van het *type* PRO (PRONOUN) deze functies vervult en dat deze PRO op zijn beurt van het *type* PER (PERSONAL) of REF (REFLEXIVE) kan zijn. In het geval van *se* wordt alleen de REF waarde via MOD PHRASE en VERB PHRASE SIMPLE aan de SS doorgegeven. Het morfeem *se* met de *type* waarde PER kan immers noch in een REFLEXIVE noch in een IMPERSONAL constructie voorkomen. Het is vervolgens mogelijk om op zinsniveau vast te stellen of er sprake is van een werkelijke REF constructie of dat het gaat om een onpersoonlijke constructie. De SS krijgt dan ook een *type* waarde in overeenstemming hiermee: REF of IMPERSONAL of is EMPTY voor dit affix.

Ook de *person* en *number* waarden van de clitische persoonlijke voornaamwoorden van de eerste en tweede persoon worden doorgegeven aan de VERB PHRASE SIMPLE, waarin MOD PHRASES en hoofdwerkwoord (inclusief de hulpwerkwoorden) samenkomen. Hier vergelijkt het predikaat *coord type pro* de *number* en *person* waarden van de clitische voornaamwoorden met die van het finiete werkwoord. Als deze identiek blijken te zijn, dan levert het predikaat een REF waarde op, die wordt doorgegeven aan de non-terminaal VERB PHRASE SIMPLE (VPS).

Tot de reflexieve constructies die met behulp van de hierboven genoemde regels geanalyseerd worden, behoren zinnen met een inherent reflexief werkwoord, verder de zogenaamde "echt" reflexieve zinnen, zinnen met een intensief of enfatisch gebruik van het reflexivum, en tenslotte zinnen met werkwoorden waarvan gezegd wordt dat zij intransitief worden door de aanwezigheid van het reflexivum. De formele grammatica kent aan het wederkerend voornaamwoord in de eerste groep een DO functie toe op SS niveau. Het predikaat *coord type* dat werkwoordstype combineert met MOD type ver-

eist de aanwezigheid van een met REF gemarkeerde MOD optie bij een werkwoord van het REF type. De overige groepen hebben een clitisch voornaamwoord in een IO of DO functie, afhankelijk van het syntactische type van het werkwoord.

Met de geformuleerde regels worden ook zinnen verklaard die een werkwoord bevatten dat behoort tot een relatief grote groep, waarvan *acordarse* en *referirse* deel uitmaken. Deze werkwoorden kenmerken zich door het feit dat zij zowel reflexief als niet-reflexief gebruikt worden. In het laatste geval hebben zij een transitief karakter. De reflexieve vorm van het werkwoord, die niet als "echt" reflexief beschouwd wordt, staat geen DO toe, maar wel een PREPOSITIONAL OBJECT (PO).⁷¹ Voorbeelden hiervan zijn: *El chico refirió lo ocurrido / El chico se refiere a otra cosa, Acordamos la devolución de los bienes / No me acuerdo de nada*. Onze grammatica analyseert ook de reflexieve versie van deze werkwoorden als transitief (TR): het reflexief voornaamwoord heeft de DO functie en daarnaast wordt een PO (PREPOSITIONAL OBJECT) toegestaan.

In het Spaans treft men zinnen aan met twee clitische voornaamwoorden, waarvan het eerste *se* is, die nog niet verantwoord zijn in de tot nu toe geformuleerde regels. Het zijn o.a. zinnen van dit type: *Se me vino a la memoria una idea inaudita, El abuelo se nos fue*. Er kan hier geen sprake zijn van een combinatie IO - DO of IO - AT, aangezien de werkwoorden niet van het transitieve of het koppelwerkwoordtype zijn, maar van het intransitieve type. Maar ook transitieve werkwoorden met een expliciet DO - niet in de vorm van een clitisch voornaamwoord - kennen een dergelijke constructie: *El borracho se me bebió la botella*. Steeds is er sprake van het reflexief *se* gevolgd door een persoonlijk voornaamwoord van de eerste, tweede of derde persoon. Deze combinaties zijn in onze grammatica alleen te verklaren als een dubbel IO. Een andere functie kunnen de beide voornaamwoorden niet hebben, gezien de van toepassing zijnde werkwoordklassen. Dit betekent een nieuw alternatief voor de MOD PHRASES:

```
(4) c MOD PHRASE(IO, n, p, type):
      n IO OPTION(type1, g1, n1, p1),
      n coord type pro(type1, n1),
      f IO(type2, g2, n2, p2),
      n coord type pro(type2, n2),
      n coord type person(type1, n1, p1, type2, n2,
                           p2, n, p, type).
```

---

⁷¹ Alarcos (1978e: 160) wijdt speciale aandacht aan deze groep werkwoorden en constateert dat het gebruik van een DO belet wordt door de aanwezigheid van het reflexivum. Hij kent echter aan dit laatste geen DO functie toe. De reden hiervan is waarschijnlijk - afgezien van het feit dat het om een niet "echt" reflexief werkwoord gaat - dat naar zijn mening PO (*suplemento*, in zijn terminologie) en DO (*implemento*, in zijn terminologie) niet samen kunnen gaan in één zinsstructuur (Alarcos 1978b: 118).

Wij reproduceren hier de volledige regel om te laten zien hoe de in dit hoofdstuk nieuw behandelde predikaten in de MOD PHRASE regels verwerkt worden. Ter herinnering en vergelijking herhalen wij hier de regel voor MOD PHRASE, gegeven in hoofdstuk 3.7.4., die een IO en een DO bevat:

```
(5) c MOD PHRASE (TR) :  
    f IO,  
    f DO.
```

De non-termiaal MOD PHRASE uit (4) bezit affixen die informatie bevatten over het *type* van de erin aanwezige constituent(en), over *number* en *person* van de clitische voornaamwoorden, die op het niveau van de VPS vergeleken worden met die van het finiete werkwoord, en tenslotte over de *type* aanduiding van het persoonlijk voornaamwoord uit de MOD PHRASE. Het predikaat *coord type pro* geeft aan dat alleen PER (PERSONAL) en REF (REFLEXIVE) voornaamwoorden in IO functie voor kunnen komen. Het volgt zowel op de IO *optie* als op de IO *functie* uit regel (4) en heeft de volgende regels:

```
(6a) n coord type pro (PER, SING) : ;  
(6b) n coord type pro (PER, PLU) : ;  
(6c) n coord type pro (REF, BOTH) : ;  
(6d) n coord type pro (EMPTY, EMPTY) : .
```

Het affix *n* (*number*) is bij dit predikaat betrokken om te voorkomen dat de vorm *se* afkomstig van het niet-reflexief voornaamwoord - het type PER - toegestaan wordt; dit heeft namelijk de *number* waarde BOTH.

Het predikaat *coord type person* is al eerder ter sprake gekomen in regels (2a-d). Het is nu echter uitgebreid met een *number*, *person* en *type* waarde die worden opgeleverd voor de volledige MOD PHRASE. De kennis van deze waarden is vereist om op het niveau van de VPS reflexiviteit te kunnen herkennen. Wij herhalen hier de eerdere gegeven predikaatregels met die uitbreiding en de toevoeging van twee nieuwe regels:

```
(2aa) n coord type person (PER, BOTH, PC, PER, n, PC, BOTH,  
                           PC, PER) : ;  
(2bb) n coord type person (EMPTY, EMPTY, EMPTY, PER, n, p,  
                           n, p, PER) : ;  
(2cc) n coord type person (PER, n, PB, PER, n1, p,  
                           n, PB, PER) : n not equal (p, PB) ;  
(2dd) n coord type person (PER, n, PA, PER, n1, PC,  
                           n, PA, PER) : ;  
(2e)  n coord type person (REF, BOTH, PC, PER, n, p,  
                           BOTH, PC, REF) : ;  
(2f)  n coord type person (EMPTY, EMPTY, EMPTY, REF, BOTH,  
                           PC, BOTH, PC, REF) : .
```

Nieuw zijn de alternatieven (2e,f), waarin het REF voornaamwoord *se* is verwerkt op de eerste, dan wel de tweede positie in de MOD PHRASE. Het predikaat *coord type person* wordt niet alleen in dit alternatief, genoemd onder (4), van de MOD PHRASE gebruikt, maar ook in de andere. De drie affixen die toegevoegd zijn aan de predikaatregel geven steeds de *number*, *person* en *type* waarden van de eerste optie uit de MOD PHRASE door aan de non-terminaal MOD PHRASE, tenzij er niet meer dan één functie aanwezig in de MOD PHRASE. In dat geval worden de waarden daarvan doorgegeven.

3. *Se* in onpersoonlijke - actieve zinnen.

De zinnen waarin *se* gebruikt wordt in een onpersoonlijke en passieve constructie zijn formeel niet te onderscheiden van een reflexieve constructie. Het onderscheid tussen die twee is gebaseerd op semantische *features* van werkwoord en de bijbehorende constituenten, inclusief het onderwerp. Een dergelijke constructie levert in onze grammatica dan ook een zin op van het REF (REFLEXIVE) type. Dit ligt anders voor het gebruik van *se* in een onpersoonlijke en actieve zinsconstructie. Op grond van zijn structuur kan een dergelijke zinsconstructie wel geïdentificeerd worden. Er zijn drie varianten afhankelijk van het syntactische werkwoordstype:

se + TR of TRA werkwoord + DIRECT OBJECT

se + INTR of INTRA werkwoord

se + COP werkwoord + ATTRIBUTE

In alle gevallen ontbreekt er een lexicaal SUBJECT en heeft het werkwoord de flectie van een derde persoon enkelvoud. Een voorbeeld van elk van de drie types: *Se ve a Juan*, *Se come*, *Se está bien aquí*. Gezien het feit dat *se* gecombineerd wordt met alle typen hoofdwerkwoorden kan er geen andere dan de IO functie aan dit voornaamwoord toegekend worden. Op het niveau van de SS wordt een dergelijke onpersoonlijke structuur herkend, en wel door middel van het predikaat *coord type SENTENCE*. In dit predikaat gaan de *person* waarde van het lexicale SUBJECT, de *number* en *person* waarde van het HEAD, het finiete werkwoord, en de *type* waarde van de MOD PHRASE en het clitische voornaamwoord. Deze wordt via de MOD OPTION aan de VPS en via deze aan het HEAD van de SS doorgegeven. Het predikaat levert een *type* waarde op voor de SS en het heeft deze vorm:

(7) *n coord type SENTENCE(p1, n, p2, type1, type2, type3)*

Met *type1* correspondeert de waarde van de MOD OPTION, met *type2* die van het voornaamwoord en met *type3* de nieuw opgeleverde waarde van de SS. De predikaatregels zijn als volgt:

(7a) *n coord type SENTENCE(EMPTY, n, p, type, REF, REF) ;*

(7b) *n coord type SENTENCE(p, n, p, type, REF, REF) ;*

```
(7c) n coord type SENTENCE (EMPTY, SING, PC, type, REF,
                                IMPERS):
                                n not equal (type, TR);
(7d) n coord type SENTENCE (pl, n, p, type, EMPTY, EMPTY): .
```

Deze regels zijn te onderscheiden naar de *type* waarde voor de zin die wordt opgeleverd. Zo leveren (7a,b) een REF waarde op. Het affix *p*, afkomstig van het lexicaal SUBJECT dat de eerste positie in de predikaatregel inneemt, dient om de aanwezigheid van de SU functie vast te stellen. Dus een EMPTY indicatie betekent dat het lexicale SU niet gerealiseerd is in de zin. Dit is b.v. het geval in (7a). Deze regel kenmerkt zich door de afwezigheid van een SU en de aanwezigheid van een REF voornaamwoord. De REF waarde wordt doorgegeven aan de SS. Het ontbreken van een lexicaal subject houdt niet automatisch in dat er sprake is van een onpersoonlijke constructie. Het grammaticale subject zit immers altijd opgesloten in de werkwoordsuitgang. Alternatief (7b) geldt voor een zin met gerealiseerd lexicaal subject en vereist daarom identiekheid van de *p* waarden van SUBJECT en HEAD. Verder bezit de zin een REF voornaamwoord en dit levert derhalve eveneens een REF type zin op. Alternatief (7c) bevat de regel waardoor een IMPERSONAL waarde voor de zin wordt opgeleverd. Er moet daarom voldaan worden aan de voorwaarden dat *p* van het SUBJECT EMPTY is, de werkwoordsvorm derde persoon enkelvoud (PC en SING) en dat het reflexief *se* in de zinsstructuur voorkomt (voornaamwoord type REF). Verder geldt de conditie dat de *type* waarde van de MODIFIER niet TR is of DO, omdat *se* in een onpersoonlijke structuur een IO functie vervult en geen DO.

Een probleem is wel dat een *se* onpersoonlijke - actieve constructie ook voorkomt bij werkwoorden waarvan de syntactische klasse geen IO in welke vorm dan ook toestaat. Denk aan: *Se come*, *Se espera*. Dit zijn werkwoorden behorende tot een grote groep die transitief en intransitief gebruikt worden (*comer una cosa* - *comer*; *esperar una cosa* - *esperar*) en waarvan het intransitieve gebruik zich kenmerkt door het feit dat er geen IO is toegestaan, in tegenstelling tot de transitieve versie. Zij krijgen in onze grammatica het TR en INTRA type. Wij hebben dit probleem opgelost door de betreffende werkwoorden op de IO positie als optie een *se* constituent mee te geven die het type IMPERSONAL krijgt. In het eerder genoemde predikaat *coord type* wordt op SS niveau deze IO constituent bij de betreffende groep werkwoorden toegestaan. Dit veronderstelt dat er een nieuw alternatief komt voor de MOD PHRASE.

Tot besluit volgen er enkele voorbeeldzinnen met daarbij de analyses die de grammatica krachtens de in dit hoofdstuk behandelde regels oplevert.

1. *Se compra un coche*

Deze zin krijgt drie analyses. We vermelden steeds de interpretatie van het voornaamwoord *se*, van het werkwoordstype van *compra*, en van de functie van de NP *un coche*.

Op de vierde en laatste plaats staat het opgeleverde zinstype. Het werkwoord heeft steeds de *type* waarde TR (TRANSITIVE).

a. IO + TR + DO	REFLEXIVE
b. IO + TR + DO	IMPERSONAL
c. DO + TR + SU	REFLEXIVE

In structuur a. is er sprake van een grammaticaal subject dat lexicaal niet gerealiseerd is. Het reflexief heeft de IO functie en de NP de DO functie. In letterlijke vertaling: "Hij koopt zich een auto".

In structuur b. wordt het reflexief geïnterpreteerd als IO, dat dient als aanduiding van een onpersoonlijke constructie, waarbij de NP de DO functie krijgt. "Men koopt een auto."

In c. krijgt de NP de SUBJECT functie toebedeeld en bijgevolg het reflexief de DO functie. De vertaling luidt: "Een auto koopt zich".

Het is duidelijk dat de laatste zin semantisch niet aanvaardbaar is, omdat de betekenis van onderwerp en werkwoord niet met elkaar stroken. De zinsconstructie op zich is wel grammaticaal in het Spaans. Deze krijgt dan echter niet de interpretatie van een reflexieve zin, maar van een passieve en onpersoonlijke, met als vertaling: "Men koopt een auto" of "Er wordt een auto gekocht". Een dergelijke interpretatie stoelt louter op de combinatie van de semantische *features* van subject en werkwoord. In het voorafgaande hebben wij bij de bespreking van dit soort zinnen reeds aangeduid dat de grammatica deze zinnen als reflexieve zinnen moet beschouwen, zolang er geen semantische informatie in de regels van de NP en het VERB verwerkt is.

2. *Se abre la puerta*

Volgens dezelfde opzet geven wij de twee analyses van deze zin met het werkwoord *abre* en de NP *la puerta*.

a. DO + TR + SU	REFLEXIVE
b. IO + TR + DO	IMPERSONAL

Analyse a. geeft aan dat de NP als SUBJECT gebruikt is en dat het reflexief de DO functie vervult: "De deur opent zich". Ook hier geldt weer dat de semantische klasse van het subject maakt dat we deze zin als onpersoonlijk en passief moeten interpreteren: "Men opent de deur" of "De deur wordt geopend".

De tweede analyse herkent een onpersoonlijke en actieve constructie met een DO, namelijk de NP, en het reflexief als IO. In vertaling is dit eveneens: "Men opent de deur".

3. *Se lo regala*

Ook hier geven wij weer de diverse analyses, drie in getal, met daarbij de vermelding van de functies van de drie zinselementen: *se*, *lo* en *regala*.

a.	IO + DO + TR	EMPTY
b.	IO + DO + TR	REFLEXIVE
c.	IO + DO + TR	IMPERSONAL

Het blijkt dat in geen van de analyses, overeenkomstig de feiten, een lexicaal subject herkend wordt. Bij analyse a. wordt *se* opgevat als niet-reflexief persoonlijk voornaamwoord met IO functie, gevolgd door een ander persoonlijk voornaamwoord met DO functie. Het opgeleverde zinstype is daarom EMPTY, want het is niet REFLEXIVE noch IMPERSONAL. De vertaling luidt: "Hij schenkt het hem/haar/u/hun".

De b. interpretatie herkent een reflexief voornaamwoord in IO functie en levert een REFLEXIVE zin op. "Hij schenkt het zich."

In c. staat ook een reflexief met IO functie, maar dit geeft nu aan de zin het karakter van een onpersoonlijke en actieve zin: "Men schenkt het". De drie beschreven analyses zijn juist en morfosyntactisch verantwoord.

3.9.5. Passives

Traditioneel worden in Spaanse grammatica's twee passiefconstructies onderscheiden. De ene wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van het reflexief *se* gevolgd door het finiete werkwoord in de derde persoon, en de andere gevormd met behulp van het werkwoord *ser* of *estar* gevolgd door een PAST PARTICIPLE in concordantie met het SUBJECT van de zin. De eerste constructie is beschreven in hoofdstuk 3.9.4., dat gaat over reflexieve zinnen. Daarin werd vastgesteld dat bij afwezigheid van semantische informatie automatische herkenning van deze structuur niet mogelijk is. Deze structuur, die in de traditionele benaming passief-reflexief (*pasiva refleja*) genoemd wordt,⁷² bevat een lexicaal subject met het *feature*: "niet-levend" bij een werkwoord dat als agens juist een NP vereist met het *feature*: "levend". Het resultaat van deze tegenstelling is dat dit lexicale subject de waarde heeft van een patiëns. Als voorbeeld geven wij hier eerst een "echt" reflexieve zin met een lexicaal subject van de semantische klasse "levend" en vervolgens een passief-reflexieve zin met een lexicaal subject met de markerings "niet-levend": *Se lavan los niños*, *Se lavan los coches*. Het feit dat in een passief-reflexieve zin het onderwerp in de regel volgt op het finiete werkwoord, kan niet als onderschei-

---

⁷² Deze benaming treft men o.a. aan bij Gili Gaya (1972:126), Real Academia Española (1973: 379) en Molina Redondo (1974:19).

dend kenmerk voor dat soort zinnen gebruikt worden. In actieve zinsconstructies is de postverbale positie van het onderwerp eveneens zeer gangbaar. De passief-reflexieve constructie en de onpersoonlijke constructie met *se* liggen dicht bij elkaar en overlappen elkaar zelfs gedeeltelijk. De zin *Se lavan los coches* krijgt daarom twee vertalingen: "De auto's worden gewassen" en "Men wast de auto's". Elke passief-reflexieve zin heeft ook de betekeniswaarde van een onpersoonlijke zin, d.w.z. een zin waarvan het logische onderwerp, de handelende persoon, niet bekend is of niet van belang is. Daarnaast bestaan er ook actief-reflexieve zinnen met *se* die de betekeniswaarde van een onpersoonlijke zin hebben. In dat geval is het werkwoord transitief en vergezeld van een DIRECT OBJECT, intransitief of copulatief. De structuur van de zin is die van een actieve zin, blijkens het aanwezige DIRECT OBJECT, respectievelijk de onmogelijkheid van het gebruik daarvan bij intransitieve en koppelwerkwoorden.⁷³ Een lexicaal subject ontbreekt. De passief-reflexieve zinnen bevatten ook een transitief werkwoord, maar het eigenlijke, semantische object daarvan heeft de functie van lexicaal subject. Naar onze mening heeft het reflexief *se* daarin de functie van DIRECT OBJECT. Dus de grammaticale vorm van deze zinnen is die van een actieve zin, maar de betekenis ervan is passief. Als er gesproken wordt over een passief-reflexieve (*pasiva refleja*) constructie, dan wil dat zeggen dat de grammaticale vorm van de zin reflexief is, en daarom actief, maar de betekenis ervan passief.

Deze passief-reflexieve constructie staat in tegenstelling tot de passiefconstructie met *ser*. Dit speciale morfologisch element geeft aan het hoofdwkwoord en via dit aan de zin een passieve vorm en betekenis. Het werkwoord *ser* is hier een grammaticaal morfeem, een hulpwerkwoord, dat wordt gevolgd door het hoofdwkwoord van de zin in de PAST PARTICIPLE vorm en in concordantie met *gender* en *number* van het SUBJECT. In het algemeen wordt deze constructie gebruikt als de handelende persoon impliciet of expliciet bekend is. Er bestaat ook een andere morfosyntactische interpretatie van dit gebruik van *ser*: namelijk, als koppelwerkwoord gevolgd door een ATTRIBUTE dat de morfologische vorm heeft van een PAST PARTICIPLE met ADJECTIVE waarde. Er zou dan sprake zijn van een attributieve zin en geen passieve zin. Deze interpretatie wordt verdedigd door Alarcos Llorach (1978c: 124-132).⁷⁴ Hij

---

⁷³ Dit houdt overigens niet in dat een vertaling door een passiefconstructie in het Nederlands niet mogelijk is. *Se come*, *Se ha visto a Paco* worden vertaald met "Men eet" en "Men heeft Paco gezien", maar ook kan men zeggen "Er wordt gegeten", "Paco is gezien". Hieruit blijkt hoe dicht passieve en onpersoonlijke zinnen met onbekend agens bij elkaar liggen en hoe zeer semantische en morfosyntactische aspecten van elkaar onderscheiden dienen te worden.

⁷⁴ Ook Gili Gaya (1972: 123) wijst op de overeenkomst tussen een attributieve zin en een passieve zin met *ser*. In beide herkent hij een koppelwerkwoord en een attribuut. Elders in dezelfde grammatica (126) laat hij echter voor *ser* in dezelfde structuur de term 'hulpwerkwoord' (*verbo auxiliar*) vallen.

lijkt ons onjuist, omdat in een dergelijke zin de complementatie bij het werkwoord niet bepaald wordt door het veronderstelde koppelwerkwoord, maar door het voltooid deelwoord. Men vergelijkte:

(1) *Esto me es imposible*

(2) *La casa le fue devuelta intacta por los militares.*

Het koppelwerkwoord in (1) kent naast het ATTRIBUTE als enig mogelijke andere constituent een INDIRECT OBJECT: *me*. De dikgedrukte constituenten uit (2) horen alle bij het PAST PARTICIPLE *devuelta*, en niet bij de vorm *fue*. Eventueel zou *le* uit (2) opgevat kunnen worden als een INDIRECT OBJECT bij een koppelwerkwoord en de overige genoemde constituenten als behorend bij het PAST PARTICIPLE met waarde van een ADJECTIVE en gebruikt in een ATTRIBUTE functie. Dit verklaart echter niet veranderingen in de volgorde van de constituenten zoals b.v.:

(2a) *Por los militares le fue devuelta intacta la casa*

(2b) *Le fue devuelta intacta la casa por los militares*

In (2a) wisselen subject en handelende persoon van plaats en in (2b) nestelt het subject zich tussen de complementen van *devuelta*. Als *devuelta* de waarde van een ADJECTIVE had, dan zouden de bijbehorende constituenten een vaste plaats hebben, namelijk achter het PAST PARTICIPLE. Het feit dat volgens (2a,b) de constituenten zich met een zekere vrijheid kunnen bewegen op het SS niveau, wijst erop dat zij betrekking hebben op het HEAD van deze categorie en niet op een ondergeschikte categorie. Het tegengestelde is het geval in *Era hombre estimado por todos* waarbij de omzetting in **Por todos era hombre estimado* geen acceptabele zin oplevert. Wij zijn ons er wel van bewust dat de mogelijkheid van een INDIRECT OBJECT functie bij het koppelwerkwoord niet bepaald wordt door dat koppelwerkwoord alleen, maar door de combinatie van koppelwerkwoord en attribuut. Dit neemt echter niet weg dat deze functie een constituent van de werkwoordsgroep is en niet van de ADJECTIVE PHRASE. Het betekent dat het INDIRECT OBJECT een optionele functie bij het koppelwerkwoord is. Dit laatste geldt niet voor het SUBJECT ATTRIBUTE en voor de functie die de handelende persoon bevat (in (2) zijn dat *intacta*, *por los militares*).

Overigens bestaat zeker wel de mogelijkheid dat een PAST PARTICIPLE een ADJECTIVE waarde krijgt en een ATTRIBUTE functie, zoals blijkt uit de volgende zinnen:

(3) *El asunto me es muy conocido*

(4) *Este hombre es muy leído.*

De aanwezigheid van de PREMODIFIER *mu*y, voorafgaand aan de beide participia *conocido* en *leído*, is een teken van het bijvoeglijk karakter van de PAST PARTICIPLES. Bij een werkwoordelijk gebruik van een voltooid deelwoord behoort als *intensifier* een achtergeplaatst bijwoord, dat dan de ADVERBIAL functie vervult:

(5) *Este hombre fue alabado mucho.*

Dit alles heeft voor onze grammatica tot gevolg dat de sequentie *ser* + PAST PARTICIPLE ook geïnterpreteerd wordt als een koppelwerkwoord en een attribuut, op voorwaarde dat constituenten die alleen tot een werkwoord kunnen behoren in de zin ontbreken. Zijn die laatste wel aanwezig, dan is slechts de analyse van *ser* als hulpwerkwoord mogelijk. Dit neemt niet weg dat de analyse als hulpwerkwoord wel toegestaan moet worden, ook al ontbreken constituenten die het werkwoord complementeren. Aldus krijgt de zin *La edición fue reducida* een dubbele analyse.⁷⁵ als koppelwerkwoord en als hulpwerkwoord van de lijdende vorm. Dit is in overeenstemming met de feiten. De zin is ambigu en voor twee interpretaties vatbaar. Afhankelijk van de context zal de attributieve, dan wel de passieve waarde geactualiseerd worden.⁷⁶

Voor het werkwoord *estar* geldt dat dit eveneens gebruikt wordt als koppelwerkwoord en als hulpwerkwoord van de lijdende vorm. De volgende zinnen getuigen daarvan.

(6) *El abrigo me está grande*

(7) *El abrigo me está robado*

(8) *El abrigo me está robado por Fulano.*

In (6) staat een voorbeeld van *estar* gebruikt als koppelwerkwoord en gevolgd door een ADJECTIVE met ATTRIBUTE functie. In (7) is dezelfde interpretatie mogelijk met als enig verschil dat hier sprake is van een PAST PARTICIPLE met ADJECTIVE waarde. Daarnaast geeft dit PAST PARTICIPLE aanleiding tot de analyse van *está* als hulpwerkwoord van de passieve vorm. Dit houdt in dat bij afwezigheid van werkwoordsconstituenten altijd een dubbele analyse gegeven wordt. Als de combinatie *estar* en PAST PARTICIPLE vergezeld gaat van een werkwoordsconstituent, dan is er slechts één analyse toegestaan, namelijk die van hulpwerkwoord van de lijdende vorm. Dit is

---

⁷⁵ Dit voorbeeld is ontleend aan Gili Gaya (1972: 123). Het is ook te vinden in Alarcos Llorach (1978c: 130). Beiden gebruiken deze zin om aan te geven dat er structureel geen verschil is tussen het gebruik van *ser* als koppelwerkwoord en in een passieve zin, hetgeen wij bestrijden.

⁷⁶ Beide waarden geven aanleiding tot verschillende vertalingen in het Nederlands. Met de attributieve zin correspondeert "De oplage was beperkt (= klein)" en met de passieve zin "De oplage werd beperkt".

het geval in (8). Bij gebruik van *ser* en *estar* in passieve constructies geldt dat alleen werkwoorden van het transitieve type in aanmerking komen voor passivering. Dit vormt een restrictiemogelijkheid bij de herkenning van de passiefconstructies door de grammatica. Het gebruik van PAST PARTICIPLES van andere werkwoordstypen is wel toegestaan, maar niet in de passiefconstructie. Dit moge blijken uit de volgende voorbeelden: *la realidad soñada* (een intransitief werkwoord), *una persona leída* (een intransitief werkwoord).⁷⁷

EAG REGELS

De verwerking van het hulpwerkwoord *ser/estar* voor de vorming van passiefconstructies vereist enige aanpassing van de grammatica. In de eerste plaats voegen wij het type AUXPAS toe aan de eerder geïntroduceerde klassen van hulpwerkwoorden, te weten AUXINF, AUXGER en AUXPP. Deze hebben hun benaming gekregen op grond van de NON-FINITE FORM van het werkwoord dat volgt. Een AUXPAS werkwoord vereist net zoals AUXPP een werkwoord dat volgt in de PAST PARTICIPLE vorm. Toch verschillen beide van elkaar, omdat in een constructie met de eerste concordantie vereist is tussen onderwerp van de zin en het voltooid deelwoord, en met de tweede niet. Daarom is het noodzakelijk de *gender* en *number* waarden van de VERB categorie die de functie van HEAD van de VERB PHRASE SIMPLE vervult door te geven aan de VPS non-terminaal. Zo kunnen op SS niveau deze waarden vergeleken worden met die van de SUBJECT (SU) optie. Om te bereiken dat alleen de *gender* en *number* waarden van een VPS die een AUXPAS hulpwerkwoord bevat, worden doorgeleid is het predikaat *coord type gender-number* aan de VPS toegevoegd. Wij achten het niet nodig hier de volledige regels van dit predikaat weer te geven, maar volstaan met de vermelding dat in een VPS structuur met een AUXPAS werkwoord de *gender* en *number* waarden van het HEAD, het hoofdwkwoord, doorgegeven worden en bij een ander werkwoordstype niet.

Daarnaast geldt een ander predikaat, *coord type AUX HEAD* geheten. Dit ziet erop toe dat een AUXPAS hulpwerkwoord alleen kan samengaan met een transitief werkwoord met of zonder OBJECT ATTRIBUTE, dus *types* TR of TRA, om een passiefconstructie te vormen. Het predikaat vergelijkt de *types* van hulpwerkwoord en hoofdwk-

---

⁷⁷ Wij maken onderscheid tussen transitief (TR) en intransitief (INTRA) gebruik van het werkwoord *leer*. Het voltooid deelwoord met actieve betekeniswaarde (*una persona leída*) is afkomstig van de intransitieve versie, terwijl dat met passieve betekeniswaarde, *una novela leída*, verband houdt met de transitieve versie van hetzelfde werkwoord. Andere voorbeelden van eenzelfde afwisseling zijn: *hombre sufrido* / *dolor sufrido*, *persona bebida* / *leche bebida*.

woord: bij de combinatie AUXPAS met TR wordt het *type* PAS geproduceerd en bij de combinatie AUXPAS met TRA het *type* PASA. In alle overige gevallen wordt de *type* waarde van het hoofdwerkwoord zonder wijziging doorgeleid. De nieuwe *types* PAS en PASA worden op zinsniveau benut om de juiste combinatie tot stand te brengen tussen werkwoord en de eventueel aanwezige werkwoordsconstituenten in de vorm van clitische voornaamwoorden of woordgroepen.

Van de werkwoordsconstituenten maakt de woordgroep deel uit die de handelende persoon uitdrukt. Een dergelijke functie is nog niet opgenomen in onze COMPLEMENT PHRASE SIMPLE. Wij geven die de naam AGENT (AG), waarbij wij onmiddellijk aantekenen dat deze term niet bedoeld is om een semantische functie aan te duiden, maar een syntactische. In de Spaanse grammatica krijgt deze functie wel de benaming *complemento agente* ("agens bepaling") en is duidelijk onderscheiden van de bijwoordelijke bepalingen (*complementos circunstanciales*). Dit AG (AGENT) maakt deel uit van de COMPLEMENT PHRASE SIMPLE (CPS) naast andere functies, zoals INDIRECT OBJECT, DIRECT OBJECT, SUBJECT COMPLEMENT, enz. In de CPS laten wij een AG voorafgaan aan een INDIRECT OBJECT wegens de acceptabiliteit van een zin als: *La carta fue entregada por Juan a María*. Het AG kent de volgende regels:

(8a) n AG OPTION (EMPTY) : ;

(8b) n AG OPTION (PAS) :

    n ADVERBIAL OPTION (type) ,

    f AG .

(9) f AG: c PPS (g, n, pr) ,

    n coord pr 41 (pr) .

In (8b) wordt de AG optie gedefinieerd als een AG functie, voorafgegaan door een ADVERBIAL OPTION. Deze ADVERBIAL optie treft men aan in alle definities van de COMPLEMENT PHRASE SIMPLE (CPS) deelfuncties die wij geformuleerd hebben. De optie verklaart de adverbiale bepalingen die in de structuur van de zin een positie innemen die begrensd wordt door de genoemde deelfuncties, zonder dat dit noodzakelijkerwijs inhoudt dat zij alleen op deze functies betrekking hebben. Het predikaat *coord pr 41* bepaalt dat de voorzetsels *por* en *de* een AGENT kunnen inleiden. Overigens mag in dit verband niet onvermeld blijven dat in een passieve zin met *ser* of *estar* een PPS (PREPOSITIONAL PHRASE SIMPLE) die ingeleid wordt door een van de genoemde voorzetsels niet noodzakelijkerwijs een AGENT hoeft te zijn. De AGENT functie is optioneel en een passieve zin kan een PPS met ADVERBIAL functie bevatten die door dezelfde voorzetsels wordt ingeleid. Onze grammatica zal, als er een PPS met *por* of *de* aanwezig is in een passieve zin, deze als ambigu interpreteren en naast de AGENT functie ook een ADVERBIAL functie eraan toekennen: men vergelijk *La puerta fue abierta por Juan* met *La puerta fue abierta por la mañana*. De grammatica beschikt nu eenmaal niet over de noodzakelijke semantische informatie om de functie

van iedere PPS eenduidig te analyseren.

Zoals men kan aflezen uit regel (8b), geven wij aan de gerealiseerde AG functie het *type* PAS mee. In het predikaat *coord type*, dat op niveau van de CPS de verschillende complement *types* met elkaar vergelijkt, wordt de combinatie van AG met IO toegepast. Deze levert de waarde PAS op. Uit de combinatie OBJECT ATTRIBUTE (OA) en AG wordt een nieuw type opgeleverd: PASA. (Wij herinneren eraan dat het OA de functie is die vereist wordt door een werkwoord met de *type* waarde TRA.) De waarden PAS en PASA hebben wij eveneens gegeven aan de combinaties bestaande uit het hulpwerkwoord *ser* en een voltooid deelwoord van respectievelijk TR en een TRA type werkwoord. Vervolgens wordt op SS niveau in het predikaat met dezelfde naam, *coord type*, dat daar wordt toegepast, beregeld dat een werkwoord van het type PAS samen mag gaan met een COMPLEMENT PHRASE van het type AG of PAS, en een IO. Een PREPOSITIONAL OBJECT is eveneens mogelijk: *La composición musical era dedicada a la memoria del guerrillero, La argumentación fue basada en varios criterios.* Een PASA type werkwoord gaat samen met een PASA COMPLEMENT PHRASE of met een OBJECT ATTRIBUTE. Het gebruik van deze laatste functie in passieve zinnen vereist enige verduidelijking. In de zin *El niño fue llamado cobarde por sus amigos* heeft *cobarde* de functie van een SUBJECT ATTRIBUTE (SA). Het verwijst naar het onderwerp van de zin en stemt daarmee overeen in *gender* en *number*. Dezelfde verwijzing geldt voor *un golfo* in *El niño fue llamado un golfo por sus amigos*. De actieve versie van beide zinnen is: *Sus amigos llaman al niño cobarde/un golfo*. Hier hebben de laatste constituenten de functie van een OBJECT ATTRIBUTE (OA). Bij de behandeling van de SA en OA functies in hoofdstuk 3.8. hebben wij geconstateerd en vastgelegd dat deze functies maar gedeeltelijk door dezelfde categorieën worden verwezenlijkt. Met name ontbreekt de mogelijkheid dat in een actieve zin het SA gerealiseerd wordt door een NPS. Nu blijkt dit in een passieve zin wel mogelijk te zijn bij de beperkte groep werkwoorden die een OA toestaan in een actieve constructie. Wij geven er de voorkeur aan de functie van de constituent te blijven aanduiden als OA, ook in de passieve zin, om te voorkomen dat anders de SA functie te ruim gedefinieerd moet worden.

Het blijkt dat in passieve zinnen die met een hulpwerkwoord gevormd zijn een bijwoordelijke bepaling kan voorkomen tussen hulpwerkwoord en hoofdwkwoord. Een voorbeeld hiervan is: *España fue gradualmente invadida por el politicismo...* (Gutiérrez Araus 1978: 231). Dit heeft tot gevolg dat in de VERB PHRASE SIMPLE regel tussen de functie AUX, hulpwerkwoord, en HEAD, hoofdwkwoord, een ADVERBIAL optie is opgenomen. Tussenvoeging van een adverbiale bepaling tussen hulpwerkwoord en voltooid deelwoord blijft overigens niet beperkt tot de passieve zinnen. Ook in actieve zinnen blijkt dit mogelijk te zijn, gezien de studie van E. Lorenzo

(1966: 153-160).⁷⁸ Deze vermeldt o.a. de volgende voorbeelden: *Habla ya dado a conocer, Se ha más que duplicado la cifra.*

3.10. Subordination

In dit hoofdstuk wordt het syntactische verschijnsel van SUBORDINATION van zinnen beschreven. Daarmee wordt bedoeld dat een grammaticale zin ingebed ligt als element in de structuur van een andere zin. Een dergelijke ingebedde zin noemt men ook wel een ondergeschikte zin of een bijzin. Wij zullen in het navolgende de drie termen zonder onderscheid in betekenis hanteren. Een bijzin kan een functie vervullen in de structuur van de categorie SIMPLE SENTENCE (SS), b.v. als SUBJECT of DIRECT OBJECT. Ook is het mogelijk dat de ingebedde zin deel uitmaakt van een PHRASE die op zijn beurt direct of indirect verbonden is met een functie op het niveau van de SS categorie. Als voorbeeld nemen wij de functies van de dikgedrukte zinnen in (1)-(5):

- (1) *Es necesario **que se cumpla lo prometido***
- (2) *El año **que viene** habrá elecciones*
- (3) *Si **llueve**, no iremos*
- (4) *La actitud del chico **con quien sales** no me gusta*
- (5) *Estamos contentos **de que todo haya salido bien.***

In (1) heeft de ingebedde zin de functie van SUBJECT van de categorie SS. In (2) is *que viene* een POSTMODIFIER (POM) bij het HEAD van de NPS *el año que viene*, die op zijn beurt een ADVERBIAL functie vervult in de SS. In (3) heeft de bijzin zelf een ADVERBIAL functie binnen de SS. De ingebedde zin *con quien sales* uit (4) is een POSTMODIFIER (POM) bij het HEAD van de NPS *el chico con quien sales*. Deze NPS is op zijn beurt een POM bij *actitud*, HEAD van de NPS: *la actitud del chico con quien sales*, welke als SUBJECT van de SS fungeert. Het adjectief *contentos* uit (5), tenslotte, gaat vergezeld van de POSTMODIFIER *de que todo haya salido bien*, welke een ingebedde zin bevat.

Bijzinnen die een finiet werkwoord bevatten, vormen onderwerp van bespreking in het eerste deel van dit hoofdstuk. Vandaar dat dit genoemd is FINITE CLAUSES. De term CLAUSE wordt in dit verband gebruikt in de betekenis van ondergeschikte of

---

⁷⁸ Lorenzo signaleert niet alleen gevallen van tussenplaatsing van bijwoordelijke bepalingen, maar ook van voornaamwoorden (*usted, yo*). Hij verwacht dat bestudering van de gesproken taal zal aantonen dat interpolatie van elementen tussen hulpwerkwoord en voltooid deelwoord een gangbare praktijk is.

ingebbede zin. In het tweede deel besteden wij aandacht aan de NON-FINITE CLAUSES. Deze vervullen eveneens een ondergeschikte functie, maar daarnaast bezitten zij ook een speciale zinsstructuur met als kern een niet-finitief hoofdwerkwoord.

3.10.1. Finite Clauses

In de Spaanse grammatica worden traditioneel drie typen ondergeschikte zinnen met finiet werkwoord onderscheiden: de nominale, adjectieve of relatieve, en adverbiale bijzinnen (*oraciones subordinadas nominales, adjetivas o relativas, y adverbiales*). Elk van de drie heeft zijn eigen interne structuur en functie. De benaming ervan - met uitzondering van relatieve zinnen - is niet gebaseerd op formele aspecten van die zinnen, maar op de functies die zij vervullen. Nominale bijzinnen hebben functies die typisch zijn voor een NOUN (liever een NPS), adjectieve bijzinnen krijgen functies van een ADJECTIVE (eigenlijk een AJPS) en adverbiale bijzinnen die van een ADVERB (een AVPS). Nog afgezien van het feit dat het hier eigenlijk gaat om functies van PHRASES en niet van woordcategorieën, is er sprake van een onaanvaardbare tegenstrijdigheid. Een benaming die een morfologische categorisering inhoudt, wordt hier gebruikt als functie aanduiding. Dit heeft tot gevolg dat in sommige gevallen zinnen met dezelfde morfologische structuur nu eens nominale zinnen heten en dan weer adverbiale. Dit komt, omdat gelet wordt op de functie die zij vervullen en omdat het voegwoord samengenomen wordt met andere woordcategorieën die eraan voorafgaan. Met name denken wij hierbij aan ondergeschikte zinnen ingeleid door een voorzetsel of bijwoord, gevolgd door het voegwoord *que*: *para que*, *antes (de) que*, *sin que*, maar ook *a pesar de que*. Dergelijke zinnen worden in traditionele grammatica's adverbiale bijzinnen genoemd, omdat zij nu eenmaal de functie van bijwoordelijke bepaling van doel, tijd, wijze, enz. hebben.⁷⁹ Dus de ingebbede zin in: *María se llevó las cosas sin que lo supiera nadie* heeft dan een ADVERBIAL functie en in *No me creo que lo supiera nadie* heeft de bijzin de functie van DIRECT OBJECT. Als men echter de eerste zin zuiver naar de vorm analyseert, dan is er in feite in *sin que lo supiera nadie* sprake van een PREPOSITIONAL PHRASE SIMPLE (PPS) die bestaat uit een voorzetsel, gevolgd door een FINITE CLAUSE, die COMPLEMENT is van dat voorzetsel. Men vergelijk: *Espero hasta las seis* met *Espero hasta que sean las seis*. Het voegwoord *que* dat de bijzin inleidt is hetzelfde voegwoord dat ook gebruikt wordt in: *Quiero que lo sepas*, waarin traditionele grammatica's een nominale zin in objects functie herkennen.

Taalkundigen die zich rekenschap gaven van de tegenstrijdigheid van de analyses en vooral van het feit dat een morfologische benaming als functiebenaming gebruikt

---

⁷⁹ Deze algemene interpretatie is te vinden in Seco (1969: 220 e.v.) en Gili Gaya (1972: 311 e.v.).

wordt, hebben getracht een andere indeling te geven van de ondergeschikte zinnen. De één doet dit op grond van hun functie: Sánchez Márquez (1972: 208) spreekt aldus over lijdend-voorwerpszinnen, meewerkend-voorwerpszinnen en ook over bijwoordelijke-bepalingszinnen. De ander, Marcos Marín (1980: 388 e.v.), neemt de semantische aspecten als uitgangspunt en spreekt over conditionele, concessieve, euz. zinnen, zonder in te gaan op de vorm ervan. Het nadeel van dergelijke benaderingen is dat het structuurverschil tussen de verschillende zinstypen niet in aanmerking genomen wordt. De vermenging van de verschillende criteria - morfologische, syntactische, semantische - is er de belangrijkste oorzaak van dat er tot op heden geen bevredigende onderverdeling van de FINITE CLAUSES in het Spaans voorhanden is.⁸⁰ Wij pretenderen niet in de beperkte ruimte die in het kader van deze studie beschikbaar is voor de beschrijving van de FINITE CLAUSE een pasklare en uitgewerkte oplossing te bieden voor de totale beschrijving van dit soort zinnen. Toch menen wij dat een konsekwente toepassing van de verschillende grammaticale criteria verhelderend werkt. Zoals bij de verwerking van andere structuren het geval was, passen wij ook op dit verschijnsel achtereenvolgens een morfologische en een syntactische analyse toe. Het spreekt voor zich dat de semantische karakterisering van de FINITE CLAUSES buiten het bestek van deze studie valt.

Formeel gezien is er sprake van drie typen FINITE CLAUSES. Twee worden er ingeleid door verschullende soorten voegwoorden en de derde door de RELATIVE PRONOUNS. Voor het gemak houden wij de traditionele benaming nominale, adverbiale en relatieve zinnen aan.

1. NOMINAL FINITE CLAUSES beginnen met de voegwoorden: *que, el que, si*. Voorbeelden: *Nadie sabía que fuera así, El que no lo sepas, no dice nada, Nos preguntamos si esto es necesario.*

2. ADVERBIAL FINITE CLAUSES bezitten de voegwoorden: *aunque, cual, mientras, que, según, si, siquiera*. Voorbeelden: *Aunque haga sol, no saldré, No saldré mientras haga sol, Si hace sol, no salgo.*

3. RELATIVE FINITE CLAUSES worden ingeleid door de betrekkelijke voornaamwoorden: *cuanto/a/los/as, cuyo/a/los/as, el/la/lo cual, los/las cuales, el/la/lo/los/las que, que, quien/es, como, cuando, donde*. Voorbeelden: *el chico con quien anda Carmen, la bandera cuyos colores están despintadas, la ciudad donde vivimos.*

De vorm *que* komt voor als inleidend element van de drie zinstypen. In concrete gevallen zal de complete structuur van hoofd- en bijzin meestal uitsluitel geven over

---

⁸⁰ Dat er geen goede classificering is wordt erkend door Gili Gaya (1972: 312) en door Marcos Marín (1980: 388). Zij verzuimen echter zich rekenschap te geven van de oorzaak hiervan.

het type FINITE CLAUSE dat door *que* wordt ingeleid. Dit neemt niet weg dat die structuur ook ambigu kan zijn. Dit is het geval in: *Contestó el niño que estaba sentado en la primera fila*. In deze zin kan *que* de waarde hebben van een relativum en van een voegwoord. De bijzin heeft dan de functie van een POSTMODIFIER bij het HEAD *niño*, of de functie van DIRECT OBJECT bij *contestó*. In beschrijvende studies van het Spaans krijgen sommige van de genoemde vormen een breed scala aan semantische waarden, afhankelijk van de betekenis van de zin waarin het voegwoord of betrekkelijk voornaamwoord gebruikt wordt. Zo heeft *como* de betekeniswaarde van een voegwoord van wijze, van voorwaarde, van reden, enz. Daarnaast wordt *como* nog beschouwd als een betrekkelijk bijwoord. In onze beschrijving krijgt het deze laatste morfologische categorisering en daaruit wordt ook het door de grammatica's gesignaleerde gebruik als voegwoord afgeleid. De verschillende betekenissen doen hier niet ter zake. Als echter een verschil in betekenis gepaard gaat met een verschil in zinsstructuur of functie, moet dit wel verantwoord worden. Dit gebeurt bij *como* en *que*, die als comparatief voegwoord een speciale structuur veronderstellen, verschillend van die van hetzelfde voegwoord dat aan het begin van een nominale of relatieve bijzin staat. Het comparatieve *que*, *como* is reeds verantwoord in hoofdstuk 3.5., maar nog niet als verbindingselement met een FINITE CLAUSE. Verderop komen wij hier nog op terug.

Functies die vervuld worden door FINITE CLAUSES:

1. NOMINAL FINITE CLAUSES vervullen de functie van SUBJECT, DIRECT OBJECT, ATTRIBUTE en COMPLEMENT onder PREPOSITIONAL PHRASE SIMPLE (PPS). Het zijn alle functies die eveneens vervuld kunnen worden door een NPS. Voorbeelden: *Es posible que cambie el tiempo*, *Quiero que lo sepas*, *El caso es que nadie lo sabe*, *Esperamos hasta que vengan todos*, *A pesar de que no haya gente, no se suprime la representación*. In de laatste twee voorbeelden maakt de FINITE CLAUSE als COMPLEMENT (COMP) van een PREPOSITIONAL PHRASE SIMPLE (PPS) deel uit van een adverbiale bepaling in de hoofdzin. Formeel, d.w.z. morfologisch gezien, heeft de CLAUSE in beide gevallen de interne structuur van een NOMINAL FINITE CLAUSE.

2. ADVERBIAL FINITE CLAUSE. Deze heeft de functie van ADVERBIAL. Voorbeelden: *Si hace sol, no salgo*, *No salgo, mientras haga sol*.

3. RELATIVE FINITE CLAUSES. De FINITE CLAUSE fungeert als een POSTMODIFIER (POM) in een NPS, maar kan ook zonder antecedent voorkomen en dus genominaliseerd worden. De FINITE CLAUSE krijgt dan de functies van een NPS, zoals SUBJECT of DIRECT OBJECT. Voorbeelden: *La persona de quien habla usted*, *Quien llega primero, gana*.

De zogenaamde comparatieve en consecutieve bijzinnen worden in het Spaans gewoonlijk als adverbiale bijzinnen beschreven. Het gaat om zinnen van het type: *Pablo trabajó tanto que está rendido, Nos entregaron tantas pesetas como prometieron*. In onze grammatica worden deze verklaard als een POSTMODIFIER2 (POM2), die in hoofdstuk 3.5. besproken is. Dat wil zeggen als het tweede lid van een comparatief constructie, ingeleid door het voegwoord *que* of *como*. Deze POM2 komt voor in de NPS, AJPS, AVPS en SS categorieën. Er is gekozen voor een aparte beschrijving van deze zinnen, die afwijkend is van die van de ADVERBIAL FINITE CLAUSES. Wij achten dat verantwoord wegens het feit dat de betreffende voegwoorden niet alleen zinnen inleiden, maar ook categorieën met de vorm van een NPS, AJPS, PPS, enz. In dit opzicht vervullen zij een speciale rol die niet vergelijkbaar is met die van de overige onderschikkende voegwoorden.

Structureel zijn de drie soorten FINITE CLAUSES opgebouwd uit een verbindings-element (voegwoord of betrekkelijk voornaamwoord), gevolgd door een SS. Nominale en adverbiale zinnen verschillen van elkaar in de gebruikte voegwoorden. De relatieve zin onderscheidt zich van beide andere door de aanwezigheid van het betrekkelijk voornaamwoord, dat als zodanig morfologisch geïdentificeerd is. Daar komt nog een ander verschil bij. Het betrekkelijk voornaamwoord heeft ook een syntactische functie binnen de SS die volgt. Het heeft twee functies, elk op een ander niveau: verbindings-element en element van de ondergeschikte zin. Dit stelt ons voor de keus de relatieve FINITE CLAUSE te beschrijven: òf als een verbindings-element, gevolgd door een SS, waarin een functie ontbreekt, òf als een complete SS structuur met een speciale markering voor de aanwezigheid van een betrekkelijk voornaamwoord. In het laatste geval is er geen aparte functie voor het voornaamwoord als verbindings-element weggelegd. Het is immers niet mogelijk hetzelfde morfologische element op twee verschillende niveaus in de grammaticale structuur op te nemen. Als het betrekkelijk voornaamwoord buiten de structuur van de ondergeschikte zin wordt geplaatst, dus in de functie van verbindings-element, brengt dit met zich mee dat de naam van de mogelijke functie die ontbreekt in de bijzin via regels moet worden doorgegeven tot op het hoogste niveau van de bijzin. Verder vereist dit dat op het niveau in de analyseboom, waar relativum en bijzin samenkomen, de waarden voor *gender*, *number* en ook *person* van dit voornaamwoord vergeleken moeten kunnen worden met die van functies uit de ondergeschikte zin waarmee concordantie mogelijk is. Dit is een manier om vast te stellen welke ontbrekende functie uit die zin het voornaamwoord vervult. Te denken valt hierbij aan het relativum als SUBJECT van het finiete werkwoord van de bijzin, welke in de waarden voor *person* en *number* met elkaar overeenstemmen. Ook treedt er concordantie op tussen het betrekkelijk voornaamwoord als DIRECT OBJECT en een OBJECT ATTRIBUTE in de bijzin. Bij gebruik van het ADJECTIVE *cuyo/a/os/as* is er altijd concordantie vereist met een NOUN categorie die volgt. Het gaat om constituenten uit diverse SS niveaus, waarvan de genoemde affixwaarden getransporteerd moeten worden naar het hoogste SS niveau. Een dergelijke benadering brengt een geweldige complicatie van de SS

regels met zich mee. Van de andere kant is een voordeel van het loskoppelen van relativum en bijzin dat de beregeling van de concordantie tussen relativum en antecedent daarvan betrekkelijk eenvoudig is. Dat ligt anders bij opneming van de betrekkelijke voornaamwoorden in de SS structuur zelf. Aangezien het antecedent buiten de SS structuur staat, heeft dit tot gevolg dat op het hoogste SS niveau de aanwezigheid van een relativum aangegeven dient te zijn, alsmede markeringen voor de waarden van *gender* en *number* daarvan. Toch geven wij de voorkeur aan de laatste benadering. Deze weerspiegelt het belang dat wordt gehecht aan de rol van het relativum als constituent van de bijzin. De functie als verbindingselement tussen hoofd- en bijzin wordt afgeleid uit de positie van het voornaamwoord. Daar komt nog bij dat het op deze wijze het meest efficient en economisch ingepast kan worden binnen de bestaande regels van de grammatica. Dit betekent overigens niet dat die inpassing rimpelloos verloopt, zoals zal blijken uit wat volgt.

EAG REGELS

In de grammatica wordt de nieuwe categorie FCS (FINITE CLAUSE SIMPLE) geïntroduceerd met de volgende regels:

- (1a) $c \text{ FCS}(\text{NOM}, \text{MASC}, \text{SING}) :$
 $f \text{ SUBORD}(\text{NOM}) ,$
 $f \text{ HEAD}(\text{EMPTY}, \text{EMPTY}, \text{EMPTY}) ;$
- (1b) $c \text{ FCS}(\text{ADV}, \text{EMPTY}, \text{EMPTY}) :$
 $f \text{ SUBORD}(\text{ADV}) ,$
 $f \text{ HEAD}(\text{EMPTY}, \text{EMPTY}, \text{EMPTY}) ;$
- (1c) $c \text{ FCS}(\text{REL}, g, n) :$
 $f \text{ HEAD}(\text{type}, g, n) .$
- (2) $f \text{ SUBORD}(\text{type}) :$
 $c \text{ C}(\text{SUB}, \text{type}) .$
- (3) $f \text{ HEAD}(\text{type}, g, n) :$
 $c \text{ SS}(\text{type}, g, n, m) ,$
 $n \text{ not equal}(m, \text{IMP}) .$

Regels (1a-c) geven aan uit welke functies de categorie FCS (FINITE CLAUSE SIMPLE) met zijn drie alternatieve typen is opgebouwd. De drie typen zijn: NOM (voor NOMINAL), ADV (voor ADVERB) en REL (voor RELATIVE). De beide eerste kennen een SUBORD (SUBORDINATOR) en een HEAD functie. De relatieve bijzin heeft alleen een HEAD functie. De SUBORD, regel (2), bestaat uit een C (CONJUNCTION) met de markering SUB voor SUBORDINATING en een typering voor het soort bijzin, nl. NOM of ADV, dat wordt ingeleid. Dit betekent dat alle

CONJUNCTIONS in het lexicon twee *types* hebben. Eén geeft de relatie aan tussen de betrokken zinnen: COO (COORDINATING) of SUB (SUBORDINATING). En de ander zegt in het geval van een SUBORDINATING voegwoord wat de klasse is van de bijzin: NOM of ADV. De voegwoorden *como* en *que*, gebruikt in comparatiefconstructies, hebben als speciale *type* waarden CE en CO. Zo kan de grammatica verantwoorden dat de voegwoorden met deze waarden niet alleen gevolgd worden door een SS structuur, maar ook door een aantal PHRASES. De voegwoorden die een nominale FCS inleiden zijn *que*, *el que* en *si*. Deze staan als zodanig in het lexicon. De combinatie *el que* verdient enige toelichting. Er is in deze combinatie sprake van het voegwoord *que* dat wordt voorafgegaan door het lidwoord van bepaaldheid. Taalkundigen zijn het erover eens dat het hier gaat om het voegwoord en niet het betrekkelijk voornaamwoord, dat immers dezelfde vorm heeft.⁸¹ Het lidwoord heeft emfatische betekeniswaarde (Alarcos Llorach 1978g: 194). Een morfosyntactische verklaring voor de unieke combinatie van lidwoord, gevolgd door voegwoord wordt echter niet gegeven. Seco (1972: 119) beweert alleen dat het lidwoord het substantieve karakter van de bijzin onderstreept. Naar onze mening moet *el que* gezien worden in verband met de groep *el hecho (de) que* die in dezelfde context gebruikt wordt. Wellicht is *el que* diachronisch te verklaren als een reductie hiervan. Synchronisch gezien zou men de bijzin inclusief het voegwoord kunnen beschouwen als een appositie bij een genominaliseerd lidwoord. Dit zou in ieder geval de sequentie: DEFINITE ARTICLE + CONJUNCTION verklaren. Wat daar echter tegen pleit is dat de combinatie *el de que* niet aangetroffen wordt, ondanks het feit dat genominaliseerde constructies bestaande uit een prepositie en een NPS wel gangbaar zijn: *el de Juan* (vergelijk hoofdstuk 3.2.6.). Hoe het ook zij, aangezien het een unieke combinatie betreft, (alleen het lidwoord *el* gaat samen met alleen het voegwoord *que*), hebben wij besloten deze als geheel op te nemen in het lexicon onder de categorie C (CONJUNCTION).

In regel (3), die hiervoor is gegeven, wordt het HEAD van de FCS gedefinieerd als een SS. Alleen in het geval van een RELATIVE FINITE CLAUSE SIMPLE (REL FCS) heeft deze SS de *type* waarde (REL) en daarnaast een invulling voor *gender* en *number* afkomstig van het relativum. De kennis van de laatste waarden is vereist om concordantie tot stand te brengen tussen antecedent en REL FCS. In de non-terminaal SS is bovendien het affix *m* voor *mood* opgenomen. Zo is het mogelijk een IMPERATIVE zin uit te sluiten voor gebruik als FCS. In hoofdstuk 3.9.3. is er reeds op gewezen dat de IMPERATIVE *mood* alleen in hoofdzinnen voorkomt. De *not equal* conditie uit regel (3) brengt deze restrictie tot uitdrukking.

In de grammatica worden de FCS categorieën toegevoegd aan de alternatieven van die functies waarvan zij mogelijke herschrijvingen zijn. Voor de ADV en NOM FCS

---

⁸¹ Dit is o.a. de mening van Sánchez Márquez (1972: 180) en Alarcos Llorach (1978g).

zijn dit de functies ADVERBIAL (ADV), SUBJECT (SU), DIRECT OBJECT (DO), ATTRIBUTE (AT) en COMPLEMENT (COMP) van een PREPOSITIONAL PHRASE SIMPLE (PPS).

(4) f ADV(EMPTY) :
c FCS(ADV, EMPTY, EMPTY) .

(5) f SU(MASC, SING, EMPTY, PC) :
c FCS(NOM, MASC, SING) .

(6) f DO(EMPTY, EMPTY) :
c FCS(NOM, MASC, SING) .

(7) f AT(EMPTY, EMPTY) :
c FCS(NOM, MASC, SING) .

(8) f COMP :
c FCS(NOM, MASC, SING) .

In regel (5) hebben SU en FCS de waarden MASC en SING voor *gender* en *number*, omdat dit vereist wordt door de concordantie met een eventueel ATTRIBUTE bij dat subject: *Que no se da cuenta nadie, es gracioso*. Deze waarden zijn inherent aan de NOM FCS, als geheel, zoals ook blijkt uit de vorm van het lidwoord in het voegwoord *el que*, als men dit interpreteert als een DETERMINER bij de bijzin. De betreffende waarden worden niet opgeleverd door enige constituent van de FCS zelf. Bij een NOM FCS in DO en AT functie, regels (6) en (7), worden deze waarden niet doorgegeven, omdat deze geen concordantie vereisen met andere functies.

Wij nemen aan dat een ADVERBIAL functie die de vorm heeft van een FCS alleen voorkomt direct aan het begin of aan het slot van de SS structuur. Daarom is er een onderscheid gemaakt tussen deze adverbiale bepalingen en de andere die voorkomen, voorafgaand aan deelfuncties van de COMPLEMENT PHRASE (denk aan AT, SA, DO, IO, OA). De laatste hebben de speciale functiebenaming ADVERBIAL1 gekregen. Deze staat alleen herschrijving toe in de vorm van een PPS (PREPOSITIONAL PHRASE SIMPLE) of een AVPS (ADVERB PHRASE SIMPLE). De andere ADVERBIAL functie kent dezelfde alternatieve realiseringen met bovendien nog die van een FCS.

De verwerking van de relatieve bijzinnen in de EAG brengt een grotere aanpassing van de bestaande regels met zich mee. In regel (1c) van dit hoofdstuk is de herschrijving van de categorie FCS(REL, g, n) gegeven als een HEAD dat op zijn beurt herschreven wordt als een SS categorie met markeringen voor *type*, *gender* en *number*. Reeds eerder wezen wij erop dat het de voorkeur verdient de betreffende voornaamwoorden te beschrijven als constituenten van de bijzin en deze niet buiten de zin te plaatsen. Dus de aanwezigheid van een relatief voornaamwoord in de SS structuur, in een willekeuri-

ge functie - SU, DO, DET, enz. -, bestempelt deze zin tot een REL FCS. Het feit dat het relativum, eventueel voorafgegaan door een voorzetsel, altijd aan het begin van de zin staat, is eenvoudig in te passen in de bestaande regels. In de SS structuur is immers reeds een SUBJECT, ADVERBIAL en COMPLEMENT optie opgenomen op deze positie. Wel is het noodzakelijk informatie over de aanwezigheid van een relativum door te geven naar boven, naar de SS non-terminaal. Ook de kennis van de *gender* en *number* waarden van dat relativum is vereist op SS niveau. Dit houdt in dat functies die nog niet voorzien zijn van deze affixen hiermee uitgebreid worden. Het zou een erg groot beslag leggen op de beschikbare ruimte om al de aangepaste regels hier tot in detail weer te geven. We willen volstaan met een vermelding van de belangrijkste categorieën en functies waarin de nieuwe affixen, die worden doorgegeven aan SS, zijn ingevoerd.

De voornaamwoorden (PRO BASES) hebben een *type* affix. Dit kan o.a. de waarde REL (van RELATIVE) krijgen. De meeste relativa zijn in het lexicon opgenomen als PRO BASES met deze *type* waarde. Ditzelfde affix wordt nu ingevoerd in de SS non-terminaal, waar het middels de waarde REL wijst op de aanwezigheid van een relativum in de SS structuur. Bij afwezigheid daarvan krijgt het de aanduiding EMPTY. Dit affix wordt o.a. ook toegevoegd aan de volgende categorieën en functies: ADVERBIAL, ADVERB PHRASE SIMPLE, SUBJECT, NOUN PHRASE SIMPLE, DIRECT OBJECT, INDIRECT OBJECT, AGENT, PREPOSITIONAL OBJECT, PREPOSITIONAL PHRASE SIMPLE en COMPLEMENT binnen PPS. *Gender* en *number* affixen krijgen o.a.: INDIRECT OBJECT, AGENT, PREPOSITIONAL OBJECT, PREPOSITIONAL PHRASE SIMPLE en COMPLEMENT binnen PPS. Deze nieuwe *type*, *gender* en *number* informatie, die wordt toegevoegd aan de werkwoordsconstituenten die deel uitmaken van de COMPLEMENT PHRASE SIMPLE (CPS) - DO, IO, AG, PO -, veroorzaakt een aanzienlijke complicering van deze regel. Daardoor ontstaan er nadelige gevolgen voor de overzichtelijkheid van de regel en uiteraard ook voor de analysesnelheid van de *parser*. Daarom formuleren wij een alternatieve CPS regel alleen voor die constituenten die door een relativum gerealiseerd kunnen worden. Daarin ontbreken derhalve SUBJECT ATTRIBUTE en OBJECT ATTRIBUTE. Bovendien behoeft deze regel geen combinatie van meerdere werkwoordsconstituenten toe te staan. De nieuwe regel noemen wij CP1 en deze kent de volgende alternatieven:

- (9a) $c \text{ CP1}(\text{REL}, g, n, \text{EMPTY}, \text{DO}) :$
 $f \text{ DO}(\text{REL}, g, n) ;$
- (9b) $c \text{ CP1}(\text{REL}, g, n, \text{EMPTY}, \text{PAS}) :$
 $f \text{ AG}(\text{REL}, g, n) ;$
- (9c) $c \text{ CP1}(\text{REL}, g, n, \text{pr}, \text{PO}) :$
 $f \text{ PO}(\text{REL}, g, n, \text{pr}) ;$

(9d) c CP1(REL, g, n, EMPTY, IO):
f IO(REL, g, n).

(9e) c CP1(REL, EMPTY, EMPTY, EMPTY, AT):
f AT(REL, EMPTY, EMPTY).

De categorie CP1 en de functies uit die categorie genoemd in (9a-e) beschikken over de vereiste informatie met betrekking tot de affixen *type*, *gender* en *number*. Regel (9c) heeft bovendien het affix *pr* (*preposition*). Ook het hoofdwerkwoord beschikt over dit affix. Een PREPOSITIONAL OBJECT vereist gelijkheid van de waarden van beide affixen.

Een relativum in DO functie staat toe dat er een SU in de relatieve bijzin voorafgaat aan het werkwoord: *La casa que Pedro ha comprado*. In deze mogelijkheid voorzien de bestaande SS regels met een COMPLEMENT functie, voorafgaand aan het werkwoord niet. Daarom zijn deze regels zodanig aangepast dat een dergelijke structuur wel wordt toegestaan.

Wij zullen nu één voor één de verschillende betrekkelijke voornaamwoorden nader bekijken en aangeven hoe deze in de grammatica zijn verwerkt.

1. *que*

Dit relativum staat in het lexicon gedefinieerd als:

(10) n PRO BASE(REL, ALL, BOTH, PC, INDEF, EMPTY): "que".

De affixwaarden gelden respectievelijk voor het *type* van het voornaamwoord, *gender* (ALL), *number* (BOTH), *person* (PC: derde persoon), *definiteness* (INDEF) en *case* (EMPTY). Het ontbreken van een waarde voor dit laatste affix wil zeggen dat het voornaamwoord gebruikt kan worden als SU, DO en als object van een voorzetsel. De PRO BASE is een morfologische definitie van de categorie NOUN en fungeert als HEAD van een NPS. Dit houdt in dat de PRO BASE alle functies kan vervullen van een NPS met EMPTY *case* affix.

2. *el/la/lo/los/las que*

Vaak wordt het relativum *que* voorafgegaan door het DEFINITE ARTICLE in één van zijn verschillende flectievormen. In beschrijvende grammatica's van het Spaans kan men lezen dat deze vormen (met uitzondering van *lo que*) gebruikt worden met of zonder expliciet antecedent:

- (1) *Los que deseen más detalles, diríjanse a secretaría*
- (2) *Esta es la casa de la que habla.*

De eerste zin zou dan een betrekkelijke bijzin bevatten zonder expliciet antecedent en de tweede met een expliciet antecedent: *casa*. Met betrekking tot de eerste zin komen wij echter tot een afwijkende analyse. Geheel in de lijn van het verschijnsel van de syntactische nominalisering dat besproken is in hoofdstuk 3.2.6. beschouwen wij *los* als genominaliseerd lidwoord dat de functie van HEAD van een NPS heeft. *Que deseen más detalles* is een REL FCS die de functie van POM vervult. Dus er is wel degelijk een expliciet antecedent, namelijk *los*.

De tweede zin: *Esta es la casa de la que habla*, bevat de betrekkelijke bijzin *de la que habla*. Deze heeft de functie van een POM bij het HEAD *casa*. De bijzin heeft een structuur die ambigu is en krijgt de volgende twee analyses:

- Het is een PPS bestaande uit het voorzetsel *de*, gevolgd door een genominaliseerd lidwoord *la*, dat antecedent is van de POM *que habla*. Dit vormt een FCS met *que* als SUBJECT. Het voorzetsel *de* verbindt NOUN *casa* met de NPS *la que habla*. De vertaling van de zin in het Nederlands luidt: "Het huis van de vrouw die spreekt".
- De tweede interpretatie is dat het voorzetsel *de* behoort tot de betrekkelijke bijzin en dat het NOUN *casa* het antecedent hiervan is. *De la que* heeft dan de functie van een PREPOSITIONAL OBJECT bij *habla* en *la que* verwijst naar het antecedent *casa*. Deze zin krijgt als vertaling in het Nederlands "Het huis waarover hij/zij/u spreekt".

De groep *la que* krijgt in de gangbare grammatica's een verschillende morfosyntactische karakterisering voor elk van beide interpretaties. Bij de genominaliseerde constructie beschouwt men *que* als betrekkelijk voornaamwoord en *la* als anaforisch lidwoord met pronominale waarde, dan wel als element dat de bijzin substantiveert.⁸² In het laatste geval heeft de bijzin samen met relativum nominale waarde en in het eerste het lidwoord. Als het DEFINITE ARTICLE + *que* echter staat in een constructie met een expliciet antecedent, pleegt men aan de combinatie een andere morfologische waarde toe te kennen. Men beschouwt het dan als een samengesteld betrekkelijk voornaamwoord dat morfosyntactisch en semantisch in principe gelijkwaardig is aan het enkelvoudige *que*.⁸³ Dit verklaart echter niet de afzonderlijke functies van beide elementen. In een zin als *La casa de que habla* is er slechts één interpretatie mogelijk van het betrekkelijk voornaamwoord: *de que* is PREPOSITIONAL OBJECT (PO) van de ondergeschikte zin. Door onze grammatica wordt deze sequentie ontleed als een

---

⁸² De anaforische of generaliserende (zonder terugverwijzing) interpretatie van het lidwoord treft men aan in Sánchez Márquez (1972: 221) en die van het lidwoord als *sustantivador* in Alarcos Llorach (1978g: 198).

⁸³ Sánchez Márquez (*ibidem*) en Alcina Bleuca (1975: 982) zijn voorbeelden van grammatici die twee verschillende morfosyntactische waarden toekennen aan DEFINITE ARTICLE + *que*, al naargelang dit naar hun mening gebruikt is met of zonder expliciet antecedent. Het onderscheid tussen samengesteld en enkelvoudig relativum wordt reeds gemaakt door Bello (Alcina & Bleuca 1975: 1028-1029).

PREPOSITIONAL PHRASE SIMPLE, bestaande uit het voorzetsel *de* en een NPS met als HEAD *que*. Nemen wij nu de zin *la casa de la que habla Paco*. De sequentie *de la que* heeft dan eveneens de functie van PO en heeft de vorm van een PPS. Ook nu is *que* HEAD van de NPS. Aan het DEFINITE ARTICLE *la* geven wij de functie van een DETERMINER bij dat HEAD. De NPS, waarvan beide deel uitmaken, ontvangt de markering DEFINITE voor het affix *definiteness*. Dit betekent dat het niet nodig is aparte categorieën samengesteld en enkelvoudig betrekkelijk voornaamwoord op te nemen in het lexicon. Bovendien verklaart dit ook de onderlinge syntactische relatie tussen de beide componenten.

Met betrekking tot de groep *lo que* kan nog vermeld worden dat deze op twee manieren gebruikt wordt. Op de eerste plaats in een genominaliseerde constructie, waarin zowel *lo* als *que* HEAD van een NPS zijn: *Lo que dice Ramona, no es cierto*. *Lo* is antecedent en *que* is relativum. Maar ook na een antecedent dat niet de vorm heeft van een NPS, maar die van een SS komt het voor: *Ninguno se presentó, lo que resulta curioso*. Nu gaat het om een DETERMINER *lo*, gevolgd door het HEAD *que*.

3. *el/la/lo cual, los/las cuales*

Ook bij deze vormen is er sprake van een combinatie van lidwoord van bepaaldheid en een betrekkelijk voornaamwoord. We gaan hier niet in op de exacte gebruiksfrequentie en gebruikswaarde van de verschillende varianten van de betrekkelijke voornaamwoorden. Wel stellen we vast dat bovengenoemde combinaties vaak in dezelfde context voorkomen als *que* of *el/lalollos/las que*: *La casa de quella quella cual habla*. Men pleegt deze sequentie eveneens te zien als een samengesteld betrekkelijk voornaamwoord. Maar ook nu laat men zich niet uit over de functie van de samenstellende delen. Alleen Sánchez Márquez (1972: 221) merkt op dat *cual* een element is van de eerste rangorde (volgens de theorie van Jespersen) en het lidwoord van de tweede rangorde. Dit betekent dat deze respectievelijk een HEAD en een DETERMINER functie vervullen, als de groep de waarde van een NPS heeft. Wij zijn het hiermee echter niet eens. Uit Real Academia Española (1973: 530) blijkt dat *cual* in oorsprong een ADJECTIVE is, dat o.a. wordt gebruikt in correlatie met het ADJECTIVE *tal*: *Cual la madre, tal la hija* (Real Academia Española: 1973: 544). Het lijkt meer voor de hand liggend om deze morfologische waarde te handhaven door aan het lidwoord de functie van HEAD toe te kennen, zoals ook in andere genominaliseerde constructies het geval is. Het adjectief *cual* heeft dan de functie van POM bij het lidwoord. Deze analyse is identiek aan onze analyse van *las mías, lo tuyo, los mismos*, enz. Omdat *cual* een adjectief is en niet zelfstandig gebruikt wordt, moet dit om als relativum te fungeren altijd vergezeld gaan van het lidwoord. Dit is overeenkomstig de feiten en hierin verschilt het gebruik van *el cual* van *el que*. De laatste kent ook de enkelvoudige vorm *que* als relativum, die wel zelfstandige waarde heeft. Daarom heeft de combinatie *el que* twee mogelijke interpretaties en functies: *que* is HEAD en *el* DETERMINER daarbij of beide zijn

HEAD van twee afzonderlijke NPS categorieën. In het laatste geval is het lidwoord antecedent van de relatieve bijzin ingeleid door *que*. Een dergelijke constructie is niet mogelijk bij *el cual*, wegens de bijvoeglijke waarde van het relativum. We nemen *cual* in het lexicon op als:

(11) n REL BASE (ALL) : "cual".

REL staat voor RELATIVE. De waarde ALL wil zeggen dat het ongemarkeerd is voor *gender*. Op regelmatige wijze wordt hiervan het meervoud *cuales* afgeleid.

In tegenstelling tot *lo que* komt *lo cual* niet in een genominaliseerde constructie voor waarin lidwoord en betrekkelijk voornaamwoord NOUNS zijn. *Lo cual* heeft een expliciet antecedent nodig dat echter niet de vorm heeft van een NOUN, maar die van een volledige zin: *Los trabajos no fueron entregados a tiempo, lo cual no me extraña*.

4. *quien, quienes*

Het betrekkelijk voornaamwoord *quien, quienes* wordt gebruikt met of zonder expliciet antecedent:

(1) *La persona con quien andas*

(2) *Quien calla, otorga*.

In de tweede zin, zonder expliciet antecedent, kan *quien* vervangen worden door *el que*: *El que calla, otorga*. In tegenstelling tot wat het geval is bij *el que* (het antecedent is hier *el*), kan men bij *quien* met recht spreken van een relativum met impliciet antecedent. Er staat hier slechts één vorm die tegelijkertijd antecedent is en een functie in de betrekkelijke bijzin vervult. De zin *El hermano de quien habla* is evenzeer ambigu als de zin *El hermano del que habla*. De FCS kan direct verbonden zijn met het HEAD van de NPS *hermano* (in Nederlandse vertaling "De broer over wie hij spreekt"), maar kan ook onderdeel zijn van een PREPOSITIONAL PHRASE SIMPLE (PPS) verbonden met *hermano* door het voorzetsel *de* (in Nederlandse vertaling "De broer van degene die spreekt"). In de eerste interpretatie is *quien* onderdeel van een REL FCS en in de tweede van een genominaliseerde FCS, dus een NOM FCS. Deze dubbele functie van *quien, quienes* is aan de vorm van het woord niet af te lezen. Het neemt daarom een speciale positie in vergeleken met de overige relativa die tot nu toe besproken zijn. In de grammatica zou deze dubbele functie te verklaren zijn door het woord in het lexicon een dubbele categorisering te geven: RELATIVE element en NOMINAL element. Dit doet echter geen recht aan de specifieke, unieke morfosyntactische waarde hiervan. Daarom geven wij er de voorkeur aan dit relativum een speciale *type* waarde te geven en het gebruik ervan toe te staan op die posities in de grammatica die daarvoor in aanmerking komen. We noemen deze waarde NREL, een combinatie van NOMINAL en RELATIVE. De FCS met een relativum van dit *type* krijgt dezelfde benaming c

FCS(NREL, ALL, n). De functies die een dergelijke FCS kan realiseren zijn: SUBJECT, ATTRIBUTE, POSTMODIFIER en COMPLEMENT in een PPS. Het zijn de functies die corresponderen met een FCS van het type REL en van het type NOM. In het lexicon worden *quien* en *quienes* geïntroduceerd als:

- (12a) n PRO BASE (NREL, ALL, SING, PC, DEF, EMPTY): "quien";
 (12b) n PRO BASE (NREL, ALL, PLU, PC, DEF, EMPTY): "quienes".

De non-terminaal PRO BASE gaat vergezeld van waarden voor *type*, *gender*, *number*, *person*, *definiteness* en *case*. Evenals de overige voornaamwoorden die herschreven worden als een PRO BASE en die een lege waarde hebben voor het affix *case* kan ook *quien*, *quienes* in de functies van SUBJECT, ATTRIBUTE en COMP van een PPS gebruikt worden binnen de FCS.

Er zijn structuren mogelijk met een NREL FCS waarin twee preposities samenvallen: *Yo voy con quien vas tú, Hemos entregado el dinero a quien lo dimos antes*. In beide zinnen vereisen in feite hoofd- en bijzin het gebruik van de voorzetsels *con* en *a*: **Yo voy con con quien vas tú, *Hemos entregado el dinero a a quien lo dimos antes*. Het samenvallen van de twee identieke voorzetsels kan niet verklaard worden door de grammatica in zijn huidige vorm. Hier moet wel aan toegevoegd worden dat deze constructies niet bijzonder frekwent voorkomen.

5. *cuyo/a/os/as*

Het relativum *cuyo/a/os/as* realiseert de DET functie in een NPS: *La casa cuyas ventanas son grandes*. Dit relativum wordt altijd bijvoeglijk gebruikt en verschilt van de hiervoor behandelde, met uitzondering van *cual*, die een zelfstandige functie vervullen. Er is concordantie aanwezig in *gender* en *number* met het HEAD van de NPS waarvan *cuyo* deel uitmaakt, en niet met het antecedent. Nominalisering ervan is niet mogelijk. Het wordt in het lexicon opgenomen als:

- (13) n REL STEM: "cuy".

Deze non-terminaal gaat in de regel:

- (14) c A (REL, OA, EMPTY, EMPTY, DEF, EMPTY, g, n):
     n REL STEM,
     n GENDER SUFFIX(g),
     n NUMBER SUFFIX(n).

Hiermee wordt *cuy* herschreven als een ADJECTIVE (A) categorie van het type REL. Deze gaat vervolgens in de regels voor CENDET (CENTRAL DETERMINER), die op zijn beurt deel uitmaakt van de NPS structuur. De NPS welke een CENDET bevat van dit type krijgt een speciale *type* waarde, namelijk DREL (een combinatie van

DETERMINER en RELATIVE). Op deze manier onderscheidt deze NPS zich van de andere met een REL of NREL *type*. Deze vereisen immers concordantie met het antecedent in tegenstelling tot *cuyo*, dat in concordantie staat met het HEAD van de NPS, dat onmiddellijk volgt. Om toch de koppeling met een willekeurige voorafgaande NPS als antecedent mogelijk te maken is aan een SS die een DREL *type* DETERMINER bevat de markeringen ALL en BOTH voor *gender* en *number* meegegeven. Dit gebeurt door middel van het predikaat *coord ptype gender number* in de SS regel. Zo kan dit *type* REL FCS samengaan met een willekeurige voorafgaande NPS. Er kan dan ook gebruik gemaakt blijven worden van de POM regel uit de NPS, die concordantie vereist tussen het HEAD en de REL FCS.

6. *cuanto/a/os/as*

Dit relativum kent een dubbel gebruik: bijvoeglijk in een DETERMINER functie, maar ook zelfstandig in de functies die horen bij een zelfstandig voornaamwoord met ingesloten antecedent:

- (1) *Te daremos **cuantas** pesetas necesitas*
 (2) *Te daremos **cuanto** necesitas.*

In het eerste voorbeeld heeft *cuanto* de DETERMINER functie, vergelijkbaar met *cuyo*, dat hiervoor aan de orde is geweest. In het tweede voorbeeld heeft *cuanto* de DIRECT OBJECT functie, vergelijkbaar met een FCS ingeleid door *ella/lallo/los/las que*. In het geval van *cuanto* in het tweede voorbeeld is er sprake van een genominaliseerde DETERMINER. De nominalisatie wordt net als in alle andere gevallen van syntactische nominalisering verklaard door de grammatica. In het lexicon staat een regel die overeenstemt met de bijvoeglijke waarde van het relativum:

- (15) n REL STEM: "cuant".

De twee vormen *cuyo* en *cuanto* zijn beide REL STEMS. Toch dienen zij van elkaar onderscheiden te worden. Nominalisering van *cuyo* komt immers niet voor. Daarom geven wij *cuanto* de *type* waarde NREL. Deze NREL DETERMINER categorie wordt ingepast in de bestaande regels voor nominalisering uit de NPS grammatica, en wel middels het predikaat *coord nomdetc*, dat werkt op de HEAD functie van de NPS (zie hoofdstuk 3.2.6.). De typering NREL staat toe dat een FCS die *cuanto* bevat in dezelfde functies gebruikt wordt als *quien*, d.w.z. met de waarde van een NOM FCS.

7. *como, cuando, donde*

De vormen *como, cuando, donde* noemt men adverbiale relativa.⁸⁴ Deze worden gebruikt om een speciaal soort ADV FCS in te leiden:

(1) *Lo harán como lo hicieron los demás*

(2) *Los delegados se reunieron donde habían quedado*

(3) *Nos vamos cuando sean las tres.*

De relativa hebben een ADVERBIAL functie in de bijzin en samen met de rest van de bijzin eveneens een ADVERBIAL functie in de hoofdzin. Door deze dubbele functie van de relativa verschillen zij van de eerder besproken ADV FCS. Daarin vervult het voegwoord geen ADVERBIAL functie in de bijzin. Dezelfde vormen worden echter ook gebruikt na een antecedent en dan dienen zij als verbindingsselement met de FCS en bovendien hebben zij een ADVERBIAL functie binnen die FCS: *No se sabe la manera como lo hicieron los demás, Esta es la calle donde ocurrió el accidente, Eran los años cuando íbamos juntos a la escuela.* De antecedenten zijn: *manera, calle* en *años*.⁸⁵ Met uitzondering van *donde*, in een aantal gevallen, worden de adverbiale relativa niet voorafgegaan door een voorzetsel ondanks hun functie van ADVERBIAL in de bijzin. Verder is er geen concordantie tussen betrekkelijk voornaamwoord en antecedent. In deze twee opzichten verschillen zij van andere relativa. Daarom krijgen zij een speciale *type* aanduiding: AREL (een combinatie van ADVERB en RELATIVE). In het lexicon staan de vormen gedefinieerd onder de non-terminaal PRO BASE:

(16a) n PRO BASE (AREL, EMPTY, EMPTY, EMPTY, DEF, ABL) : "como";

(16b) n PRO BASE (AREL, EMPTY, EMPTY, EMPTY, DEF, ABL) : "cuando";

(16c) n PRO BASE (AREL, EMPTY, EMPTY, EMPTY, DEF, ABL) : "donde".

Wij herinneren er hier aan dat er meerdere pronominale adverbia voorkomen onder de subcategorie PRO BASE: *aquí, hoy, nunca*, enz. Al deze PRO BASES verschillen in de ABL (ABLATIVE) waarde voor het affix *case* van andere PRO BASES die nominale waarde hebben.

De PRO BASE met AREL markering geldt als mogelijke herschrijving voor de ADVERB categorie en komt aldus in aanmerking voor vervulling van een ADVERBIAL functie in een SS. Een FCS ingeleid door een AREL relativum kan fun-

⁸⁴ De benaming in het Spaans luidt *adverbios relativos*. Deze wordt o.a. gehanteerd door Real Academia Española (1973: 533) en door Marcos Marín (1980: 308-310).

⁸⁵ Het gebruik van *cuando* in dit soort constructies is niet frekwent, maar het komt wel voor. Zie Real Academia Española (1973: 534).

geren als POM in een NPS structuur of als ADVERBIAL in een SS structuur. In het eerste geval is er een antecedent - het HEAD van de NPS - en is de FCS vergelijkbaar met een REL FCS. In het tweede geval ontbreekt een antecedent en is de FCS vergelijkbaar met een ADV FCS. Beide functies worden verantwoord in onze grammatica onder het type AREL FCS. Deze kan overigens ook nog in andere functies gebruikt worden in de SS structuur. Dit moge blijken uit de volgende voorbeelden:

(1a) Donde está el libro, no está claro

(1b) Como es la historia, no está claro

(1c) Cuando es la reunión, no está claro

(2a) Todos sabemos donde es

(2b) Todos sabemos como es

(2c) Todos sabemos cuando es

(3a) El libro está donde lo habíamos puesto

(3b) La historia es como se esperaba

(3c) La reunión es cuando acaben las clases.

In (1a-c) hebben de AREL FCS'en de functie van een SUBJECT, in (2a-c) van een DIRECT OBJECT en in (3a-c) van een ATTRIBUTE bij een koppelwerkwoord. Dit betekent dat het noodzakelijk is de AREL FCS op te nemen in de alternatieven voor de beschrijvingen van de functies SU, DO en AT.

Resumerend stellen wij vast dat in onze behandeling van de FINITE CLAUSES de volgende *types* zijn gedefinieerd op basis van de morfosyntactische eigenschappen van het verbindingselement tussen hoofdzin en FCS: NOMINAL FINITE CLAUSE SIMPLE (NOM FCS), ADVERB FINITE CLAUSE SIMPLE (ADV FCS), ADVERB-RELATIVE FINITE CLAUSE SIMPLE (AREL FCS), NOMINAL-RELATIVE FINITE CLAUSE SIMPLE (NREL FCS) en RELATIVE FINITE CLAUSE SIMPLE (REL FCS). Deze verschillende *types* FCS'en zijn in de regels van de grammatica opgenomen als alternatieve beschrijvingen van die syntactische functies welke zij kunnen vervullen. Wij presenteren aldus een verfijning van het traditionele onderscheid tussen nominale, relatieve en adverbiale bijzinnen ten gevolge van een nadere onderverdeling van de relativa. De DREL waarde die wij gegeven hebben aan het relativum *cuyo* heeft geen speciaal type FCS opgeleverd, omdat wij een FCS die dit voornaamwoord bevat gerangschikt hebben onder de REL FCS. FINITE CLAUSES die als tweede lid (POM2) van een comparatief constructie optreden, krijgen als speciale typeringen: CE en CO FCS. Deze *type* waarden corresponderen met die van de voegwoorden *que* en *como*.

3.10.2. Non-Finite Clauses

De NON-FINITE VERB FORMS (INFINITIVE, PAST PARTICIPLE en GERUND) kunnen meerdere syntactische functies vervullen in de Spaanse zin. In de eerste plaats hebben zij de functie van HEAD van de VERB PHRASE in een FINITE SENTENCE of CLAUSE. Zij worden dan voorafgegaan door één of meerdere hulpwerkwoorden, waarvan het eerste een persoonsvorm heeft; de NON-FINITE VERB FORM is het hoofdwerkwoord van de zin. Dit is het geval met het PAST PARTICIPLE in *El cielo se ha nublado*. Het is ook mogelijk dat naast het hoofdwerkwoord ook nog een hulpwerkwoord in AUXILIARY functie een niet-finite vorm heeft: *Me lo hablan podido decir antes*. Beide functies van de NON-FINITE VERB FORMS, als hoofdwerkwoord en als hulpwerkwoord, zijn beschreven in het hoofdstuk dat gewijd is aan de VERB PHRASE SIMPLE: 3.7.1., en aan de AUXILIARY: 3.7.3.

INFINITIVE (INF) en PAST PARTICIPLE (PP) kunnen verder nog gebruikt worden als HEAD van een NPS of een AJPS. Ze hebben dan dezelfde functie als een NOUN of een ADJECTIVE. Voorbeelden hiervan zijn:

- (1) *el deber, los deberes, los grandes deberes*
- (2) *el ser, los seres, los seres humanos*
- (3) *un hombre conocido, hombres conocidos, un hombre muy conocido*
- (4) *una edición reducida, ediciones reducidas, ediciones reducidísimas*
- (5) *una edición más reducida que antes.*

Bovenstaande voorbeelden laten zien dat INF en PP de morfologische eigenschappen hebben van een NOUN en een ADJECTIVE. Dat blijkt uit de gebruikte flectiënmorfen voor *number* en *gender*, en het *augmentative suffix*: *-ísimo*. In syntactisch opzicht vervullen zij de functie van HEAD van een NPS of een AJPS. Dat is te zien aan het feit dat zij een PREMODIFIER (PREM) (*grandes, muy*) of een POSTMODIFIER (POM) (*humanos, que antes*) bij zich krijgen. Er zijn daarom morfologische en syntactische argumenten om de INF en het PP te beschouwen als mogelijke invullingen voor de NOUN of ADJECTIVE categorie. De regels die op een dergelijke invulling betrekking hebben, komen ter sprake in hoofdstuk 3.15., dat gaat over woordvorming.

Het GERUND (GER) neemt een aparte positie in ten opzichte van de andere twee vormen, als het gaat om eventueel gebruik ervan met de waarde van een andere dan werkwoordscategorie. Het GERUND kent alleen sporadisch de toevoeging van een *diminutive suffix*, zoals blijkt uit de voorbeelden: *entrar callando, entrar callandito; ir tirando, ir tirandillo*. Dergelijke *diminutive suffixes* komen ook voor bij sommige ADVERBS: *cerquita, lejitos*. Aangezien de GERUND in bovenstaande voorbeelden een ADVERBIAL functie heeft, zou men kunnen overwegen de GERUND ook een

ADVERB categorie toe te kennen. Dit gebeurt dan ook in traditioneel getinte, beschrijvende grammatica's van het Spaans. M.Seco (1972: 124) noemt de GERUND een bijwoord dat rechtstreeks afgeleid is van een werkwoord. Real Academia Española (1973: 483) spreekt daarentegen wat voorzichtiger over een werkwoordelijk bijwoord (*adverbio verbal*). Ook in dit verband - net zoals bij de FINITE CLAUSES - gaat het er echter om dat morfologische categorie en syntactische functie niet met elkaar verward mogen worden. Behalve de genoemde *diminutive suffixes* blijkt de GERUND geen andere morfosyntactische eigenschappen te hebben, die overeenkomen met die van het HEAD van een ADVERBIAL PHRASE SIMPLE (AVPS). Niet acceptabel is de sequentie **muy corriendo*. Dit moet zijn *corriendo mucho*, waarin *mucho* een ADVERBIAL functie bij een werkwoord heeft. Daar komt nog bij dat verkleiningsvormen van GERUNDS exceptioneel zijn en niet het resultaat van een productief proces. Het betreft een beperkt aantal losse, op zichzelf staande gevallen. Deze zullen apart opgenomen moeten worden in het lexicon. Hetzelfde geldt voor de twee GERUNDS *ardiendo* en *hirviendo*, die in tegenstelling tot alle andere gebruikt worden als POM in een NPS structuur, zonder dat er sprake is van concordantie met het HEAD. Zij vormen een speciale invulling van de ADJECTIVE categorie met de waarden ALL en BOTH voor *gender* en *number*. De regelmatig gevormde GERUND van de overige werkwoorden heeft een werkwoordelijke functie en betekenis.⁸⁶ Er is geen enkele reden om deze te beschouwen als mogelijke invulling van de ADVERB categorie.

De derde functie van een NON-FINITE VERB FORM is die van HEAD van een ondergeschikte zin, de NON-FINITE CLAUSE (NFC). Een dergelijke zin wordt gekenmerkt door het ontbreken van waarden voor *mood* en *tense* in de VERB PHRASE SIMPLE. De NON-FINITE CLAUSE (NFC) ligt ingebed in de structuur van een andere zin (SS). Hij staat in een relatie van SUBORDINATION tot enige functie die direct of indirect onderdeel is van die andere zin. Omdat dezelfde relatie ook van kracht is voor een PAST PARTICIPLE of een INFINITIVE die de waarde van een ADJECTIVE of een NOUN hebben, is het de vraag hoe beide functies van deze NON-FINITE FORMS van elkaar onderscheiden kunnen worden. Soms is dit onderscheid moeilijk morfologisch en/of syntactisch aan te geven. De volgende voorbeelden mogen dit verduidelijken:

(1a) *Al entrar, Juan notó algo*

(1b) *Al entrar su hijo, Juan notó algo*

---

⁸⁶ Dit staat ook te lezen in Real Academia Española (1973: 490): *El gerundio viene, pues, a indicar una acción secundaria que se suma a la del verbo principal...* (De gerundio geeft dus een soort ondergeschikte handeling die toegevoegd wordt aan die van het hoofdwerkwoord...) Alcina & Blecua (1975: 747) spreken zelfs over een *elemento de una oración en calidad de predicción secundaria* ("zinselement dat dienst doet als ondergeschikt gezegde").

- (1c) *Al entrar de su hijo, Juan notó algo*
 (2a) *El cantar les gusta*
 (2b) *El cantar los pájaros les gusta*
 (2c) *El cantar de los pájaros les gusta*
 (3a) *La carta leída falta*
 (3b) *La carta leída ayer por Juan a María falta*
 (3c) *La carta muy leída falta*

Als geen specifieke functie de INF of PP vergezelt, is het niet mogelijk de morfosyntactische waarde ervan vast te stellen. De vorm alleen geeft geen uitsluitel. Dit is het geval in de *a* zinnen. Bij de *b* zinnen blijkt uit de aanwezigheid van een lexicaal SUBJECT of een werkwoordsconstituent dat INF of PP HEAD is van een CLAUSE. In de *c* zinnen tenslotte gaan INFINITIVE en PAST PARTICIPLE vergezeld van een PREMODIFIER of POSTMODIFIER die behoren bij een NPS of AVPS. Wij menen dat in principe de aan- of afwezigheid van syntactische functies behorende bij een werkwoord of een zin uitgangspunt moet zijn voor de herkenning van een NFC. Ontbreken er dergelijke indicatoren, dan verdient de analyse als NOUN of ADJECTIVE de voorkeur. Dit geldt ook, als er geen functie uit een NPS of AJPS bij staat. Bij de INF kan men niet de aan- of afwezigheid van een DETERMINER (vooral het lidwoord *el*) als criterium nemen voor vaststelling van de categorie van het woord. Van de ene kant heeft een genominaliseerde INF niet altijd een DETERMINER bij zich (*Correr no es sano*), en van de andere kant ontbreekt bij de als HEAD van een NON-FINITE CLAUSE gebruikte INF de DETERMINER niet altijd (*Al decir Pablo esto, su amigo se marchó*). De strikte scheiding tussen de analyse van een vorm als VERB, of als NOUN of ADJECTIVE, is mede ingegeven door de overweging zoveel mogelijk nodeloos ambiguë analyses te voorkomen bij de automatische ontleding. Onze benadering brengt met zich mee dat in de zinnen *Oigo cantar a Pedro*, *Veo correr a Rosa* de INFINITIVES geanalyseerd worden als NOUNS. Aan de structuur van de zinnen en aan de vorm van de INFINITIVES ontbreekt ieder element dat wijst op een werkwoordelijk karakter ervan. De groepen *a Pedro* en *a Rosa* kunnen formeel geen SUBJECT van de INFINITIVES zijn. Voor de INF geldt wel dat een meervoudsvorm (*los cantares*) eenduidig geïnterpreteerd moet worden als afkomstig van een NOUN. Voor het PP gaat dit niet op, de flectiemorfemen voor *gender* en *number* (*leído/alos/as*) treden op bij gebruik als ADJECTIVE en als VERB. Om te verduidelijken hoe gemakkelijk een INFINITIVE van woordcategorie kan wisselen bekijken wij de analyse van de volgende twee sequenties: *El cantar del pájaro*, *El cantar el pájaro*. Alleen door het gebruik van het voorzetsel *de* in *del* van de eerste sequentie blijkt dat het hier een NPS betreft met HEAD *cantar*. Het ontbreken van het voorzetsel in de tweede betekent dat het hier gaat om een NON-FINITE CLAUSE met als HEAD *cantar* en als SUBJECT *el pájaro*.

De structuur van de NON-FINITE CLAUSE (NFC) heeft verder nog de volgende kenmerken:

- Een NFC met INFINITIVE kan worden ingeleid door een DETERMINER functie: *el / ese / su protestar constantemente*. De werkwoordelijke functie van *protestar* blijkt uit de aanwezige ADVERBIAL functie *constantemente*.
- INFINITIVE en GERUND kunnen vergezeld gaan van enclitische voornaamwoorden die de werkwoordsfuncties DIRECT OBJECT, INDIRECT OBJECT en ATTRIBUTE uitdrukken: *Después de decirme lo Enrique se levantó, Diciéndome lo Enrique se levantó*.
- Een lexicaal SUBJECT is niet vereist. Als het aanwezig is, dan volgt het altijd onmiddellijk op de NON-FINITE FORM, inclusief eventuele enclitische voornaamwoorden.
- Ook de werkwoordsconstituenten en bijwoordelijke bepalingen komen na de NON-FINITE FORM met eventuele clitische voornaamwoorden en na het mogelijk aanwezige SUBJECT.

EAG REGELS

Er is een speciale regel ontwikkeld voor de beschrijving van de NON-FINITE CLAUSE SIMPLE (NFCS). Deze is samengesteld uit een aantal non-terminalen met hun affixen die reeds eerder beschreven zijn in de grammatica. De regel luidt als volgt:

```
(1) c NFCS(g, n, p, form):
    n DET OPTION(EMPTY, EMPTY, d1, g1, n1, r),
    f HEAD(EMPTY, EMPTY, EMPTY, g2, n2, pr,
           type1, type2, form),
    n coord type form(type1, form, type),
    n coord 4 gender(g1, g2, g),
    n coord 4 number(n1, n2, n),
    n coord DET NF FORM(r, form),
    n SU OPTION(EMPTY, g3, n3, d2, p),
    n coord SU SHEAD(g2, n2, form, g3, n3),
    n coord FORM SU COMPL(form, p, type3, type4),
    n COMPL OPTION(g4, n4, pr, type3),
    n coord 2 gender(g3, g4, g5),
    n coord 2 number(n3, n4, n5),
    n ADVERBIAL OPTION(EMPTY, type4, g6, n6),
    n coord type adv(type1, type4).
```

Regel (1) bevat de bekende non-terminaal DET OPTION uit de NPS regel, en de non-terminalen HEAD, SU OPTION, COMPLEMENT OPTION en ADVERBIAL OPTION uit de SS regel. Met betrekking tot de HEAD functie dient te worden opgemerkt dat deze uiteraard geen waarden heeft voor *number*, *person*, *mood*, d.w.z. de drie eerste affixen van de non-terminaal HEAD. Juist hierin verschilt deze regel van dezelfde die staat in de SS regel. Om de regel enigszins te vereenvoudigen zijn de twee predikaten die werkwoordstype en complementtype met elkaar vergelijken weggelaten. Het ene predikaat is bekend uit de SS regel en het andere is toegevoegd in het hoofdstuk

over de REFLEXIVE SENTENCES (3.9.4.).

Regel (1) bevat enkele predikaten die speciaal voor deze regel ontwikkeld zijn. We zullen in het kort ingaan op de vorm en het doel ervan. Allereerst is nieuw het predikaat *coord type form*. Dit vergelijkt de *type* en *form* waarden van het werkwoord met elkaar en levert eventueel een nieuw *type* op. Dit predikaat is ingevoerd voor het geval dat een PAST PARTICIPLE (PP) van een transitief werkwoord met of zonder OBJECT ATTRIBUTE als HEAD van de NFCS gebruikt wordt. Dat werkwoord heeft dan namelijk passieve waarde en krijgt een nieuw *type*: PAS of PASA. Dit maakt het mogelijk dat een eventueel aanwezige AGENT functie herkend wordt door de grammatica (zie hoofdstuk 3.9.5.). Het predikaat kent de volgende regels:

- (3a) *n coord type form(type, form, type):*
                                           n not equal(form, PP);
 (3b) *n coord type form(TR, PP, PAS): ;*
 (3c) *n coord type form(TRA, PP, PASA): .*

Regel (3a) bepaalt dat bij een INF of GER vorm het werkwoordstype gehandhaafd blijft. De overige twee regels geven aan dat bij een PP vorm het *type* TR gewijzigd wordt in PAS en TRA in PASA. Dit laatste *type* is voor transitieve werkwoorden die een OBJECT ATTRIBUTE vereisen.

Het predikaat '*coord DET NF FORM* dient om te beregelen dat de DET OPTION uit regel (1) alleen gerealiseerd mag worden bij een INF FORM als HEAD. Vandaar dat hierbij de affixen *r* (*realization*) van de DET OPTION en *form* van het HEAD betrokken zijn. De uitwerking van de regels is:

- (2a) *n coord DET NF FORM(MISS, form): ;*
 (2b) *n coord DET NF FORM(FULL, INF): .*

Het derde nieuwe predikaat: *coord SU HEAD* is ingevoerd, omdat bij een PP met expliciet lexicaal SUBJECT concordantie in *gender* en *number* vereist is tussen PP en SUBJECT. Daarom zijn de *gender* en *number* waarden van SU en HEAD, alsmede de *form* waarde van het HEAD bij dit predikaat betrokken.

- (4a) *n coord SU HEAD(g1, n1, form, g2, n2):*
                                           n not equal(form, PP);
 (4b) *n coord SU HEAD(g1, n1, PP, g2, n2):*
                                           n coord 4 gender(g1, g2, g3),
                                           n coord 4 number(n1, n2, n3).

Regel (4a) geeft aan dat bij een INF of GER vorm geen concordantie vereist is. De andere regel, (4b), geldt voor het PP. In deze regel zijn twee *gender* en *number* predikaten werkzaam die bekend zijn uit hoofdstuk 3.2., dat gaat over de NP. Deze beregelen

alle mogelijkheden voor concordantie en houden ook rekening met het eventuele ontbreken van een lexicaal SUBJECT.

Tenslotte is er nog het predikaat *coord FORM SU COMPL* van kracht. In dit predikaat komt tot uitdrukking dat er bij een GER vorm altijd sprake is van een NFCS. Een INF of PP kan alleen maar als HEAD van een NFCS gezien worden, als er een lexicaal subject, een werkwoordsconstituent of een bijwoordelijke bepaling aanwezig is bij deze vorm. Het predikaat werkt op de affixen *form* van het HEAD, *p* (*person*) van de SU OPTION en *type* van COMPL OPTION en ADVERBIAL OPTION. Het heeft deze regels:

- (5a) *n coord FORM SU COMPL(form, p, type1, type2):*
       n not equal(form, GER),
       n not equal(p+type1+type2, EMPTY+EMPTY+EMPTY);
 (5b) *n coord FORM SU COMPL(GER, p, type1, type2): .*

Het eerste alternatief, (5a), geldt voor INF en PP. In deze regel is de conditie opgenomen dat de affixen *person* en *type* van SU OPTION, COMPL OPTION en ADVERBIAL OPTION niet alle drie tegelijk EMPTY mogen zijn. Met andere woorden één moet er in ieder geval gerealiseerd zijn. Voor de GER vorm geldt deze conditie niet: regel (5b).

Men kan afhankelijk van de NON-FINITE VERB FORM die het HEAD vormt van de NFCS drie typen onderscheiden:

- (6a) *c NFCS(MASC, SING, PC, INF)*

Het type NFCS met INF heeft de vaste waarden MASC voor *gender*, SING voor *number* en PC (derde persoon) voor *person*. Deze waarden zijn deels af te leiden uit de vorm van de eventuele DETERMINER in de NFCS. Voor een ander deel blijken deze uit de concordantie die vereist is, als deze NFCS onderwerp is bij een werkwoord of als zodanig een ATTRIBUTE in de vorm van een ADJECTIVE heeft.

- (6b) *c NFCS(g, n, EMPTY, PP)*

In het geval van een PP variëren de *gender* en *number* waarden, al naargelang de concrete vorm die aangeboden wordt. Er is geen *person* waarde, omdat het PP geen nominale functie heeft.

- (6c) *c NFCS(EMPTY, EMPTY, EMPTY, GER)*

De GER kent geen flectiormen voor *gender* en *number* en heeft evenmin een waarde voor *person*, omdat het geen nominale functie kan vervullen.

De verschillende typen NFCS'en kunnen meerdere functies vervullen in de structuur van de SS en in die van andere morfologische groepen. Dit houdt in dat in onze grammatica de betreffende NFCS steeds ingevoerd dient te worden als alternatief voor die functies. In het navolgende bespreken wij de mogelijkheden van de afzonderlijke NFCS'en.

NON-FINITE CLAUSE SIMPLE met GERUND

De NFCS die een GERUND als HEAD heeft, kent drie verschillende functies: ADVERBIAL, OBJECT ATTRIBUTE en SUBJECT ATTRIBUTE. Hier volgt een voorbeeld van elk van deze functies:

- (1) *Caminando por el parque se nota el aire fresco*
- (2) *Vimos a Paco llorando*
- (3) *Paco entró llorando.*

Bij gebruik als ADVERBIAL heeft de NFCS een SUBJECT OPTION, maar in beide andere gevallen ontbreekt deze. Reeds eerder hebben wij kunnen vaststellen dat de GERUND steeds een werkwoordscategorie heeft, in tegenstelling tot INFINITIVE en PAST PARTICIPLE.

NON-FINITE CLAUSE SIMPLE met PAST PARTICIPLE

De NON-FINITE CLAUSE met een PAST PARTICIPLE (PP) als HEAD kent eveneens meerdere functies: POM in een NPS, SUBJECT ATTRIBUTE, OBJECT ATTRIBUTE en ADVERBIAL. Voorbeelden hiervan zijn:

- (1) *Las personas mencionadas por el periodista*
- (2) *El hombre salió irritado por la actitud de los demás*
- (3) *La madre encontró al niño dormido,*
- (4) *Levantada la sesión la gente se fue.*

Als het PP in een NFCS staat die dienst doet als ADVERBIAL vereist deze een gerealiseerd SUBJECT. In de andere functies ontbreekt dit. Het PP heeft flectiemorfemen voor *gender* en *number*. Deze drukken concordantie uit met het element waarop het PP of de NFCS betrekking heeft. Gebruikt als POM is er concordantie met het HEAD van de NPS. Het SUBJECT ATTRIBUTE is in concordantie met het SUBJECT en het OBJECT ATTRIBUTE met het OBJECT van de hoofdzin. Gebruikt in ADVERBIAL functie stemt de PP in de beide affixwaarden overeen met het SUBJECT van de NFCS zelf. De verplichte aanwezigheid van het SUBJECT bij de NFCS in ADVERBIAL functie wordt in de grammatica verwerkt door middel van het affix voor *person* (*p*). Dit is aanwezig in de categorie NFCS(*g, n, p, form*). De waarde hiervan is afkomstig van

de SU OPTION in de NFCS regel. De grammatica eist dat bij de NFCS in ADVERBIAL functie dit affix niet EMPTY mag zijn.

NON-FINITE CLAUSE SIMPLE met INFINITIVE

Deze kent een aantal functies die ook door een NPS vervuld worden: SUBJECT, DIRECT OBJECT, ATTRIBUTE, COMPLEMENT in PPS en OBJECT ATTRIBUTE. Een NFCS in DIRECT OBJECT functie heeft nooit een expliciet, lexicaal SUBJECT bij zich. In de overige functies is dat wel mogelijk. Verder kan de NFCS geen deel uitmaken van een PPS, ingeleid door het voorzetsel *a*, in DIRECT OBJECT functie. Daarom krijgt de PPS die een NFCS bevat geen waarden voor de affixen *gender* en *number*. Daarmee wordt voorkomen dat de grammatica de PPS herkent als een DIRECT OBJECT.

De NFCS met INFINITIVE en de genominaliseerde INFINITIVE kunnen beide de DIRECT OBJECT en OBJECT ATTRIBUTE functie vervullen. Hierdoor is het mogelijk een gevarieerd aantal zinsstructuren die een INFINITIVE bevatten te analyseren. Sommige daarvan krijgen in Spaanse beschrijvende grammatica's geen eenduidige interpretatie. Wij vermelden een aantal van deze structuren met een INFINITIVE in DIRECT OBJECT of OBJECT ATTRIBUTE functie. Wij gaan daarbij uit van een al dan niet aanwezig onderwerp van de INFINITIVE. Deze benadering sluit niet aan bij onze formele beschrijving, maar wel bij die van de gangbare grammatica's van het Spaans. Het doel is aan te geven welke structuren verwerkt zijn in de formele grammatica.

1. Het SUBJECT van de NFCS en de hoofdzin zijn identiek:

(1) *Quiero comer una manzana*

(2) *Necesitamos llegar a tiempo*

De NFCS fungeert als DIRECT OBJECT. Het onderwerp van *quiero* en *comer* is identiek, maar niet grammaticaal noch lexicaal uitgedrukt bij de INFINITIVE. Het gaat om de constructie die in de grammatica van het Latijn bekend staat onder de benaming "nominativus cum infinitivo".

2. Het SUBJECT van de INFINITIVE is het DIRECT OBJECT van de hoofdzin:

(1) *Veľmos correr a Paco*

(2) *Oľmos cantar los pájaros.*

De groep *a Paco* is DIRECT OBJECT bij het werkwoord *veľmos*. Dit blijkt uit de aanwezigheid van de prepositie. Men zou kunnen veronderstellen dat in (2) *los pájaros*

SUBJECT is van *cantar*. Deze analyse moet echter verworpen worden, omdat substitutie van *los pájaros* door *Paco* geen acceptabele zin oplevert: **Oímos cantar Paco*. Wel acceptabel is: *Oímos cantar a Paco*. *Paco* is DIRECT OBJECT van het werkwoord. Het ligt voor de hand dat dan *los pájaros* dezelfde functie vervult. De INFINITIVES *correr* en *cantar* hebben geen enkel element bij zich waaruit blijkt dat zij een werkwoordelijke functie vervullen. Door de formele grammatica worden zij derhalve geïnterpreteerd als NOUNS. Zij krijgen de functie van OBJECT ATTRIBUTE, dus van attributieve bepalingen bij het DIRECT OBJECT. Deze interpretatie van de functie van de INFINITIVE - niet van de morfologische waarde ervan - treft men reeds aan in Bello & Cuervo (1949: 482, nota 133 van Cuervo) en ook in Alarcos Llorach (1978d: 142 en 1978h: 300). Real Academia Española (1973: 487) daarentegen beschouwt de groepen *correr a Paco*, *cantar los pájaros* samen als DIRECT OBJECT van de hoofdzin. *A Paco* en *los pájaros* krijgen de functie van SUBJECT bij de INFINITIVE toebedeeld. Formeel is een dergelijke analyse niet juist. De groep *a Paco* kan immers geen SUBJECT functie vervullen. Daar komt nog bij dat het mogelijk is de zinnen te substitueren door: *Lello velmos correr*, *Los olmos cantar*. De vormen *lello*, *los* bevestigen de DIRECT OBJECT functie van de NPS'en, waarnaar zij verwijzen. Bovendien kan men zich afvragen of een scheiding van constituenten van een NFCS wel mogelijk is. De analyse die wij verkiezen brengt met zich mee dat de werkwoorden van waarneming in het lexicon syntactisch getypeerd worden als transitieve werkwoorden met of zonder een OBJECT ATTRIBUTE, dus waarde TR en TRA.

3. Het SUBJECT van de NFCS heeft geen functie in de hoofdzin.

(1) *Ve(a) regar los claveles*

(2) *Oímos cantar*.

Het SUBJECT van de INFINITIVES *regar*, *cantar* is in lexicale vorm niet aanwezig, ook niet als een functie in de hoofdzin. *Regar los claveles* is een NFCS die DIRECT OBJECT is van de hoofdzin. Deze NFCS bevat weer een DIRECT OBJECT: *los claveles*. De vorm *cantar* daarentegen is het HEAD van een NPS in DIRECT OBJECT functie.

4. Het SUBJECT van de INFINITIVE is INDIRECT OBJECT van de hoofdzin.

(1) *El padre (le) manda a Juan venir*

(2) *No (le) permite venir a María*

De groepen *a Juan*, *a María* zijn INDIRECT OBJECT van de hoofdzin. Dit blijkt ook uit de vorm van het redundante persoonlijk voornaamwoord *le*. De eerste zin kent de omzetting *El padre se lo manda*. In deze zin is *se* de combinatorische variant van *le* en heeft de INDIRECT OBJECT functie. De vorm *lo*, die daarop volgt, is het DIRECT

OBJECT en verwijst naar *venir*.

In de gevallen 1-4 die hierboven zijn beschreven, krijgt de INFINITIVE geen eigen SUBJECT in de analyse. Dit betekent niet dat de betekenis van het werkwoord geen SUBJECT veronderstelt. Dat veronderstelde SUBJECT is dikwijls in de zin aanwezig als een functie in de hoofdzin. In tegenstelling tot het werkwoord in een persoonsvorm kent de INFINITIVE niet de realisering van een grammaticaal SUBJECT door middel van de flectie. Dit betekent dat op die manier niet verwezen kan worden naar een SUBJECT dat bekend is uit de context. Herkenning van een functie uit de hoofdzin (SUBJECT, DIRECT OBJECT, INDIRECT OBJECT) als onderwerp van de INFINITIVE is gebaseerd op de semantische interpretatie van de zin. Formeel en structureel zijn in dergelijke gevallen de betreffende elementen op geen enkele manier gemarkeerd als SUBJECT. De formele grammatica kan dan ook onmogelijk het SUBJECT van de INFINITIVE aanwijzen, want de bedoelde NPS of PPS die in de structuur van de zin staat heeft reeds een functie. Morfologisch noch syntactisch bestaat er enige grond voor de veronderstelling dat een dergelijk element een dubbele syntactische functie heeft, zoals DIRECT OBJECT van de hoofdzin en SUBJECT van de NFCS. Van een dubbele functie is echter wel sprake op semantisch niveau, waar deze toekomt aan de referent waarnaar verwezen wordt.

Een ander punt dat nog enige verheldering verdient is het volgende. Uit de bovenstaande analyses blijkt dat het onderscheid tussen de INFINITIVE als NOUN en als HEAD van een NFCS wellicht wat kunstmatig aandoet. Men kan immers in dezelfde zinsstructuur beide aantreffen: *Quiero comer*, *Quiero comer una hamburguesa*. In de eerste zin wordt *comer* geanalyseerd als NOUN en in de tweede zin *comer una hamburguesa* als NFCS met als HEAD het VERB *comer*. Of het de categorie NOUN of VERB krijgt, is afhankelijk van de aanwezigheid van constituenten die kenmerkend zijn voor de één of de ander. Zo zal een PREM of POM functie bij de INFINITIVE slechts één conclusie rechtvaardigen: namelijk, dat het een NOUN waarde heeft. Omgekeerd zal de aanwezigheid van een werkwoordsconstituent, inclusief het SUBJECT, eenduidig pleiten voor de NFCS interpretatie. Problemen doen zich pas voor, als de INFINITIVE alleen een DETERMINER bij zich heeft of helemaal alleen staat, d.w.z. zonder andere constituenten. De DETERMINER komt voor bij de INFINITIVE, gebruikt als NOUN en als VERB: *ese constante protestar*, *ese protestar constantemente*. De eerste groep heeft een PREM (*constante*), de tweede heeft een ADVERBIAL (*constantemente*). Dus de aanwezigheid van een DETERMINER geeft geen uitsluitsel over de morfologische waarde van de INFINITIVE. Die waarde is eveneens onbepaald, als de INFINITIVE geen andere functie bij zich heeft. Wij hebben er in onze beschrijving voor gekozen om de INFINITIVE in dergelijke gevallen te beschouwen als een NOUN. Dit is ingegeven door de overweging dat wij voor zover mogelijk nodeloos ambiguë analyses willen vermijden. Een argument voor de keuze ten gunste van het NOUN menen wij te mogen ontleenen aan het volgende. Volledig genominaliseerde INFINITIVES, die ook een

morfologisch meervoud kennen, dienen in ieder geval herkend te worden als NOUN. Ook als zij in het enkelvoud staan zonder MODIFIER of slechts vergezeld gaan van een DETERMINER. Nominalisering van werkwoorden is door ons morfologisch verantwoord door middel van een productieve regel die geldt voor alle werkwoorden.

3.11. Coordination en Gapping

In dit hoofdstuk schenken wij aandacht aan twee syntactische verschijnselen die verband houden met elkaar: COORDINATION (nevenschikking) en GAPPING (samentrekking).⁸⁷ COORDINATION doet zich voor op verschillende niveaus in de grammaticale structuur van zinnen, niet slechts op dat van enkelvoudige zinnen. GAPPING is een verschijnsel dat voorkomt binnen nevenschikte zinnen. Het vooronderstelt derhalve COORDINATION. Voorbeelden van samentrekking zijn: *Pablo prepara y María bebe café, Pablo prepara café y María chocolate*. In het eerste voorbeeld is het DIRECT OBJECT *café* bij het werkwoord *prepara* weggelaten. Dit is een geval van achterwaartse samentrekking (BACKWARD GAPPING). De andere zin mist de herhaling van het werkwoord *prepara* in het tweede deel ervan. Dit wordt wel voorwaartse samentrekking (FORWARD GAPPING) genoemd. In beide voorbeelden zijn de gecoördineerde zinnen verbonden door middel van het voegwoord *y*.

Onder COORDINATION wordt verstaan dat zinselementen, of ook wel complete enkelvoudige zinnen, syntactisch met elkaar verbonden zijn in een relatie van gelijkwaardigheid ten opzichte van elkaar. Als verbindingselement gebruikt men een speciaal soort voegwoord of een pauze in de spreektaal, die wordt weergegeven door een komma in de schrijftaal. Tot de coördinerende voegwoorden in het Spaans behoren *y*, *o*, *pero*, *ora*. Nevenschikking levert een exocentrische constructie op: het is de vereniging van twee of meer gelijkwaardige delen die tesamen één groep met meerdere kernen (HEADS) vormen. Losse woorden, groepen van woorden en ook enkelvoudige zinnen kunnen met elkaar gecoördineerd worden. Het betreft elementen van de dezelfde syntactische categorie, woordklasse of functie. Volgens sommigen echter veronderstelt coördinatie van woorden of groepen die geen volledige enkelvoudige zinnen vormen altijd weglating (ellipsis) van lexicale elementen.⁸⁸ *Juan y Pedro juegan* beschouwt

---

⁸⁷ Enige algemene gegevens over COORDINATION in het Spaans hebben wij ontleend aan de bekende handboeken en studies, die vermeld staan aan het begin van hoofdstuk 3, en daarnaast aan Roca Pons (1970), Bobes Naves (1972) en Bosque (1987b).

⁸⁸ In de gangbare Spaanse grammaticale handboeken is de beschrijving van coördinatie erg onvolledig. Het verschijnsel wordt altijd ter sprake gebracht onder het hoofd van de samengestelde zinnen. Zie o.a.: Gili

men als de som van *Juan juega* en *Pedro juega*. *Tú irás, pero yo no* veronderstelt weglating van de werkwoordsvorm *iré* in het tweede deel. Hoewel het hier gaat om verschillende operaties worden beide zinstypen door Roca Pons (1970: 381) opgevat als gevallen van ellipsis. Bobes Naves (1972) heeft een studie gewijd aan coördinatie op het niveau van NP's. Ook daar spreekt zij over weglating. Volgens haar is *árboles verdes y frondosos* het product van samenvoeging van *árboles verdes* en *árboles frondosos* (1972: 289-290). Zij stelt dat er bij gecoördineerde NP's altijd sprake is van weglating en noemt coördinatie dan ook een reductie-operatie (*operación de reducción*).

De vraag is echter of het wel zin heeft mogelijke logische processen te willen reconstrueren die een rol gespeeld hebben bij het ontstaan van bepaalde constructies, of die een eventuele logische verklaring bieden voor deze constructies. Wij menen dat het antwoord op deze vraag ontkennend moet zijn, zeker als de analyse beoogd wordt van statisch, schriftelijk vastgelegd tekstmateriaal. Er is reeds eerder op gewezen dat het primaire object van deze grammaticale beschrijving van het Spaans niet de processen zijn die een rol spelen bij de generatie van taalmateriaal, maar de interpretatie van dat materiaal zelf. De formele grammatica, die wij ontwikkelen, zal in staat moeten zijn in de aangeboden structuur functies en categorieën te herkennen. Bij de beschrijving van COORDINATION zullen wij uitgaande van de in aanmerking komende structuren trachten deze in te passen in het reeds ontwikkelde regelsysteem van de formele grammatica.

Uitgangspunt is dat COORDINATION, zoals reeds gezegd, in geschreven taal voorkomt op verschillende niveaus in de zin. Er worden niet alleen volledige zinnen gecoördineerd, maar ook delen van zinnen. De vraag die zich dan onmiddellijk opdringt is of in een coördinatie elementen verbonden worden met dezelfde syntactische functie of met dezelfde morfologische categorie. Oostdijk (1986) heeft dit onderzocht voor het Engels. Zij toont overtuigend aan dat beide het geval zijn en maakt duidelijk dat de beschrijving niet exclusief op categorieën of op functies gebaseerd kan zijn, maar eigenlijk moet stoelen op een combinatie van beide (1986: 185). De conclusies welke zij bereikt voor het Engels gelden in vrijwel gelijke mate voor het Spaans. Coördinatie van identieke morfologische categorieën is op een enkele uitzondering na steeds mogelijk. Uitgezonderd zijn in het Spaans met name de DETERMINERS,

---

Gaya (1972: 261 e.v.), Real Academia Española (1973: 500 e.v.), Sánchez Márquez (1972: 83 e.v.) en Marcos Marín (1980: 363 e.v.). Soms wordt wel terloops vermeld dat coördinatie ook op andere niveaus mogelijk is: Alcina Blecua (1975: 1159) en Real Academia Española (1973: 506). Ook Bosque (1987b: 83) constateert dat Spaanse grammatici zich niet bijzonder hebben geïnteresseerd voor de vraag welke syntactische categorieën gecoördineerd kunnen worden. Jammer genoeg hebben wij de door Bosque (1987b: nota 2) geciteerde studie van Rojas Nieto (1982) over het voorkomen van syndetische coördinatie in een beperkt corpus van het Spaans van Mexico niet kunnen raadplegen.

PREPOSITIONS⁸⁹ en toonloze PERSONAL PRONOUNS. Coördinatie van categorieën die verschillend zijn komt maar in beperkte mate voor. In een dergelijk geval is er sprake van nevenschikking op het niveau van een functie. Er zijn dan niet-identieke categorieën met elkaar verbonden, die echter dezelfde functie vervullen. Een voorbeeld hiervan, ontleend aan Pío Baroja (*Inquietudes de Shandi Andía*, 283), is het volgende: *Era hombre de mucha fuerza y muy nervioso, flaco, alto, seco*. Hierin wordt *de mucha fuerza*, een PREPOSITIONAL PHRASE SIMPLE, samengevoegd met *muy nervioso*, een ADJECTIVE PHRASE SIMPLE. Beide hebben de functie van POSTMODIFIER bij het NOUN *hombre*. De adjectiva *nervioso, flaco, alto, seco*, daarentegen, zijn gecoördineerd op het niveau van de categorie: ADJECTIVE PHRASE SIMPLE. Bosque (1987b: 84) somt nog andere mogelijkheden op van coördinatie van ongelijke categorieën: *ni su nombre ni donde encontrarlo* (NPS en NON-FINITE CLAUSE), *original y como ya quedan pocos* (AJPS en FINITE CLAUSE), *una buena persona pero algo raro* (NPS en AJPS). Helaas zijn de functies van deze combinaties niet na te gaan, omdat de context, waarin zij gebruikt zijn, niet wordt gegeven. Overigens kunnen wij nog enkele voorbeelden hieraan toevoegen: *Es una casa grande y con muchas ventanas* (AJPS en PPS), *No sé cómo ni a qué hora llegarán los invitados* (AVPS en PPS). Gegevens over de frekwentie van al deze combinatiemogelijkheden zijn niet voorhanden.

Voor de verwerking van COORDINATION in de formele grammatica heeft het bovenstaande de volgende konsekwenties. Nevenschikking van gelijke categorieën wordt toegestaan, met uitzondering van de reeds genoemde DETERMINERS, PREPOSITIONS en PERSONAL PRONOUNS. In bepaalde gevallen wordt ook COORDINATION van functies mogelijk gemaakt, mits de betrokken categorieën niet gelijkwaardig zijn. In afwachting van de resultaten van de analyse van uitgebreid tekstmateriaal nemen wij deze mogelijkheid op in drie functies. De POSTMODIFIER functie binnen een NPS krijgt een alternatieve realisatie met nevenschikking van een AJP en een PP, in beide volgorden. Verder zal de ATTRIBUTE functie bij een koppelwerkwoord herschreven kunnen worden als een coördinatie, en wel in de vorm van een AJP en een NP of een PP, dan wel een NP of een PP gevolgd door een AJP. Tenslotte zullen wij bij de invulling van de ADVERBIAL functie realisatie door een AVP gevolgd door een PP of vice versa toestaan. Uit deze opsomming blijkt dat vooralsnog geen rekening gehouden wordt met coördinatie van een CLAUSE met een andere morfologische categorie. Wij doen dat op grond van de naar onze mening beperkte frekwentie van dergelijke structuren. De categorieën die gecoördineerd kunnen worden met een element van dezelfde categorie zijn de volgende: NOUN PHRASE SIMPLE (NPS), ADJECTIVE PHRASE SIMPLE (AJPS), ADVERB PHRASE SIMPLE (AVPS), PREPOSITIONAL PHRASE SIMPLE (PPS), CONJUNCTIVE PHRASE SIMPLE (CONJPS: deze bevat

---

⁸⁹ Bosque (1987b: nota 6) formuleert wel enige reserve met betrekking tot de opvatting dat het volstrekt onmogelijk is voorzetsels met elkaar te coördineren.

het tweede lid van een vergelijking), VERB PHRASE SIMPLE (VPS), COMPLEMENT PHRASE SIMPLE (CPS), FINITE CLAUSE SIMPLE (FCLS), NON-FINITE CLAUSE SIMPLE (NFCS) en SENTENCE SIMPLE (SS).

Alvorens bijzonderheden met betrekking tot de afzonderlijke categorieën te geven, willen wij eerst aandacht besteden aan een aantal eigenschappen die alle of meerdere categorieën gemeenschappelijk hebben in geval van coördinatie.

- Er bestaan drie typen coördinatie: copulatieve, disjunctieve en adversatieve. De bijbehorende voegwoorden zijn: *y, e, ni* (copulatief), *o, u, ora* (disjunctief) en *pero, más, sino* (adversatief). Hoewel de benaming van de drie typen is ingegeven door de betekenis van de voegwoorden, heeft elk zijn specifieke morfosyntactische eigenschappen. Deze laatste zijn voor ons reden om de driedeling te handhaven. Traditioneel spreekt men ook nog over distributieve coördinatie. Deze kenmerkt zich formeel door de correlatie tussen beginelementen uit de afzonderlijke delen (enkelvoudige zinnen of zinselementen): *ora ... ora, uno ... otro, este ... aquel, cerca ... lejos. bien ... bien, ya ... ya*.⁹⁰ Met uitzondering van *ora* is er echter geen sprake van voegwoorden, maar van andersoortige categorieën die in correlatie staan met elkaar, namelijk bijwoorden of voor-naamwoorden. Deze vervullen een eigen functie, niet die van verbindingselement, in de gecoördineerde delen. Afgezien van de verplichte herhaling van het voegwoord *ora* aan het begin van elk deel, inclusief het eerste, verschilt het gebruik hiervan syntactisch niet van de disjunctieve voegwoorden. Het is daarom dan ook onder deze laatste groep ondergebracht.

- Een copulatieve en disjunctieve coördinatie kan twee of meer delen bevatten. In theorie is het aantal delen onbepaald. Een adversatieve coördinatie bevat maximaal twee delen.

- Copulatieve en disjunctieve voegwoorden worden soms vervangen door een komma. De adversatieve worden in de regel voorafgegaan door een komma, tenzij deze de absolute beginpositie van de zin innemen. Copulatieve en disjunctieve voegwoorden komen voor in een coördinatie die uit niet meer dan twee delen bestaat. Heeft de nevenschikking meer dan twee delen, dan zijn meestal alleen de twee laatste verbonden door een dergelijk voegwoord. De voorafgaande zijn gescheiden door komma's. Herhaling van het voegwoord is mogelijk, maar heeft speciale retorische effecten.⁹¹ Het voegwoord

---

⁹⁰ Zie Real Academia Española (1973: 508-509).

⁹¹ Dit wordt opgemerkt door Bobes Naves (1972: 292) naar aanleiding van het gebruik van het voegwoord *y* als verbindingselement tussen enkelvoudige NP's. Zij duidt ook op de mogelijkheid telkens twee elementen in een coördinatie te verbinden met het voegwoord en deze paren onderling te scheiden door een kom-

kan zelfs ook geheel afwezig zijn, hetgeen het effect oplevert van een open, niet volledige opsomming. Tenslotte bestaat nog de mogelijkheid dat ook het eerste lid voorafgegaan wordt door het coördinerend voegwoord, hetgeen verplicht is bij de zogenaamde distributieve zinnen.

- Soms worden delen van bepaalde PHRASES met elkaar gecoördineerd. *Los mejores vinos franceses y licores italianos* heeft als mogelijke semantische interpretatie dat de DETERMINER *los* samen met de PREMODIFIER *mejores* betrekking heeft op de coördinatie van twee maal een HEAD en POSTMODIFIER: *vinos franceses* en *licores italianos*. Het gaat dan om één NPS, waarbinnen delen gecoördineerd zijn. Zo heeft ook de sequentie *muchos hombres y mujeres* een mogelijke analyse als NPS met een gecoördineerd HEAD *hombres y mujeres*. In het laatste geval zou men kunnen aannemen dat er een coördinatie is van twee COMMON NOUNS. In het eerste geval echter vormt HEAD met POSTMODIFIER samen geen aparte categorie of functie. Theoretisch gezien bestaat bovendien de mogelijkheid dat er in *los mejores vinos franceses y licores italianos* geen sprake is van één NPS, maar van twee NPS'en die met elkaar verbonden zijn: *los mejores vinos franceses* en *licores italianos*. Hetzelfde geldt voor *muchos hombres y mujeres*, dat geanalyseerd kan worden als NPS1 *muchos hombres* en NPS2 *mujeres*. Er is geen enkele morfologische, formele aanduiding die de DETERMINER *muchos, los* en de PREMODIFIER *mejores* ook betreft op het tweede NOUN *mujeres, licores*. Voor een louter formele analyse is er daarom geen bezwaar alleen te kiezen voor de interpretatie van gescheiden NPS'en.⁹² In tegenstelling tot PREMODIFIERS is het bij POSTMODIFIERS wel mogelijk dat de morfologie van het adjectief uitsluitsel geeft over de NOUNS of het NOUN waarop dit betrekking heeft. In *los vinos y cervezas españolas* is *españolas* een bepaling bij *cervezas*. Daarentegen in *los vinos y cervezas españoles* duidt de flectie MASCULINE PLURAL erop dat het adjectief een bepaling is bij de coördinatie, dus bij *vinos* en *cervezas*. Maar de structuur kan ook ambigu zijn: *las cervezas y vinos españoles*. De POM *españoles* is een bepaling bij het laatste NOUN (*vinos*), of bij de coördinatie (*cervezas y vinos*).

Voor onze grammatica geldt als algemene regel dat er geen coördinatie plaats vindt beneden het niveau van woordgroepen. Bovendien behoeft de structuur van de door de coördinatie verbonden enkelvoudige woordgroepen niet identiek te zijn. Het eerste deel van de coördinatie kan bij voorbeeld een PREMODIFIER en een HEAD bevatten, terwijl het tweede deel alleen uit een HEAD bestaat. Dit is het geval in *ricos vinos y lico-*

---

ma: *calvas y levitas, pecheras y bigotes, asmas y reumas*.

⁹² Dit neemt niet weg dat wij ons ervan bewust zijn dat de semantische interpretatie van de hier genoemde constructies niet eenduidig is. Evenmin is het ons ontgaan dat coördinatie ook beneden het niveau van woorden mogelijk is: *pre y posconciliar*.

res. Van een woordgroep is minimaal het HEAD aanwezig. Coördinatie op het niveau van losse woordcategorieën, die het HEAD van woordgroepen vormen, wordt niet toegestaan. Dit betekent dat *hombres y mujeres* geen coördinatie vormt van COMMON NOUNS, maar van NPS'en, zoals ook het geval is bij *pocos hombres y muchas mujeres*. In het navolgende zullen wij summier één voor één de woordgroepcategorieën bezien met de specifieke eigenschappen die zij bezitten in geval van coördinatie. Eerder in hoofdstuk 3, bij de beschrijving van de afzonderlijke woordgroepen, hebben wij deze steeds als enkelvoudige (SIMPLE) groepen gedefinieerd: SENTENCE SIMPLE, NOUN PHRASE SIMPLE, ADJECTIVE PHRASE SIMPLE, enz. Als benaming voor de overkoepelende categorie die de coördinatie van enkelvoudige identieke groepen omvat gebruiken wij de termen SENTENCE, NOUN PHRASE, ADJECTIVE PHRASE, enz., zonder de toevoeging SIMPLE.

1. Gecoördineerde NPS'en

Gecoördineerde NOUN PHRASES SIMPLE vormen samen de NOUN PHRASE (NP). Deze heeft een gemeenschappelijke *gender* en *number* waarde.⁹³ Bij copulatieve coördinatie is de *number* waarde altijd PLU en de *gender* waarde MASC, als één of meerdere delen van de coördinatie de MASC waarde hebben. De overkoepelende NP heeft alleen FEM waarde, als alle delen deze waarde bezitten. Wij hanteren als algemene regel dat bij disjunctieve coördinatie van NPS'en in SUBJECT functie het werkwoord congrueert met het dichtstbijstaande deel, dit is meestal het laatste. Een disjunctieve coördinatie levert geen gemeenschappelijke waarden op. De overkoepelende NP krijgt dan de *gender* en *number* waarden van dat laatste deel. Omdat de delen van de coördinatie gescheiden blijven, is ook een POSTMODIFIER bij de coördinatie als geheel niet mogelijk.

Ook voor de *person* waarde heeft copulatieve coördinatie van NPS'en konsekwenties. De eerste persoon gaat voor op de andere twee, de tweede persoon op de derde: *Yo y tú lo haremos, Tú y él lo harán*. Ook hier laten wij bij disjunctieve coördinatie de

---

⁹³ Gegevens over de morfologische aspecten van copulatieve coördinatie van zinnen zijn in redelijke mate voorhanden. Men raadplege o.a. Real Academia Española (1973: 386-392). In handboeken en studies beperkt men zich echter voornamelijk tot voorbeelden en uitleg met betrekking tot de syntaxis van copulatieve coördinatie. De overige typen worden alleen vermeld bij de klassen van coördinerende voegwoorden en bij de algemene typering van gecoördineerde zinnen. Over de syntaxis van disjunctieve coördinatie hebben wij maar weinig gegevens gevonden. Door Roca Pons (1970: 381) wordt opgemerkt dat bij coördinatie van enkelvoudige NOUNS als SUBJECT het werkwoord in het meervoud komt te staan: *O tú o él sobráis aquí*. In Real Academia Española (1973: 510) staat echter te lezen dat in een dergelijk geval het werkwoord in SING of in PLU kan staan. Wellicht kan analyse van een representatief corpus met geschreven en/of gesproken teksten uitsluitsel geven over deze kwestie.

person waarde van het dichtstbijstaande lid gelden: *Yo o tú lo harás*. De *definiteness* waarde van het eerste lid van de copulatieve of disjunctieve coördinatie wordt doorgegeven aan de totale coördinatie. Dit houdt in dat bij *los vinos franceses y licores italianos* het tweede lid *licores italianos* op het hogere niveau van de NP, die de beide leden domineert profiteert van de affixwaarde *DEFINITE*. De complete NP kan dan functies vervullen waarvoor een ingevulde waarde van het affix *definiteness* vereist is.

Een groep gecoördineerde NPS'en kan vergezeld gaan van een *POSTMODIFIER* (POM1) of een *APPOSITION* (APP) functie. Er is dan in voorkomende gevallen concordantie tussen *gender* en *number* waarden van de overkoepelende NP en de categorie die de betreffende functie vervult. Voorbeelden hiervan zijn:

- (1) *Pablo y Pedro, mis compañeros,...*
- (2) *Pablo y Pedro, cansados,...*
- (3) *la lengua y literatura francesas*
- (4) *los aspectos y matices a los que se refieren.*

Zinnen (1) en (2) bevatten voorbeelden met een *APPOSITION* functie en zinnen (3) en (4) met een *POSTMODIFIER* functie bij de NP. Alleen bij copulatieve coördinatie is het gebruik van deze functies toegestaan.

Een *POSTMODIFIER* die de vorm heeft van de tweede term bij een vergelijking (POM2) kan gerealiseerd worden na de coördinatie, terwijl de eerste term van de vergelijking niet bij het laatste lid van de coördinatie wordt aangetroffen: *Francia tiene mejores vinos y licores que Italia.*

2. Gecoördineerde AJPS'en

Bij de coördinatie van *ADJECTIVE PHRASES SIMPLE* spelen *gender*, *number* en *type* waarden een rol. Voor alle geldt dat gelijkwaardigheid vereist is. Met betrekking tot de *type* waarde houdt dit in dat alleen adjectieven van de *CALIFICATIVE* klasse met elkaar gecoördineerd kunnen worden. De *DETERMINER* elementen behoren morfologisch tot de *ADJECTIVE* categorie. Deze staan geen coördinatie toe, met uitzondering van de hoofdtelwoorden, waarvoor aparte regels ontwikkeld zijn in de grammatica. De verschillende *type* waarden bieden de mogelijkheid adjectieven met ongelijke functies van elkaar te onderscheiden. Evenals bij de NPS coördinatie het geval is, behoeven gecoördineerde AJPS'en niet alle dezelfde structuur te bezitten. Het is alleen vereist dat het *HEAD* aanwezig is. Dus de sequentie *muy alto y grande* analyseren wij als een nevenschikking van de AJPS *muy alto* en de AJPS *grande*. Er is geen morfologisch, formeel argument aan te dragen om *muy* te betrekken op het tweede adjectief *grande*. Voor de combinatie *muy alto y grande de estatura* geldt dat de *POSTMODIFIER* *de estatura* gerekend wordt tot *alto* en *grande*, mits beide volgens het lexicon een PPS toe-

staan ingeleid door het voorzetsel *de*. Er zullen in dit geval door de grammatica twee analyses worden opgeleverd, namelijk één met een POSTMODIFIER bij de coördinatie en één met een POSTMODIFIER alleen bij het tweede adjectief *grande*. Verder moet rekening gehouden worden met de mogelijkheid dat de coördinatie nog gevolgd wordt door de tweede term van een vergelijking: een POSTMODIFIER2. De eerste term van die vergelijking gaat dan niet vooraf aan het laatste lid van de coördinatie: *más alto y grande que Pedro*.

3. Gecoördineerde AVPS'en

Bij een coördinatie van ADVERB PHRASES SIMPLE speelt ook weer de *type* waarde van de betrokken bijwoorden een rol. Deze dient voor alle gelijk te zijn. Met name zal het gaan om CALIFICATIVE adverbia: *bien o mal*, of ook wel adverbia die wij PREPOSITIONAL genoemd hebben: *antes y después*. Verder is ook nu weer een vergelijking mogelijk waarbij de eerste term niet staat bij het laatste lid van de coördinatie, terwijl de tweede term wel volgt op dit laatste lid: *más claramente y pronto que antes*.

4. Gecoördineerde PPS'en

Wanneer er meerdere PREPOSITIONAL PHRASES SIMPLE gecoördineerd worden onder een PP, is het van belang dat de waarde van de voorzetsels bekend is, omdat er verband gelegd moet kunnen worden met het voorzetsel dat door een werkwoord of een adjectief vereist wordt. Daarnaast moet bij een PP die een copulatieve coördinatie bevat en die gebruikt wordt als DIRECT OBJECT een gezamenlijke waarde bekend zijn voor *gender* en *number*. Dit is noodzakelijk om een eventueel OBJECT ATTRIBUTE hierbij te kunnen identificeren. Deze functie is aanwezig in de volgende zin: *María considera a Pablo y a Pedro ingratos*. Het OBJECT ATTRIBUTE *ingratos* heeft de flectiemorfemen MASCULINE en PLURAL, welke corresponderen met gemeenschappelijke *gender* en *number* waarden van *a Pablo y a Pedro*.

5. Gecoördineerde CONJPS'en

De CONJUNCTIVE PHRASE SIMPLE is de categorie welke het tweede lid van een vergelijking bevat, ingeleid door "als" of "dan": (*más*) ... *que* ... of (*tan*) ... *como* ... Het ligt voor de hand dat bij een coördinatie van dergelijke PHRASES de *type* waarde (*comparative of equality* en *comparative of superiority/inferiority*) identiek dient te zijn: *María llegó tan pronto como Enrique y como Pedro, María es más puntual que Enrique y que Pedro*.

6. Gecoördineerde VPS'en

Een VERB PHRASE SIMPLE bevat het hoofdwerkwoord van de zin met eventuele hulpwerkwoorden, alsmede onbeklemtoonde persoonlijke voornaamwoorden, die proclitisch of enclitisch het werkwoord vergezellen als verplichte constituent. Als dergelijke constituenten gerealiseerd zijn in een andere vorm, worden zij ondergebracht in de aparte COMPLEMENT PHRASE SIMPLE. Bij coördinatie van VPS'en moeten de waarden voor *type*, en *number-person-mood* of *form* van het HEAD - het hoofdwerkwoord - identiek zijn. Ook hier laten wij weer gelden dat bij coördinatie alleen de aanwezigheid van een HEAD in elk van de delen verplicht is. Een zin als: *Esta empresa compra y vende tabaco*, bevat een coördinatie van twee maal een transitief werkwoord. Het DIRECT OBJECT is aanwezig na het tweede werkwoord, d.w.z. na de coördinatie. Aan de eis van gelijkheid van het werkwoordstype is voldaan. Beide werkwoorden verlangen dezelfde complementatie. Ook de waarden (*number, person, mood*) zijn in dit geval identiek bij beide werkwoorden. De VP categorie die de afzonderlijke VPS'en domineert krijgt de gezamenlijke identieke morfologische en syntactische waarden. Bij toevoeging van een hulpwerkwoord aan het eerste hoofdwerkwoord blijft de coördinatie intact, mits de hoofdwerkwoorden hetzelfde *type* en dezelfde niet-persoonlijke *form* bezitten. Een voorbeeld hiervan is: *Esta empresa habla comprado y vendido tabaco*. Beide werkwoorden zijn transitief en bezitten de PAST PARTICIPLE vorm. De *tense* van de betrokken werkwoorden behoeft niet gelijk te zijn. Dit moge blijken uit de zin: *Este empresa ha comprado, compra y comprará tabaco*. De coördinatie bestaat nu uit drie VPS'en: *ha comprado, compra* en *comprará*. Zij hebben alle dezelfde *type, number, person* en *mood* waarden. De voorbeelden die wij hier gegeven hebben, tonen in feite een structuur die het resultaat is van wat genoemd wordt achterwaartse samentrekking (BACKWARD GAPPING). Het DIRECT OBJECT *tabaco* vervult deze functie immers ten opzichte van de drie werkwoorden.

Bevat de zin werkwoorden van een verschillend type, dan is er een andere analyse vereist. Dit geldt b.v. voor: *Paco duerme y mueve las manos*. Het eerste werkwoord is intransitief en het tweede transitief. De zin wordt ontleed als een coördinatie van SENTENCES SIMPLE. Het DIRECT OBJECT van het tweede lid is immers een constituent op het niveau van de SENTENCE SIMPLE en niet op dat van de VPS. Uiteraard worden ambiguë analyses opgeleverd als de zin bestaat uit een SUBJECT gevolgd door meerdere werkwoorden van hetzelfde type zonder bijwoordelijke bepalingen: *Paco duerme y sueña*. Er kan in dit voorbeeld zowel sprake zijn van twee gecoördineerde SENTENCES SIMPLE, als van twee VPS'en. Het feit dat in het Spaans het lexicale SUBJECT van een zin optioneel is, maakt het mogelijk het tweede deel van de laatste zin, evenals dat van de vorige zin (*Paco duerme y mueve las manos*) als een volledige SENTENCE SIMPLE te beschouwen.

7. Gecoördineerde CPS'en

Een COMPLEMENT PHRASE SIMPLE bevat de verzameling functies welke een werkwoord als verplichte constituent kunnen vergezellen. Hiertoe behoren het SUBJECT ATTRIBUTE en het PREPOSITIONAL OBJECT. Deze vereisen concordantie, respectievelijk in *gender* en *number* waarden met het SUBJECT, en in *preposition* waarde met het werkwoord. Bij een coördinatie van meerdere CPS'en die de genoemde functies bevatten, dienen de aangeduide waarden met elkaar overeen te stemmen. Wij volstaan hier met het geven van het volgende voorbeeld: *María admira respetuosa el trabajo e incrédula los resultados*. De gecoördineerde CPS'en bestaan uit een SUBJECT ATTRIBUTE (*respetuosa, incrédula*) en een DIRECT OBJECT (*el trabajo, los resultados*). De *gender* en *number* waarden van beide SUBJECT ATTRIBUTES zijn gelijk. Vergelijken wij nu de volgende zinnen:

- (1) *Carmen le regala un libro a Pedro y otro a María*
- (2) *Carmen les regala un libro a Pedro y a María*
- (3) *Carmen les regala un libro a Pedro y María.*

Zin (1) bevat een coördinatie van twee CPS'en, zin (2) van twee PPS'en en zin (3) van twee NPS'en. Hieruit blijkt dat bij een coördinatie van CPS'en altijd twee of meer constituenten per CPS vereist zijn. Bij een enkele constituent heeft de coördinatie plaats op een lager PHRASE niveau. Dat de gecoördineerde PPS'en en NPS'en uit zin (2) en (3) als een gezamenlijke categorie beschouwd dienen te worden, blijkt uit het gebruik van het clitisch persoonlijk voornaamwoord *les* in de meervoudsvorm.

8. Gecoördineerde FCLS'en

Bij de coördinatie van FINITE CLAUSES SIMPLE geldt als voorwaarde dat steeds CLAUSES van hetzelfde type met elkaar gecombineerd worden. Dus een vermenging van een NOMINAL met een RELATIVE of een ADVERBIAL FINITE CLAUSE is niet toegestaan. Als voorbeeld van nominale FCL's geven wij: *Es cierto que esto ocurrió y que nadie lo sabe*. Opvallend hieraan is dat ondanks de copulatieve coördinatie van twee FCLS'en de werkwoordsvorm enkelvoud is. Als bijzonderheid van relatieve bijzinnen kan nog vermeld worden dat behalve identieke ook verschillende betrekkelijke voornaamwoorden in de afzonderlijke bijzinnen gebruikt kunnen worden: *las calles que están desiertas y cuyas casas parecen deshabitadas*. De gebruikte voornaamwoorden zijn *que* en *cuyas*.

9. Gecoördineerde NFCS'en

Als meerdere NON-FINITE CLAUSES SIMPLE met elkaar gecoördineerd worden, betreft dit als algemene regel alleen hoofdwerkwoorden met dezelfde niet-

persoonlijke vorm. Combinatie van een INFINITIVE met een GERUND of een PAST PARTICIPLE is immers niet gangbaar. Bovendien kan bij nevenschikking van twee INFINITIVES de *number* waarde PLURAL opgeleverd worden. Dit is o.a. van belang, als de NON-FINITE CLAUSES als SUBJECT optreden. *Decir la verdad y no mentir son dos cosas diferentes*. Dit geldt echter niet in: *Es mejor decir la verdad y no mentir*, of in: *Me gusta decir la verdad y no mentir*. Hier volgt nog een voorbeeld met een GERUND: *Andando por el jardín y mirando los árboles vimos un espectáculo horripilante*.

10. Gecoördineerde SS'en

Als twee of meerdere SENTENCES SIMPLE samengevoegd worden in een nevenschikking, moet de *mood* waarde hiervan gelijk zijn. Wanneer er sprake is van betrekkelijke bijzinnen moeten ook nog de *type*, *gender* en *number* waarden die de SS bevat in overeenstemming zijn met elkaar. Ook nu geldt weer dat tenminste de HEAD functie van de SENTENCE SIMPLE verwezenlijkt dient te zijn. Dit HEAD heeft de vorm van een VPS met gerealiseerde *number*, *person*, *mood* en *tense* waarden. Voorbeelden:

- (1) *Juan duerme y María escribe una carta*
- (2) *Juan lee y escribe una carta*
- (3) *Lee y escribe*
- (4) *los libros de los que hablas y a los que te referiste ya antes*.

De zinnen (1)-(3) worden alle als gecoördineerde SENTENCES SIMPLE ontleed. Het doet niet ter zake of er sprake is van een identiek of een verschillend SUBJECT. Zinnen (2) en (3) leveren een dubbele analyse op: te weten, een coördinatie van twee SENTENCES SIMPLE en een coördinatie van twee VPS'en in één SENTENCE SIMPLE. Voor zin (2) geldt dan wel dat *lee* twee verschillende *types* heeft: intransitief (bij SS coördinatie) en transitief (bij VPS coördinatie). Zin (4) is een voorbeeld van gecoördineerde relatieve zinnen. De *gender* en *number* waarden van de betrekkelijke voornaamwoorden (in beide gevallen *los que*) zijn met elkaar in overeenstemming.

Enkele gevallen van GAPPING zijn verklaard in het voorafgaande, met name bij de beschrijving van gecoördineerde VPS'en en CPS'en. Men denke aan zinnen als *Esta empresa compra y vende tabaco* (coördinatie van VPS'en) en *Carmen le regala un libro a Pedro y otro a María* (coördinatie van CPS'en). Nog niet verklaard is een structuur waarin door samentrekking het HEAD van de zin vervalt. Bedoeld zijn zinnen van het type:

- (1) *Pablo prepara café y María chocolate*
- (2) *Pablo llega hoy y María mañana*
- (3) *Hoy llega Pablo y mañana María*.

Dat het gaat om een SENTENCE SIMPLE blijkt uit de aanwezigheid van een SUBJECT met een ADVERBIAL of een andere werkwoordsconstituent. In het tweede deel van de coördinatie ontbreekt telkens een werkwoord in de persoonsvorm. De meest getuigende manier om dit soort zinnen in onze formele grammatica te verklaren is door te veronderstellen dat de SENTENCE SIMPLE een alternatief heeft zonder HEAD, maar met een verplicht SUBJECT en een verplichte ADVERBIAL, dan wel COMPLEMENT functie. Dit alternatief kan slechts als tweede of volgend lid van een coördinatie optreden. De aldus gecoördineerde zinnen bezitten alle een identieke structuur voor wat betreft de combinatie SUBJECT en COMPLEMENT en/of ADVERBIAL. Het is niet acceptabel dat in de ene zin bij voorbeeld een DIRECT OBJECT aanwezig is en in de andere zin een ADVERBIAL of INDIRECT OBJECT, of welke andere functie dan ook. Er dient in alle zinnen sprake te zijn van òf een ADVERBIAL òf een DIRECT OBJECT òf een INDIRECT OBJECT, enz. Combinaties van meerdere COMPLEMENT functies in elke zin - DIRECT OBJECT en INDIRECT OBJECT, DIRECT OBJECT en OBJECT ATTRIBUTE, enz. - zijn natuurlijk ook mogelijk. Het betekent dat de *type* waarde van de COMPLEMENT functies in de gecoördineerde enkelvoudige zinnen gelijk moet zijn of leeg. In het laatste geval staat er in alle zinnen een ADVERBIAL.

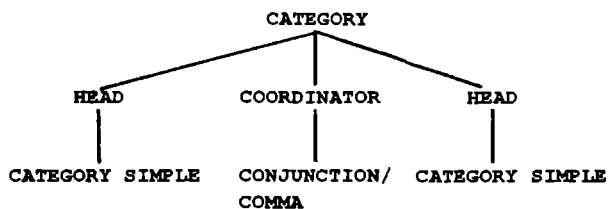
EAG REGELS

Voor de weergave van gecoördineerde categorieën in regels van het EAG formalisme gebruiken wij de volgende set regels:

- (1) CATEGORY: HEAD, COORD OPTION.
- (2) HEAD: CATEGORY SIMPLE.
- (3a) COORD OPTION: ;
- (3b) COORDINATOR, HEAD, COORD OPTION.
- (4a) COORDINATOR: CONJUNCTION;
- (4b) COMMA.

Deze regels verantwoorden een onbeperkte opeenvolging van gecoördineerde identieke categorieën. Het principe dat een categorie steeds gedefinieerd wordt als één of meerdere functies en deze weer als een categorie blijft hierin gehandhaafd. In regel (1) wordt de algemene CATEGORIE herschreven als een HEAD gevolgd door een COORD optie. De HEAD functie levert volgens regel (2) een enkelvoudige categorie op (CATEGORY SIMPLE). In regels (3a,b) staat te lezen dat de COORD optie leeg is of bestaat uit een COORDINATOR gevolgd door weer een HEAD functie en een nieuwe optie. De COORDINATOR wordt uitgewerkt in regels (4a,b): hij wordt gerealiseerd

door een coördinerende CONJUNCTION of door een komma (COMMA). Voor een coördinatie bestaande uit twee delen levert dit de volgende boomstructuur op:

Deze structuur kan naar believen uitgebreid worden met nog meer COORDINATORS en HEADS. In hoofdstukken 3.2.-3.9. hebben wij de woordgroepen die daarin aan de orde kwamen beschreven als enkelvoudige categorieën: SENTENCE SIMPLE (SS), NOUN PHRASE SIMPLE (NPS), ADJECTIVE PHRASE SIMPLE (AJPS), enz. Aan deze enkelvoudige categorieën uit de formele grammatica worden nu regels toegevoegd voor de beschrijving van de volledige categorie: SENTENCE (S), NOUN PHRASE (NP), ADJECTIVE PHRASE (AJ), enz. Dit gebeurt volgens het model dat gegeven is in de regels (1)-(4). Het brengt met zich mee dat iedere categorie herschreven wordt als een enkelvoudige categorie, of er nu wel of niet sprake is van een coördinatie. De specifieke eigenschappen, die in een coördinatie gelden voor de afzonderlijke categorieën, zijn eerder in dit hoofdstuk besproken. Deze worden op het contextgevoelige niveau in de grammatica verwerkt. Dit betekent dat er speciale eisen gesteld worden aan affixwaarden binnen een coördinatie, eventueel uitgewerkt in de vorm van predikaten. Het lijkt ons niet zinvol alle nieuwe regels, die aan de categorieën worden toegevoegd, hier tot in detail weer te geven. Wij volstaan dan ook met de weergave van het bovenstaand gemeenschappelijke basisschema, volgens welke de regels bij de afzonderlijke categorieën uitgewerkt zijn.

Vermelding verdient nog de alternatieve SS (SENTENCE SIMPLE) regel, die gekenmerkt wordt door het ontbreken van het HEAD. Deze is geformuleerd ter verklaring van enkele gevallen van GAPPING. De regel luidt in hoofdlijnen als volgt:

```

(5) c ss(EMPTY, EMPTY, EMPTY, EMPTY):
    n ADVERBIAL OPTION(type1, r1),
    f SU(g1, n1, d, p),
    n COMPL OPTION(g2, n2, pr, type2),
    n ADVERBIAL OPTION(type3, r2),
      n coord gender(g1, g2),
      n coord number(n1, n2),
    n ss real(r1, type2).
  
```

Regel (5) geeft de beschrijving van de SENTENCE SIMPLE categorie met lege waarden voor *type*, *gender*, *number* en *mood*. Het ontbreken van de eerste drie affixen geeft aan dat het hier niet om een relatieve bijzin gaat. Het vierde affix heeft geen waarde,

omdat er geen werkwoord in persoonsvorm in de zin voorkomt. De verdere regel specificeert dat het SS alternatief bestaat uit een verplicht SUBJECT en optionele ADVERBIAL en COMPLEMENT functies. Van de laatste dient er in ieder geval één gerealiseerd te zijn: ofwel een ADVERBIAL, ofwel een COMPLEMENT, ofwel een combinatie van beide. Deze conditie wordt uitgewerkt in het predikaat *ss real* (*sentence simple realization*). De overige predikaten zijn reeds eerder aan de orde geweest. Deze beregelen de concordantie tussen het SUBJECT en diens ATTRIBUTE.

Als er geen coördinatie is tussen identieke woordcategorieën, maar tussen identieke syntactische functies, wordt dit volgens het onderstaande model in de grammaticale regels verwerkt.

(6a) FUNCTION: CATEGORY;

(6b) CATEGORY1, COORDINATOR, CATEGORY2.

Een functie wordt herschreven als een categorie (6a), of als een coördinatie van twee verschillende categorieën. Deze manier van beschrijven houdt in dat steeds geval voor geval bekeken wordt onder welke functie coördinatie van welke categorieën mogelijk is. In de grammatica is coördinatie van verschillende categorieën opgenomen onder de functies: POSTMODIFIER bij een NPS, ATTRIBUTE en ADVERBIAL. Daarbij zijn de volgende woordgroepen betrokken: AJP en PP (POSTMODIFIER); AJP en NP, AJP en PP (ATTRIBUTE); AVP en PP (ADVERBIAL).

Uiteraard is binnen de categorieën die hier genoemd zijn ook nog coördinatie toegestaan. Aldus wordt de zin verklaard die wij eerder als voorbeeld aangehaald hebben: *Era hombre de mucha fuerza y muy nervioso, flaco, alto, seco*. Deze zin bevat een nevenschikking op het niveau van de POM functie: *de mucha fuerza y muy nervioso, flaco, ...* (PP samen met AJP). De AJP bevat zelf weer een coördinatie op categorieniveau: *muy nervioso, flaco, alto, seco*.

3.12. Vocatives en Interjections

De grammaticale begrippen VOCATIVE en INTERJECTION verwijzen in eerste instantie respectievelijk naar een naamval uit het Latijn en naar een bepaalde woordsoort die in meerdere talen voorkomt. In de grammatica van het Engels en het Spaans worden beide begrippen eveneens gehanteerd en duiden dan op een speciaal soort zinslelementen, waarvan niet duidelijk is of daarmee alleen of voornamelijk syntactische dan wel semantische functies, dan wel woordklassen bedoeld zijn. Vast staat dat het gaat om constituenten die buiten de eigenlijke structuur van de SS vallen en die zich

vooral onderscheiden door speciale intonatiepatronen.⁹⁴ In de Spaanse grammatica definieert men de VOCATIVE als het woord of de woorden, waarmee personen worden genoemd tegen wie wij iets willen zeggen.⁹⁵ INTERJECTIONS bevatten een uitdrukking van emotie en in ruimere zin ook klanknabootsingen.⁹⁶

Een vergelijking van enkele grammatica's en studies, die gegevens bevatten met betrekking tot de VOCATIVE, levert de volgende morfologische en syntactische karakteristieken op:⁹⁷

- De VOCATIVE verschijnt op initiële, mediale of finale positie in de zin.
- De VOCATIVE is samengesteld uit één of meer woorden met als kern een NOUN, PRONOUN of ADJECTIVE.
- Syndetische coördinatie van VOCATIVES in één zin is mogelijk. De verschillende delen worden verbonden door komma's of coördinerende voegwoorden.
- In een VOCATIVE valt het lidwoord van bepaaldheid weg bij titels (in ruime zin) gevolgd door eigennamen of COMMON NOUNS die op een persoon duiden: *doctor Fernández, señor presidente*.
- Een VOCATIVE wordt vaak gecombineerd met een INTERJECTION. Beide worden in het algemeen gescheiden door een komma: *eh, tú, Juan; vaya, Pablo*.

---

⁹⁴ M. Seco (1972: 75-76) zegt over de INTERJECTION dat deze geen enkele functie vervult in de zin, waarvan hij orthografisch gezien deel uitmaakt. Hij is echter wel toegevoegd aan die zin en draagt daaraan ook zijn expressieve inhoud bij. Het is ons niet duidelijk hoe dit met elkaar te rijmen is. M. Seco en Sánchez Márquez (1972: 293) en voor het Nederlands van den Toorn (1982: 248) vermelden terloops dat de INTERJECTION syntactisch functioneert als een volledige zin. Wij menen echter dat door hen daarmee geen syntactische functie is bedoeld, maar een semantische functie. Zij baseren zich namelijk op de overweging dat de INTERJECTION een volledige betekenseenheid vormt.

⁹⁵ Dit is de strekking van de definitie die gegeven wordt door M. Seco (1972: 75). In andere Spaanse grammatica's vindt men soortgelijke omschrijvingen. Fernández Ramírez (1986: 495) noemt de VOCATIVE een nominale zin met appellatieve functie. In geen van de door ons geraadpleegde werken wordt gesproken over een syntactische functie met de naam VOCATIVE of INTERJECTION. Wel soms over semantische functies.

⁹⁶ De klanknabootsingen worden niet unaniem gerekend tot de INTERJECTIONS. Een duidelijk overzicht van de interpretaties die door taalkundigen in de loop der jaren gegeven zijn aan het begrip INTERJECTION wordt aangetroffen in Almela Pérez (1982: 63-88).

⁹⁷ De gegevens over VOCATIVE en INTERJECTION zijn ontleend aan Alcina & Blecua (1975: 817-826), Almela Pérez (1982), Fernández Ramírez (1986: 495-497), Real Academia Española (1973: 115, 407) en Seco (1972: 75-76).

- VOCATIVES gaan optioneel vergezeld van uitroepetekens of vraagtekens en worden van de rest van de zin gescheiden door een komma, twee komma's of puntkomma:

(1) *Juan, ¿dónde estás?*

(2) *¿Dónde estás, Juan?*

(3) *Dime, querido amigo, donde está Juan*

Het puntkomma-teken wordt gebruikt als scheidingsteken bij asyndetische coördinatie van meerdere zinnen. De VOCATIVE kan hieraan voorafgaan: *Dame la mano, Pablo; no hagas el tonto.*

Voor de INTERJECTION gelden dezelfde morfologische en syntactische eigenschappen, waar nog het volgende bijkomt:

- Er is een beperkte lijst van oorspronkelijke INTERJECTIONS.
- Ook andere woordklassen worden als INTERJECTION gebruikt. Behalve de genoemde NOUNS, PRONOUNS en ADJECTIVES ook bepaalde werkwoordsvormen. Men noemt dit in de Spaanse grammatica oneigenlijke tussenwerpsels (*interjecciones impropias*).
- Klanknabootsingen en stopwoorden zijn te beschouwen als INTERJECTIONS.
- Bepaalde INTERJECTIONS krijgen een POSTMODIFIER in de vorm van een PP: *¡Caray con tu amigo!, ¡Ay de mí!*
- De INTERJECTIONS worden vaak beschouwd als onafhankelijke gezegdes en in verband gebracht met exclamatieve zinnen. Dit gebeurt o.a. in Alcina & Blecua (1975: 817-826). Toch is het niet zo dat uit de gebruikte leestekens altijd blijkt dat de INTERJECTION een uitroep inhoudt. Uitroepetekens kunnen achterwege blijven.
- INTERJECTIONS komen eveneens voor aan het begin, middenin en aan het einde van de zin. Almela Pérez (1982: 107-108) preciseert dat het tussenwerpsel op een willekeurige plaats in de zin kan komen, mits woordgroepen zoals NP, VP, AVP, enz. gerespecteerd, dat wil zeggen niet verbroken worden. De juiste plaats wordt bepaald door het woord waarvan de spreker de betekenis wil benadrukken. Het tussenwerpsel komt ervoor of erachter.

Het verschil tussen VOCATIVES en INTERJECTIONS, met inbegrip van klanknabootsende woorden en stopwoorden, is vooral van semantische aard. VOCATIVES refereren aan personen en daartoe wordt gebruik gemaakt van eigennamen, voornaamwoorden, maar ook zelfstandige naamwoorden. Maar zelfs een eigennaam die een persoon aanduidt, kan als INTERJECTION gebruikt worden:

(1) *Dios mío, le suplico me escuche*

(2) *Dios mío, qué susto.*

Zin (1) bevat een aanroep die gericht is tot de persoon *Dios mío*, terwijl in (2) dezelfde combinatie dient tot het uitdrukken van emotie, zonder dat er sprake is van een aanroep. Hetzelfde gebeurt met de eigennaam *Jesús*. Het zijn pragmatolinguïstische factoren die bepalen of er sprake is van een VOCATIVE, dan wel een INTERJECTION. In een grammatica die geen semantische *features* betreft bij de definiëring van de lexicale elementen, eigennamen en soortnamen, kunnen VOCATIVES en INTERJECTIONS niet van elkaar onderscheiden worden. Alleen de oorspronkelijke INTERJECTIONS, de klanknaboetsingen en de stopwoorden kunnen als zodanig worden opgenomen in het lexicon en dan ook worden herkend door de grammatica.

Mede op basis van de hierboven genoemde karakteristieken en overwegingen kiezen wij voor de volgende beschrijving van de INTERJECTIONS en VOCATIVES in onze grammatica:

- VOCATIVES, INTERJECTIONS, klanknaboetsingen en stopwoorden worden ondergebracht onder één functie: INSERT genaamd. Deze benaming geeft aan dat het een constituent betreft die wordt tussengevoegd op verschillende posities in de structuur van de SENTENCE.
- INSERT opties worden opgenomen op de eerste en op de laatste positie in de herschrijving van een S (SENTENCE), en bovendien in de herschrijving van de SS (SENTENCE SIMPLE) vóór en ná het HEAD. De laatste twee posities zijn tentatief en moeten getoetst worden op hun juistheid middels analyse van omvangrijk tekstmateriaal.
- INSERT opties kunnen alleen gerealiseerd worden in een zin die gebruikt wordt in directe rede.
- Leestekens zijn essentieel voor de syntactische herkenning van een INSERT functie. (De uitwerking hiervan wordt gegeven in de hierna volgende EAG regels.)
- INSERT opties komen slechts voor als constituenten van een S of de SS structuur. Als een element van de categorie I (INTERJECTION) alleen staat, d.w.z. niet vergezeld gaat van andere elementen, heeft dit de functie van gezegde (UTTERANCE) en niet van INSERT. Op vergelijkbare wijze worden ook NP, AJP, PP, enz. als UTTERANCE gebruikt.
- Oorspronkelijke INTERJECTIONS, klanknaboetsingen en stopwoorden krijgen in het lexicon de categorie I (van INTERJECTION).
- Ook veelgebruikte, zogenaamde oneigenlijke tussenwerpsels, afkomstig van werkwoorden, worden als I opgenomen in het lexicon. Men denke aan: *oiga, toma, vamos, vaya, venga*, enz. Deze hebben in de meeste gevallen hun werkwoordelijke betekenis verloren. Het tussenwerpsel *venga* is eigenlijk de beleefdheidsvorm (*usted*) van de IMPERATIVE. Toch gebruikt men dit tussenwerpsel, als men zich richt tot iemand die met de tweede persoon (*tú*) wordt aangesproken: *Venga, dime tu nombre*. Het is duidelijk dat hier de oorspronkelijke betekeniswaarde van de vorm verloren is gegaan.
- Als verklaring voor de oneigenlijke tussenwerpsels die een ADVERB of een ADJECTIVE bevatten, wordt een alternatieve realisering van de INSERT door een

AVP (ADVERBIAL PHRASE) of een AJP (ADJECTIVE PHRASE) toegestaan. Te denken valt hierbij aan tussenwerpsels als *bien, bravo, claro, no, sí*, enz..⁹⁸

- De daarvoor in aanmerking komende I vormen krijgen een *preposition (pr)* affix mee voor een eventuele POM optie.

- INSERTS worden verder gerealiseerd door een NP, die een PROPER NOUN, COMMON NOUN, PRONOUN of een genominaliseerde ADJECTIVE bevat.

- Begroetingen (*hola, adiós*, enz.) staan als I (INTERJECTION) in het lexicon. Samen-gestelde uitdrukkingen die de vorm hebben van een NPS of een PPS niet. Men denke aan: *buenos días, hasta la vista*, enz. Deze worden door hun morfologische vorm en hun positie in de UTTERANCE als INSERT herkend.

EAG REGELS

De functie INSERT wordt geïntroduceerd op het niveau van de S (SENTENCE) categorie, met de aparte regels INSERT1 OPTION op de eerste positie en INSERT2 OPTION op de laatste positie van de regel. Het alternatief INSERT3 OPTION verschijnt in de SS regel op de positie vóór en achter het HEAD. De drie alternatieven verschillen van elkaar in de vergezellende optionele en verplichte leestekens. Wij geven hier in een enigszins vereenvoudigde vorm de regels voor S en SS, voorzien van de nieuwe opties.

- (1) c s ·
     n INSERT1 OPTION,
     f HEAD(ptype, g, n, m),
     n SENT tail(ptype, g, n, m),
     n INSERT2 OPTION.

---

⁹⁸ De INTERJECTIONS worden niet uitputtend opgenomen in het lexicon. Men gaat er dan ook algemeen van uit dat het een open inventaris betreft (Alcina & Blecia 1975: 817-826). Niettemin bevestigt Almela Pérez (1982: 122) dat er in feite een bepaald, vast aantal woorden en uitdrukkingen gebruikt wordt. Toch geven wij er de voorkeur aan een dubbele categorisering van woorden te vermijden. Daarom laten wij als regel leden van andere morfologische categorieën die gebruikt worden als een INTERJECTION rechtstreeks als INSERT herschrijven. De betreffende categorie wordt als alternatieve realisering van de INSERT functie gedefinieerd. Dit houdt in dat deze oneigenlijke INTERJECTIONS niet als zodanig worden herkend door de formele grammatica. In het lexicon bij de grammatica hebben wij de lijsten met de "echte" INTERJECTIONS overgenomen uit Almela Pérez (1982: 123-124) met enige noodzakelijke toevoegingen. In de analyse-resultaten van zinnen worden deze INTERJECTIONS dus wel apart aangegeven.

(2) c ss:

```

n SU OPTION(g1, n1, d, p1),
n ADV OPTION,
n INSERT3 OPTION,
f HEAD(n2, p2, m, pr, type1, type2, form),
n INSERT3 OPTION,
n COMPL OPTION(g2, n3, pr, type3),
n ADV OPTION,
  n coord SU HEAD(n1, p1, n2, p2),
  n coord gender(g1, g2),
  n coord number(n2, n3),
  n coord type(type1, type2, type3).

```

In regel (1) staat te lezen dat een INSERT voor kan komen op de eerste positie in de structuur van de zin of op de laatste (INSERT2). De non-terminaal SENT *tail* duidt erop dat eventuele andere, met de eerste gecoördineerde enkelvoudige zinnen vooraf kunnen gaan aan de INSERT2 optie. De verschillende alternatieve INSERT regels worden als volgt uitgewerkt:

(3a) n INSERT1 OPTION: ;

(3b) n INSERT1 OPTION:

```

f INSERT,
f ENDMARKER(COMMA),
n INSERT1 OPTION;

```

(3c) n INSERT1 OPTION:

```

f INMARKER(EXC),
f INSERT,
n INSERT2 OPTION,
f ENDMARKER(EXC),
f ENDMARKER(COMMA),
n INSERT3 OPTION.

```

Regel (3a) is voor de lege optie. Regel (3b) geeft de realisering van één of meer INSERTS die onderling en van de rest van de zin, die volgt, gescheiden zijn door een komma. Deze komma correspondeert met de non-terminaal ENDMARKER(COMMA). In regel (3c) wordt als derde alternatieve beschrijving rekening gehouden met het feit dat een uitroepteken voorafgaat en volgt op de INSERT. Hiertoe dienen de non-terminalen INMARKER(EXC) en ENDMARKER(EXC). De affixwaarde EXC staat voor EXCLAMATORY. Daarnaast is in deze regel de mogelijkheid opgenomen dat de INSERT categorie gevolgd wordt door één of meerdere andere INSERTS, die slechts door een komma van elkaar gescheiden zijn. Dit drukt de INSERT2 OPTION uit. Een voorbeeld hiervan is: *¡Eh, tú, Pablo!, ven acá.* Ook is het mogelijk dat er een dergelijke serie van twee of meer asyndetisch verbonden INSERTS aanwezig is, die niet alleen gescheiden worden door een komma, maar elk ook nog hun eigen uitroeptekens bij zich krijgen: *¡Eh!, ¡tú!, ¡Pablo!, ven acá.* Hiertoe is de INSERT3 OPTION in de regel opgenomen.

Voor de INSERT2 en INSERT3 OPTIONS gelden dezelfde alternatieve realiseringen als voor INSERT1. Het enige verschil is dat INSERT3, die in de structuur van de SS staat, altijd voorafgegaan en gevolgd wordt door een komma. INSERT2 neemt de eindpositie in van de S structuur. Dit betekent dat deze voorafgegaan wordt door een komma en gevolgd door het leesteken dat de volledige zin afsluit. In dit geval komt de afsluitende komma te vervallen. Dit alles is uitgedrukt in regels (4a-c) en (5a-c).

(4a) n INSERT2 OPTION: ;

(4b) n INSERT2 OPTION:
       f INMARKER (COMMA),
       f INSERT,
       n INSERT2 OPTION;

(4c) n INSERT2 OPTION:
       f INMARKER (COMMA),
       n BLANK,
       f INMARKER (EXC),
       f INSERT,
       n INSERT2 OPTION.

(5a) n INSERT3 OPTION: ;

(5b) n INSERT3 OPTION:
       f INMARKER (COMMA),
       f INSERT,
       f ENDMARKER (COMMA),
       n INSERT3 OPTION;

(5c) n INSERT3 OPTION:
       f INMARKER (COMMA),
       n BLANK,
       f INMARKER (EXC),
       f INSERT,
       n INSERT2 OPTION,
       f ENDMARKER (EXC),
       f ENDMARKER (COMMA),
       n INSERT3 OPTION.

Rest ons nog de regel uit te werken voor de realisering van de INSERT functie door de verschillende taalkundige categorieën die hiervoor in aanmerking komen.

(6a) f INSERT:
       c NP (EMPTY, g, n, p, d, case),
       n coord case (case);

(6b) f INSERT:
       c AJP (type, c, po, d, g, n);

(6c) f INSERT:
       c AVF (type, c, po);

(6d) f INSERT:
       c PP (EMPTY, g, n, pr);

(6e) f INSERT:
       c IP.

In regels (6a-d) wordt de INSERT respectievelijk herschreven als een NOUN PHRASE, een ADJECTIVE PHRASE, een ADVERB PHRASE en een PREPOSITIONAL PHRASE. Voor de NOUN PHRASE geldt als conditie dat deze de *case* waarde NOM(INAL) moet hebben of geen invulling voor een dergelijke waarde (EMPTY). Regel (6e) introduceert de nieuwe categorie IP. Deze staat voor INTERJECTION PHRASE en bevat als kern (HEAD) een INTERJECTION (I) categorie. Wij hebben de IP categorie gecreëerd, omdat sommige INTERJECTIONS een POSTMODIFIER in de vorm van een PP bij zich kunnen krijgen. Hierop is reeds gewezen in het begin van dit hoofdstuk. Daarom krijgt de categorie I (INTERJECTION) het affix *pr* (*preposition*), dat reeds bekend is van de ADJECTIVE en VERB categorie. De daarvoor in aanmerking komende INTERJECTIONS krijgen een invulling van dit affix. De verdere regels van de grammatica spreken voor zich.

- (7) c IP :
       f HEAD (pr) ,
       n POM OPTION (pr) .
- (8) f HEAD (pr) :
       n BLANK ,
       c I (pr) .
- (9a) n POM OPTION (EMPTY) : ;
 (9b) n POM OPTION (pr) :
       f POM (pr) .
- (10) f POM (pr) :
       c PP (EMPTY, g, n, pr) .

3.13. Utterance

Een willekeurig fragment gesproken of geschreven taal is samengesteld uit één of meer onafhankelijke taaluitingen, waarvan de grenzen fonetisch of orthografisch zijn afgebakend. In de Amerikaanse structuralistische traditie van Harris worden deze taaluitingen UTTERANCES genoemd.⁹⁹ In schriftelijk vastgelegd taalmateriaal worden UTTERANCES over het algemeen begrensd door een hoofdletter (eventueel voorafgegaan door een uitroepteken of vraagteken) aan het begin en een afsluitende punt of een ander leesteken (uitroepteken, vraagteken) aan het eind ervan. Het is een begrip dat ruimer is dan SENTENCE. In onze grammatica is een SENTENCE gedefinieerd als een

---

⁹⁹ Lyons (1971: 171-172) maakt duidelijk dat UTTERANCE een meer primitieve notie is dan bij voorbeeld SENTENCE of morfeem. Primitief betekent in dit verband pre-theoretisch, d.w.z. niet gedefinieerd in de theorie.

categorie die minimaal uit een onafhankelijk werkwoord bestaat met waarden voor *number*, *person*, *mood* en *tense*. Een UTTERANCE daarentegen is een overkoepelende categorie, waartoe blijkens het voorafgaande de onafhankelijke eenheden behoren waaruit een tekst is opgebouwd. Een UTTERANCE kan als kern een SENTENCE bevatten, maar ook woorden of woordgroepen van een andere categorie. Te denken valt hierbij aan een NP, AJP of PP, om enkele voorbeelden te noemen.

Deze kern is echter niet de enige constituent van de UTTERANCE. Voor de analyse van geschreven taal definiëren wij de UTTERANCE als de begincategorie van de grammatica die verschillende componenten, of functies, omvat. Tot deze functies behoren de markeringen voor het begin en voor het einde van de onafhankelijke teksteenheid. Deze vormen de afbakening van de kern, het HEAD, die bestaat uit een bepaalde, reeds eerder gedefinieerde grammaticale categorie. De begin- en eindmarkeringen noemen wij INMARKER en ENDMARKER. In het Spaans wordt de INMARKER gerealiseerd door de hoofdletter aan het begin van het eerste woord, eventueel nog voorafgegaan door een omgekeerd vraagteken of uitroepteken. Als ENDMARKER fungeert de afsluitende punt of een vraagteken of uitroepteken in normale positie. De speciale leestekens die gebruikt worden als INMARKER en ENDMARKER vormen paren. Het zou mogelijk zijn aan de aanwezigheid hiervan een typering van de UTTERANCE te verbinden. Vraagtekens aan het begin en het eind van de UTTERANCE markeren dan het INTERROGATIVE *type*. Uitroeptekens op dezelfde posities geven als *type* EXCLAMATORY. Een derde variant is dat er geen leesteken voorafgaat aan de hoofdletter aan het begin van de UTTERANCE en dat deze eindigt met een punt. We zouden dan te maken hebben met een DECLARATIVE UTTERANCE. Omdat een dergelijke typering geen gevolgen heeft voor de aan te roepen regels van de grammatica, hebben wij er de voorkeur aan gegeven deze niet in te voeren. Structuren die volgens sommige grammatica's kenmerkend zijn voor vraagzinnen of uitroepzinnen, komen ook voor in mededelingszinnen. Er zijn in het Spaans geen structuren die exclusief zijn voor één bepaald type zinnen. Manteca Alonso - Cortés (1987: 181-182) meent dan ook terecht dat een vraagzin, mededelingszin, exhortatieve zin, enz. niet gekenmerkt wordt door exclusieve structurele, maar door pragmatische en semantische factoren. Daar hebben wij reeds eerder op gewezen bij de formulering van de regels van de SENTENCE. Daarin is dan ook rekening gehouden met wisselende posities van SUBJECT en COMPLEMENTS ten opzichte van met name het werkwoord als HEAD van de SENTENCE. Bovendien gaat het in dit hoofdstuk niet over de SENTENCE, maar over de UTTERANCE. Op de structuur daarvan heeft de bedoelde typering geen enkele invloed, afgezien van de aanwezigheid of afwezigheid van bepaalde leestekens.

Het HEAD van de UTTERANCE kan vele vormen aannemen. Het kan zijn een SENTENCE, een NON-FINITE CLAUSE, een FINITE CLAUSE, een NOUN PHRASE, enz. In feite komen alle eerder gedefinieerde woordgroepen ervoor in aanmerking. Op het niveau van de woordcategorieën zijn er toch enkele uitzonderingen.

Het betreft de groep van de onbeklemtoonde woorden, zoals ARTICLES, POSSESSIVE PRONOUNS, PERSONAL PRONOUNS, AUXILIARY VERBS en de bijwoorden *my* en *tal*. Wij geven hieronder enige voorbeelden van UTTERANCES die zijn gerealiseerd door woordgroepen die geen SENTENCE vormen. Alle zijn ontleend aan de roman *El disputado voto del señor Cayo* van Miguel Delibes (1980). De cijfers achter de citaten verwijzen naar de pagina's uit het boek en worden gevolgd door een aanduiding van de categorie(en) die de UTTERANCE bevat.

(1) *Hale, hasta luego* (9) (INTERJECTION, PP)

(2) *Así, así* (12) (AVP, AVP)

(3) *¿Y eso?* (12) (CONJUNCTION, NP)

(4) *¿Una mesa redonda?* (13) (NP)

(5) *Cuidado, tú* (13) (AJP, NP)

Deze voorbeelden tonen aan dat willekeurige categorieën, ook in combinatie met elkaar, de HEAD functie vervullen.

EAG REGELS

Hieronder geven wij in hoofdlijnen de EAG regels die van toepassing zijn op de UTTERANCE categorie. Enkele details met betrekking tot condities op de affixwaarden van met name de FINITE CLAUSE en de NOUN PHRASE zijn weggelaten.

```
(1) c UTTERANCE:
    n INMARKER OPTION(type1),
    n COORD OPTION,
    f HEAD,
    f ENDMARKER(type2),
    n coord UTTERANCE MARKS(type1, type2).
```

```
(2a) n INMARKER OPTION(EMPTY): ;
```

```
(2b) n INMARKER OPTION(type):
    f INMARKER(type).
```

```
(3) f INMARKER(type):
    c PUMARK(type).
```

```
(4) f ENDMARKER(type):
    c PUMARK(type).
```

```
(5a) c PUMARK(PERIOD): ".";
```

```
(5b) c PUMARK(PERIODS): "...";
```

```
(5c) c PUMARK(EXC): "!";
```

```
(5d) c PUMARK(EXC): "¡";
```

```
(5e) c PUMARK(INT): "¿";
```


(5f) c PUMARK(INT): "?".

(6a) n coord UTTERANCE MARKS(EMPTY, PERIOD): ;

(6b) n coord UTTERANCE MARKS(EMPTY, PERIODS): ;

(6c) n coord UTTERANCE MARKS(INT, INT): ;

(6d) n coord UTTERANCE MARKS(EXC, EXC): .

(7a) f HEAD:

c SENTENCE(EMPTY, EMPTY, EMPTY, m);

(7b) c NON-FINITE CLAUSE(g, n, p, form);

(7c) c FINITE CLAUSE(type, EMPTY, EMPTY);

(7d) c NOUN PHRASE(type, g, n, p, d, case);

(7e) c ADJECTIVE PHRASE(CAL, c, po, d, g, n);

(7f) c ADVERB PHRASE(avtype, c, po);

(7g) c COMPLEMENT PHRASE(g, n, pr, type);

(7h) c PREPOSITIONAL PHRASE(g, n, pr);

(7i) c INTERJECTION(pr);

(7j) c CONJUNCTIVE PHRASE(c).

(8a) n COORD OPTION: ;

(8b) f COORD(type).

De bovenstaande regels spreken voor zich. In regel (1) wordt de categorie UTTERANCE gedefinieerd als samengesteld uit de functies INMARKER optie, COORDINATOR optie, HEAD en ENDMARKER. In deze regel is de verplichte hoofdletter aan het begin van de UTTERANCE niet verantwoord. Dit is een fonetische regel die ingrijpt in de vorm van een woord en kan in de regels die tot nu toe verantwoord zijn alleen verklaard worden op niveau van het lexicon. De INMARKER staat hier, zoals blijkt uit regels (3) en (5c,e), voor de omgekeerde vraag- en uitroeptekens. De ENDMARKER krijgt volgens regels (4) en (5a,b,d,f) als terminalen één of drie punten, het uitroepteken of het vraagteken. Het predikaat *coord UTTERANCE MARKS* beregelt de concordantie tussen de *type* waarden van de INMARKER en de ENDMARKER. INTERROGATIVE en EXCLAMATORY IN- en ENDMARKERS dienen gelijk te zijn, regel (6c,d). Bij een PERIOD of PERIODS als ENDMARKER heeft de INMARKER geen waarde en is EMPTY. Verschillende alternatieven voor de invulling van de HEAD functie zijn opgesomd in (7a-j). Omwille van de leesbaarheid zijn alle categoriebenamingen daarin voluit geschreven. Tenslotte is er in de regels nog een optionele COORDINATOR functie opgenomen, voorafgaand aan het HEAD. Regels (8a,b) geven de uitwerking ervan. Hiermee wordt het frekwente gebruik van coördinerende voegwoorden aan het begin van een UTTERANCE verklaard. Men denke aan sequenties van het type: *¿Y Pablo?*, *Pero nunca aquí*, *O en otro sitio*, *¿Y van a llegar los invitados pronto?*

3.13.1. Inserted Utterance

Er bestaat een mogelijkheid om taaluitingen die wij hierboven UTTERANCES genoemd hebben te incorporeren in een andere taaluiting van hetzelfde type. Het gaat hier o.a. om de *parenthetic clauses*, welke bekend zijn uit de Angelsaksische grammaticale traditie.¹⁰⁰ Het zijn taalkundige eenheden die het verloop van een UTTERANCE onderbreken om een bepaald deel ervan nader toe te lichten of uit te breiden. Het is een soort commentaar dat toegevoegd wordt naar aanleiding van iets dat voorafgaat of volgt. Deze toevoegingen kunnen de vorm hebben van een SENTENCE, een FINITE of een NON-FINITE CLAUSE, maar ook is het mogelijk dat er geen werkwoord aanwezig is. Er staat dan b.v. een NP, of een AJP, of een willekeurige andere categorie. Wij kunnen daarom dergelijke tussenvoegingen geen SENTENCE of CLAUSE noemen. Het is in feite een UTTERANCE. De laatste kan allerlei vormen aannemen, met of zonder werkwoordelijke kern. Zo een tussengevoegde UTTERANCE houdt het midden tussen een onafhankelijke en een afhankelijke taalkundige eenheid, zoals blijkt uit de volgende formele karakterisering:

- de ingevoegde UTTERANCE maakt deel uit van een onafhankelijke taaleenheid, door ons UTTERANCE genoemd;
- in geschreven vorm wordt de ingevoegde UTTERANCE geplaatst tussen haken, gedachtenstrepen of komma's;
- er is geen enkel verbindingselement met de rest van de taaluiting;
- de ingevoegde UTTERANCE is ongemarkeerd voor enige bekende syntactische functie ten opzichte van een deel of het geheel van de eenheid waarvan deze deel uitmaakt.

Het komt er op neer dat de woordgroep waarom het gaat, materieel wel deel uitmaakt van een andere taaluiting, maar functioneel niet. Dit laatste wil zeggen dat de betreffende woordgroep geen van de tot nu toe besproken syntactische functies vervult. De semantische aspecten laten wij hier buiten beschouwing, omdat deze geen formele morfosyntactische aanknopingspunten bieden. De groep kan een willekeurige vorm of samenstelling hebben, volledig vergelijkbaar met die van de UTTERANCE, besproken in hoofdstuk 3.13. Wij noemen de groep dan ook een INSERTED UTTERANCE.

Sánchez Márquez rekent VOCATIVES en INTERJECTIONS ook tot de categorie die door hem *oración parentética* genoemd wordt. Wij volgen zijn voorbeeld niet, en wel om de volgende redenen:

---

¹⁰⁰ De term *parenthetic clause* treft men aan in Quirk & Greenbaum & Leech & Svartvik (1972: 1071). Ook in de grammatica voor het Spaans van Sánchez Márquez (1972: 47, 80-81) wordt aandacht besteed aan dit soort eenheden. Hij noemt dit een *oración parentética*.

- In geschreven taal worden VOCATIVES en INTERJECTIONS enkel en alleen door komma's gescheiden van het overig deel van de UTTERANCE. Het gebruik van haken en gedachtenstrepen is niet toegestaan.
- Beide functies kennen slechts een beperkt aantal realiseringen: als NP, AJP, PP, AVP of IP, zoals uiteengezet is in hoofdstuk 3.12.
- Het gebruik van deze functies is voornamelijk beperkt tot een specifiek soort taalgebruik, namelijk dat van de directe rede.
- Zij komen voor op een relatief klein aantal plaatsen in de UTTERANCE.

Dit alles betekent dat VOCATIVES en INTERJECTIONS onderhevig zijn aan een aantal beperkingen die niet gelden voor een INSERTED UTTERANCE. Afgezien van de grotere variatie in gebruikte leestekens en mogelijke realiseringen, geldt voor de INSERTED UTTERANCE nog dat deze op bijna iedere willekeurige plaats in de UTTERANCE kan opduiken. Hieronder geven wij een voorbeeld ontleend aan Reinares (1984: 101) van een INSERTED UTTERANCE behorende bij een AJP die de functie vervult van POSTMODIFIER van een NP: *...la solución al terrorismo radica en una acción policial - o, incluso, militar - intensa, profunda y prolongada.*

Ook andere zinselementen - geen VOCATIVES, INTERJECTIONS of INSERTED UTTERANCES - staan geschreven of kunnen staan geschreven tussen komma's. Met name is dit het geval bij verklarende APPOSITIONS, ADVERBIALS en FINITE CLAUSES. Deze vervullen alle een bepaalde syntactische functie binnen een categorie behorende tot de overkoepelende UTTERANCE. Voor een APPOSITION en een FINITE CLAUSE is dit het geval binnen een NP, voor een ADVERBIAL binnen een SENTENCE. Dit houdt in dat zij niet als INSERTED UTTERANCE aangemerkt kunnen worden. Bij automatische analyse van een tekst die voornamelijk op grond van formele en plaatsingsaspecten geschiedt, geeft dit aanleiding tot ongewenste ambigüiteiten. Beide komma's worden herkend, alsmede de categorie of categorieën van de elementen tussen de komma's. Vallen deze laatste - evenals de plaats van de groep - samen met de definitie van een APPOSITION, INSERT (de gezamenlijke functie die wij gegeven hebben aan VOCATIVES en INTERJECTIONS), FINITE CLAUSE en/of UTTERANCE, dan wordt steeds meer dan één analyse opgeleverd. Het is duidelijk dat dit probleem veroorzaakt wordt door het feit dat het komma-leesteken niet dient om een bepaalde syntactische functie te markeren, maar om een pauze in de spreektaal aan te geven. Dit wijkt af van de interpretatie die men kan geven aan de haken en de gedachtenstrepen. Deze treden wel op als markeringen van specifieke functies. Teneinde node-loos ambiguë analyses te voorkomen, verdient het ons inziens dan ook de voorkeur interactief aan de komma in bepaalde gevallen de juiste interpretatie te geven. Dit houdt in dat de komma's bij ADVERBIALS weggeschreven kunnen worden, omdat deze geen gevolg hebben voor de syntactische analyse. Hetzelfde geldt niet voor de verklarende APPOSITION en de INSERT, want voor de herkenning daarvan vervullen komma's een wezenlijke rol. Bij bestudering van een beperkte hoeveelheid tekstmateriaal hebben wij

geconstateerd dat het gebruik van komma's ter markering van een INSERTED UTTERANCE aanzienlijk minder vaak voorkomt dan dat van haken of gedachtenstrepen. Uit analyse van grotere hoeveelheden tekst zal pas blijken in hoeverre het verantwoord is de markeringen met komma's interactief te vervangen door andere. In ieder geval hebben wij kunnen vaststellen dat de invoeging van een INSERTED UTTERANCE op talrijke plaatsen mogelijk is. In onze grammatica hebben wij daarom deze functie als optie geïntroduceerd o.a. na de SUBJECT, ADVERBIAL, HEAD, COMPLEMENT en INSERT functies van de SENTENCE. Ook zinsfragmenten die worden voorafgegaan door een dubbele punt beschouwen wij als INSERTED UTTERANCE. Dikwijls betreft het opsommingen - d.w.z. een coördinatie van gelijke categorieën - maar ook komt men andere vormen tegen met inbegrip van de SENTENCE. Ter verduidelijking geven wij de volgende voorbeelden die zijn ontleend aan een reisverslag van Miguel Delibes (1982: 119,173): (1) *Desde Utrecht, la cosa cambia: granjas, caseríos, pequeñas poblaciones,* (2) *Otra pequeñez que contribuye a hacer la vida más grata: un cable, adosado al receptor, permite al holandés ver los programas de cinco países: Holanda, Bélgica, Inglaterra, Alemania y Francia.*

EAG REGELS

Voor verwerking van de INSERTED UTTERANCE in de grammatica zijn enkele nieuwe non-terminalen geformuleerd. Deze worden uitgewerkt in de volgende regels:

- (1a) n INSERTED UTTERANCE OPTION: ;
 (1b) f INSERTED UTTERANCE.
 (2) f INSERTED UTTERANCE: c UTTERANCE(INSERTED) .

Volgens regel (2) wordt de INSERTED UTTERANCE functie herschreven als de categorie UTTERANCE met de affixwaarde INSERTED. Dit is de waarde van het nieuwe affix *type*, dat dient om de INSERTED UTTERANCE te onderscheiden van de niet-INSERTED. Deze waarde wordt opgeleverd op grond van herkenning van specifieke IN- en ENDMARKERS die de INSERTED UTTERANCE vergezellen. INSERTION IN- en ENDMARKERS worden daarom opgenomen in de regel voor de UTTERANCE die wij kennen uit hoofdstuk 3.13. en veranderen deze aldus:

- (3) c UTTERANCE((type1):
     n INSERTION INMARKER OPTION(type2),
     n INMARKER OPTION(type3),
     n COORD OPTION,
     f HEAD,
     n ENDMARKER OPTION(type4),
     n INSERTION ENDMARKER OPTION(type5),

n coord UTTERANCE MARKS(type1, type3, type4),
n coord INSERTION type(type2, type5, type1).

(4a) n INSERTION INMARKER OPTION(EMPTY): ;

(4b) n INSERTION INMARKER OPTION(type):
f INSERTION INMARKER(type).

(5) f INSERTION INMARKER(type):
c PUMARK(type).

(6a) n INSERTION ENDMARKER OPTION(EMPTY): ;

(6b) n INSERTION ENDMARKER OPTION(type):
f INSERTION ENDMARKER(type).

(7) f INSERTION ENDMARKER(type):
c PUMARK(type).

(8a) n coord UTTERANCE MARKS(type, EMPTY, PERIOD): ;

(8b) n coord UTTERANCE MARKS(type, EMPTY, PERIODS): ;

(8c) n coord UTTERANCE MARKS(type, INT, INT): ;

(8d) n coord UTTERANCE MARKS(type, EXC, EXC): ;

(8e) n coord UTTERANCE MARKS(INSERTED, EMPTY, EMPTY): .

(9a) n coord INSERTION type(DASH, DASH, INSERTED): ;

(9b) n coord INSERTION type(OBR, CBR, INSERTED): ;

(9c) n coord INSERTION type(COMMA, COMMA, INSERTED): ;

(9d) n coord INSERTION type(COLON, EMPTY, INSERTED): ;

(9e) n coord INSERTION type(COLON, COMMA, INSERTED): ;

(9f) n coord INSERTION type(EMPTY, EMPTY, EMPTY): .

Nieuw zijn in regel (3) de INSERTION INMARKER en ENDMARKER opties, alsmede het predikaat *coord INSERTION type*. Het bekende predikaat *coord UTTERANCE MARKS*, uit het vorige hoofdstuk, is uitgebreid met de *type* waarde van de UTTERANCE. De non-terminaal ENDMARKER is nu veranderd in een optie, omdat deze bij INSERTED UTTERANCES niet verplicht is: *No es lugar - ni tampoco resulta fácil hacerlo - para recapitular la serie de experiencias colectivas sobrevenidas en este País Vasco...* Reinares (1984: 73) De tussengevoegde UTTERANCE *ni tampoco resulta fácil hacerlo* wordt niet afgesloten door een punt of een ander leesteken met dezelfde functie.

In de predikaatregels (8a-e) zijn de verschillende mogelijkheden uitgewerkt. Eveneens blijkt eruit welke de exacte waarden zijn die de IN- en ENDMARKER kunnen aannemen. Met de waarden die genoemd worden in predikaatregels (8a-e) en 9(a-f) corresponderen de volgende PUNCTUATION MARKS (PUMARKS):

(10a) n PUMARK(PERIOD): ".";

(10b) n PUMARK(PERIODS): "...";

(10c) n PUMARK(INT): "?";

(10d) n PUMARK(INT): "¿";

(10e) n PUMARK(EXC): "¡";

- (10f) n PUMARK (EXC) : "¡";
- (10g) n PUMARK (DASH) : "-";
- (10h) n PUMARK (OBR) : "(";
- (10i) n PUMARK (CBR) : ")";
- (10j) n PUMARK (COMMA) : ",";
- (10k) n PUMARK (COLON) : ":".

Bij het predikaat *coord UTTERANCE MARKS* is de *type* waarde van de *UTTERANCE* betrokken. Als deze *INSERTED* is, blijkt volgens (8e) de waarde van de *ENDMARKER* leeg te kunnen zijn. Dit is niet altijd het geval en daarom zijn de regels (8a-d) geldig voor *UTERRANCES* van elk van beide *types*.

Het andere predikaat, *coord INSERTION type*, beslist op basis van de aanwezigheid van *INSERTION IN-* en *ENDMARKER*, of er inderdaad sprake is van een *INSERTED UTTERANCE*. De waarde *INSERTED* wordt dus opgeleverd door dit predikaat en doorgegeven aan de linkerkant van regel (3), de categorie *UTTERANCE*. De alternatieven (9a-e) houden rekening met de aanwezigheid van twee gedachtenstrepen, openings- en sluitingshaak, twee komma's, dubbele punt of dubbele punt en komma.

3.13.2. Reported Utterance

In de grammatica is nog geen aandacht besteed aan de directe rede, in het Spaans *estilo directo* en in het Engels *reported speech* genoemd. De directe rede kenmerkt zich door het feit dat iemands woorden letterlijk aangehaald worden, al dan niet vergezeld van een uiting die dienst doet als presentatie daarvan. In het laatste geval staan beide uitingen - de presentatie en de directe rede - naast elkaar zonder verbindingselement. Het zijn in feite twee *UTTERANCES* die in elkaar geschoven zijn. Toch vormen zij samen typografisch gezien één enkele *UTTERANCE*. Dit is af te leiden uit de gebruikte hoofdletters en leestekens. Veel werkwoorden die dienen als presentatie van de directe rede gaan gewoonlijk vergezeld van een *DIRECT OBJECT*. Wij denken hierbij aan werkwoorden die een mededeling of vraag inhouden. Toch betekent dit niet dat daarom de directe rede de functie vervult van *DIRECT OBJECT*. Deze is namelijk op geen enkele manier gemarkeerd voor een dergelijke functie. Dit is in tegenstelling tot de indirecte rede, waarvan de onderschikking wordt aangegeven door de aanwezigheid van een verbindingselement, meestal *que*. Anderzijds is het zeer gebruikelijk de directe rede vergezeld te laten gaan van werkwoorden die geen *DIRECT OBJECT* kennen. Aan de aanhaling kan dan ook geen andere mogelijke functie worden toebedacht. Wij geven hier enkele voorbeelden ontleend aan een willekeurige detectiveroman van Casals (1984: 102,116,117):

- (1) *Yo no tengo nada que ver con el putilleo -protestó la chica.*
- (2) *-Hola, ¿qué favor vas a pedirme? -Coll iba al grano.*

- (3) *-No hacía falta que me lo dijera -Marisa protestó.*
 (4) *-Bueno -ella cambió de tema-, ¿cuándo regresa a Madrid?*

Er kan bij deze zinnen aan de werkwoorden uit de presentatie (*protestó, iba, cambió*) geen enkele functie ontleend worden die zou gelden voor de directe rede. Wij menen dat aan werkwoorden als *decir, preguntar, contestar* die gebruikt worden als presentatie van de directe rede de type aanduiding INTRANSITIVE moet worden toegekend. Semantisch gezien is er dan sprake van een ingesloten object, zoals ook bij werkwoorden als *comer, llamar* het geval kan zijn. Er is geen functionele relatie tussen de directe rede en de presentatie daarvan in een UTTERANCE. Eigenlijk is er sprake van een structuur die volkomen vergelijkbaar is met die waarin de INSERTED UTTERANCE, besproken in het voorafgaande hoofdstuk, voorkomt. Wij beschouwen de directe rede als een speciaal soort INSERTED UTTERANCE die de toevoeging REPORTED meekrijgt. Ook de directe rede die niet van een presentatie vergezeld gaat, vormt een INSERTED UTTERANCE. In dat geval vindt de tussenvoeging plaats in het grotere geheel van de tekst. De REPORTED UTTERANCE is typografisch gemarkeerd door het gebruik van speciale leestekens.

De typografie beschikt over een aantal specifieke begin- en eindmarkeringen voor de REPORTED UTTERANCE. In het Spaans zijn hiervoor kenmerkend de gedachtenstrepen en aanhalingstekens, al dan niet voorafgegaan door een dubbele punt. Globaal gezien zijn er de volgende combinatiemogelijkheden, zoals wij geconstateerd hebben na onderzoek van enig tekstmateriaal:

1. (presentatie) : -(directe rede).
2. -(directe rede).
3. -(directe rede)- (presentatie).
4. -(directe rede)- (presentatie) -(directe rede).
5. -(directe rede)- (presentatie)-.
6. "(directe rede)", (presentatie).
7. "(directe rede)".
8. "(directe rede).
9. (directe rede)".
10. (presentatie): "(directe rede)".

Komma's en haken komen niet voor als begin- en eindmarkeringen van de REPORTED UTTERANCE. Aanhalingstekens vormen wel een duidelijke aanwijzing. Men moet echter wel rekening houden met het feit dat deze ook toegepast worden om een willekeurig zinsdeel, met een willekeurige functie, van een UTTERANCE naar voren te halen. De aanhalingstekens geven dan meestal aan dat het iemands woorden betreft die letterlijk worden weergegeven. Het verschil met de directe rede is echter dat de aangehaalde woorden een syntactische functie vervullen binnen de zin waarvan zij deel uit-

maken. Men vergelijk de volgende voorbeeld: *Ahora que una enfermedad atenaza parte de su cuerpo se ve "como un pajarito andando por un cordel". (El País, 11-4-1989)* Het zinsfragment tussen aanhalingstekens vervult de functie van OBJECT ATTRIBUTE bij *se ve*. Dit is geen INSERTED UTTERANCE.

Graag vestigen wij de aandacht op de combinatie dubbele punt gevolgd door gedachtenstreep of aanhalingstekens (typen 1 en 10). Uit hoofdstuk 3.13.1. is gebleken dat elk afzonderlijk wordt gebruikt om een INSERTED UTTERANCE in te leiden. De combinatie van beide duidt noodzakelijkerwijs op een REPORTED UTTERANCE. Zo ook de combinatie van een dubbele punt, gevolgd door een aanhalingstekens. Problemen bij de herkenning zouden kunnen ontstaan bij het gebruik van gedachtenstrepen, zoals weergegeven in typen 3,4,5. Deze grenzen immers ook een INSERTED UTTERANCE af. Toch is verwarring met de INSERTED UTTERANCE hier uitgesloten, omdat een liggend streepje aan het begin van een onafhankelijke UTTERANCE in een tekst alleen kan duiden op REPORTED taalgebruik. Dit alles is op de volgende manier verwerkt in EAG regels.

EAG REGELS

- ```
(1) c UTTERANCE (type1):
      n INSERTED UTTERANCE OPTION,
      n INSERTION INMARKER OPTION(type2),
      n REPORTED UTTERANCE INMARKER OPTION(type3),
      n INMARKER OPTION(type4),
      n COORD OPTION,
      f HEAD,
      n ENDMARKER OPTION(type5),
      n INSERTION ENDMARKER OPTION(type6),
        n coord UTTERANCE MARKS(type1, type4, type5),
        n coord INSERTION type(type2, type3, type6, type1).

(2a) n REPORTED UTTERANCE INMARKER OPTION(EMPTY): ;
(2b) n REPORTED UTTERANCE INMARKER OPTION(type):
      f REPORTED UTTERANCE INMARKER(type).

(3) f REPORTED UTTERANCE INMARKER(type):
      c PUMARK(type).

(4a) n coord INSERTION type(OBR, EMPTY, CBR, INSERTED): ;
(4b) n coord INSERTION type(DASH, EMPTY, DASH, INSERTED): ;
(4c) n coord INSERTION type(QUOTE, EMPTY, QUOTE, REPORTED): ;
(4d) n coord INSERTION type(QUOTE, EMPTY, EMPTY, REPORTED): ;
(4e) n coord INSERTION type(EMPTY, EMPTY, QUOTE, REPORTED): ;
(4f) n coord INSERTION type(COLON, EMPTY, EMPTY, INSERTED): ;
(4g) n coord INSERTION type(COLON, EMPTY, COMMA, INSERTED): ;
(4h) n coord INSERTION type(DASH, EMPTY, EMPTY, REPORTED): ;
```

- (4i) n coord INSERTION type(COLON, DASH, EMPTY, REPORTED) : ;
 (4j) n coord INSERTION type(COLON, QUOTE, QUOTE, REPORTED) : ;
 (4k) n coord INSERTION type(EMPTY, EMPTY, EMPTY, EMPTY) : .

De regel waarin de UTTERANCE categorie wordt gedefinieerd is op een aantal punten gewijzigd. In de eerste plaats is de INSERTED UTTERANCE OPTION, die reeds bekend is uit het vorige hoofdstuk, ingevoerd aan het begin van de regel. Deze verklaart die gevallen waarin een UTTERANCE bestaat uit een REPORTED UTTERANCE, gevolgd door de presentatie hiervan. Verder verschijnt de nieuwe non-terminaal REPORTED UTTERANCE INMARKER. Deze verklaart de aanwezigheid van een liggend streepje aan het begin van een REPORTED UTTERANCE, dat duidelijk verschilt van de INSERTION INMARKER, omdat er een dubbele punt voorafgaat of geen ENDMARKER volgt. Het predikaat *coord INSERTION type* uit het vorige hoofdstuk is uitgebreid met het affix *type* van de REPORTED UTTERANCE INMARKER. Uit de uitwerking van dit predikaat in (4a-k) blijkt dat de laatste de waarden DASH of QUOTE kan aannemen. Verder is de *type* affix van de UTTERANCE uitgebreid met de waarde REPORTED, zoals te lezen staat in de uitwerking van dit zelfde predikaat. De juiste waardetoekenning geschiedt op grond van de aanwezigheid van de vereiste leestekens. De regel waarin de PUMARK gedefinieerd wordt, krijgt als nieuw alternatief nog:

- (101) n PUMARK(QUOTE) : "" .

3.14. Verb Morphology

3.14.1. Regular Verbs

In de vervoeging van het Spaanse werkwoord maakt men een onderscheid tussen enkelvoudige en samengestelde vormen. De laatste bestaan alle uit een vorm van het hulpwerkwoord *haber*, gevolgd door het voltooid deelwoord van een ander werkwoord. De samengestelde vormen van de werkwoorden worden in onze grammatica verklaard in de VERB PHRASE SIMPLE (VPS), waarin *haber* de functie bekleedt van een AUXILIARY dat dan gevolgd wordt door het voltooid deelwoord van een ander hulpwerkwoord of van een onafhankelijk werkwoord. In deze vormen is het hulpwerkwoord *haber* drager van de grammaticale categorieën *mood*, *tense*, *number*, *person*, of bij de niet-finiete vormen van het werkwoord van de categorie *non-finite form*.

Bij de enkelvoudige vormen van het werkwoord, daarentegen, zijn de zojuist genoemde categorieën inherent aan de uitgang van het werkwoord zelf. Het werkwoord beschikt daartoe over een systeem van flectiemorfemen, die in onderlinge samenhang deze categorieën tot uitdrukking brengen. In dit hoofdstuk geven wij een beschrijving

van het flectiesysteem van de regelmatige werkwoorden. Hiertoe behoren drie groepen, die te herkennen zijn aan de themavocaal van hun uitgang, die o.a. aanwezig is in de INFINITIVE: de werkwoorden op *ar*, *er* en *ir*.

Elke regelmatige werkwoordsvorm bestaat uit een stam, noodzakelijkerwijs gevolgd door één of meerdere flectiemorfemen. De stam - VERB STEM - is een lexicale eenheid en als zodanig het onveranderlijke deel van het werkwoord.¹⁰¹ Hij bezit inherente markeringen voor de morfologische klasse, het syntactische type en de eventuele voorzetsels die vast verbonden zijn met het werkwoord. Zo heeft de stam *quej* (van het werkwoord *quejarse*) markeringen voor de klasse van *ar* werkwoorden, het type REFLEXIVE en het vaste voorzetsel *de*.

Algemeen gesproken kan het regelmatige werkwoord de volgende flectiemorfemen krijgen: THEME VOWEL SUFFIX + MOOD-TENSE SUFFIX + NUMBER-PERSON SUFFIX. De themavocaal is gebonden aan de werkwoordsklasse, dus aan de *ar*, *er*, *ir* groepen. Het MOOD-TENSE suffix bevat informatie over de wijs (INDICATIVE, SUBJUNCTIVE, IMPERATIVE) en de tijd (PRESENT, FUTURE, enz.). Zo bestaat de vorm *cantaba* uit de stam *cant*, gevolgd door de themavocaal *a* en het MOOD-TENSE suffix *ba*. Dit laatste is kenmerkend zowel voor de tijd als voor de wijs van het werkwoord: IMPERFECT en INDICATIVE. *Cante*, daarentegen, kenmerkt zich door de afwezigheid van de themavocaal en de aanwezigheid van het morfeem *e* als aanduiding voor de tijd en de wijs (PRESENT en SUBJUNCTIVE). Ook het NUMBER-PERSON morfeem bevat informatie over twee aspecten: *cantamos* beschikt over de themavocaal *a* en het NUMBER-PERSON suffix *mos*. Dit is één, ondeelbare vorm, maar zegt iets over de persoon (eerste) en het getal (meervoud). Evenzeer is in de vorm *cantan* de eind *n* kenmerkend voor de derde persoon meervoud. Het NUMBER-PERSON morfeem is meestal onafhankelijk van de morfologische klasse van het werkwoord, maar voor het MOOD-TENSE morfeem geldt dat niet. Men denke bij voorbeeld aan de *s* die in bijna alle regelmatige tijden en wijzen de tweede persoon enkelvoud markeert. Daarentegen is het MOOD-TENSE suffix voor SUBJUNCTIVE PRESENT bij de *ar* werkwoorden *e* en bij de *er*, *ir* werkwoorden *a*. Het is ook mogelijk dat *mood*, *tense*, *number*, *person* gecombineerd worden in één enkel morfeem. Dit is het geval bij *compré*. Deze vorm is samengesteld uit de VERB STEM (*compr*) en het MOOD-TENSE-NUMBER-PERSON SUFFIX (*é*). Het suffix *é* is niet verder te splitsen; het geeft aan dat het hier gaat om

---

¹⁰¹ Wij gebruiken hier de term *lexicale eenheid* in zijn meest algemene betekenis van eenheid die deel uitmaakt van het lexicon. Het laatste is opgebouwd uit stammen van woorden. De tegenstelling *lexicale* en *grammaticale* betekenis speelt hier geen rol. De werkwoorden kennen niet alleen stammen met *lexicale* betekenis (lexemen of *lexicale morfemen*), maar ook stammen met *grammaticale* betekenis (gramemen of *grammaticale morfemen*). Tot de laatste groep rekenen wij de hulpwerkwoorden en koppelwerkwoorden.

een INDICATIVE, PRETERITO DEFINIDO, SINGULAR en FIRST PERSON. Dit suffix is gebonden aan een bepaalde morfologische werkwoordsklasse (de *ar* werkwoorden). De MOOD-TENSE en de MOOD-TENSE-NUMBER-PERSON suffixen zijn niet altijd onderscheiden naar de morfologische klasse, maar kunnen ook gelijk zijn voor de drie groepen van regelmatige werkwoorden. Dit is het geval bij de *ra* en *se* vormen van de SUBJUNCTIVE IMPERFECT: *cantara*, *debiera*, *partiera* en *cantase*, *debiese*, *partiese*. De MOOD-TENSE suffixen worden in dit geval voorafgegaan door de themavocaal die bij de werkwoordsgroep behoort.

EAG REGELS

In hoofdstuk 3.7.1. is reeds de categorie VERB ter sprake gekomen. Deze is toen gedefinieerd als:

$c \ V(n, p, m, t, pr, type, form).$

De afkortingen van de affixen staan voor: *number, person, mood, tense, preposition*. Het affix *type* duidt op het syntactische type en het affix *form* krijgt een invulling voor de mogelijke NON-FINITE FORM van het werkwoord. Wij hanteren de volgende metaregels voor de affixen *person, mood, tense, form*:

$p :: PA;$	$m :: IND;$	$t :: PRES;$	$form :: INF;$
$PB;$	$SUBJ;$	$IMPERF;$	$GER;$
$PC.$	$IMP;$	$PD;$	$PP.$
		$FUT;$	
		$COND.$	

(PA is eerste persoon, PB tweede persoon en PC derde persoon. IND staat voor INDICATIVE, SUBJ voor SUBJUNCTIVE en IMP voor IMPERATIVE. PRES is PRESENT, IMPERF is IMPERFECT, PD is PRETERITO DEFINIDO, FUT is FUTURE en COND is CONDITIONAL. INF staat voor INFINITIVE, GER voor GERUND, en PP voor PAST PARTICIPLE.)

Op basis van hetgeen besproken is in de inleiding van dit hoofdstuk is het mogelijk enkele alternatieve regels te formuleren voor de VERB categorie:

```
(1a) c V(n, p, m, t, pr, type, EMPTY):
      n V STEM(pr, type, class1),
      n THEME VOWEL SUFFIX(class1),
      n MOOD-TENSE SUFFIX(m, t, class2),
        n coord class(class1, class2),
      n NUMBER-PERSON SUFFIX(n, p);
```

```
(1b) c V(n, p, m, t, pr, type, EMPTY):
      n V STEM(pr, type, class1),
      n THEME VOWEL SUFFIX(class1),
      n M-T-N-P SUFFIX(m, t, n, p, class2),
      n coord class(class1, class2);
```

```
(2) class :: A;
      E;
      I;
      ALL.
```

```
(3) n coord class(class, class): ;
      n coord class(class, ALL): .
```

(Kortheidshalve gebruiken wij in de formulering van de grammaticale regels de afkorting M-T-N-P SUFFIX voor MOOD-TENSE-NUMBER-PERSON SUFFIX.)

De beide alternatieven (1a,b) hebben geen waarde voor het affix *form*, het laatste in de rij affixen behorende bij c V, omdat hier de finiete vormen beschreven worden. Zij verschillen in de aanwezigheid van respectievelijk twee afzonderlijke suffixen MOOD-TENSE en NUMBER-PERSON (1a) of een gecombineerd suffix MOOD-TENSE-NUMBER-PERSON (1b). In de metaregel voor *class*, regel (2), staat te lezen dat er een groep A, de *ar* werkwoorden, een groep E, de *er* werkwoorden, een groep I, de *ir* werkwoorden, en een groep ALL is. De laatste waarde wordt gegeven aan de MOOD-TENSE en MOOD-TENSE-NUMBER-PERSON suffixen die met elk van de drie andere werkwoordsgroepen kunnen samengaan.

Het predikaat *coord class* beregelt deze combinatiemogelijkheid. Het THEME VOWEL SUFFIX, dat eveneens het affix *class* kent, moet altijd dezelfde waarde hiervoor hebben als de V STEM. Het THEME VOWEL kent meerdere realiseringen voor de verschillende klassen:

```
(4a) n THEME VOWEL SUFFIX(A): "a";
(4b) n THEME VOWEL SUFFIX(A): "á";
(4c) n THEME VOWEL SUFFIX(E): "e";
(4d) n THEME VOWEL SUFFIX(E): "é";
(4e) n THEME VOWEL SUFFIX(I): "i";
(4f) n THEME VOWEL SUFFIX(I): "í";
(4g) n THEME VOWEL SUFFIX(I): "ié".
```

De A, E en I groepen hebben niet één realisatie van de themavocaal, maar meerdere. Met name noemen we hier de klinkers met en zonder geschreven accentteken: *cantamos / cantábamos, comemos / coméis, partimos / partís*. En voor de E en I groepen ook nog de variant *ie*, eveneens met en zonder geschreven accentteken: *comiendo / partiendo, comiéndomelo, partiéndomelo*.

De regel voor NUMBER-PERSON luidt aldus:

- (5a) n NUMBER-PERSON SUFFIX(SING, PA) : ;
- (5b) n NUMBER-PERSON SUFFIX(PLU, PA) : "mos";
- (5c) n NUMBER-PERSON SUFFIX(SING, PB) : "s";
- (5d) n NUMBER-PERSON SUFFIX(PLU, PB) : "is";
- (5e) n NUMBER-PERSON SUFFIX(SING, PC) : ;
- (5f) n NUMBER-PERSON SUFFIX(PLU, PC) : "n".

De bovenstaande regel gaat op voor veel van de tijden en wijzen die het regelmatige werkwoord kent. Als voorbeeld noemen wij de SUBJUNCTIVE PRESENT en IMPERFECT, en de INDICATIVE CONDITIONAL. Uit regel (5a-f) valt te lezen dat de eerste en derde persoon enkelvoud geen speciaal NUMBER-PERSON suffix kennen en dus niet onderscheiden worden. Wij zullen nu één voor één de verschillende enkelvoudige tijden en wijzen van het werkwoord de revue laten passeren en bezien hoe deze gevormd worden.

1. INDICATIVE PRESENT

Deze kenmerkt zich door de aanwezigheid van de themavocaal in bijna alle vormen, met uitzondering o.a. van de eerste persoon enkelvoud. De thema vocaal wordt onmiddellijk gevolgd door het NUMBER-PERSON morfeem, hetgeen betekent dat het MOOD-TENSE suffix ontbreekt. Dit houdt in dat er een speciaal alternatief van regel (1) geformuleerd dient te worden alleen voor de INDICATIVE PRESENT:

- (1c) c V(n, p, IND, PRES, pr, type, EMPTY) :
     n V STEM(pr, type, class),
     n THEME VOWEL SUFFIX(class),
     n NUMBER-PERSON SUFFIX(n, p),
     n not equal(n+p, SING+PA);

In deze regel zijn de waarden voor *mood* (IND) en *tense* (PRES) niet uitgedrukt door een speciaal morfeem, maar juist door het ontbreken daarvan. De *not equal* conditie sluit de eerste persoon enkelvoud uit van afleiding via alternatief (1c). Deze eindigt immers op *o* (*canto, debo, parto*). Omdat deze *o* de indicatie is van de INDICATIVE PRESENT FIRST PERSON SING voor elk van de drie groepen werkwoorden brengen wij deze onder bij de MOOD-TENSE-NUMBER-PERSON suffixen:

- (6a) n M-T-N-P SUFFIX(IND, PRES, SING, PA, ALL) : "o";

Dit morfeem wordt niet voorafgegaan door een THEME VOWEL SUFFIX, dat echter wel vereist wordt in de varianten (1a-c), hetgeen de formulering van een nieuw alternatief noodzakelijk maakt:

```
(1d) c V(n, p, m, t, pr, type, EMPTY):
      n V STEM(pr, type, class1),
      n M-T-N-P SUFFIX(m, t, n, p, class2),
      n coord class(class1, class2).
```

Op dezelfde wijze wordt ook de tweede persoon meervoud van de *ir* werkwoorden verklaard. Voor het werkwoord *partir* luidt deze namelijk *partís*. In de uitgang *ís* vallen de themavocaal *i* en het NUMBER-PERSON SUFFIX *ís* samen, met als gevolg dat formeel gezien dit ene morfeem alle informatie omtrent *mood*, *tense*, *number*, *person* in zich verenigt. Dit wordt uitgedrukt in alternatief (6b):

```
(6b) n M-T-N-P SUFFIX(IND, PRES, PLU, PB, I): "ís";
```

Deze regel gaat ook weer in variant (1d) van de definitie van de VERB categorie, die hierboven is gegeven.

2. SUBJUNCTIVE PRESENT

De SUBJUNCTIVE van de PRESENT onderscheidt zich van de INDICATIVE door de afwezigheid van het THEME VOWEL SUFFIX en de aanwezigheid van het MOOD-TENSE SUFFIX *e* voor de *class* A werkwoorden en het suffix *a* voor de *class* E en I werkwoorden. Het ontbreken van het THEME VOWEL SUFFIX vereist ook nu weer het formuleren van een nieuw alternatief voor (1):

```
(1e) c V(n, p, m, t, pr, type, EMPTY):
      n V STEM(pr, type, class1),
      n MOOD-TENSE SUFFIX(m, t, class2),
      n NUMBER-PERSON SUFFIX(n, p);
```

Deze regel (1e) is zo algemeen mogelijk gehouden - zonder concrete waarden voor *m* en *t* - omdat deze ook nog voor een andere tijd en wijs gebruikt wordt. De regel van het MOOD-TENSE SUFFIX is:

```
(7a) n MOOD-TENSE SUFFIX(SUBJ, PRES, A): "e";
(7b) n MOOD-TENSE SUFFIX(SUBJ, PRES, E): "a";
(7c) n MOOD-TENSE SUFFIX(SUBJ, PRES, E): "á";
(7d) n MOOD-TENSE SUFFIX(SUBJ, PRES, I): "a";
(7e) n MOOD-TENSE SUFFIX(SUBJ, PRES, I): "á";
```

Zoals men ziet, is het MOOD-TENSE SUFFIX *é* (aanwezig in *cantéis*) niet opgenomen in (7). Zou dit namelijk wel het geval zijn, dan zou de vorm *canté* in de automatische analyse herkend worden als een SUBJUNCTIVE PRESENT eerste persoon en derde persoon SING, terwijl het alleen eerste persoon SING PRETERITO DEFINIDO is.¹⁰²

---

¹⁰² De eerste en derde persoon enkelvoud hebben immers volgens de regels van het NUMBER-PERSON

Daarom hebben we de beide suffixen samengenomen en beschreven als:

(6c) n M-T-N-P SUFFIX (SUBJ, PRES, PLU, PB, A) : "61s";

Dit suffix gaat dan in alternatief (1d) van de regel van de VERB categorie.

3. IMPERATIVE

De echte IMPERATIVE vormen van de drie groepen werkwoorden zijn de bevestigende van de tweede persoon SING en PLU: *canta - cantad, come - comed, parte - partid*. Alle overige vormen van de IMPERATIVE - de beleefdheidsvormen en de gehele ontkennende gebiedende wijs - zijn afkomstig van de SUBJUNCTIVE PRESENT. Een volledige beschrijving van de IMPERATIVE wordt gegeven in hoofdstuk 3.9.3. Hier besteden wij alleen aandacht aan de zogenaamde echte IMPERATIVE vormen en aan twee gevallen van apocope die zich voordoen bij de IMPERATIVE van reflexieve werkwoorden. De tweede persoon SING van de IMPERATIVE is gelijk aan de derde persoon SING van de INDICATIVE PRESENT en bestaat uit de VERB STEM, gevolgd door het THEME VOWEL SUFFIX. De PLU vormen zijn echter eenduidig gemarkeerd door het morfeem *d* dat volgt op het THEME VOWEL SUFFIX. Beide IMPERATIVE vormen verklaren wij met een MOOD-TENSE-NUMBER-PERSON regel:

(6d) n M-T-N-P (IMP, PRES, SING, PB, ALL) : ;

(6e) n M-T-N-P (IMP, PRES, PLU, PB, ALL) : "d";

Deze regels gelden voor alle groepen werkwoorden; (6d) kent geen realisatie en (6e) heeft het morfeem *d*. Zij worden ingevoerd in alternatief (1b) van regel (1). De IMPERATIVE vereist de aanwezigheid van het THEME VOWEL SUFFIX. Om nu te

---

SUFFIX geen eigen markeringen en bestaan uit werkwoordstam met MOOD-TENSE SUFFIX. En de regel van het MOOD-TENSE SUFFIX somt de onbeklemtoonde en beklemtoonde vocalen op zonder onderscheid in functie of gebruik. De geschreven accenttekens op deze suffixen - en dat geldt evenzeer voor de themavocalen - hebben geen morfosyntactische functie, brengen dus geen grammaticaal of lexicaal betekenisverschil met zich mee. Het gebruik ervan is louter ingegeven door prosodische overwegingen en is voorgeschreven in de orthografie; het geeft namelijk aan dat de accentuering van de betreffende woordvorm afwijkt van de regelmatig geachte, die geen klemtoontekens krijgt. Nu is het natuurlijk wel mogelijk in de formele grammatica het gebruik van de geaccentueerde en niet-geaccentueerde vormen minder ruim te definiëren door deze b.v. te koppelen aan de grammaticale personen en getallen. Het nadeel hiervan is echter dat dit een belangrijke complicatie van de regels oplevert, die niet in verhouding staat tot het opgeleverde rendement. Vandaar dat wij gekozen hebben voor een wellicht enigszins willekeurig aandoende beschrijving van de uitgang in *cantéis*.

voorkomen dat (6d,e) in alternatief (1d) gaan, dat niet het THEME VOWEL SUFFIX heeft, wordt hieraan een beperking toegevoegd:

```
(1d) c V(n, p, m, t, pr, type, EMPTY):
      n V STEM(pr, type, class1),
      n M-T-N-P SUFFIX(m, t, n, p, class2),
        n coord class(class1, class2);
      n not equal(m, IMP);
```

De *not equal* conditie uit bovenstaande regel bepaalt dat de IMPERATIVE regels niet van toepassing zijn voor dit alternatief.

In twee vormen van de IMPERATIVE van reflexieve werkwoorden doet zich apocope voor van de eindklinker van de werkwoordsuitgang. Dit betreft de eerste persoon meervoud: *levantémonos* in plaats van **levantémosnos*, en de tweede persoon meervoud: *levantaos* in plaats van **levantados*. De laatste bevat een echte IMP uitgang en de eerste een SUBJ uitgang. Het verschijnsel dat de eind *s* en *d* in de eerste en de tweede persoon meervoud geapocopeerd worden, geldt voor regelmatige en onregelmatige werkwoorden, met uitzondering van de vorm *idos* van *irse*. Om vormen zoals *levantémonos*, *comámonos*, *decidámonos* te verklaren, introduceren wij onder de NUMBER-PERSON SUFFIXES voor de eerste persoon meervoud het alternatieve morfeem *mo* naast het reeds bestaande *mos*.

De verklaring van de vormen *levantaos*, *comeos*, *decidlos* is gecompliceerder, omdat hierin de werkwoordsvorm van de IMP meervoud ten gevolge van de afkapping van de eind *d* schijnbaar gelijk is geworden aan die van de tweede persoon enkelvoud, die zoals hiervoor is vastgesteld geen speciale markering heeft. Beide vormen zijn niet echt identiek; zij bestaan wel uit dezelfde grafeemsequenties, maar de accentuering is verschillend. De tweede persoon enkelvoud heeft de klemtoon op de stam en de geapocopeerde vorm van het meervoud op de uitgang. Hoe het ook zij, de meervoudsbetekenis van de laatste vorm is af te leiden uit de aanwezigheid van het enclitisch voornaamwoord van de tweede persoon meervoud. In onze grammatica komen enclitische voornaamwoorden en werkwoord samen op het niveau van de VERB PHRASE SIMPLE (VPS). Daar pas kan geconstateerd worden of een werkwoordsvorm die uiterlijk gelijk is aan die van de tweede persoon enkelvoud van de IMPERATIVE, toch meervoudswaarde heeft. Voorwaarde voor dit laatste is dat het enclitisch voornaamwoord *os* volgt op de werkwoordsvorm. Om deze vorm van de IMP te herkennen hebben wij het predikaat *coord enclitic person* geformuleerd. Hierin gaan de affixen *number*, *person* en *mood* van het werkwoord, alsmede de affixen *number* en *person* van het enclitisch voornaamwoord. Uit de vergelijking van de verschillende waarden moet dan blijken of de IMPERATIVE de waarde van een meervoud heeft. Het predikaat produceert *number* en *person* waarden voor de totale VPS. Het heeft deze vorm:

```
(8) n coord enclitic person(n1, p1, m, n2, p2, n3, p3).
```


De regels van het predikaat luiden aldus:

- (8a) *n* coord enclitic person(SING, PB, IMP, *n*, PB, *n*, PB): ;
 (8b) *n* coord enclitic person(*n*, *p*, IMP, *n*₁, *p*₁, *n*, *p*):
   n not equal(*p*, PA),
   n not equal(*p*₁, PB);
 (8c) *n* coord enclitic person(PLU, PA, IMP, *n*₁, *p*, PLU, PA):
   n not equal(*n*₁+*p*, SING+PA);
 (8d) *n* coord enclitic person(*n*, *p*, *m*, *n*₁, *p*₁, *n*, *p*):
   n not equal(*m*, IMP).

Regel (8a) bepaalt dat bij een werkwoordsvorm met de affixwaarden SING, PB, IMP, gevolgd door een enkelvoudig of meervoudig PB voornaamwoord, de *number* en *person* waarden van deze laatste gelden voor de VPS. Ook (8b,c) hebben betrekking op een IMP *mood* van het werkwoord en stellen vast dat in de andere gevallen dan in (8a) genoemd de *number* en *person* waarden van het werkwoord ook gelden voor de VPS. Alternatief (8b) is voor de tweede en derde persoon van het werkwoord, gevolgd door een eventueel enclitisch voornaamwoord van de eerste of tweede persoon en (8c) voor de eerste persoon, die alleen in het meervoud voorkomt. Bovendien is de combinatie van een IMP meervoud met een voornaamwoord in eerste persoon enkelvoud niet mogelijk. Alternatief (8d) tenslotte verklaart die vormen van het werkwoord die een andere dan de IMP *mood* bevatten.

4. INDICATIVE IMPERFECT

De INDICATIVE IMPERFECT van de werkwoorden van *class A* wordt gevormd volgens alternatief (1a) van de VERB categorie, d.w.z.:

VERB STEM + THEME VOWEL SUFFIX + MOOD-TENSE SUFFIX + NUMBER-PERSON SUFFIX.

Het MOOD-TENSE suffix heeft als realisatie:

- (7f) *n* MOOD-TENSE SUFFIX(IND, IMPERF, A): "ba";

Met behulp van de bekende regels voor THEME VOWEL en NUMBER-PERSON SUFFIX is nu analyse mogelijk van de IMPERFECT-vormen, zoals *cantabas*, *cantábamos*, volgens het model: *cant*+*a*+*ba*+*s*, *cant*+*á*+*ba*+*mos*.

Voor de E en I *class* werkwoorden is deze tijd anders opgebouwd. Beide groepen kennen dezelfde vorm: *comfa*, *partfa*, enz. Uitgaande van de stam *com*, *part* kan men *fa* als MOOD-TENSE suffix beschouwen. Dit betekent dat er geen THEME VOWEL SUFFIX aanwezig is. (Of men zou eventueel kunnen veronderstellen dat het THEME VOWEL SUFFIX samenvalt met het MOOD-TENSE SUFFIX, zoals het geval was bij

de vorm *partls*, present, indicative, tweede persoon meervoud.) Ook bestaat de mogelijkheid (*a* te splitsen in de themavocaal *l* en het MOOD-TENSE SUFFIX *a*. Dit sluit aan bij de analyse van de A klasse werkwoorden, maar houdt wel in dat de E class werkwoorden de themavocaal *l*, die eigenlijk tot de I groep behoort, krijgt. Naar onze mening is ook de *i* die voorkomt in de vormen van de tweede persoon van de PRETERITO DEFINIDO: *comiste*, *comisteis* bij de E groep werkwoorden als varianten van de themavocaal te beschouwen. En dit geldt ook voor het PAST PARTICIPLE *comido*. De GERUND vormen van de E en I klasse werkwoorden kent weer een andere variant van de themavocaal, te weten *ie*: *comiendo*, *partiendo*. Omdat de introductie van de *i*, *l* in de bekende regel (4) van de themavocaal een foutieve analyse van de vorm *comimos* als PRESENT in plaats van PRETERITO DEFINIDO zou veroorzaken, zijn wij genoodzaakt een alternatieve regel voor de themavocaal te formuleren:

```
(4a) n THEME VOWEL SUFFIX2 (A) : "a";
      n THEME VOWEL SUFFIX2 (A) : "á";
      n THEME VOWEL SUFFIX2 (E) : "e";
      n THEME VOWEL SUFFIX2 (E) : "é";
      n THEME VOWEL SUFFIX2 (E) : "i";
      n THEME VOWEL SUFFIX2 (E) : "í";
      n THEME VOWEL SUFFIX2 (E) : "ie";
      n THEME VOWEL SUFFIX2 (E) : "ié";
      n THEME VOWEL SUFFIX2 (I) : "i";
      n THEME VOWEL SUFFIX2 (I) : "í";
      n THEME VOWEL SUFFIX2 (I) : "ie";
      n THEME VOWEL SUFFIX2 (I) : "ié".
```

Regel (4a) bevat nu alle besproken beklemtoonde en onbeklemtoonde varianten van de themavocaal voor de E en I werkwoorden. Aan (7) voegen wij als nieuwe alternatieven toe:

```
(7g) n MOOD-TENSE SUFFIX (IND, IMPERF, E) : "a";
(7h) n MOOD-TENSE SUFFIX (IND, IMPERF, I) : "a";
```

Deze worden samen met (4a) ingevoerd in variant (1a) van de VERB regel; dit is de regel met THEME VOWEL SUFFIX, MOOD-TENSE en NUMBER-PERSON SUFFIX. Voor de laatste gelden de morfemen zoals beschreven in regel (5).

5. INDICATIVE PRETERITO DEFINIDO

Deze tijd van het werkwoord heeft een aantal eigen, unieke vormen, verschillend voor de A class werkwoorden aan de ene kant, en de E en I class werkwoorden aan de andere.¹⁰³ De unieke werkwoordsuitgangen zijn beschreven als collectieve

---

¹⁰³ Het gegeven dat de E en I groepen werkwoorden veel punten van overeenkomst hebben in hun vervoe-

MOOD-TENSE-NUMBER-PERSON suffixen:

- (6f) n M-T-N-P SUFFIX(IND, PD, SING, PA, A): "é";
- (6g) n M-T-N-P SUFFIX(IND, PD, SING, PA, E): "i";
- (6h) n M-T-N-P SUFFIX(IND, PD, SING, PA, I): "í";
- (6i) n M-T-N-P SUFFIX(IND, PD, PLU, PA, A): "amos";
- (6j) n M-T-N-P SUFFIX(IND, PD, PLU, PA, E): "imos";
- (6k) n M-T-N-P SUFFIX(IND, PD, PLU, PA, I): "imos";
- (6l) n M-T-N-P SUFFIX(IND, PD, SING, PC, A): "ó";
- (6m) n M-T-N-P SUFFIX(IND, PD, SING, PC, E): "ió";
- (6n) n M-T-N-P SUFFIX(IND, PD, SING, PC, I): "ió";
- (6o) n M-T-N-P SUFFIX(IND, PD, SING, PB, ALL): "ste";
- (6p) n M-T-N-P SUFFIX(IND, PD, PLU, PB, ALL): "steis";
- (6q) n M-T-N-P SUFFIX(IND, PD, PLU, PC, ALL): "ron";

In onderdelen van sommige bovenstaande vormen is een overeenkomst te herkennen met de in regel (5) gegeven NUMBER-PERSON suffixen en met de in regel (4) of (4a) opgesomde THEME VOWEL suffixen. Wij denken aan de eerste persoon meervoud (combinatie *mos*), de tweede persoon meervoud (de klanken *is*) en de derde persoon meervoud (de eindconsonant *n*). In een aantal vormen van de A en I groepen kan men wijzen op de mogelijke aanwezigheid van de themavocaal *a* of *i* (*amos*, *imos*, *ió*). Reeds eerder hebben we opgemerkt dat de vocaal *i*, die in uitgangen van de PRETERITO DEFINIDO van de E groep werkwoorden voorkomt naar ons oordeel een variant is van de themavocaal. De overeenkomsten met de bekende NUMBER-PERSON en THEME VOWEL suffixen in de vormen van de PRETERITO DEFINIDO zijn echter zodanig asystematisch verdeeld dat het inpassen hiervan in de algemene regels voor de VERB categorie een onnodig gecompliceerd beeld zou geven van de PRETERITO DEFINIDO. Gebruikmaking van de eerder geformuleerde regels zou met zich meebrengen dat men bij de beschrijving van de PRETERITO DEFINIDO moet uitgaan van VERB structuren met en zonder THEME VOWEL SUFFIX, met en zonder MOOD-TENSE SUFFIX en daarnaast dan ook nog met en zonder MOOD-TENSE-NUMBER-PERSON SUFFIX.

Een uitzondering hebben wij gemaakt voor de tweede persoon enkelvoud/meervoud en voor de derde persoon meervoud. Deze hebben hetzelfde

---

ging, zou een argument kunnen zijn om deze als één groep te beschrijven: de EI werkwoorden. Het gevolg van het samennemen van beide groepen zou echter zijn dat de themavocaal van de eigenlijke *er* werkwoorden te ruim gedefinieerd wordt: namelijk ook als *i*. Deze *i* kenmerkt namelijk de specifieke vormen van de *ir* werkwoorden, te weten de INDICATIVE PRESENT en IMPERATIVE *partimos* en *partid*. Dit betekent dat de vorm *comimos* (van *comer*) dan ook ten onrechte als INDICATIVE PRESENT zal worden geïnterpreteerd. En dit is niet acceptabel. Het uitgangspunt van onze beschrijving en de daaruit afgeleide formele regels is om op een zo coherent en economisch mogelijke wijze alleen de juiste analyse van alle regelmatige werkwoordsvormen te geven.

MOOD-TENSE-NUMBER-PERSON suffix voor de drie groepen werkwoorden en worden voorafgegaan door het THEME VOWEL SUFFIX2. Er wordt bij de analyse gebruik gemaakt van alternatief (1b) van de VERB categorie. De overige in de regels (6f-n) opgenomen morfemen gelden voor de afzonderlijke groepen, gemarkeerd A, E of I. Deze MOOD-TENSE-NUMBER-PERSON suffixen gaan in het alternatief (1d) van de VERB regel. Dit houdt in dat het THEME VOWEL SUFFIX niet aanwezig is.

6. SUBJUNCTIVE IMPERFECT

De aanvoegende wijs van de onvoltooid verleden tijd kent in het Spaans twee varianten, te weten: *cantara* - *cantase*, *comiera* - *comiese*, *partiera* - *partiese*. Ook nu is het zo dat de E en I werkwoorden dezelfde vormen hebben. De SUBJUNCTIVE IMPERFECT van het regelmatige werkwoord is samengesteld uit: de werkwoordsstam, gevolgd door het THEME VOWEL SUFFIX2 (*a*, *á* of *ie*, *ié*) en het MOOD-TENSE SUFFIX (*ra* of *se*); op het laatste volgt dan weer het bekende NUMBER-PERSON SUFFIX. We breiden regel (7) uit met twee alternatieven:

(71) n MOOD-TENSE SUFFIX(SUBJ, IMPERF, ALL): "ra";

(72) n MOOD-TENSE SUFFIX(SUBJ, IMPERF, ALL): "se";

Via alternatief (1a) van de VERB categorie worden deze twee SUBJUNCTIVE tijden verder geanalyseerd.

7. INDICATIVE FUTURE

Historisch gezien is de FUTURE het resultaat van de samenvoeging van de INFINITIVE van een werkwoord met de INDICATIVE PRESENT van *haber*. Hierdoor zijn de eigen uitgangen van de FUTURE te verklaren. Deze vertonen in de slot-medeklinker wel overeenkomsten met de bekende NUMBER-PERSON morfemen, maar de laatste klinker geeft een schijnbaar willekeurige afwisseling te zien van *e* en *a*: *compraré*, *comprarás*, *compraré*, *compraremos*, *compraréis*, *comprarán*. Bovendien hebben de eerste en derde persoon enkelvoud unieke vormen, die eveneens gebaseerd zijn op een afwisseling van beide klinkers. Onze synchronische beschrijving van de FUTURE houdt geen rekening met de oorsprong van deze tijd, hetgeen vooral blijkt uit de incorporatie van de *r*, afkomstig van de oorspronkelijke INFINITIVE, in een M-T-N-P SUFFIX. Het model is aldus:

VERB STEM + THEME VOWEL SUFFIX + MOOD-TENSE-NUMBER-PERSON SUFFIX.

Het laatste suffix kent dan de volgende regels:

- (6r) n M-T-N-P SUFFIX(IND, FUT, SING, PA, ALL): "ré";
 (6s) n M-T-N-P SUFFIX(IND, FUT, PLU, PA, ALL): "remos";
 (6t) n M-T-N-P SUFFIX(IND, FUT, SING, PB, ALL): "rás";
 (6u) n M-T-N-P SUFFIX(IND, FUT, PLU, PB, ALL): "rás";
 (6v) n M-T-N-P SUFFIX(IND, FUT, SING, PC, ALL): "rá";
 (6w) n M-T-N-P SUFFIX(IND, FUT, PLU, PC, ALL): "rán".

Het THEME VOWEL SUFFIX wordt voor de A, E en I groepen respectievelijk gerealiseerd als: *a*, *e*, *i*. De regels van de samenstelling van de FUTURE passen in variant (1b) van de regel voor de VERB categorie.

8. INDICATIVE CONDITIONAL

Ook de vormen van de CONDITIONAL zijn etymologisch te verklaren als een samentrekking van de INFINITIVE met een bepaalde tijd van *haber*. In dit geval gaat het om de INDICATIVE IMPERFECT van *haber*, zij het in gereduceerde vorm, zoals blijkt uit de voorbeelden: *comprarla*, *comerla*, *partirla*. De vervoeging vertoont een veel grotere regelmaat dan de FUTURE. Het schema is als volgt:

VERB STEM + THEME VOWEL SUFFIX + MOOD-TENSE SUFFIX + NUMBER-PERSON SUFFIX

Het THEME VOWEL SUFFIX heeft dezelfde realisaties als bij de FUTURE; het MOOD-TENSE SUFFIX kent deze regel:

- (7k) n MOOD-TENSE SUFFIX(IND, COND, ALL): "ría".

De CONDITIONAL wordt geanalyseerd met gebruikmaking van alternatief (1a) van de regel voor VERB.

9. NON-FINITE VERB FORMS

Tenslotte willen wij nog enige aandacht besteden aan de samenstelling van de enkelvoudige NON-FINITE VERB FORMS van de drie groepen regelmatige werkwoorden: *comprar* - *comprando* - *comprado*, *comer* - *comiendo* - *comido*, *partir* - *partiendo* - *partido*. In grote lijnen zijn deze opgebouwd volgens het schema:

VERB STEM + THEME VOWEL SUFFIX2 + FORM SUFFIX,

waaraan in het geval van het PAST PARTICIPLE nog een GENDER en NUMBER SUFFIX worden toegevoegd. De aanwezigheid van de themavocalen *ie*, *i* bij de E en I werkwoorden bepaalt het gebruik van de regel THEME VOWEL SUFFIX2. Hieronder geven wij de regels weer die in de grammatica zijn opgenomen. Deze spreken voor zich. Uiteraard zijn in deze regels de affixwaarden voor *number*, *person*, *mood*, *tense*

leeg en is nu die voor *form* gevuld overeenkomstig de metaregel:

```
(9) form :: INF;  
      GER;  
      PP.
```

INF staat voor INFINITIVE, GER voor GERUND en PP voor PAST PARTICIPLE. Deze waarden verschijnen elk in één van de alternatieven van regel (10):

```
(10a) c V(EMPTY, EMPTY, EMPTY, EMPTY, pr, type, INF):  
      n V STEM(pr, type, class),  
      n THEME VOWEL SUFFIX2(class),  
      n FORM SUFFIX(INF);  
(10b) c V(EMPTY, EMPTY, EMPTY, EMPTY, pr, type, GER):  
      n V STEM(pr, type, class),  
      n THEME VOWEL SUFFIX2(class),  
      n FORM SUFFIX(GER);  
(10c) c V(EMPTY, EMPTY, EMPTY, EMPTY, pr, type, PP):  
      n V STEM(pr, type, class),  
      n THEME VOWEL SUFFIX2(class),  
      n FORM SUFFIX(GER),  
      n GENDER SUFFIX(g),  
      n NUMBER SUFFIX(n).
```

Zoals reeds eerder werd aangegeven, is bij het PAST PARTICIPLE voorzien in een GENDER en NUMBER SUFFIX die in de samengestelde tijden van het werkwoord de waarden MASC en SING krijgen. De lexicale terminalen die corresponderen met het FORM SUFFIX uit (10a-c) zijn:

```
(11a) n FORM SUFFIX(INF): "r";  
(11b) n FORM SUFFIX(GER): "ndo";  
(11c) n FORM SUFFIX(PP): "d".
```

3.14.2. Irregular verbs

Niet alle Spaanse werkwoorden hebben een vervoeging die verloopt volgens de modellen die besproken zijn in hoofdstuk 3.14.1. Er is een relatief groot aantal werkwoorden met een gedeeltelijk afwijkende vervoeging. Afwijkingen van de regelmatige patronen doen zich vooral voor in de stam van de werkwoorden en slechts in een enkel geval in de uitgang. Daarbij zijn niet alleen de stamklinkers betrokken, maar ook de eindconsonanten van de stam of combinaties van beide. En er kan zelfs sprake zijn van een complete wisseling van de stam. Er zijn groepen onregelmatige werkwoorden - d.w.z. werkwoorden die dezelfde onregelmatigheid gemeenschappelijk hebben -, maar daarnaast bestaan er ook onregelmatigheden in de vervoeging die zich beperken tot één enkel werkwoord. Verder doet zich nog een aantal gevallen voor van wijzigingen in de schrijfwijze van de eindconsonant van de stam, zonder dat daarmee een verandering in

de uitspraak correspondeert. De regelmatige stam van een werkwoord is dat deel dat aanwezig is in de INFINITIVE en overblijft na weglating van de themavocaal en de eind *r*.

Als basis voor onze beschrijving onderscheiden wij de hierna volgende groepen en incidentele onregelmatigheden. In de opsomming van de leden van die groepen en van de op zichzelfstaande overige afwijkingen wordt geen volledigheid nagestreefd.¹⁰⁴

1. Werkwoorden met veranderingen in de stam.

Er is sprake van de volgende groepen:

- Werkwoorden met diftongering van de beklemtoonde stam *e* in *ie*. Deze diftongering treedt alleen op in een aantal vormen van de PRESENT (inclusief de IMPERATIVE): namelijk die vormen waarbij de stam beklemtoond is. Voorbeelden: *entender, pensar; yo entiendo, pienso*.
- Werkwoorden met diftongering van de beklemtoonde stam *o* in *ue*. Deze komt voor in dezelfde vormen van de PRESENT als het geval is bij de diftongering van *e*. Voorbeelden: *soñar, volver; ellos sueñan, vuelven*.
- Werkwoorden met diftongering van *i* in *ie*. Die is eveneens aanwezig in de hiervoor genoemde vormen. Een voorbeeld van een dergelijk werkwoord is *adquirir; usted adquiere*.
- Diftongering van beklemtoonde *u* in *ue*. Hoewel het slechts één werkwoord betreft, namelijk *jugar*, is dit toch hier opgenomen, omdat het eveneens een geval is van diftongering die zich in dezelfde condities voordoet als de drie hierboven vermelde.
- Werkwoordsstammen met sluiting van *e* in *i* in die vormen van het werkwoord waarin geen beklemtoonde *i* aanwezig is in de uitgang, met uitzondering van FUTURE en CONDITIONAL. Voorbeelden: *medir, pedir; ellos midieron, pidieron*. Het gaat om vormen van de PRESENT (inclusief IMPERATIVE), de PRETERITO DEFINIDO en GERUND.
- Werkwoorden met een combinatie van diftongering *e* in *ie* en sluiting *e* in *i*. Volgens dit type is de vervoeging van *sentir; ella siente, sintió*.
- Een soortgelijk verschijnsel doet zich voor bij enkele werkwoorden met een *o* in de stam, die diftongeert in *ue* en sluit in *u*. Dit is het geval bij het werkwoord *dormir; ellos duermen, durmieron*.
- Werkwoorden die een *g* invoegen vóór de uitgang in de IND PRES eerste persoon enkelvoud en in de gehele SUBJ PRES. Tot deze groep behoren *asir, tener, venir, yacer; vengo, venga*.

---

¹⁰⁴ In Real Academia Española 1973 (270-335) vindt men een gedetailleerde opsomming van de onregelmatige werkwoorden in het Spaans. Bij de daar gehanteerde klassificering spelen echter ook diachronische aspecten een rol. Wij baseren onze indeling louter op synchronische, structurele criteria.

- Werkwoorden met invoeging van *ig* in dezelfde vormen, te weten *caer*, *olr*, *traer*: *caigo*, *oigo*.
- Werkwoorden die een *k* klank invoegen vóór de uitgang, eveneens in de IND PRES eerste persoon enkelvoud en in de SUBJ PRES. Dit geldt voor het merendeel van de werkwoorden die eindigen op *acer*, *ecer*, *ocer*: *nazco*, *ofrezco*, *conozco*, en *ucir*: *traduzco*. In de afwijkende vormen wordt de oorspronkelijke *c* (th klank) geschreven als *z* en de *k* klank, die wordt ingevoegd, als *c*.
- Werkwoorden met een wisseling *c* in *g* in de vormen die genoemd zijn bij de voorafgaande groep. Dit is het geval bij *decir*: *digo*, *diga*, en bij *hacer*: *hago*, *haga*. Voor het eerste werkwoord geldt ook nog dat er sluiting van *e* in *i* optreedt.
- Toevoeging van *y* tussen stam en uitgang bij alle werkwoorden op *uir* in de op de stam beklemtoonde vormen, o.a. *huir*: *huyo*, *huya*.
- Beklemtoneering van *i* en *u* bij werkwoorden op *iar*, *uar* in de op de stam beklemtoonde vormen van de PRESENT. *Fotografiar*, *exceptuar*: *fotografían*, *exceptúan*.

2. Werkwoorden met meerdere stammen en/of compleet onregelmatige vormen:

- Het werkwoord *ser*. Dit kent verschillende stammen, die o.a. een rol spelen bij de vorming van de SUBJ PRES, *sea*, de IMPERFECT, *era*, de PRETERITO DEFINIDO, *fui*. Het is soms moeilijk uit te maken in hoeverre er in de genoemde vormen sprake is van een stam of van een stam, gevolgd door een flectie morfeem. Bij *sea* kan men ervan uitgaan dat de stam *se* is die gevolgd wordt door het MOOD-TENSE SUFFIX *a* dat ook aanwezig is in alle regelmatige werkwoorden op *er*, *ir*. Maar bij een vorm als *fue* is dat niet zo duidelijk, omdat *e* niet als flectiemorfeem in deze tijd gebruikelijk is. Zo zijn ook de vormen van de IND PRES van *ser* moeilijk te classificeren.
- Bij het werkwoord *ir* geldt ook dat er verschillende stammen een rol spelen bij de conjugatie hiervan. In de IND PRES met uitzondering van de eerste persoon enkelvoud is er sprake van een *ar* werkwoord met als stam *v*: *vas*, *va*, *vamos*, *vais*, *van*. De IMPERFECT kent de vorm *iba*, en de SUBJ PRES de vorm *vaya*. In beide gevallen kan men een flectiemorfeem *a* herkennen naar analogie van andere werkwoorden van de *ir* groep, met de waarde van een MOOD-TENSE SUFFIX. De PRETERITO DEFINIDO valt samen met die van het werkwoord *ser*, en is *fui*.
- Het werkwoord *haber* kent naast regelmatige vormen een aantal onregelmatige. Deze zijn gedeeltelijk afkomstig van een samengetrokken variant van de stam *hab*. Met name geldt dit voor *he*, *has*, *ha*, *hemos*, *han*, die eigenlijk alleen uit een nogal willekeurig samenraapsel van flectiemorfemen bestaan, als we tenminste de stomme *h* aan het begin van de vormen buiten beschouwing laten. De SUBJ PRES *haya* bevat de stam *hay*. En de PRETERITO DEFINIDO heeft de stam *hub*, gevolgd door deels speciale flectiemorfemen, die het werkwoord echter met andere gemeenschappelijk heeft (*estar*, *saber*, *tener*).
- Het werkwoord *estar* heeft altijd de beklemtoneering op de uitgang hetgeen gevolgen heeft voor de schrijfwijze in een reeks vormen van de PRESENTE: *está*, *esté*, enz.

- Er is naast *ser* en *haber* nog een aantal werkwoorden met zogenaamde "sterke" PRETERITO DEFINIDO, die een stam hebben waaraan de grammaticale categorieën voor MOOD en TENSE inherent zijn. Het betreft o.a. *anduve* (van *andar*), *cupe* (van *caber*), *dije* (van *decir*), *-duje* (van *-ducir*), *estuve* (van *estar*), *hice* (van *hacer*), *pude* (van *poder*), *puse* (van *poner*), *quise* (van *querer*), *supe* (van *saber*), *traje* (van *traer*), *tuve* (van *tener*), *vine* (van *venir*). Tot deze groep behoort ook de PRETERITO DEFINIDO van het werkwoord *dar*. Deze heeft namelijk de vormen *di*, *diste*, *dio*, enz. met flectiemorfemen van de *er*, *ir* conjugatie, in afwijking van de overige tijden.
- Een aantal op zichzelf staande onregelmatige vormen, waartoe behoren *sé*, IND PRES eerste persoon enkelvoud van *saber*, alsmede de SUBJ PRES van hetzelfde werkwoord *sepa*. Bij deze laatste vorm moet aangetekend worden dat het moeilijk is stammen met vormverandering te onderscheiden van compleet verschillende stammen. In het geval van *sepa* met name kan met enige goede wil een restant *s* van de stam van het werkwoord *saber* herkend worden. De wisseling *a - e* en *b - p* zijn echter dermate zeldzaam dat wij menen dat hier niet gesproken kan worden van een wisseling vergelijkbaar met die welke in groep 1 aan de orde geweest zijn. Overigens kan men in *sepa* wel het MOOD-TENSE SUFFIX *a* van de SUBJ PRESENT van de *er*, *ir* werkwoorden herkennen.
- Een aantal onregelmatige participia waartoe behoren *abierto*, *cubierto*, *dicho*.

3. Werkwoorden met onregelmatigheden in de flectiemorfemen:

Zoals reeds eerder is opgemerkt, zijn afwijkingen in de flectiemorfemen van werkwoorden weinig talrijk. Te onderscheiden zijn de volgende gevallen:

- Apocope van de eindklinker in de IMPERATIVE enkelvoud van een beperkt aantal werkwoorden: o.a. *sal*, *pon*.
- Syncope van de themavocaal in FUTURE en CONDITIONAL: o.a. *haré*, *sabré*, *hará*, *sabrá*.
- Syncope van themavocaal en tussenvoeging van *d* in FUTURE en CONDITIONAL: o.a. *pondré*, *vendré*, *pondría*, *vendría*.
- Toevoeging van *y* aan de eerste persoon enkelvoud van de IND PRES: *doy*, *estoy*, *soy*, *voy*.

4. Werkwoorden met spellingswijzigingen:

Er doet zich een aantal orthografische spellingswijzigingen voor bij werkwoordsvormen. Hiermee corresponderen geen fonetische verschillen. Deze wijzigingen worden veroorzaakt door het feit dat bepaalde medeklinkers een andere schrijfwijze krijgen, indien zij gevolgd worden door een klinker van de groep *a*, *e*, *o* of van de groep *e*, *i*. Het gaat om de volgende paren:

- *c / qu* (*sacar: saco / saqué*);
- *z / c* (*cazar: cazo / cacé*);
- *qu / c* (*delinquir: delinco / delinquí*);
- *c / z* (*esparcir: esparzo / esparcí*);
- *g / gu* (*pagar: pago / pagué*);
- *gu / gü* (*averiguar: averiguo / averigüé*);
- *gu / g* (*seguir: seguimos / sigo*);
- *g / j* (*emergir: emergimos / emerjo*).

Verder wordt de themavocaal *ie* na een voorafgaande klinker geschreven als *ye*: *creyó, creyeron, creyendo*. Na een voorafgaande *ñ* wordt dezelfde themavocaal gereduceerd tot *e*: *gruñendo*. Een klemtoonteken wordt geschreven op de vorm *dé* SUBJ PRESENTE van *dar* om deze vorm duidelijk te onderscheiden van het voorzetsel *de*.

Als van een onregelmatig werkwoord een nieuw werkwoord wordt afgeleid door middel van een voorvoegsel, geldt als algemene regel dat het afgeleide werkwoord dezelfde onregelmatigheid vertoont. Hierop zijn echter uitzonderingen; men denke aan *bendeciré*, de regelmatige FUTURE van het werkwoord *bendecir*, dat afgeleid is van *decir*, een werkwoord dat daarentegen de onregelmatige FUTURE *diré* heeft.

EAG REGELS

De vervoeging van de onregelmatige werkwoorden kan grotendeels verklaard worden door middel van grammaticale (morfologische) regels, met name waar het groepen van onregelmatige werkwoorden, dan wel onregelmatige werkwoordsstammen betreft. Alleen geïsoleerde, op zichzelf staande werkwoordsvormen zullen rechtstreeks in het lexicon worden opgenomen. Bij het verwerken van de onregelmatige werkwoorden in regels van het EAG formalisme maken wij gebruik van een aantal non-terminalen en regels die voor een gedeelte reeds eerder ter sprake zijn gekomen. Naar analogie van andere categorieën onderscheiden wij in de werkwoordsvormen STEM en BASE klassen. STEMS bezitten geen inherente flectie informatie en worden daarom nooit gebruikt zonder toevoeging van één of meerdere flectiormen. BASES, daarentegen, hebben wel de gehele of gedeeltelijke flectieinformatie inherent in de vorm. In het voorafgaande hoofdstuk is er steeds alleen sprake geweest van V STEMS bij de beschrijving van de regelmatige werkwoordsvormen. Hier introduceren wij nu V BASE vormen.

Allereerst V BASE1. Deze dient om losse, onregelmatige finiete werkwoordsvormen direct in het lexicon op te nemen. Als voorbeeld geven wij *sé* van *saber*:

```
(1) n V BASE1(SING, PA, IND, PRES, pr, type): "sé",
      n coord pr 34(pr),
      n coord type 25 verb(type) .
```

De eerste vier affixwaarden uit de regel bevatten informatie over *number*, *person*, *mood* en *tense*. De resterende twee definiëren de vaste voorzetsels die het werkwoord vergezellen, en het syntactische type. Beide worden nader uitgewerkt in een apart predikaat. Deze tussencategorie V BASE1 wordt rechtstreeks omgezet in een V categorie door middel van de volgende regel:

```
(2a) c V(n, p, m, t, EMPTY, EMPTY, pr, type, EMPTY):
      n V BASE1(n, p, m, t, pr, type) .
```

Als voorbeeld van andere werkwoordsvormen die als V BASE1 verklaard worden, noemen wij hier *id*, IMPERATIVE van *ir*; *pon*, IMPERATIVE met apocope van de slotklinker; *doy*, toevoeging van een eind *y* in de eerste persoon SING IND PRESENT; en ook *hizo*, PRETERITO DEFINIDO van *hacer* die wegens de *z* niet op regelmatige wijze van de stam *hic* kan worden afgeleid.

Voor onregelmatige op zichzelf staande SUBJ PRES en IND IMPERF stammen - geen andere tijd of wijs van het werkwoord kent dus dezelfde stam - gebruiken wij de non-terminaal V BASE2:

```
(3a) n V BASE2(SUBJ, PRES, EMPTY, type): "sea",
      n coord type 13 verb(type);
(3b) n V BASE2(IND, IMPERF, EMPTY, type): "era",
      n coord type 13 verb(type) .
```

V BASE2 beschikt over informatie over *mood* en *tense*, maar niet over *number* en *person*. Deze wordt op regelmatige wijze opgeleverd door het NUMBER PERSON SUFFIX, reeds bekend uit het vorige hoofdstuk, via de volgende regel:

```
(2b) c V(n, p, m, t, EMPTY, EMPTY, pr, type, EMPTY):
      n V BASE2(m, t, pr, type),
      n NUMBER PERSON SUFFIX(n, p) .
```

Ondanks het feit dat de eind *a* van *sea*, *era* geïdentificeerd kan worden als een MOOD-TENSE SUFFIX voorafgegaan door de stammen *se*, *er*, kiezen wij er niet voor deze laatste als aparte, alternatieve stammen van *ser* te beschouwen. Deze handelwijze is gebaseerd op de overweging dat de veronderstelde stammen *se*, *er* (en dit geldt ook voor *ib* van *iba* en *sep* van *sepa*) slechts gebruikt worden voor de vorming van één enkele tijd of wijs van het desbetreffende werkwoord. Dit in tegenstelling tot andere stammen zoals *oig* van *ofr* en *traj* van *traer* die in meerdere tijden of wijzen optreden, namelijk *oigo*, *oiga*, *traje*, *trajera*, *trajese*.

Verder zijn nog V BASE3,4,5 ingevoerd voor respectievelijk de onregelmatige INFINITIVE, GERUND en PAST PARTICIPLE vormen. Als voorbeeld nemen wij het werkwoord *ir*:

```
(4) n V BASE3(pr, type): "ir",
      n coord pr 14(pr),
      n coord type 42 verb(type).
```

```
(5) n V BASE4(pr, type): "yendo",
      n coord pr 14(pr),
      n coord type 42 verb(type).
```

```
(6) n V BASE5(pr, type): "id",
      n coord pr 14(pr),
      n coord type 42 verb(type).
```

Bovenstaande vormen *ir*, *yendo*, *id* zijn in feite de regelmatige niet-finiete flectiormorfen van de *ir* groep werkwoorden. Om te voorkomen dat in dit geval de stam van het werkwoord als een lege *string* in de formele grammatica gedefinieerd wordt, hebben wij deze als BASES verklaard. In tegenstelling tot het beperkte aantal onregelmatige INFINITIVE en GERUND vormen is er een veel groter aantal onregelmatige participia: o.a. *abierto*, *cubierto*, *dicho*. Met de BASES3-5 corresponderen de volgende regels in de grammatica:

```
(2c) c V(EMPTY, EMPTY, EMPTY, EMPTY, MASC, n, pr, type, INF):
      n V BASE3(pr, type),
      n NUMBER SUFFIX(n);
(2d) c V(EMPTY, EMPTY, EMPTY, EMPTY, EMPTY, EMPTY, pr, type, GER):
      n V BASE4(pr, type);
(2e) c V(EMPTY, EMPTY, EMPTY, EMPTY, g, n, pr, type, PP):
      n V BASE5(pr, type),
      n GENDER SUFFIX(g),
      n NUMBER SUFFIX(n);
```

Omdat elk van de drie bovenstaande BASES3-5 direct correspondeert met een bepaalde niet-finiete vorm van het werkwoord - INFINITIVE, GERUND, PAST PARTICIPLE -, kan volstaan worden met het meegeven van waarden voor *pr* en *type* aan deze BASES.

De bovenstaande V BASES1-5 verklaren die onregelmatige vormen van het werkwoord waarbij stam samen met een of meerdere flectiesuffixen betrokken zijn. Heeft de onregelmatigheid echter alleen betrekking op de stam van het werkwoord, dan wordt gebruik gemaakt van speciale V STEM vormen. De stammen van de regelmatige werkwoorden worden verzameld onder de benaming V STEM1. Deze is derhalve identiek aan de V STEM gebruikt in het voorafgaande hoofdstuk. De werkwoordsstammen waarvan de klinker diftongering of sluiting ondergaat, rekenen wij ook tot de V STEM1 subcategorie. Verandering van de stamklinker treedt op in vormen van de IND en

SUBJ PRESENT, van de IMPERATIVE en in sommige gevallen ook van de PRETERITO DEFINIDO, de IND IMPERFECT en de GERUND. Dit betekent dat een werkwoord met diftongering of sluiting van de stamklinker altijd meer dan één STEM1 krijgt. En bovendien dat deze stammen ruimer gedefinieerd worden dan hun feitelijke gebruik is. Immers *pensar* kent de STEMS1 *pens* en *piens* en deze sluiten elkaar wederzijds uit in de vormen van de IND, SUBJ en IMPERATIVE van de PRESENT. Omdat onze grammatica dient tot het herkennen van werkwoordsvormen en niet tot het genereren daarvan menen wij dat een iets te ruime definitie verantwoord is, mits natuurlijk onjuiste analyses vermeden worden. Bovendien betekent het een verlichting van de regels van de formele grammatica, als niet alle afzonderlijke vormen verbonden met de ene of de andere stam apart beschreven behoeven te worden.

In dit verband is het wellicht ook nuttig vast te stellen dat bij de verwerking van de onregelmatige werkwoorden niet uitgegaan wordt van een bepaald werkwoord en vervolgens alle bijbehorende vormen worden opgesomd via regels. Uitgegaan wordt van de afzonderlijke vormen, eventueel reeksen van vormen, en deze worden beschreven als losse, onafhankelijke grootheden. Onze grammatica legt bij voorbeeld geen verband tussen *voy*, *vaya*, *iba*, *iré*, die alle gerelateerd zijn aan het werkwoord *ir*. Alleen indirect kan er een relatie geconstateerd worden, en wel via de waarden voor *pr* en *type*, die identiek zijn voor alle genoemde vormen.

Ook orthografische spellingswijzigingen beschrijven wij als V STEM1 varianten van een werkwoord. Eveneens geldt dit voor de wisseling *i* - *í* en *u* - *ú*, en de *y* inschuiving. Volgens dit model toegepast voor de werkwoorden *enviar* en *huir* zijn de regels:

```
(7a) n v STEM1(EMPTY, type, A): "envi",
      n coord type 2 verb(type);
(7b) n v STEM1(EMPTY, type, A): "enví",
      n coord type 2 verb(type);
(7c) n v STEM1(pr, type, I): "hu",
      n coord pr 34(pr),
      n coord type 26 verb(type);
(7d) n v STEM1(pr, type, I): "huy",
      n coord pr 34(pr),
      n coord type 26 verb(type).
```

Wijziging van de eindmedeklinker van de stam door toevoeging van *g*, *ig*, *c* (*tener* - *tengo*, *oír* - *oigo*, *conocer* - *conozco*) en wisseling *c* - *g* (*hacer* - *hago*) verklaren wij middels de subcategorie V STEM2. De genoemde afwijkingen presenteren zich in de IND PRESENT eerste persoon enkelvoud en de volledige SUBJ PRESENT. Met behulp van speciale regels voor de categorie V worden zo afwijkende stammen precies gedefinieerd. Als voorbeelden nemen wij de stammen *oig* van *oír* en *conozc* van *conocer*.

- (8a) `n V STEM2(EMPTY, type, E): "conozc",`
`n coord type 2 verb(type);`
 (8b) `n V STEM2(EMPTY, type, I): "oig",`
`n coord type 21 verb(type).`

Deze V STEM2 vormen worden gebruikt als definitie van c V in de volgende regels:

- (2f) `c V(SING, PA, IND, PRES, EMPTY, EMPTY, pr, type, EMPTY):`
`n V STEM2(pr, type, class),`
`n M-T-N-P SUFFIX(IND, PRES, SING, PA, ALL);`
 (2g) `c V(n, p, SUBJ, PRES, EMPTY, EMPTY, pr, type, EMPTY):`
`n V STEM2(pr, type, class),`
`n M-T SUFFIX(SUBJ, PRES, class),`
`n NUMBER PERSON SUFFIX(n, p);`

Uit deze regels is af te lezen dat de betreffende V STEM2 slechts gebruikt wordt in IND PRES PA SING, regel (8a), en voor de SUBJ PRES, regel (8b).

Voor de afwijkende, zogenaamde "sterke" PRETERITO DEFINIDO introduceren wij de V STEM3 subcategorie. Tot de groep werkwoorden met een dergelijke PRETERITO DEFINIDO behoren o.a. *anduve, dije, estuve, pude, puse, traje*. Dit zijn de vormen van de eerste persoon enkelvoud, die gekenmerkt wordt door het flectiemorfem *e*. De overige uitgangen zijn: *iste, o, imos, isteis, eron*, waarvan *iste, imos* en *isteis* identiek zijn aan die van de regelmatige PRETERITO DEFINIDO van de *er, ir* werkwoorden, beschreven in het vorige hoofdstuk en geformaliseerd als MOOD-TENSE-NUMBER-PERSON SUFFIX, eventueel voorafgegaan door een themavocaal. Afwijkend zijn de uitgangen *e, o, eron*; deze vervangen de regelmatige *í, íó, ieron*. De laatste bestaat uit de themavocaal *ie*, respectievelijk *e*, gevolgd door het MOOD-TENSE-NUMBER-PERSON SUFFIX *ron*. Omdat in de regel van het THEME VOWEL reeds voor de *er* klasse werkwoorden het alternatief *e* is opgenomen, kan de uitgang *eron* zonder probleem geanalyseerd worden, mits aan de onregelmatige stammen de morfologische klasse E wordt toegekend. Voor de uitgangen *e* en *o* van de eerste en de derde persoon enkelvoud introduceren wij een nieuw MOOD-TENSE-NUMBER-PERSON SUFFIX, gemarkeerd met de affixwaarde IRR voor *class*:

- (9a) `n M-T-N-P SUFFIX(IND, PD, SING, PA, IRR): "e";`
 (9b) `n M-T-N-P SUFFIX(IND, PD, SING, PC, IRR): "o".`

De speciale affixwaarde IRR stelt ons in staat het gebruik van beide morfemen alleen toe te staan in combinatie met een V STEM3, en wel door middel van deze regels:

- (2h) `c V(n, p, IND, PD, EMPTY, EMPTY, pr, type, EMPTY):`
`n V STEM3(pr, type, class1),`
`n THEME VOWEL SUFFIX2(class1),`
`n M-T-N-P SUFFIX(IND, PD, n, p, class2),`
`n coord class(class1, class2);`

```
(2i) c V(n, p, IND, PD, EMPTY, EMPTY, pr, type, EMPTY):
      n V STEM3(pr, type, class1),
      n M-T-N-P SUFFIX(IND, PD, n, p, class2),
      n coord 1 class(class1, class2);
```

Alternatief (2h) geldt voor de vormen met een THEME VOWEL in de uitgang en alternatief (2i) voor de vormen zonder THEME VOWEL. Nieuw is in (2i) het predikaat *coord 1 class*. Dit beregelt het gebruik van het M-T-N-P SUFFIX met de affixwaarde IRR voor *class*:

```
(10) n coord 1 class(class, class): ;
      n coord 1 class(class, ALL): ;
      n coord 1 class(class, IRR): .
```

Bij de onregelmatige werkwoorden bestaat er een relatie tussen de PRETERITO DEFINIDO en de beide vormen van de SUBJ IMPERFECT. Deze bezitten namelijk dezelfde stam: *dije, dijera, dijese; pude, pudiera, pudiese*. Wij voegen daarom deze regel toe:

```
(2j) c V(n, p, SUBJ, IMPERF, EMPTY, EMPTY, pr, type, EMPTY):
      n V STEM3(pr, type, class1),
      n THEME VOWEL SUFFIX2(class1),
      n M-T SUFFIX(SUBJ, IMPERF, class2),
      n coord class(class1, class2),
      n NUMBER PERSON SUFFIX(n, p);
```

Uit het gebruikte M-T SUFFIX blijkt dat het hier gaat om de SUBJ IMPERFECT. Deze wordt in bovenstaande regel gecombineerd met een V STEM3.

De stam van de PRETERITO DEFINIDO van *ser* en *ir* luidt *fu*. Ook deze beschrijven wij als een V STEM3. Echter, de vormen *fui* en *fue*, voor eerste en derde persoon enkelvoud, wijken af van de hierboven besproken uitgangen. Omdat het hier om eenmalige flectiemorfemen gaat beschrijven wij de totale werkwoordsvorm als V BASE1. Een probleem is nu dat *fue* toch een dubbele analyse oplevert in de grammatica. Want naast de juiste, geproduceerd op basis van de V BASE1 vorm, geeft de V STEM3 *fu* ook aanleiding tot een analyse van *fue* als eerste persoon enkelvoud. Deze laatste, onjuiste, analyse kan voorkomen worden door alle vormen van *ir, ser* waarin de stam *fu* voorkomt afzonderlijk als V BASE1 op te nemen in het LEXICON.

Als laatste variant van de V STEM introduceren wij de V STEM4. Deze dient ter verklaring van de onregelmatige FUTURE/CONDITIONAL stam. De gesignaleerde onregelmatigheden die zich voordoen zijn: weglating van de themavocaal (*habré*), vervanging van de themavocaal door *d* (*tendré*). Daarnaast zijn er ook gevallen van samentrekking van de regelmatige stam: *diré, haré*. De regelmatige FUTURE staat beschreven als een reeks MOOD-TENSE-NUMBER-PERSON SUFFIXES voor elke

persoon afzonderlijk: *ré, rás, rá*, enz. De CONDITIONAL als het MOOD-TENSE SUFFIX *ría*, dat gevolgd wordt door de regelmatige NUMBER PERSON morfemen. De FUTURE en CONDITIONAL vormen met verlies van de themavocaal behoeven in de grammatica niet apart beschreven te worden, omdat de algemene regel die gebruikt wordt voor de regelmatige werkwoorden reeds alternatieven met en zonder themavocaal kent voor werkwoordsstructuren met MOOD-TENSE SUFFIX of MOOD-TENSE-NUMBER-PERSON SUFFIX. Aan de werkwoorden waarbij een *d* wordt ingevoegd op de plaats van de themavocaal en de werkwoorden die een samen-trekking van de regelmatige stam ondergaan kennen wij een STEM4 subcategorie toe ter verklaring van de onregelmatige FUTURE en CONDITIONAL. De regels zijn van dit type:

- (11a) $n \text{ V STEM4(EMPTY, type, ALL): "di",}$
 $n \text{ coord type 21 verb(type);}$
 (11b) $n \text{ V STEM4(pr, type, ALL): "ha",}$
 $n \text{ coord pr 4(pr),}$
 $n \text{ coord type 21 verb(type);}$
 (11c) $n \text{ V STEM4(EMPTY, type, ALL): "sald",}$
 $n \text{ coord type 21 verb(type);}$
 (11d) $n \text{ V STEM4(pr, type, ALL): "tend",}$
 $n \text{ coord pr 53(pr),}$
 $n \text{ coord type 31 verb(type).}$

In de bovenstaande voorbeelden zijn de regels gegeven van de onregelmatige stammen van de werkwoorden *decir, hacer, salir* en *tener*. De STEM4 kent de affixen *pr, type* en *class*. Het laatste krijgt altijd de waarde ALL, welke geldt voor de FUTURE en CONDITIONAL uitgangen die voor alle werkwoorden gelijk zijn. De V STEM4 definieert de V categorie in de volgende regels:

- (2k) $c \text{ V(n, p, IND, FUT, EMPTY, EMPTY, pr, type, EMPTY):}$
 $n \text{ V STEM4(pr, type, ALL),}$
 $n \text{ M-T-N-P SUFFIX(IND, FUT, n, p, ALL);}$
 (2l) $c \text{ V(n, p, IND, COND, EMPTY, EMPTY, pr, type, EMPTY):}$
 $n \text{ V STEM4(pr, type, ALL),}$
 $n \text{ M-T SUFFIX(IND, COND, ALL),}$
 $n \text{ NUMBER PERSON SUFFIX(n, p).}$

Uit de waarden voor het affix *tense* blijkt duidelijk dat alternatief (2k) de regel geeft voor de FUTURE en (2l) voor de CONDITIONAL.

Rest ons nog de verandering van de schrijfwijze van de themavocaal *ie* in *ye* na een voorafgaande klinker (*creyendo* in plaats van *creiendo*) in de regels te verwerken. In de regel van de THEME VOWEL wordt *ye* (evenals *yé*) als apart alternatief opgenomen. Ook is er het geval dat de themavocaal *ie* gereduceerd wordt tot *e* na een voorafgaande *ñ*, zoals in *gruñendo*. Dit maakt het noodzakelijk het alternatief *e* en *é* voor de themavocaal van de *ir* groep werkwoorden toe te voegen.

Zoals wij bij de bespreking van de werkwoorden eerder hebben opgemerkt, nemen wij werkwoorden die afgeleid zijn van andere werkwoorden door middel van een voorvoegsel apart op in het LEXICON. Zo is het mogelijk het syntactische type en de voorzetsels behorende bij ieder werkwoord afzonderlijk te definiëren. Voor de werkwoorden die afgeleid zijn van onregelmatige werkwoorden brengt dit met zich mee dat ook de onregelmatige BASE en/of STEM subcategorieën van deze afgeleide werkwoorden een aparte vermelding krijgen.

3.15. Word Formation: Nouns en Adjectives

In dit hoofdstuk wordt woordvorming beschreven door middel van prefixen en suffixen, en wel met betrekking tot de afleiding van ADJECTIVES en NOUNS.¹⁰⁵ Dit houdt in dat affixatie aan de orde komt niet alleen van stammen van beide genoemde woordklassen, maar ook van werkwoordsstammen, voor zover deze gebruikt worden om nieuwe ADJECTIVES of NOUNS te vormen. Zoals wij ook in het hoofdstuk over het LEXICON uiteenzetten, blijft de vorming van werkwoorden door middel van prefixen en/of suffixen buiten beschouwing. Voor de zinsanalyse door onze grammatica is immers de kennis van de syntactische categorisering van een werkwoord essentieel. Op grond van het feit dat aan de prefixen en suffixen die een rol spelen bij de vorming van werkwoorden geen vaste syntactische werkwoordscategorie verbonden is, blijkt het noodzakelijk in het LEXICON voor elk werkwoord apart de syntactische categorisering te geven. Daarnaast beperken wij ons hier tot affixatie van stamvormen die afkomstig zijn van COMMON NOUNS, CALIFICATIVE ADJECTIVES en VERBS. Dit betekent dat geïsoleerd of beperkt voorkomende afleidingen van andere woordklassen apart opgenomen dienen te worden in het LEXICON. Men denke aan vormen zoals: *callandito*, *tirandillo* (GERUNDS), *sesentón*, *mismo* (DETERMINERS), *ahorita* (PRONOMINAL ADVERB). Naast de afleidingen op basis van GERUND vormen, DETERMINERS en ADVERBS, blijven ook die van eigennamen, zoals *Carlitos*, *Jose-lito*, buiten beschouwing, alsmede de afgeleide geografische eigennamen, *madrileño*, *santanderino*. Het resultaat van compositie van woorden anders dan met een prefix - van het type *puntiagudo*, *bocacalle* - wordt eveneens direct in het LEXICON geïncorporeerd.

---

¹⁰⁵ Het is gebruikelijk in de klassieke Spaanse morfologie de vorming van een nieuw woord met behulp van een zogenaamd derivatief suffix derivatie te noemen en die met behulp van een prefix compositie. Wij gebruiken hier echter naar het voorbeeld van Bosque (1983) en Matthews (1980) voor beide verschijnselen de term derivatie.

Bij de beoordeling van de processen die leiden tot de vorming van NOUNS en ADJECTIVES hanteren wij een puur synchronisch criterium. Dus *legislador* wordt afgeleid van *legislar*, ofschoon diachronisch gezien het proces juist andersom heeft plaats gevonden (Bosque 1983: 148).

Achtereenvolgens komen de DERIVATIONAL SUFFIXES, de PREFIXES en de DIMINUTIVE-AUGMENTATIVE-PEJORATIVE SUFFIXES aan de orde. De overblijvende klasse suffixen, nl. de INFLECTIONAL SUFFIXES, is reeds ter sprake gekomen in zijn verschillende verschijningsvormen bij de behandeling van de afzonderlijke woordsoorten. Het ADVERB SUFFIX *mente* dat dient om een adjectief de status te geven van een ADVERB (zoals in *rápido* - *rápidamente*) is besproken in het hoofdstuk over de AVPS (ADVERB PHRASE SIMPLE). In de structuur van het afgeleide ADVERB volgt het ADVERB SUFFIX op het GENDER en NUMBER SUFFIX. Een bijwoord kan in zijn meest gecompliceerde vorm de volgende structuur vertonen:

PREFIX + BASE + DER SUFFIX + AUGM SUFFIX + GENDER SUFFIX + ADVERB SUFFIX

Een voorbeeld van een dergelijke structuur is *desamorosísimamente*.

3.15.1. Derivational Suffixes

De derivatieve suffixen onderscheiden zich van de flectiesuffixen door het feit dat zij in tegenstelling tot de laatste altijd optioneel zijn in de woordstructuur. Tot de flectiesuffixen, die in onze grammatica reeds aan de orde zijn geweest, behoren de GENDER en NUMBER SUFFIXES van NOUNS en ADJECTIVES. Deze suffixen worden geplaatst achter de zogenaamde STEM en BASE vormen: *bonitos* bestaat uit de STEM *bonit*, gevolgd door het GENDER SUFFIX *o* en het NUMBER SUFFIX *s*; *reales* uit de BASE *real* en het NUMBER SUFFIX *es*. Wij herinneren eraan dat het onderscheid tussen STEM en BASE vormen is gebaseerd op het feit dat de BASE vorm informatie omtrent één of meerdere flectieaspecten inherent bezit en gebruikt kan worden als categorie, terwijl dit laatste bij de STEM vorm niet het geval is. Aan een STEM dient altijd een GENDER en een NUMBER morfeem (het laatste inclusief Ø) te worden toegevoegd. De vorm *bonit* kan niet zonder flectiemorfeem voor *gender* gebruikt worden in een tekst, maar *real* wél. Soms dienen de STEM en BASE vormen direct als uitgangspunt voor een af te leiden NOUN of ADJECTIVE: *buenísimo*, *realidad*: van *buen*, *real*. Maar soms heeft er ook een verandering plaats in de oorspronkelijke STEM of BASE vorm: *bondad*, *grandote*, reductie van de STEM *buen* tot *bon* en van de BASE *grande* tot *grand*. Deze gereduceerde vormen, die in feite combinatorische varianten zijn van de genoemde STEM en BASE, nemen wij op in ons lexicon en in onze grammatica onder de benaming CORE. Tot deze categorie rekenen wij de NOUN en

ADJECTIVE BASES eindigend op *a, e, o* (*casero* < *cas* < *casa*, *cochero* < *coch* < *coche*, *platillo* < *plat* < *plato*, *pobríssimo* < *pobr* < *pobre*, *idiotéz* < *idiot* < *idiota*). Maar ook de reductie van diftongen en weglating van klemtoontekens (*bondad* < *bon* < *buen*, *portazgo* < *port* < *puerta*, *facilidad* < *facil* < *fácil*). Daarnaast worden ook veranderingen in de eindmedeklinker die alleen orthografische betekenis hebben en waarvan dus geen fonologisch onderscheid correspondeert, als CORE vorm beschouwd: naast *sagaz* bestaat de CORE *sagac*, o.a. aanwezig in *sagaces* en *sagacidad*.

EAG REGELS

Bij de CORE categorie zijn de volgende regels betrokken:

```
(1a) n A CORE(pr, g, voc): "...",
                                     n coord pr(pr);
```

```
(1b) n A CORE(pr, ALL, E): "grand"
      n coord pr(pr).
```

```
(2)  n A BASE1(pr, ALL):
      n A CORE(pr, ALL, voc),
      n VOCAL(voc).
```

```
(3)  n VOCAL(A) : "a";
      n VOCAL(E) : "e";
      n VOCAL(O) : "o";
      n VOCAL(EMPTY) : "".
```

```
(4)  VOC :: A;
      VOC :: E;
      VOC :: O;
      VOC :: EMPTY.
```

Dus het LEXICON kent een tussencategorie A (ADJECTIVE) CORE waarvan de regel in zijn meest algemene vorm gegeven wordt in (1a); op de plaats van ... dient een lexicale terminaal te verschijnen. In (1b) is dit uitgewerkt voor het voorbeeld "grand". De CORE categorie kent het affix *pr* voor voorzetsels die vast verbonden zijn met het adjectief en die nader gedefinieerd worden in het predikaat *coord pr(pr)*; verder het affix *gender* met voor "grand" de waarde ALL en het affix *voc* voor *vocal*. Dit laatste is nieuw en dient om de eindvocaal toe te voegen zodat de CORE vorm verandert in een BASE. Regel (2) definieert de A BASE1 als een A CORE, gevolgd door een VOCAL; en regel (3) somt de lexicale terminalen voor de categorie VOCAL op. Deze laatste heeft evenals CORE het affix *voc* teneinde de correspondentie tot stand te brengen tussen beide. Het moge duidelijk zijn dat, wanneer er in de CORE vorm sprake is van een gereduceerde diftong of een weggelaten accentteken, de VOCAL niet gerealiseerd

wordt en derhalve het affix *voc* de waarde EMPTY heeft. Het gaat dan om stammen die alleen voor afleidingen gebruikt worden. De affixwaarden voor *voc* staan te lezen in regel (4).

Voor de NOUN categorie gelden regels die vergelijkbaar zijn met de voor A vermelde in (1a,b) en (2):

(5a) $n \ N \ CORE(g, \ voc) : "..."$

(5b) $n \ N \ CORE(FEM, \ A) : "cas";$

(6) $n \ N \ BASE1(g) :$
 $\quad n \ N \ CORE(g, \ voc),$
 $\quad n \ VOCAL(voc).$

Uit regel (5b) blijkt dat de waarde voor *gender* (*g*) van de N CORE gegeven wordt in het LEXICON. Regel (6) laat zien hoe de N CORE verandert in een N BASE1.

Bij de vorming van nieuwe NOUNS en ADJECTIVES doet zich het verschijnsel voor dat van een STEM of BASE vorm een nieuwe STEM of BASE afgeleid wordt door toevoeging van een derivatief suffix. Als voorbeeld nemen wij het adjectief *rojizo* dat een afgeleide is van *rojo*. Als basis voor de afleiding dient de STEM *roj*, waaraan het suffix *iz* wordt toegevoegd, dat de nieuwe STEM *rojiz* oplevert. De formalisering van dit proces in regels waarbij een A STEM herschreven wordt als weer een A STEM veroorzaakt een probleem, wanneer dit uitgedrukt wordt in het EAG formalisme. Hierin is het namelijk niet mogelijk het element dat gedefinieerd wordt en dus de linkerzijde van de regel vormt, terug te laten komen op de eerste positie ter rechterzijde: volgens het model A STEM : A STEM, SUFFIX. Het resultaat van een dergelijke regel zou zijn dat de grammatica linksrecursief wordt. De recursie kan ook indirect zijn volgens het model: (1) A STEM : A CORE, SUFFIX. (2) A CORE : A STEM. Regel (2) maakt dat A STEM de plaats inneemt van A CORE in regel (1), waarna deze linksrecursief wordt. Door gebruik te maken van afwijkende, ingaande affixwaarden bij de verschillende voorkomens van het recursieve element van een regel zou links-recursie te vermijden zijn. Deze oplossing is echter vaak nogal willekeurig en daarom taalkundig meestal niet verantwoord. Een andere oplossing kan worden gevonden door de non-terminalen verschillende namen te geven, waardoor de identiekheid wordt opgeheven. Concreet betekent dit dat wij de non-terminaal die gedefinieerd wordt als afleiding van een andere non-terminaal en die dezelfde morfologische klasse bezit als deze, anders noemen. Uiteraard brengt dit als bezwaar met zich mee dat herhaling van hetzelfde element vereist dat steeds weer een andere naam hieraan gegeven wordt. En juist in de afleiding van woorden doet zich het verschijnsel voor dat de ene afleiding de andere oplevert. Men denke aan het NOUN *funcionarismo* afgeleid van het NOUN *funcionario* dat weer afkomstig is van het NOUN *función*.

Om nu in onze grammatica afleidingen van afleidingen van eenzelfde woordcategorie mogelijk te maken hebben wij alle vormen van de NOUNS en de ADJECTIVES die als basis kunnen dienen voor een afleiding CORES genoemd. Dus niet meer alleen de hiervoor ter sprake gekomen woorden met speciale veranderingen in de BASE of STEM vormen, maar ook de overige. Alleen van CORES worden nieuwe NOUNS en ADJECTIVES afgeleid. De afgeleide vormen die als zodanig in een zin gebruikt kunnen worden, maar die ook weer als basis kunnen dienen voor een nieuwe afleiding noemen wij ook CORES. Om te voorkomen dat alsnog links-recursie optreedt ten gevolge van de herhaling van de non-terminaal CORE maken wij onderscheid tussen CORE1 (de vorm uit het LEXICON) en CORE2 (de afgeleide vorm). De laatste kan uiteraard dienen om weer een woord af te leiden. Door speciale regels in het LEXICON worden CORE1 en CORE2 woorden veranderd in BASE of STEM categorieën. Er wordt van de affixwaarden gebruik gemaakt om STEM en BASE te onderscheiden. Als voorbeeld geven wij hier de regels voor A:

- (7a) n A BASE1(pr, ALL):
       n A CORE1(pr, ALL, voc),
       n VOCAL(voc);
- (7b) n A BASE1(pr, ALL):
       n A CORE2(pr, ALL, voc),
       n VOCAL(voc).
- (8a) n A STEM1(pr):
       n A CORE1(pr, EMPTY, EMPTY);
- (8b) n A STEM1(pr):
       n A CORE2(pr, EMPTY, EMPTY).

De a regels bevatten een CORE1 en de b regels een CORE2. Een CORE die herleid wordt tot een STEM1, regels (8a,b), heeft altijd de waarden EMPTY zowel voor *gender* als voor *voc*. Want een STEM1 krijgt aparte suffixen voor *gender* en *number*. De CORE die een BASE1 oplevert, regels (7a,b), heeft altijd de waarde ALL voor *gender*. Bovenstaande regels voor A BASE1 en A STEM1 kunnen bovendien uitgebreid worden met een alternatief waarin deze gedefinieerd worden als een A CORE2 samen met een derivatief suffix. Dus de mogelijkheid is aanwezig om een afleiding te maken van een afleiding.

1. ADJECTIVE SUFFIXES

De derivatieve suffixen gebruikt voor de vorming van adjectieven zijn op twee manieren onder te verdelen:

- naar de woordcategorie waaraan zij gehecht worden, nl. A, N of V;
- naar de flectie categorie van A die zij opleveren, nl. een STEM1 (aparte flectiormorfen voor MASC en FEM), STEM2 (geen flectiormorfeem voor MASC, wèl voor FEM), BASE1 (geen onderscheid voor MASC of FEM).

Op basis van bovenstaande onderverdeling hebben wij zes groepen affixen gevormd die wij als naam meegeven ADER SUFFIX1-6 (ADER staat voor ADJECTIVE DERIVATIONAL). Alvorens de regels te geven waarin de ADER SUFFIXES zijn verwerkt, willen wij nog opmerken dat CORE1 de eerste lexicale basisvorm is, die als zodanig in het LEXICON staat, en dat CORE2 steeds een afgeleide basisvorm is. De regels voor A BASE1 en A STEM1 met een CORE in de definitie zijn reeds in het voorgaande hoofdstuk vermeld. Daarom beginnen wij met die voor A STEM2 die een CORE1,2 bevatten. Deze kenmerken zich door de aanwezigheid van de affixwaarde MASC en de afwezigheid van een waarde voor het affix *voc*. STEM2 vormen kennen immers geen flectiesuffix voor MASC, maar wel een voor FEM; o.a. een aantal geografische eigennamen behoren tot deze groep (*francés* - *francesa*).

EAG REGELS

- (1a) n A STEM2(pr) :
       n A CORE1(pr, MASC, EMPTY);
- (1b) n A STEM2(pr) :
       n A CORE2(pr, MASC, EMPTY).
- (2a) n A CORE2(pr, EMPTY, EMPTY) :
       n V STEM(pr, EMPTY, class1),
       n THEME VOWEL SUFFIX2 OPTION(class2),
           n coord class 1(class1, class2),
       n ADER SUFFIX1;
- (2b) A CORE2(EMPTY, MASC, EMPTY) :
       n V STEM(pr, EMPTY, class1),
       n THEME VOWEL SUFFIX2 OPTION(class2),
           n coord class 1(class1, class2),
       n ADER SUFFIX2;
- (2c) n A CORE2(pr, ALL, voc) :
       n V STEM(pr, EMPTY, class1),
       n THEME VOWEL SUFFIX2 OPTION(class2),
           n coord class 1(class1, class2),
       n ADER SUFFIX3(voc);
- (2d) n A CORE2(EMPTY, ALL, voc) :
       n N CORE1(ignore1, ignore2),
       n ADER SUFFIX4(voc);
- (2e) n A CORE2(EMPTY, EMPTY, EMPTY) :
       n N CORE1(ignore1, ignore2),
       n ADER SUFFIX5;

- (2f) n A CORE2(EMPTY, EMPTY, EMPTY):
       n N CORE2(ignore1, ignore2),
       n ADER SUFFIX5;
- (2g) n A CORE2(pr, EMPTY, EMPTY):
       n A CORE1(pr, ignore1, ignore2),
       n ADER SUFFIX6;
- (2h) n A CORE2(pr, EMPTY, EMPTY):
       n V STEM(pr, EMPTY, class);
- (2i) n A CORE2(pr, EMPTY, E):
       n V STEM(pr, EMPTY, class);
- (2j) n A CORE2(pr, EMPTY, EMPTY):
       n V STEM(pr, EMPTY, class),
       n THEME VOWEL SUFFIX2(class),
       n FORM SUFFIX(PF).
- (3) n A BASE1(EMPTY, ALL):
       n N CORE2(ignore1, ignore2),
       n ADER SUFFIX4(voc),
       n VOCAL(voc).
- (4) n THEME VOWEL SUFFIX2 OPTION(EMPTY): ;
       n THEME VOWEL SUFFIX2 OPTION(class):
       n THEME VOWEL SUFFIX2(class).
- (5) n coord class 1(class, class): ;
       n coord class 1(class, EMPTY): .
- (6) n ADER SUFFIX1: "e*n";
       n ADER SUFFIX1: "gue*n";
       n ADER SUFFIX1: "ieq";
       n ADER SUFFIX1: "iv";
       n ADER SUFFIX1: "nd";
       n ADER SUFFIX1: "ori";
       n ADER SUFFIX1: "tori".
- (7) n ADER SUFFIX2: "dor";
       n ADER SUFFIX2: "or".
- (8) n ADER SUFFIX3(E): "bl";
       n ADER SUFFIX3(E): "nt".
- (9) n ADER SUFFIX4(EMPTY): "al";
       n ADER SUFFIX4(EMPTY): "ar";
       n ADER SUFFIX4(EMPTY): "il".
- (10) n ADER SUFFIX5: "ari";
       n ADER SUFFIX5: "a*n";
       n ADER SUFFIX5: "'atic";
       n ADER SUFFIX5: "esc";
       n ADER SUFFIX5: "ic";
       n ADER SUFFIX5: "in";

```
n ADER SUFFIX5: "iatic";
n ADER SUFFIX5: "itari";
n ADER SUFFIX5: "iz";
n ADER SUFFIX5: "jer";
n ADER SUFFIX5: "os";
n ADER SUFFIX5: "er";
n ADER SUFFIX5: "ient";
n ADER SUFFIX5: "ieg";
n ADER SUFFIX5: "iv".
```

```
(11) n ADER SUFFIX6: "iz";
      n ADER SUFFIX6: "os";
      n ADER SUFFIX6: "usc".
```

Met betrekking tot de bovenstaande regels willen wij nog het volgende opmerken. In de eerste plaats hebben wij in regels (1), (2) en (3) niet alle mogelijke herschrijvingen voor de BASE, CORE en STEM categorieën verwerkt, maar alleen die waarvan aangenomen wordt dat zij productief zijn. Uitbreiding van de regels is zonder probleem mogelijk.

De ADER SUFFIX1-6 regels hebben niet de pretentie een volledige opsomming te bevatten van alle mogelijke terminalen. Alleen die morfemen die naar onze mening redelijk productief zijn, treft men aan. Ook hier geldt dat aanvulling mogelijk is. Uit de regels is af te lezen dat de onderverdeling in ADER SUFFIXES gebaseerd is op de volgende karakteristieken:

- ADER SUFFIX1 komt achter een werkwoordsstam en levert een STEM1 op;
- ADER SUFFIX2 komt eveneens achter een werkwoordsstam en levert een STEM2 op;
- ADER SUFFIX3 gaat ook samen met een werkwoordsstam en produceert een BASE1;
- ADER SUFFIX4 volgt op een N CORE en levert een BASE1 op;
- ADER SUFFIX5 volgt ook op een N CORE maar vormt een STEM1;
- ADER SUFFIX6 komt na een A CORE en vormt een A STEM1.

De klasse A categorie die opgeleverd wordt door de verschillende ADER SUFFIXES (STEM of BASE) is af te lezen uit de CORE2 affixen die staan in regels (2) en (3). Het affix *ignore1*, *ignore2* dat verschijnt op de plaats van de *g* en *voc* affixen van de CORE1 categorie in enkele alternatieven van regel (2), dient om aan te geven dat de exacte waarde van deze affixen niet ter zake doet. Omdat niet elk ADER SUFFIX dat volgt op een werkwoordsstam voorafgegaan wordt door een THEME VOWEL, is de regel THEME VOWEL SUFFIX2 OPTION ingevoerd, regel (4). Als voorbeelden zonder themavocaal noemen wij hier *notorio* (van *notar*) en *expresivo* (van *expresar*), en met themavocaal *comprador* (van *comprar*) en *probable* (van *probar*). Het predikaat *coord class1*, regel (5), dient om te beregelen dat de *class* van de werkwoordsstam en themavocaal identiek moeten zijn, mits de laatste aanwezig is.

Alternatieven (2h,i) houden rekening met de mogelijkheid dat een A STEM of BASE direct wordt afgeleid van een V STEM, zonder tussenkomst van een thema vocaal of een ADER SUFFIX; denk aan *bajo* van *bajar* en *alegre* van *alegrar*.

Alternatief (2j) tenslotte geeft aan hoe een PAST PARTICIPLE (PP) vorm van een werkwoord de waarde krijgt van een ADJECTIVE. We hebben in hoofdstuk 3.10.2. vastgesteld dat deze vorm in nader omschreven contexten zowel morfologisch als syntactisch volledig functioneert als een adjectief. Vandaar dat een PP via deze regel herschreven wordt als een ADJECTIVE categorie.

Opgemerkt moet nog worden dat de waarde voor *type* van de werkwoordsstammen die voorkomen in bovenstaande regels steeds EMPTY is. Zou dit niet het geval zijn, dan wordt bij afleiding van een adjectief van een werkwoord door een bepaald ADER SUFFIX voor elk van de mogelijke *type* waarden van dat werkwoord een afleiding door de grammatica gegeven.

2. NOMINAL SUFFIXES

Bij de vorming van nieuwe NOUNS door middel van derivatieve suffixen gelden regels die vergelijkbaar zijn met die voor de adjectieven. Er worden NOUNS afgeleid van NOUNS, VERBS en ADJECTIVES. Opgeleverd worden echter alleen N BASES. De verschillende suffixen zijn gerangschikt in de series NDER SUFFIX1-3. De EAG regels luiden als volgt.

- (1a) n N BASE1(g) :
       n N CORE1(g, voc),
       n not equal(g, EMPTY),
       n VOCAL(voc) ;
- (1b) n N BASE1(g) :
       n N CORE2(g, voc),
       n VOCAL(voc) ;
- (1c) n N BASE1(g) :
       n A CORE2(EMPTY, ignore1, ignore2),
       n NDER SUFFIX1(g, voc),
       n VOCAL(voc) .
- (1d) n N BASE1(g) :
       n N CORE1(EMPTY, EMPTY),
       n GENDER SUFFIX(g) ;
- (1e) n N BASE1(g) :
       n N CORE1(EMPTY, EMPTY),
       n GENDER SUFFIX(g) ;

- (1f) n N BASE1(MASC):
       n N CORE1(EMPTY, EMPTY).
- (2a) n N CORE2(g, voc):
       n N CORE1(ignore1, ignore2),
       n NDER SUFFIX1(g, voc);
- (2b) n N CORE2(g, voc):
       n A CORE1(EMPTY, ignore1, ignore2),
       n NDER SUFFIX1(g, voc);
- (2c) n N CORE2(g, voc):
       n N CORE1(ignore1, ignore2),
       n NDER SUFFIX2(g, voc);
- (2d) n N CORE2(g, voc):
       n V STEM(pr, EMPTY, class1),
       n THEME VOWEL SUFFIX2 OPTION(class2),
           n coord class 1(class1, class2),
       n NDER SUFFIX3(g, voc);
- (2e) n N CORE2(EMPTY, EMPTY):
       n V STEM(pr, EMPTY, class);
- (2f) n N CORE2(MASC, EMPTY):
       n V STEM(pr, EMPTY, class);
- (2g) n N CORE2(MASC, E):
       n V STEM(pr, EMPTY, class);
- (2h) n N CORE2(MASC, EMPTY):
       n V STEM(pr, EMPTY, class),
       n THEME VOWEL SUFFIX2(class),
       n FORM SUFFIX(INF).

In regels (1a-f) staat te lezen hoe de verschillende CORE vormen van het NOUN terug te vertalen zijn naar BASE1 categorieën. Regel (1c) toont bovendien hoe van een CORE2, een afgeleide vorm, weer een nieuwe is af te leiden met een NDER SUFFIX. Zoals in het geval van *artisticidad*. Dit gaat als volgt in zijn werk: de lexicale vorm (CORE1) *art* levert door aanhechting van een derivatief suffix de CORE2 *artistic* op, die op zijn beurt middels toevoeging van een derivatief suffix de N BASE1 *artisticidad* produceert.

Regels (1d,e) behoeven een enkel woord ter verduidelijking. Beide bevatten een CORE, respectievelijk 1 en 2, die een lege affixwaarde hebben voor *gender* en *voc*. Bovendien verschijnt hier een GENDER SUFFIX in de regel. De eerste regel verklaart een stam *niñ* die afkomstig is van de N BASES1 *niña*, *niño*. In het hoofdstuk over het HEAD van de NPS is uiteengezet dat *niñ* niet als STEM1 te beschouwen is, omdat de eindvocalen van *niña*, *niño* samen met het overige deel van het woord verwijzen naar de buitentalige werkelijkheid. Dit in tegenstelling tot de flectiormen *a*, *o* in *buena*,

bueno, die louter een grammaticale functie hebben. We maakten verschil tussen grammaticaal geslacht en sexe aanduiding. Formeel gezien blijkt echter dat bij de afleiding van het woord *niñez* men uit moet gaan van een gemeenschappelijk element *niñ* aanwezig in beide BASES1 *niña*, *niño*. Doet men dit niet, dan zouden beide afzonderlijk de identieke afleiding *niñez* opleveren. Op deze, puur formele, gronden introduceren wij in (1d,e) het reeds bekende GENDER SUFFIX, ter verklaring van de gemeenschappelijke stam met de *a*, *o* eindvocalen. Niettemin gaat het om de definitie van N BASES1. Er wordt functioneel een onderscheid gemaakt tussen een GENDER SUFFIX gebruikt in de STEM1 regels, dat grammaticale betekeniswaarde heeft, en het hier gebruikte dat ook lexicale betekeniswaarde vertegenwoordigt.

Regel (1f) is toegevoegd ter verklaring van een NOUN van het type *señor*, dat de stam gemeenschappelijk heeft met de vrouwelijke vorm *señora*. Bij dit woord vallen CORE1 en BASE1 MASC SING samen. Dus in afwijking van *niño* kent de MASC vorm geen speciaal flectiemorfeem. Deze vorm is gedefinieerd in (1f), terwijl met het NOUN *señora* regel (1d) correspondeert. Het feit dat in (1f) een CORE1 met EMPTY waarden voor de *g* en *voc* affixen herschreven wordt als een BASE1 MASC, maakt wel noodzakelijk dat de *not equal(g, EMPTY)* conditie wordt opgenomen in (1a), teneinde een foutieve analyse van woorden van het type *señor*, namelijk als een BASE1 met de waarde EMPTY voor *gender*, te voorkomen.

Regels (2a-g) sommen de mogelijkheden op tot vorming van N CORE2 stammen middels derivatieve suffixen. De NDER SUFFIXES1-3 kenmerken zich op de volgende wijze:

- NDER SUFFIX1 leidt een N af van een andere N stam of een A stam en vormt een BASE1;
- NDER SUFFIX2 wordt gevoegd achter een andere N stam en produceert een BASE1;
- NDER SUFFIX3 komt achter een V stam en vormt eveneens een BASE1.

De waarde voor het affix *gender* van de opgeleverde BASE1 vormen is, zoals blijkt uit regels (1c) en (2a-d) steeds inherent aan het derivatief suffix dat gebruikt wordt. Vandaar dat deze naast het affix *voc* ook het affix *g* bezitten.

Alternatieven (2e-g) van de CORE2 regel geven aan hoe van een V STEM direct, dat wil zeggen zonder tussenkomst van een derivatief suffix, een N afgeleid kan worden. Voorbeelden: *la toma* van *tomar*, *el odio* van *odiar* zijn BASE1 naamwoorden die gevormd worden door toevoeging van het GENDER SUFFIX, verklaard in regels (2e) en (1e). Regels (2f,g) geven de vorming van een NOUN van een werkwoordsstam zonder derivatief of flectiesuffix. Maar wel met of zonder de toevoeging van de eindvocaal *e* aan de stam. Zonder eind *e* in regel (2f); in postverbale NOUNS als *el control* van *controlar*. En met eind *e* in regel (2g): *el cante*, *baile*, *alcance* van *cantar*, *bailar*, *alcanzar*.

Regel (2h) tenslotte verklaart de vorming van een NOUN als afleiding van de INFINITIVE (INF) vorm van een werkwoord. Morfologisch en syntactisch kan de INF in bepaalde constructies volledig de gedaante aannemen van een NOUN. Hieraan is aandacht besteed in het hoofdstuk 3.10.2. bij de bespreking van de NON-FINITE CLAUSES: *los seres humanos*.

De lexicaal terminalen die corresponderen met de NDER SUFFIXES1-3 zijn de volgende:

- (4) n NDER SUFFIX1 (FEM, EMPTY): "dad";
 n NDER SUFFIX1 (FEM, EMPTY): "edad";
 n NDER SUFFIX1 (FEM, A): "er'i";
 n NDER SUFFIX1 (FEM, EMPTY): "ez";
 n NDER SUFFIX1 (FEM, A): "ez";
 n NDER SUFFIX1 (FEM, A): "'i";
 n NDER SUFFIX1 (FEM, E): "i";
 n NDER SUFFIX1 (FEM, A): "ici";
 n NDER SUFFIX1 (FEM, EMPTY): "idad";
 n NDER SUFFIX1 (MASC, O): "ism";
 n NDER SUFFIX1 (FEM, EMPTY): "itud";
 n NDER SUFFIX1 (FEM, EMPTY): "ud";
 n NDER SUFFIX1 (FEM, A): "ur".
- (5) n NDER SUFFIX2 (MASC, E): "aj";
 n NDER SUFFIX2 (MASC, O): "ad";
 n NDER SUFFIX2 (FEM, A): "ad";
 n NDER SUFFIX2 (MASC, EMPTY): "al";
 n NDER SUFFIX2 (MASC, EMPTY): "ar";
 n NDER SUFFIX2 (MASC, O): "ari";
 n NDER SUFFIX2 (MASC, O): "at";
 n NDER SUFFIX2 (FEM, EMPTY): "edad";
 n NDER SUFFIX2 (FEM, A): "er'i";
 n NDER SUFFIX2 (MASC, O): "er'i";
 n NDER SUFFIX2 (FEM, A): "er";
 n NDER SUFFIX2 (MASC, O): "er";
 n NDER SUFFIX2 (FEM, A): "es";
 n NDER SUFFIX2 (MASC, O): "et";
 n NDER SUFFIX2 (FEM, A): "'i";
 n NDER SUFFIX2 (FEM, EMPTY): "idad";
 n NDER SUFFIX2 (ALL, A): "ist";
 n NDER SUFFIX2 (MASC, O): "ism";
 n NDER SUFFIX2 (FEM, A): "in";
 n NDER SUFFIX2 (MASC, O): "in";
 n NDER SUFFIX2 (FEM, E): "umbr".

```

(6) n NDER SUFFIX3 (FEM, EMPTY): "bilidad";
    n NDER SUFFIX3 (FEM, EMPTY): "cci'on";
    n NDER SUFFIX3 (MASC, O): "ci";
    n NDER SUFFIX3 (FEM, EMPTY): "ci'on";
    n NDER SUFFIX3 (MASC, EMPTY): "ctor";
    n NDER SUFFIX3 (FEM, E): "dumbr";
    n NDER SUFFIX3 (FEM, A): "dur";
    n NDER SUFFIX3 (FEM, EMPTY): "i'on";
    n NDER SUFFIX3 (MASC, E): "j";
    n NDER SUFFIX3 (MASC, O): "ment";
    n NDER SUFFIX3 (MASC, O): "mient";
    n NDER SUFFIX3 (FEM, A): "nci";
    n NDER SUFFIX3 (MASC, O): "nci";
    n NDER SUFFIX3 (FEM, A): "nz";
    n NDER SUFFIX3 (MASC, EMPTY): "or";
    n NDER SUFFIX3 (MASC, O): "t";
    n NDER SUFFIX3 (FEM, A): "tur";
    n NDER SUFFIX3 (FEM, A): "ur";
    n NDER SUFFIX3 (MASC, O): "zg".

```

3.15.2. Prefixes

De lijst met prefixen in het Spaans is zeer uitgebreid.¹⁰⁶ Jammer genoeg ontbreken er studies met exacte gegevens over de graad van productiviteit van de afzonderlijke prefixen. Het zou immers te verkiezen zijn alleen die prefixen die een hoge mate van productiviteit bezitten, op te nemen in de grammatica. Nu hebben wij op subjectieve wijze uit de mogelijke prefixen alleen die gekozen welke ons de meest productieve lijken.¹⁰⁷ Uiteraard levert uitbreiding van deze lijst geen problemen op, wanneer dat bij een verder testen van de grammatica op een omvangrijk corpus noodzakelijk zou blijken.

Ook in het geval van de prefixen laten wij afleiding van nieuwe werkwoorden met behulp van een prefix buiten beschouwing. Bij nieuw gevormde NOUNS en ADJECTIVES kan een prefix voorafgaan aan een CORE1 vorm, maar ook aan een CORE2. *Insuficiente* is immers gevormd uit het prefix *in* en de CORE1 *suficiente*. *Incontrolable*, daarentegen, bestaat uit *in* + *controlable*. De laatste is een CORE2, die

---

¹⁰⁶ Alvarez García (1979: 39-45) somt in totaal 167 prefixen op die vooraf kunnen gaan aan nominale, verba-
le of adjectief stammen. Hierbij moet wel vermeld worden dat prefixen die met meer dan één type stam
kunnen samengaan ook even zovele malen vermeld worden.

¹⁰⁷ Behalve de uitgebreide lijst van Alvarez García, geciteerd in de voorafgaande voetnoot, hebben wij ook
het overzicht van de prefixen geconsulteerd uit Seco (1972: 189).

is afgeleid van het werkwoord *controlar*. Ook het adjectief *internacional* is afkomstig van een CORE2, nl. *nacional*, dat door middel van een suffix is afgeleid van *nación*. Andere voorbeelden van afleidingen van CORE1 vormen zijn: *compadre*, *entretiempo*, *imposible*, *apolítico*.

In onze formele regelbeschrijving gaan wij ervan uit dat afleiding door middel van een prefix volgt op een afleiding met een derivatief suffix. Daarom plaatsen wij de mogelijkheid van toevoeging van een prefix zo hoog mogelijk in de structuurbeschrijving van de A en N BASES en STEMS. Dit is onmiddellijk boven het niveau van de CORE1 en CORE2 vormen:

Naar onze mening zijn er geen gevallen van afgeleide N of A woorden die alleen te verklaren zijn door de prefix afleiding vooraf te laten gaan aan die met een derivatief suffix. Het zelfstandig naamwoord *deshonestidad* is niet afkomstig van het adjectief *deshonesto*, op zijn beurt afgeleid van *honesto*, maar het kan worden gevormd uit de CORE2 *honestidad*; of het adjectief *deshonesto* komt van het werkwoord *deshonestarse* en deze CORE2 geeft het NOUN *deshonestidad*. De plaatsing van het prefix op een relatief hoog niveau voorkomt echter niet dat een woord als *desesperanza* een dubbele analyse krijgt: nl. als afleiding uit *des* + *esperanza* en als nominale afleiding van het werkwoord *desesperar*. Dergelijke dubbele analyses zouden alleen te voorkomen zijn, als er groepen prefixen met duidelijk gescheiden functies zouden bestaan: een groep voor de vorming van werkwoorden, een andere voor zelfstandige naamwoorden en nog een voor bijvoeglijke naamwoorden. Er zou dan moeten blijken dat het prefix *des* wel dienst doet bij de vorming van werkwoorden, maar niet voor de afleiding van NOUNS.¹⁰⁸ Omdat echter juist de meest gebruikte prefixen (men denke b.v. aan *re*, *a*, *in*) voorkomen bij de vorming van leden van elk van de drie genoemde categorieën, is onderscheid op basis van het gebruikte prefix niet mogelijk. Hieronder volgen de EAG regels met betrekking tot de PREFIX OPTION.

¹⁰⁸ Bosque (1983: 130) beweert dat het prefix *des* niet gebruikt wordt voor de afleiding van een nieuw NOUN van een bestaand NOUN. Wij menen echter dat woorden als *desconcordia*, *desidentidad*, op zijn minst synchronisch gezien, deze bewering tegenspreken.

EAG REGELS

- (1a) n A BASE1(pr, ALL) :
       n PREFIX OPTION,
       n A CORE1(pr, ALL, voc),
       n VOCAL(voc);
- (1b) n A BASE1(pr, ALL) :
       n PREFIX OPTION,
       n A CORE2(pr, ALL, voc),
       n VOCAL(voc);
- (1c) n A BASE1(EMPTY, ALL) :
       n PREFIX OPTION,
       n N CORE2(ignore1, ignore2),
       n ADER SUFFIX4(voc),
       n VOCAL(voc) .
- (2) n PREFIX OPTION : ;
       n PREFIX OPTION :
       n PREFIX.
- (3a) n A STEM1(pr) :
       n PREFIX OPTION,
       n A CORE1(pr, EMPTY, EMPTY);
- (3b) n A STEM1(pr) :
       n PREFIX OPTION,
       n A CORE2(pr, EMPTY, EMPTY) .
- (4a) n A STEM2(pr) :
       n PREFIX OPTION,
       n A CORE1(pr, MASC, EMPTY);
- (4b) n A STEM2(pr) :
       n PREFIX OPTION,
       n A CORE2(pr, MASC, EMPTY) .
- (5a) n N BASE1(g) :
       n PREFIX OPTION,
       n N CORE1(g, voc),
       n VOCAL(voc);
- (5b) n N BASE1(g) :
       n PREFIX OPTION,
       n N CORE2(g, voc),
       n VOCAL(voc);
- (5c) n N BASE1(g) :
       n PREFIX OPTION,
       n A CORE2(EMPTY, ignore1, ignore2),
       n NDER SUFFIX1(g, voc),
       n VOCAL(voc);

(5d) n BASE1(g) :
       n PREFIX OPTION,
       n N CORE1(EMPTY, EMPTY),
       n GENDER SUFFIX(g);

(5e) n BASE1(g) :
       n PREFIX OPTION,
       n N CORE2(EMPTY, EMPTY),
       n GENDER SUFFIX(g);

(5f) n N BASE1(MASC) :
       n N CORE1(EMPTY, EMPTY).

(6) n PREFIX: "a";
       n PREFIX: "ante";
       n PREFIX: "anti";
       n PREFIX: "auto";
       n PREFIX: "co";
       n PREFIX: "com";
       n PREFIX: "con";
       n PREFIX: "contra";
       n PREFIX: "de";
       n PREFIX: "des";
       n PREFIX: "dis";
       n PREFIX: "entre";
       n PREFIX: "ex";
       n PREFIX: "extra";
       n PREFIX: "hiper";
       n PREFIX: "i";
       n PREFIX: "im";
       n PREFIX: "in";
       n PREFIX: "infra";
       n PREFIX: "inter";
       n PREFIX: "intra";
       n PREFIX: "ir";
       n PREFIX: "pos";
       n PREFIX: "post";
       n PREFIX: "pre";
       n PREFIX: "pro";
       n PREFIX: "re";
       n PREFIX: "requete";
       n PREFIX: "semi";
       n PREFIX: "sobre";
       n PREFIX: "sub";
       n PREFIX: "super";
       n PREFIX: "supra";
       n PREFIX: "trans";
       n PREFIX: "tras";
       n PREFIX: "ultra".

Uit de bovenstaande regels valt af te lezen dat het PREFIX als optie is ingevoerd in alle herschrijfgeregels voor A BASE1, STEM1 en STEM2 alsmede voor N BASE1 die in hun definitie de non-terminaal CORE1 of CORE2 bevatten. Met uitzondering van regel (2)

zijn de bovenstaande regels alle aanpassingen van regels die geformuleerd zijn bij de behandeling van de derivatieve suffixen.

3.15.3. Diminutive, Augmentative en Pejorative Suffixes

De DIMINUTIVE, AUGMENTATIVE AND PEJORATIVE SUFFIXES worden toegevoegd aan stammen van NOUNS en ADJECTIVES en zeggen iets over de omvang van het begrip dat door die stam wordt uitgedrukt of geven een subjectieve appreciatie daarvan. Als voorbeelden noemen wij hier: *hijito*, *palabrota*, *animalejo*, *montón*. Naar het voorbeeld van M. Seco voegen wij de genoemde suffixen samen in één groep, namelijk die van de EVALUATIVE (afgekort EVAL) SUFFIXES.¹⁰⁹ Geldt voor Seco een semantisch criterium om een gezamenlijke groep te vormen, voor ons ligt de reden in het formele feit dat deze suffixen geen verandering van woordcategorie teweeg brengen. Bovendien volgen zij in positie op de eventueel aanwezige derivatieve suffixen. Maar gaan weer vooraf aan de flectiesuffixen. De globale structuur van een afgeleid woord is als volgt:

PREFIX - CORE - DERIVATIONAL S. - EVALUATIVE S. - FLECTIONAL S.

(Hierbij laten wij buiten beschouwing dat elk type suffix meerdere malen in één afleiding kan voorkomen.) De EVAL SUFFIXES worden in de grammaticale regels op hetzelfde niveau ingevoerd als de PREFIXES: in de definitie van de A en N STEMS en BASES.

In informeel taalgebruik is zelfs een herhaling van DIMINUTIVE SUFFIXES in hetzelfde woord mogelijk: *chiquitito*, *chiquitín*. Echter ook in formeel taalgebruik doet dit verschijnsel zich voor: *casetilla*, via *caseta* afgeleid van *casa*. Naar aanleiding van dit laatste voorbeeld merken wij op dat semantisch gesproken *caseta* geen verkleinwoord is van *casa*, maar een eigen betekenis heeft. Dit geldt ook voor bij voorbeeld *mesilla*. De eigenlijke verkleinwoorden van *casa* en *mesa* zijn *casita*, *mesita*. Toch is het zo dat de achtervoegsels *eta* en *illa* in andere afleidingen (en diachronisch gezien ook in de onderhavige) diminutieve (affectieve) betekeniswaarde hebben: *chiquilla*, *pobreta*. Omdat de semantiek buiten onze beschrijving valt, beschouwen wij louter formeel gezien zowel *mesita* als *mesilla* als afgeleid van *mesa* door middel van een EVAL SUFFIX. Er zijn nog meer suffixen die op grond van de betekenis van het afgeleide woord nu eens als derivatief suffix en dan weer als EVAL suffix in de literatuur vermeld staan. Onze stelregel is deze alleen als EVAL SUFFIX in de regels op te nemen.

¹⁰⁹ Seco (1972: 187) gebruikt de term *apreciativo*. Ons lijkt dat het begrip *evaluative* beter de neutrale, positieve en negatieve betekenisaspecten van de aan de orde zijnde suffixen dekt.

Dit geldt voor *illo*, *ete* maar ook voor *ejo*, *ón*.

Sommige EVAL SUFFIXES kennen meerdere, enigszins van elkaar afwijkende verschijningsvormen waarvan het gebruik fonetisch bepaald is. Dit is bij voorbeeld het geval bij *ito* dat als varianten van hetzelfde suffix heeft *cito*, *ecito*, *ececito*. Deze treffen wij o.a. aan in *mesita*, *cancioncita*, *puertecita*, *piececito*. De fonetische karakteristiek van de stamvorm bepaalt welke variant gebruikt wordt: eindigt het woord op een *n* voorafgegaan door een beklemtoonde klinker, dan is het *cit(a)*; is het tweelettergrepig met de beklemtoonde diftong *ue* of *ie* in de stam, dan verschijnt *ecit(a)* of *ecit(o)*. Dergelijke fonetisch bepaalde regels werken wij niet uit in de grammatica. Wij nemen de suffixen met al hun varianten op in dezelfde regel voor het EVAL SUFFIX. De kans op foutieve analyses doordat ten onrechte combinaties van klanken als allofonen van een bepaald EVAL suffix beschouwd worden, is klein te noemen.

Gelet op de flectieaspecten van de EVAL SUFFIXES kunnen wij deze in twee groepen onderverdelen: een groep met STEM1 flectiesuffixen en een groep met STEM2 suffixen. (Ter herinnering STEM1 heeft aparte morfemen voor MASC en FEM. En STEM2 heeft geen morfeem voor MASC, maar wel voor FEM.) EVAL SUFFIX1 vormt een STEM1 stam en EVAL SUFFIX2 een STEM2 stam. De lexicale terminalen die corresponderen met elk van beide groepen zijn de volgende:

- (1) n EVAL SUFFIX1: "ac";
- n EVAL SUFFIX1: "ach";
- n EVAL SUFFIX1: "aj";
- n EVAL SUFFIX1: "astr";
- n EVAL SUFFIX1: "az";
- n EVAL SUFFIX1: "ececic";
- n EVAL SUFFIX1: "cecic";
- n EVAL SUFFIX1: "ecic";
- n EVAL SUFFIX1: "cic";
- n EVAL SUFFIX1: "ic";
- n EVAL SUFFIX1: "ececill";
- n EVAL SUFFIX1: "cecill";
- n EVAL SUFFIX1: "ecill";
- n EVAL SUFFIX1: "cill";
- n EVAL SUFFIX1: "ill";
- n EVAL SUFFIX1: "ececit";
- n EVAL SUFFIX1: "cecit";
- n EVAL SUFFIX1: "ecit";
- n EVAL SUFFIX1: "cit";
- n EVAL SUFFIX1: "it";
- n EVAL SUFFIX1: "ecezuel";
- n EVAL SUFFIX1: "cezuel";
- n EVAL SUFFIX1: "ezuel";
- n EVAL SUFFIX1: "zuel";
- n EVAL SUFFIX1: "uel";
- n EVAL SUFFIX1: "ej";
- n EVAL SUFFIX1: "'islam";

```

n EVAL SUFFIX1: "uc";
n EVAL SUFFIX1: "uch";
n EVAL SUFFIX1: "ud";
n EVAL SUFFIX1: "uj";
n EVAL SUFFIX1: "us".

```

```

(2) n EVAL SUFFIX2: "ecec'in";
n EVAL SUFFIX2: "cec'in";
n EVAL SUFFIX2: "ec'in";
n EVAL SUFFIX2: "c'in";
n EVAL SUFFIX2: "'in";
n EVAL SUFFIX2: "ecec'in";
n EVAL SUFFIX2: "cecin";
n EVAL SUFFIX2: "ecin";
n EVAL SUFFIX2: "cin";
n EVAL SUFFIX2: "in";
n EVAL SUFFIX2: "ete";
n EVAL SUFFIX2: "et";
n EVAL SUFFIX2: "'on";
n EVAL SUFFIX2: "on";
n EVAL SUFFIX2: "ote";
n EVAL SUFFIX2: "ot".

```

Bij de EVAL SUFFIXES2 kan de FEM vorm niet direct afgeleid worden uit de MASC vorm zonder een orthografische of fonetische verandering aan te brengen: weglating van het accentteken of van de eindvocaal *e*. Daarom blijkt het noodzakelijk twee vormen op te nemen van hetzelfde suffix: op de eerste plaats de MASC vorm en op de tweede plaats de vorm die als basis dient voor afleiding van de FEM vorm op *a*.

In de regels voor de A STEMS is het EVAL SUFFIX op de hierna volgende wijze verwerkt.

```

(3a) n A STEM1(pr):
      n PREFIX OPTION,
      n A CORE1(pr, ignore1, ignore2),
      n EVAL SUFFIX1,
      n EVAL SUFFIX1 OPTION;

```

```

(3b) n A STEM1(pr):
      n PREFIX OPTION,
      n A CORE2(pr, ignore1, ignore2),
      n EVAL SUFFIX1,
      n EVAL SUFFIX1 OPTION.

```

```

(4) n EVAL SUFFIX1 OPTION: ;
      n EVAL SUFFIX1 OPTION:
          n EVAL SUFFIX1.

```

```
(5a) n A STEM2(pr) :
      n PREFIX OPTION,
      n A CORE1(pr, ignore1, ignore2),
      n EVAL SUFFIX1 OPTION,
      n EVAL SUFFIX2;
```

```
(5b) n A STEM2(pr) :
      n PREFIX OPTION,
      n A CORE2(pr, ignore1, ignore2),
      n EVAL SUFFIX1 OPTION,
      n EVAL SUFFIX2.
```

De regels (3) en (5) bestaan uit varianten van reeds eerder geformuleerde regels. Uit regels (3a,b) en (5a,b) blijkt dat het EVAL SUFFIX1,2 optreedt na een CORE1 en na een CORE2. Omdat het gebruik van het dubbele EVAL suffix optioneel is, verschijnt er een EVAL SUFFIX1 OPTION, die in regel (4) nader uitgewerkt wordt. Er is rekening gehouden met een herhaling van het SUFFIX1 in beide gevallen om woorden als *chiquitito*, *chiquitín* te verklaren.

Bij de NOUNS is het EVAL SUFFIX aldus in het regelsysteem verwerkt.

```
(6a) n N BASE1(g) :
      n PREFIX OPTION,
      n N CORE1(g, ignore),
      n EVAL SUFFIX1 OPTION,
      n EVAL SUFFIX2 OPTION,
      n EVAL SUFFIX1,
      n GENDER SUFFIX(g);
```

```
(6b) n N BASE1(g) :
      n PREFIX OPTION,
      n N CORE2(g, ignore),
      n EVAL SUFFIX1 OPTION,
      n EVAL SUFFIX2 OPTION,
      n EVAL SUFFIX1,
      n GENDER SUFFIX(g);
```

```
(6c) n N BASE1(g) :
      n PREFIX OPTION,
      n N CORE1(g, ignore),
      n EVAL SUFFIX1 OPTION,
      n EVAL SUFFIX2,
      n GENDER SUFFIX1(g);
```

```
(6d) n N BASE1(g) :
      n PREFIX OPTION,
      n N CORE2(g, ignore),
      n EVAL SUFFIX1 OPTION,
      n EVAL SUFFIX2,
      n GENDER SUFFIX1(g);
```

(6e) n N BASE1(g) :
       n PREFIX OPTION,
       n N CORE1(EMPTY, EMPTY),
       n EVAL SUFFIX1 OPTION,
       n GENDER SUFFIX(g) ;

(6f) n N BASE1(g) :
       n PREFIX OPTION,
       n N CORE1(EMPTY, EMPTY),
       n EVAL SUFFIX1 OPTION,
       n EVAL SUFFIX2,
       n GENDER SUFFIX1(g) ;

(6g) n N BASE1(g) :
       n PREFIX OPTION,
       n N CORE2(EMPTY, EMPTY),
       n EVAL SUFFIX1 OPTION,
       n GENDER SUFFIX1(g) .

(7) n EVAL SUFFIX2 OPTION: ;
       n EVAL SUFFIX2 OPTION:
           n EVAL SUFFIX1 OPTION,
           n EVAL SUFFIX2 .

Als een EVAL SUFFIX1 wordt aangehecht aan een N BASE1 doet zich een probleem voor met betrekking tot de morfologische klassificering van het nieuwe NOUN dat ontstaat. Het is immers zo dat een EVAL SUFFIX1 bij een ADJECTIVE een STEM1 vorm oplevert. Maar kan men nu ook zeggen dat een dergelijk suffix, gehecht aan een N BASE1, deze verandert in een N STEM1? Het gaat om woorden als *mesilla*, *arbolito*. Naar onze mening dient men ook deze afgeleide vormen als BASES1 te beschouwen, en wel op deze gronden:

- er is geen sprake van een oppositie tussen MASC en FEM woorden. Anders gezegd: naast *arbolito* bestaat niet *arbolita*;
- het afgeleide woord behoudt de waarde voor het affix *gender* die inherent is aan de BASE1.

Vandaar dat wij de met een EVAL SUFFIX1,2 afgeleide vormen eveneens als BASE1 beschouwen. Dit brengt wel met zich mee dat het noodzakelijk is in de definitie van de BASES1 een GENDER SUFFIX op te nemen, zoals men ziet in regels (6a-e).

De EVAL SUFFIX1 en EVAL SUFFIX2 OPTIONS die voorkomen in (6a) bieden de mogelijkheid meer dan een enkel EVAL suffix op te nemen in een woord: men denke aan *casetilla* en *mesillita*. In deze gevallen dient een CORE1 als basisvorm. In regel (7) is de EVAL SUFFIX2 OPTION gedefinieerd. Regel (6b) houdt ook rekening met de mogelijkheid van een CORE2 als basisvorm. De regels (6c,d) verschillen van (6a,b) doordat zij een BASE1 definiëren die eindigt op een EVAL SUFFIX2, te denken valt aan een woord als *casetina* (van *casa* - *caseta*). De regels (6a-d) komen naast de reeds eerder geformuleerde regels voor N BASE1 die als laatste lid van de definitie een

VOCAL bevatten. Deze komt te vervallen, als er een EVAL SUFFIX aan het woord wordt gehecht.

Regel (6e,f) houdt rekening met de mogelijkheid dat een EVAL SUFFIX_{1,2} samen gaat met een CORE₁ die leeg is voor *gender* en voor *voc* (het gaat eigenlijk om de STEM-achtige NOUNS). In (6e,g) is gebruik gemaakt van een bekende regel waaraan een EVAL SUFFIX₁ als optie is toegevoegd. Regel (6f) heeft het EVAL SUFFIX₂ niet als optie maar als vereiste, omdat anders bij het leeg zijn van de optie (6e) en (6f) identiek zouden zijn. Daarnaast is in (6f) een EVAL SUFFIX₁ optie opgenomen, voorafgaand aan het EVAL SUFFIX₂, om een woord als *chiquitfn* te kunnen analyseren.

3.16. Het Lexicon

3.16.1. Inleiding

Het lexicon vormt een onmisbare component van een automatisch ontleedsysteem. In ons systeem produceert de morfosyntactische grammatica, beschreven in de voorafgaande hoofdstukken, na vertaling in één of meerdere *parsers*, de automatische syntactische en morfologische analyse van een UTTERANCE. Een UTTERANCE bestaat echter uit een verzameling woorden waarvan de categorieën niet bekend zijn. Zoals reeds eerder vermeld, is het onze opzet een systeem te ontwikkelen dat geschikt is voor analyse van (een corpus van) ongelemmatiseerde teksten, waarvan de categorieën van de samenstellende woorden niet zijn aangegeven. Daarom is het noodzakelijk om naast de morfologische en de syntactische grammatica de beschikking te hebben over een woordenboek. Dit zal een verzameling moeten bevatten van de woordstammen, tenminste voorzien van hun categorie-aanduiding. Woordstammen zijn die unieke delen van de woorden in een tekst die niet met behulp van morfologische regels geïdentificeerd kunnen worden. De andere, die niet uniek zijn en een grammaticale functie vervullen in meerdere woorden, zoals flectiemorfemen, prefixen of suffixen, zijn onderdeel van de morfologische grammatica. Zij vormen de zogenaamde gebonden grammaticale morfemen, terwijl de woordstammen een verzameling zijn van de vrije lexicale en grammaticale morfemen.¹¹⁰ Ieder woord in een tekst bevat in principe tenminste één woordstam. Zoals gezegd, dienen de woordstammen in het lexicon voorzien te zijn van een aanduiding van de categorie waartoe zij behoren. De namen van categorieën zijn ook de terminalen van de regels van de syntactische grammatica, zodat de aansluiting van de grammatica op het woordenboek en vice versa verloopt via de woordklassen.

---

¹¹⁰ Het begrip 'morfeem' gebruiken we hier in de zin van kleinste morfologische analyse eenheid. De tegenstelling tussen 'lexicaal' en 'grammaticaal' morfeem correspondeert met het onderscheid tussen inhoudswoorden (lexicale woorden) en functiewoorden (grammaticale woorden).

Veelal vallen woorden uit een tekst niet volledig samen met de stammen die aanwezig zijn in het lexicon. Daarom is tussen de syntactische grammatica en het lexicon een morfologische grammatica voorzien. Deze beschrijft de verschijnselen die behoren tot de flectie van woorden. Maar ook de regels voor derivatie zijn hierin opgenomen. Onder derivatie verstaan wij ook woordvorming door middel van prefixen. Zo maakt de morfologische analyse het mogelijk vast te stellen of een stam behorende tot een bepaalde categorie door toevoeging van een affix van categorie veranderd is; denk aan *blanco*, *blancura* (een ADJECTIVE wordt NOUN). Maar vaak is er ook sprake van handhaving van de woordklasse: *posible*, *imposible*; *rojo*, *rojizo* (ADJECTIVE blijft ADJECTIVE). In feite is het de categorie, opgeleverd door de morfologische parser en het lexicon samen, die dienst doet als ingangscategorie voor de syntactische parser. De morfologische grammatica met zijn twee componenten, een derivationele en een flectie-component, voegt uiteraard ook andere informatie toe dan eventueel die van de woordklasse. Hiertoe behoren o.a. gegevens met betrekking tot *number*, *gender*, *person*, *tense*, enz., bij NOUNS, ADJECTIVES en VERBS. Maar ook in het lexicon zijn sommige stammen, afhankelijk van de categorie waartoe zij behoren, reeds voorzien van informatie over die grammaticale aspecten die inherent zijn aan de stam: *gender* bij sommige NOUNS, syntactisch type bij VERBS, enz.

In principe is het mogelijk een bestaand woordenboek, mits dit op computerband beschikbaar is, geschikt te maken voor gebruik binnen het systeem van de automatische syntactische analyse. Deze aanpassing bestaat dan uit het toegankelijk maken van die informatie uit het woordenboek die relevant is voor het ontleedsysteem: de informatie die een rol speelt in de syntactische en morfologische analyse, beschreven in de regels van de formele grammatica. Omdat wij echter niet konden beschikken over een bestaand woordenboek in een dergelijke vorm, hebben wij gekozen voor een andere oplossing.¹¹¹ Deze houdt in dat wij zelf een woordenboek hebben samengesteld dat evenals de syntactische en de morfologische grammatica de vorm heeft van een EAG. Deze keuze heeft als onmiskenbaar voordeel dat de aansluiting van het lexicon op de overige grammatica's en ook vice versa naadloos kan verlopen. Het is nu immers mogelijk identieke benamingen voor categorieën en de daarbij behorende affixen (in EAG zin) met hun waarden in de grammatica's en het lexicon te gebruiken. Omdat wij in onze taalkundige beschrijving de semantische aspecten van de woorden - evenals de pragmatische - buiten beschouwing laten, reduceren wij het lexicon tot een opsomming van de namen van de categorieën enerzijds, met de bijbehorende affixwaarden, en de lexicale terminalen anderzijds. Een belangrijk nadeel is echter dat in het kader van dit

---

¹¹¹ Het is ons bekend dat het Servicio de Informática, Centro de Proceso de Datos, van de Universidad Complutense te Madrid, beschikt over een versie op computerband van het *Diccionario de la lengua española* van de Real Academia Española. Ondanks een herhaald verzoek onzerzijds aan de directie van dat instituut heeft men ons dit woordenboek niet ter beschikking willen stellen.

onderzoeksproject het niet haalbaar was een volledigheid van het lexicon na te streven die enigszins vergelijkbaar is met die van de gangbare handwoordenboeken, zoals b.v. het *Diccionario de la lengua española* van de Real Academia Española of het *Diccionario de uso del español* van María Moliner, die elk ongeveer 80.000 lemmata bevatten.¹¹² Hierbij moet wel onmiddellijk aangetekend worden dat zeer veel lemmata uit de genoemde woordenboeken regelmatige afleidingen zijn van een beperkter aantal stammen. Mede uit semantische overwegingen is het gebruikelijk in Spaanse woordenboeken de door middel van prefixen en suffixen afgeleide vormen, evenals de samengestelde woorden, afzonderlijk op te nemen. Een uitzondering hierop zijn de regelmatig af te leiden verkleiningsvormen, vergrotingsvormen en de bijwoorden eindigend op het suffix *mente*.¹¹³

Onze morfologische grammatica moet in staat zijn alle regelmatig gevormde afleidingen te herkennen, mits natuurlijk de stam van het woord aanwezig is in het lexicon. Maar hij doet nog meer. Omdat de herkenning van de afleiding plaats heeft op pure vormaspecten - aanwezigheid van bepaalde affixen (in taalkundige zin) of flectiërmorfeemen -, bestaat de mogelijkheid dat de grammatica een woord herkent als afgeleide van een stam die etymologisch noch semantisch gezien verband houdt met dat woord. Dit behoeft enige verduidelijking. In het Spaans leveren de werkwoordsstammen *conquist*, *tom* (van *conquistar*, *tomar*) op regelmatige wijze de NOUNS *la conquista*, *la toma* op, evenals (*el*) *olvido* een afgeleide is van *olvid(ar)*. In deze nieuwe woorden wordt het flectiërmorfeem voor *gender*, namelijk *a* en *o*, gevoegd achter de stam en zo ontstaat het nieuwe NOUN. Maar de automatische parser zal nu ook (*el*) *tomo* afleiden van het werkwoord *tom(ar)*, en (*el*) *caso* van *cas(ar)*, om vast te stellen dat het hier gaat om twee NOUNS. Maar zonder dat er in beide gevallen eigenlijk sprake is van een directe relatie tussen NOUN en VERB. Nu doet zich hier het geval voor dat de afleiding op

---

¹¹² Volgens de berekeningen die M. Alvar Ezquerro uitvoerde op beide woordenboeken, editie van 1970 van het eerstgenoemde. Zie: Alvar Ezquerro (1983: 224). Bosque & Pérez Fernández (1987a) hebben een *Diccionario inverso de la lengua española* samengesteld op basis van Real Academia Española (1984), de meest recente editie, en het *Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico* van Corominas & Pascual (1980). Daarin staan de woorden die alleen voorkomen in Corominas & Pascual apart aangegeven. Als wij deze groep aftrekken van het totaal, resteert een aantal van 93.972 ontleend aan Real Academia Española (1984).

¹¹³ Zoals staat te lezen in de inleiding op het normatieve woordenboek van de Real Academia Española (1984, I: XX). De genoemde vormen zijn niet alle consequent uitgesloten, want men treft talrijke voorbeelden van het gebruik ervan aan. Dit geldt vooral voor adverbia gevormd met het suffix *mente*. De redenen voor het toch opnemen van woorden met dergelijke suffixen lijken soms van morfologische aard te zijn (afwijkende afleiding), soms semantisch (betekenisverschil met basiswoord), soms onverklaarbaar. Zie: Bosque & Pérez Fernández (1987a: 9-10).

zich etymologisch niet correct is, maar wel leidt tot een juiste categoriebepaling van het woord. En dat laatste is waar het om gaat. Wij menen daarom dat het toch verantwoord is om ook in dergelijke gevallen van dit mechanisme gebruik te maken, ook al is er etymologisch noch semantisch van afleiding sprake. Voorwaarde blijft natuurlijk dat op deze wijze de juiste categorie van het woord wordt vastgesteld. Want dat is immers het doel: het bepalen van de categorie van het woord, en niet het geven van een correcte beschrijving van de woordvorming. Overigens kunnen woorden zoals *caso*, *tomo* ook als afzonderlijke stam in het lexicon opgenomen worden. In dat geval zal de morfologische *parser* een dubbele, identieke analyse opleveren van de categorie van deze woorden. En diens gevolg produceert de syntactische *parser* ook een dubbele, identieke syntactische analyse, tenzij er een voorziening getroffen is in het analyse programma om identieke analyses te laten samenvallen tot één.

Hoe het ook zij, duidelijk is dat met gebruikmaking van morfologische regels het aantal lemmata aanzienlijk beperkt kan worden. Maar toch niet in die mate dat enige volledigheid van het lexicon in vergelijking met eerder genoemde handwoordenboeken haalbaar is in het kader van dit onderzoek. Daarom is besloten tot het aanleggen van een basiswoordenlijst van ongeveer 5000 frekwente stammen die in ieder geval een aanmerkelijk deel verklaren van de woorden die voorkomen in een willekeurige tekst.¹¹⁴ Het zal duidelijk zijn dat op basis van deze 5000 stammen met gebruikmaking van devaluatie-procedure een aanzienlijke hoeveelheid woordvormen bestreken wordt, uiteraard nog zonder daarbij de flectievarianten te betrekken.

3.16.2. Uitgangspunten en werkwijze

Voor het opzetten van het lexicon hebben wij gebruik gemaakt van het *Frequency Dictionary of Spanish Words* van Juilland & Chang-Rodríguez (1964). Deze geven de 5025 meest gebruikte *types* op basis van frekwentie en spreiding binnen een corpus van 25000 zinnen (500 000 *tokens*) verdeeld over vijf tekstsoorten.¹¹⁵ De verschillende flectievormen van VERBS, NOUNS, PRONOUNS en ADJECTIVES uit het corpus zijn tot één basisvorm (INFINITIVE en MASCULINE SINGULAR) gereduceerd, zoals te

---

¹¹⁴ Volgens de bewerker van Heupel (1968: 9-10) kan met een basisvocabulaire van ruim 2000 woorden een "normale", niet gespecialiseerde tekst voor plusminus 85% begrepen worden, en met een uitbreiding van dit vocabulaire tot ruim 4500 woorden is een "normale" tekst voor 95% te begrijpen. Hierbij heeft men niet slechts stammen op het oog, maar ook afgeleide en samengestelde woorden.

¹¹⁵ Namelijk: *dramatic literature, fictional literature, essayistic literature, technical literature, journalistic literature* ("Introduction" XV).

doen gebruikelijk is in woordenboeken. Dit zijn dan de *types*; na verwijdering van de morfemen voor INFINITIVE en MASCULINE SINGULAR omvatten deze naast vormen die als stammen te beschouwen zijn, echter ook nog samengestelde en afgeleide woorden. Als bezwaar tegen het gebruikte materiaal kan worden aangevoerd dat het afkomstig is uit teksten die gedateerd zijn. Deze zijn namelijk geschreven tussen 1920 en 1940 (Juilland & Chang-Rodríguez 1964: XIV). Overigens betreft het alleen geschriften van Spaanse, niet sterk dialectaal getinte schrijvers (*ibidem*). Het genoemde bezwaar lijkt niet onoverkomelijk te zijn, als men bedenkt dat het niet een absolute vereiste of een beoogde doelstelling van het lexicon is dat het de 5000 meest frekwente stammen bevat, en geen andere. Het is bedoeld als startpunt voor een omvangrijkere woordenlijst. Er is voorzien in een uitbreiding van het lexicon met de nieuwe stammen die aangetroffen worden in het te analyseren tekstmateriaal.

Ten behoeve van de ontwikkeling van het lexicon hebben wij zelf een lijst samengesteld van alle functiewoorden in het Spaans, waarvan wij mogen aannemen dat zij ongeacht hun individuele gebruiksfrequentie per definitie onmisbaar zijn voor ieder willekeurig algemeen woordenboek. Deze lijst bevat in zijn complete vorm 515 *types*. Hij is met uitsluiting van die woorden die als verouderd aangemerkt worden in het *Diccionario Marín* (1982) en het *Diccionario de la lengua española* van de Real Academia Española (1984), opgenomen in het lexicon. Dit komt neer op een aantal van 484 *types*.¹¹⁶

Aan de constructie van het lexicon ligt verder een aantal formele en syntactische overwegingen ten grondslag die gevolgen hebben voor de selectie van de stammen en de vormen daarvan die als lemma opgenomen worden. Met name voor de verwerking van de *types* uit Juilland & Chang-Rodríguez (1964) bracht dit in veel gevallen belangrijke aanpassingen met zich mee. Vermeld dient nog te worden dat in het frequentie-woordenboek de *tokens* en de *types* van geen andere morfosyntactische informatie zijn voorzien dan de aanduiding van de woordklasse waartoe een bepaald *type* behoort.

Algemene uitgangspunten bij de samenstelling van het lexicon:

- De woorden hebben de vorm van een stam; dat betekent dat ze ontdaan worden van alle flectiormorfemen. Dus: *roj, pas* staan voor *rojo, pasar* in de gangbare woordenboeken.¹¹⁷

---

¹¹⁶ Een verantwoording van de uitgangspunten die gehanteerd zijn bij de samenstelling van de lijst van functiewoorden alsmede een opsomming van alle vormen, inclusief de verouderde, treft men aan in Hallebeek (1986).

¹¹⁷ De voorbeelden die wij onder dit punt en de volgende aanvoeren zijn woorden die in ons lexicon overgenomen zijn uit Juilland & Chang-Rodríguez (1964), tenzij anders vermeld is.

- Afgeleide woorden staan eveneens als stam vermeld; *altísimo, llamada, imposible* hebben als stam *alt, llam, posible*. Als in Juilland & Chang-Rodríguez (1964) een vorm staat die afgeleid is van een werkwoord en het laatste niet is opgenomen, kiezen wij toch voor het werkwoord. Daarom zijn *intuición, detallado, competencia* aanwezig in de vorm van de stammen *intu, detall, compet*.
- Onze syntactische grammatica kent geen verschil tussen lexicale en functionele nominalisering. Daarom staan sommige woorden niet èn als ADJECTIVE èn als NOUN vermeld, maar alleen als ADJECTIVE: *grieg, gris*.
- Hetzelfde geldt ook voor voornaamwoorden die zowel zelfstandig als bijvoeglijk gebruikt worden. *Este, algun* zijn daarom alleen ADJECTIVE stammen.
- Eigennamen zijn niet opgenomen in het lexicon. Het is duidelijk dat de woordenlijst onmogelijk een encyclopedische opsomming van eigennamen kan bevatten. Dit betekent wel dat het lexicon steeds bij het analyseren van tekstmateriaal aangevuld moet worden met de daarin voorkomende eigennamen. Voor de syntactische analyse is de kennis van *gender* en *number* van eigennamen erg belangrijk; dat is dan ook de reden dat zij een plaats krijgen in het "locale" lexicon waarmee bij het analyseren van een tekst het algemene lexicon wordt uitgebreid. Dit bevat ook andere stammen, zoals die welke ontbreken wegens hun lage gebruiksfrequentie.
- Het gebruik van het voltooid deelwoord van een werkwoord als bijvoeglijk naamwoord wordt syntactisch verklaard in de grammatica; daarom komen *abierto, aludido* niet afzonderlijk voor in het lexicon onder de categorie ADJECTIVE.
- Zo worden ook alle bijwoorden die regelmatig gevormd zijn met het suffix *mente* door de grammatica afgeleid van het ADJECTIVE. Men treft geen *rápidamente, seguramente* aan in het lexicon, maar *rápido, seguro*.
- Functiewoorden staan wegens hun speciale rol in de grammatica altijd als aparte categorie in het lexicon en zijn niet af te leiden van andere. Dit geldt ook voor *igual* dat als REFLEXIVE BASE in de lijst staat, ondanks dat het af te leiden is van de stam van het werkwoord *igualar*.
- Het bijwoordelijk gebruik van een bijvoeglijk naamwoord eindigend op *o* gaat slechts op voor een beperkte groep. Men denke aan *hablar alto/claro*. Omdat hier geen sprake is van een algemeen verschijnsel, geldend voor de ADJECTIVES eindigend op *o*, is dit niet syntactisch te verklaren. De groep is daarom in zijn geheel opgenomen in het lexicon.¹¹⁸
- De ADJECTIVES en ADVERBS bezitten in de regels van het lexicon informatie met betrekking tot de voorzetsels die een POM verbinden met deze categorieën. Deze informatie is verwerkt in het affix *pr*, dat toegevoegd is aan adjectieven en adverbia. Door

---

¹¹⁸ Deze adverbia zijn overgenomen uit Alcina & Blecua (1975: 708-711). Met uitzondering van de vorm "*Bueno*." gebruikt als UTTERANCE. Daarin is naar onze mening sprake van een ADJECTIVE en een elliptisch koppelwerkwoord: "*(Es) bueno*.", net zoals in "*(Está) Claro*.", dat door voornoemde auteurs eveneens als bijwoord beschouwd wordt.

middel van predikaatregels worden de waarden van dit affix nader gedefinieerd.

- Alle werkwoorden worden afzonderlijk opgenomen en de afleiding van een werkwoord op basis van een andere stam (b.v. NOUN of ADJECTIVE) is niet toegestaan. Dat wil zeggen dat *hojear*, *apreciar* niet worden afgeleid van *hoja*, *precio*, of *enriquecer*, *amarillear* van *rico*, *amarillo*. De genoemde werkwoorden staan alle in het lexicon, respectievelijk als: *hoje*, *apreci*, *enriquec*, *amarille*.

De reden voor het afzonderlijk opnemen van alle werkwoorden is de volgende. In het lexicon krijgt de werkwoordsstam een karakterisering mee als transitief, intransitief, koppelwerkwoord, enz.; ook kan een werkwoord tot meer dan één klasse behoren. De aanwezigheid van eenzelfde derivatief suffix en/of prefix in meerdere werkwoorden betekent echter niet automatisch dat deze werkwoorden dan ook tot hetzelfde type behoren. Dit maakt dat het niet mogelijk is afgeleide werkwoorden morfologisch te verklaren. De kennis van het juiste type is echter wel essentieel voor onze syntactische grammatica. Vergelijken wij ter illustratie van het voorafgaande de volgende paren: *hojear* en *amarillear*, gevormd met het suffix *e(ar)* van *hoja* en *amarillo*; *apreciar* en *apuntar*, samengesteld met het prefix *a* en de NOUNS *precio*, *punta*. *Hojear* is transitief maar *amarillear* is intransitief; *apreciar* is transitief, maar *apuntar* is transitief en intransitief. Vergelijkbare verschijnselen doen zich voor bij werkwoorden die door toevoeging van een prefix afgeleid zijn van een ander bestaand werkwoord: *entender* en *desentender*. *Entender* kan als transitief en als intransitief werkwoord gebruikt worden, en *desentender* alleen als reflexief werkwoord.

De werkwoordsstammen in het lexicon gaan niet alleen vergezeld van informatie over hun morfologische en syntactische klasse, maar ook over de aanwezigheid van vaste voorzetsels die dienen om een voorzetselvoorwerp te verbinden met een werkwoord. Zo krijgt b.v. *desentenderse* het voorzetsel *de* bij zich. Ook deze informatie zou verloren gaan, indien deze stam niet afzonderlijk in het lexicon voorkomt. De syntactische informatie over werkwoordklasse en het voorkomen van vaste voorzetsels is noodzakelijk om de syntactische grammatica de mogelijkheid te geven bij het analyseren van een zin de gewenste analyse op te leveren en zo veel mogelijk ongewenste analyses te voorkomen. Voor de verwerking van de vereiste voorzetsels bij werkwoorden hebben wij gebruik gemaakt van Martínez García (1986).¹¹⁹ Verder zijn ons bij de vaststelling van het syntactische type van de werkwoorden de volgende woordenboeken van nut geweest: *Diccionario de la lengua española* van de Real Academia Española (1984), *Diccionario de uso del español* van María Moliner (1966-7) en *Handwoordenboek*

---

¹¹⁹ Zij besluit haar studie over het voorzetselvoorwerp in het Spaans met een *Índice de verbos más frecuentes que se construyen con suplemento* (185-190). Deze lijst is niet compleet, maar bevat een groot aantal van de meest gebruikte werkwoorden. Enkele van de werkwoorden die ontbreken onder de letter *a* zijn: *abandonarse a*, *abonarse a*, *acercarse a*, *alimentarse de*, *armarse de*, *avisar de*, enz.

Spaans van C.F.A. van Dam (1969). De dubbele voorzetsels die zijn opgenomen in het lexicon zijn afkomstig uit Real Academia Española (1973: 435-6).

EAG REGELS

Het lexicon vormt een verzameling van een beperkt aantal EAG regels. Deze bevatten definities van de woordcategorieën en subcategorieën uit de morfosyntactische grammatica. De linkerkant van elke regel bestaat uit de naam van een (sub)categorie, die vervolgens gedefinieerd wordt als een lexicale terminaal. Woorden behorende tot dezelfde categorie zijn dan alternatieven van dezelfde regel. De spatie die gebruikelijk is tussen woorden in een tekst wordt door een afzonderlijke non-terminaal, namelijk BLANK, in de morfosyntactische grammatica verklaard. Deze non-terminaal heeft de volgende regel in het LEXICON:

(1) n BLANK: " ".

In de EAG wordt op die plaatsen waar een functie gedefinieerd wordt als een categorie bestaande uit één woord deze BLANK toegevoegd vóór de non-terminaal die de categorie aanduidt, dus vóór c A, N, AV, V, enz. In het geval van de persoonlijke voornaamwoorden, die zowel enclitisch als proclitisch gebruikt worden, d.w.z. zonder of met voorafgaande spatie, geldt deze regel:

(2a) n BLANK OPTION: ;

(2b) n BLANK.

Deze bepaalt dat de spatie optioneel is bij het gebruik van dergelijke voornaamwoorden. Omdat de lexicale terminalen in het LEXICON zijn opgenomen zonder voorafgaande spatie, is het mogelijk deze naar behoefte uit te breiden met prefixen en suffixen.

De namen van de categorieën corresponderen met de grammaticale terminalen die voorkomen in de syntactische en morfologische regels van de grammatica.

(3) n A CORE1(EMPTY, EMPTY, EMPTY): "bonit".

In (3) staat het adjectief *bonit(o)* als definitie van een A CORE1, d.w.z. een stam die vergezeld gaat van de affixwaarde EMPTY zowel voor *pr*, *g* als *voc*. In hoofdstuk 3.15, waarin de afleiding van NOUNS en ADJECTIVES besproken wordt, is de CORE1 evenals de CORE2 categorie geïntroduceerd. CORE1 dient als benaming voor de primitieve lexicale stamvorm en CORE2 voor de afgeleide stamvorm. De waarden van de affixen *g* en *voc* bepalen of de A CORES1-2 morfologisch herleid worden tot BASE1 dan wel STEM1,2 categorieën. Deze zijn aan de orde geweest in het hoofdstuk dat han-

delt over de ADJECTIVE PHRASE. Alle N CORES krijgen de morfologische waarde van een N BASE. Het affix *pr* dient voor de opsomming van de eventuele voorzetsels verbonden met het adjectief. De verschillende lexicale eenheden die behoren tot dezelfde woordsoort zijn gedefinieerd als alternatieven van eenzelfde regel:

- (3a) n A CORE1(EMPTY, EMPTY, EMPTY): "bonit";
- (3b) n A CORE1(pr, EMPTY, EMPTY): "content",
n coord pr 25(pr);
- (3c) n A CORE1(pr, ALL, E): "grand",
n coord pr 38(pr);
- (3d) n A CORE1(EMPTY, MASC, EMPTY): "español";
- ...

Het adjectief *content(o)* kent meerdere voorzetsels, namelijk *con*, *de*; deze zijn, samen met de mogelijke afwezigheid van een voorzetsel, uitgewerkt in het predikaat *coord pr 25(pr)*:

- (4a) n coord pr 25(EMPTY): ;
- (4b) n coord pr 25(CON): ;
- (4c) n coord pr 25(DE): .

Grande, uit regel (3c) krijgt weer een andere predikaatregel voor *pr*, want dit kent de voorzetsels *de*, *en*, *por*. De affixwaarden EMPTY voor *g* en *voc* van de CORES1 in (3a) en (3b) betekenen dat deze een STEM1 categorie vertegenwoordigen. De waarde ALL voor *g* in (3c) geeft aan dat het hier gaat om een BASE1, en de waarde MASC van (3d) duidt op een STEM2 vorm. (Ter herinnering: een BASE1 kent geen onderscheid in *gender*, een STEM1 heeft aparte flectiormorfemen voor MASC en FEM, en een STEM2 heeft alleen voor FEM het flectiormorfeem *a*.) In het LEXICON komen verder nog A BASE2 en A BASE3 categorieën voor die speciale klassen adjectieven bevatten, met name de organische comparatieven (zoals *mejor*, *peor*) en de geapokopeerde vormen (zoals *mal*, *buen*).

Regel (5) bevat een voorbeeld van een werkwoordsstam met de affixen *pr*, *type*, *class* respectievelijk voor de vaste voorzetsels, het syntactische type en de morfologische klasse van het werkwoord:

- (5) n V STEM(EMPTY, TR, A): "confes".

Voor *confesar* geldt dat er geen voorzetsel is (EMPTY), dat het type transitief (TR) is en dat het behoort tot de *ar* groep. De werkwoorden *conspirar*, *construir* worden als volgt toegevoegd:

- (5a) n V STEM(EMPTY, TR, A): "confes";
- (5b) n V STEM(EMPTY, INTR, A): "conspir";
- (5c) n V STEM(EMPTY, TR, EI): "constru";

Omdat in (5a) de affixwaarden van V STEM gedeeltelijk verschillend zijn bij de afzonderlijke werkwoorden, is het onvermijdelijk de linkerkant van de regel bij de alternatieven te herhalen.

De categorieën in regels (3)-(5) worden voorafgegaan door het prefix *n*. Dit houdt in dat wij hier te maken hebben met een element dat geen volledige categorie is, maar een subcategorie van ADJECTIVE en VERB. De complete categorie beschikt over de morfologische informatie, die de stammen nodig hebben om gebruikt te kunnen worden in een concrete taaluiting. Het betreft informatie met betrekking tot *gender*, *number*, *person*, *mood* en *tense*. Bij BASE vormen, zoals *fácil* en *hombre*, vallen categorie en subcategorie schijnbaar samen. Deze woorden komen immers in dezelfde vorm voor in een tekst. Maar dit is slechts schijn omdat volgens onze regels aan deze BASES eerst het Ø morfeem voor SING moet worden toegevoegd alvorens zij de categorie A of N verkrijgen. Er zijn overigens andere eenheden waarvan de volledige categorie is opgenomen in het lexicon; met name is dit het geval bij de PREPOSITION, CONJUNCTION en INTERJECTION.

Hieronder geven wij een overzicht van de (sub)categorieën die gedefinieerd worden in het lexicon. Eerst wordt de algemeen gangbare naam van de woordsoort gegeven en dan volgen de linkerkanten van de regel(s) uit het lexicon die daarop betrekking hebben. Voor een nadere verklaring van de categorieën en subcategorieën die voorkomen in de regels en vooral ook de daarin optredende affixen verwijzen wij naar de beschrijving van de woordgroepen in de formele grammatica en het hoofdstuk over woordvorming. Hier kan nog vermeld worden dat de bijvoeglijk gebruikte functiewoorden aparte benamingen hebben in de grammatica. Zij zouden echter ook ondergebracht kunnen worden bij de ADJECTIVES, waarmee zij de flectie gemeen hebben. Wij hebben dit in de syntactische grammatica niet gedaan omdat een verdere onderverdeling van sommige, zoals b.v. de CARDINAL NUMBERS, een extra complicatie van de A subcategorie met zich meebrengt. De zelfstandig en bijwoordelijk gebruikte functiewoorden maken deel uit van de voornaamwoorden (de PRO-vormen). En meer in het algemeen willen wij eraan herinneren dat de benaming STEM gebruikt wordt voor de stammen waaraan geen flectie-informatie inherent is en de benaming BASE voor stammen die wèl enige flectie-informatie inherent hebben.

(1a) ADJECTIVE: A CORE1(pr, g, voc);

(1b) A BASE2(c, pr, g);

(1c) A BASE3(pr, g, n).

(2) ADVERB: AV BASE(type, c, pr).

(3) CONJUNCTION: C(type1, type2).

(4a) CARDINAL: CAR BASE1(g, n);

(4b) CAR BASE2(ALL, PLU);

(4c) CAR BASE3(ALL);

- (4d) CAR BASE4(g, n);
- (4e) CAR BASE5(MASC, SING);
- (4f) CAR BASE6(MASC, SING);
- (4g) CAR STEM.

- (5a) DEFINITE ARTICLE: DA BASE(MASC, SING);
- (5b) DA STEM.

- (6a) DEMONSTRATIVE: DEM BASE(MASC, SING);
- (6b) DEM STEM.

- (7a) DISTRIBUTIVE: DIST BASE(ALL, SING);
- (7b) DIST STEM.

- (8) INTERJECTION: I.

- (9a) INDEFINITE: IND BASE1(ALL);
- (9b) IND BASE2(g, n);
- (9c) IND STEM.

- (10a) INTERROGATIVE: INT BASE1(ALL);
- (10b) INT BASE2(ALL, BOTH);
- (10c) INT STEM.

- (11a) MULTIPLIER: MUL BASE(ALL);
- (11b) MUL STEM.

- (12a) NOUN: N CORE1(g, voc);
- (12b) N BASE2(g, n).

- (13a) ORDINAL: ORD BASE(MASC, SING);
- (13b) ORD STEM.

- (14) PREPOSITION: P(type).

- (15) PARTITIVE: PAR STEM.

- (16a) POSSESSIVE: POS BASE(ALL);
- (16b) POS STEM.

- (17) SIMPLE PREPOSITIONAL PHRASE: PPSIMPLE(ALL, n, CON).

- (18a) PRONOUN: PRO BASE(type, g, n, p, d, case);
- (18b) PRO STEM(type, p, d, case).

- (19) PROPER NOUN: PROP BASE(g, n).

- (20a) QUANTIFIER: QUA BASE1(c, ALL, BOTH);
- (20b) QUA BASE2(c);
- (20c) QUA BASE3(EMPTY);
- (20d) QUA STEM(c).

- (21a) REFLEXIVE: REF BASE(c, g);
- (21b) REF STEM(c).

(22a) **RELATIVE: REL BASE(g);**

(22b) **REL STEM.**

(23) **TOTALISER: TOT STEM.**

(24a) **VERB: V BASE1(n, p, mt, pr, type);**

(24b) **V BASE2(SUBJ, PRES, pr, type);**

(24c) **V BASE2(IND, IMPERF, pr, type);**

(24d) **V BASE3(pr, type);**

(24e) **V BASE4(pr, type);**

(24f) **V BASE5(pr, type);**

(24g) **V STEM(pr, type, class).**

Er zijn verder nog twee soorten predikaten uitgewerkt binnen het lexicon. De ene houdt verband met de voorzetsels die vast verbonden kunnen worden met de werkwoorden, bijvoeglijke naamwoorden en bijwoorden, en de andere met het syntactische type van het werkwoord. Het zijn

(25) **coord pr ... (pr)**

en

(26) **coord type ... verb(type).**

Het eerste predikaat geeft aan welk(e) voorzetsel(s) optioneel met een stam van werkwoord, bijvoeglijk naamwoord of bijwoord in het lexicon verbonden wordt (worden). Het tweede predikaat verklaart welke syntactische klasse(n) een werkwoordsstam heeft. De hierna volgende twee matrices geven een totaal overzicht van de combinatiemogelijkheden van *pr* en *type* die zich kunnen voordoen. De cijfers in de bovenste horizontale lijn verwijzen naar de nummers die staan in de afzonderlijke regels voor *coord pr ... (pr)* en *coord type ... verb(type)* op de plaats van de punten. In de verticale kolommen onder die cijfers staan met het teken x de typewaarden aangegeven die in de betreffende groep samengebracht zijn. Hoofdstuk 3.16. wordt besloten met de reproductie van beide matrices.

voorzetselcombinaties bij woordstammen

type	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
A ACERCA DE CON	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x				
CONTRA DE EN			x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x				x	x				
ENTRE PARA PARA CON						x	x	x	x				x	x			x		x	x							x
FOR SOMER QUE										x					x			x			x	x	x				

type	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54
A ACERCA DE CON	x	x	x	x	x	x																					
CONTRA DE EN	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x				x		x		
ENTRE PARA PARA CON	x	x	x			x			x	x		x	x							x		x					
FOR SOMER QUE		x		x	x						x			x	x	x		x	x		x			x		x	x

In de eerste verticale kolom staan de voorzetsels opgesomd. De cijfers in de bovenste horizontale regel stemmen overeen met de nummers van de varianten van de predikaatregel *coord pr (pr)*. Het element *que* heeft een functie die volledig vergelijkbaar is met die van een voorzetsel, als het de verbanding vormt tussen het hulpwerkwoord *tener* of *haber* en bijbehorend werkwoord in infinitief-vorm. Dat is de reden waarom het is toegevoegd aan de voorzetsels in bovenstaande tabel.

type	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	41	42
COP	x										x	x	x															
TR		x												x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		
TRA			x											x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		
INTRA				x							x				x				x	x	x						x	x
INTRA					x											x			x	x	x	x	x					
REF						x																	x	x				
AUXINF							x										x	x			x			x	x		x	x
AUXGER								x				x						x				x			x			x
AUXPP									x																	x		
AUXPAS										x			x															

De afkortingen die gebruikt zijn voor de verschillende syntactische typen hebben de volgende betekenissen

COP	= copulatief	INTRA	= intransitief	AUXINF	= hulpwerk + infinitief
TR	= transitief	INTRTRA	= intransitief-A	AUXGER	= hulpwerk + gerundio
TRA	= transitief-A	REF	= reflexief	AUXPP	= hulpwerk + volt deelw
				AUXPAS	= hulpwerk voor passief

De getallen in de eerste regel van de matrix vallen samen met de nummers van de varianten van de predikaatregel die betrekking heeft op de syntactische typen van de werkwoordstammen. Werkwoorden met een *coord type verb(type)* predikaatregel van hetzelfde nummer vormen een groep met een identieke syntactische typologie. Wij laten hier een voorbeeld volgen van elk van de groepen die onderscheiden worden in de bovenstaande matrix. Er zijn geen werkwoorden die alleen COP (groep 1), INTRA (groep 5), AUXGER (groep 8) AUXPP (groep 9), AUXPAS (groep 10) zijn. Groep 2 *visitar*, groep 3 *denominar*, groep 4 *salir*, groep 6 *quejar*, groep 7 *soler*, groep 11 *parecer*, groep 12 *estar*, groep 13. *ser*, groep 21 *considerar*, groep 22 *creer*, groep 23 *comprar*, groep 24 *dejar*, groep 25 *volver*, groep 26 *dar*, groep 27 *romper*, groep 28 *seguir*, groep 29 *comer*, groep 30. *comenzar*, groep 31 *deber*, groep 32 *llevar*, groep 33 *haber*, groep 41 *poder*, groep 42 *ir*

4. Toetsing en evaluatie van de grammatica

4.1. Toetsing

De toetsing van de grammatica heeft in twee fasen plaats gevonden. De eerste viel samen met de stapsgewijze opbouw van de grammatica. De regels van ieder nieuw morfologisch of syntactisch verschijnsel, waarmee deze werd uitgebreid, zijn onmiddellijk getoetst. Deze fase omvat daarom een serie van tests op steeds wisselende structuren. De tests houden gelijke tred met de geleidelijke uitbreiding van de grammatica. De toetsing in de tweede fase was een eindtoetsing en vond plaats na afronding van de grammatica. Nadat alle in aanmerking komende structuren beschreven waren in formele regels, werd het adequaat functioneren van de volledige grammatica getest. Hierna zullen wij op beide fasen nader ingaan. Zoals te verwachten viel, gaven de resultaten van de toetsing aanleiding tot het bijstellen van de grammatica. Toch zijn niet alle ontbrekende structuren verwerkt in de grammatica. De criteria die wij gehanteerd hebben bij het al dan niet doorvoeren van een wijziging of aanvulling van de EAG worden nader besproken in deel 2 van dit hoofdstuk. Dit gaat over de evaluatie van de grammatica. Daar komt ook aan de orde welke waarde kan worden toegekend aan de EAG voor het Spaans die is opgeleverd.

4.1.1. Eerste fase

In hoofdstuk 3 is beschreven op welke wijze de formele grammatica stap voor stap van de grond af is opgebouwd. In feite bestaat zij uit verschillende delen, modules, die corresponderen met bekende eenheden uit de taalkunde. Begonnen werd met een beschrijving en formalisering van de NOUN PHRASE (NP), gevolgd door die van de ADJECTIVE PHRASE (AJP), ADVERB PHRASE (AVP), PREPOSITIONAL PHRASE (PP), VERB PHRASE (VP), COMPLEMENT PHRASE (CP) en SENTENCE. Daarnaast is een aantal syntactische verschijnselen behandeld die het niveau van een enkele morfosyntactische eenheid te boven gaan. Met name zijn dit de COMPARATIVE, SUBORDINATION en COORDINATION. Aparte hoofdstukken zijn nog gewijd aan de VOCATIVES en INTERJECTIONS, en aan de categorie UTTERANCE, het startsymbool van de grammatica. Tenslotte is er aandacht besteed aan de werkwoordsmorfologie, woordvorming en het lexicon. Vanaf het begin zijn alle nieuwe, in EAG regels beschreven structuren getest op het correct functioneren ervan in de automatische analyse. Hiertoe is gebruik gemaakt van een groot aantal series testzin-

nen.¹ Dergelijke series werden opgesteld in aansluiting op de beschrijving van elke taalkundige eenheid of syntactisch verschijnsel afzonderlijk. Als uitgangspunt gold dat alle verwerkte structuren aan bod kwamen in het testmateriaal. Dit materiaal is niet authentiek, maar afkomstig uit eigen koker. De lexicale elementen die erin voorkomen, behoren tot een beperkt test-lexicon. Dit was voor dit doel toegevoegd aan de formele grammatica en de omvang ervan nam toe naarmate de morfologische beschrijving vorderde. In zijn uiteindelijke vorm telde het 211 stammen. Het lexicon bevatte het merendeel van de functiewoorden, met uitzondering van een aantal in morfologische structuur en syntactische functie identieke elementen. Ook waren de verschillende morfosyntactische typen van ADJECTIVES, NOUNS, ADVERBS, VERBS, CONJUNCTIONS, PREPOSITIONS en INTERJECTIONS met één of meerdere voorbeelden hierin vertegenwoordigd. Zo was het mogelijk alle gewenste structuren in het testmateriaal aan bod te laten komen.

Bij het testen vormden morfologische en syntactische grammatica één geheel met het lexicon. Op de VM/CMS Computer van het Nijmeegse URC (Universitair Rekencentrum) is programmatuur beschikbaar van de EAG *parser generator* die in ontwikkeling is bij de vakgroep Informatica i.o. van de KUN. Middels deze programma's wordt de volledige grammatica omgezet in een *parser*. Vervolgens worden zinnen ingevoerd in de computer en ter analyse aangeboden, waarna de resultaten op het scherm verschijnen. Eventuele correcties of aanvullingen van de EAG regels naar aanleiding van testresultaten kunnen direct in de grammatica verwerkt worden. Daarna wordt dan een nieuwe *parser* gegenereerd. Op deze manier zijn tijdens de samenstelling van de EAG voor het Spaans talrijke zinnen geanalyseerd en vele veranderingen in de grammatica aangebracht. Om een indruk te geven van de aard van het testmateriaal en de vorm van de opgeleverde structuren reproduceren wij hieronder enkele analyses van behandelde testzinnen. Het spreekt voor zich dat dit slechts een willekeurige greep kan zijn uit de honderden testzinnen die zijn geanalyseerd. Ook de structuren die erin aan bod komen, vertegenwoordigen willekeurige voorbeelden van alle uitgeteste structuren. Toch kunnen naar aanleiding van deze voorbeelden enkele algemene aspecten van de automatische analyse aan de orde gesteld worden.

De EAG regels die in hoofdstuk 3 zijn gepresenteerd zijn alle voorzien van het prefix *f*, *c* of *n*. Deze afkortingen staan voor functie, categorie of functie noch categorie. Zij duiden erop dat de non-terminaal die in een regel wordt gedefinieerd wel of niet een linguïstische functie of categorie betreft. Deze prefixen zijn toegevoegd om het mogelijk te maken beperkingen aan te brengen in de structuurbeschrijving van een zin die

---

¹ De term "zinnen" gebruiken wij in dit hoofdstuk in zijn meest algemene betekenis, als willekeurige grammaticale eenheid bestaande uit één of meer woorden. Hij valt dus niet samen met het begrip SENTENCE, dat gedefinieerd is in hoofdstuk 3.9. en dat een finiet werkwoord als kern veronderstelt.

door de automatische analyse wordt opgeleverd. De tussenfuncties en tussencategorieën, die gemarkeerd zijn met het prefix *n*, worden in de uiteindelijke representatie van de structuur van de zin weggelaten. In een dergelijke representatie in de vorm van een boom- of een haakjesstructuur zijn derhalve alleen functies en categorieën verwerkt. De bijbehorende affixwaarden staan erachter tussen haken. De *parser* levert in eerste instantie een haakjesstructuur op, die met behulp van een daartoe geschreven en toegevoegd programma wordt omgezet in een boomstructuur. Om de weergave van bomen met veel zusterknopen beter leesbaar te maken op het scherm van de terminal worden de bomen niet van boven naar onder uitgeschreven, maar van links naar rechts. De bomen zijn dus een kwartslag gedraaid. We beginnen met de morfologische analyse van een serie van zes woorden. De analysebomen bevatten in dit geval ook de *n* non-terminalen.

voorbeeld 1

```
-----
partimos
-----
```

1. V (PLU, PA, IND, PD, , , , INTRA,)
   :VSTEM1 (, INTRA, I)
   : part
   :MTNPSUFFIX (IND, PD, PLU, PA, I)
   : imos
2. V (PLU, PA, IND, PRES, , , , INTRA,)
   :VSTEM1 (, INTRA, I)
   : part
   :THEMEVOWELSUFFIX1 (I)
   : i
   :NUMBERPERSONSUFFIX (PLU, PA)
   : mos

voorbeeld 2

```
-----
com'iais.
-----
```

- V (PLU, PB, IND, IMPERF, , , , INTRA,)
   :VSTEM1 (, INTRA, E)
   : com
   :THEMEVOWELSUFFIX2 (E)
   : 'i
   :MTSUFFIX (IND, IMPERF, E)
   : a
   :NUMBERPERSONSUFFIX (PLU, PB)
   : is

In de parseerbomen zijn de lexicale terminalen geschreven in kleine letters en de grammaticale terminalen en non-terminalen in hoofdletters. Accenttekens worden weergegeven door het enkelvoudige aanhalingsteken ('), voorafgaand aan de beklemtoonde klinker. De werkwoordsvorm *partimos*, voorbeeld 1, levert twee verschillende analyses op. Beide verschillen in de waarde voor het affix *tense*. Deze maakt deel uit van de affixwaarden die tussen haakjes volgen op de categorie aanduiding in de eerste regel. De categorie is V (VERB) en de affixwaarden zijn PLU (PLURAL), PA (FIRST PERSON), IND (INDICATIVE), PD (PRETERITO DEFINIDO) of PRES (PRESENT) en INTRA (INTRANSITIVE-A). Het werkwoord *partir* kan meerdere syntactische categorieën vertegenwoordigen, waaronder ook TRANSITIVE. Om het aantal analyses te beperken geven wij maar één enkel type hier. Affixen die geen waarde hebben, maar leeg (EMPTY) zijn, ontbreken. Omdat de affixwaarden bij een non-terminaal gescheiden worden door komma's, is de afwezigheid van waarden te herkennen aan de directe opeenvolging van twee of meerdere komma's. Dit is het geval na de V categorie in de

onderhavige analyse. In beide analyses wordt uitgegaan van de werkwoordsstam *part*, (VSTEM1). In de eerste interpretatie krijgt deze de uitgang *imos*, een M-T-N-P SUFFIX genoemd. Dit bevat informatie over *mood, tense, number, person*. In de andere analyse zijn een *theme vowel* en een *number-person* morfeem aanwezig, namelijk *i* en *mos*.

In voorbeeld 2 treft men nog een analyse van een werkwoordsvorm aan. Nu gaat het om een V categorie met de affixwaarden PLU (PLURAL), PB (SECOND PERSON), IND (INDICATIVE), IMPERF (IMPERFECT), INTRA (INTRANSITIVE-A). Zoals te lezen is uit de analyse, is de vorm opgebouwd uit de delen: *com+í+a+is*. Dat wil zeggen: stam + THEME VOWEL + MOOD-TENSE + NUMBER-PERSON suffix.

voorbeeld 3

```
-----
t'ito
-----
```

```
N(COM, , UNM, , PC, , MASC, SING)
:NBASE1 (MASC)
:  N CORE1 (, )
:    t' i
:      EVALSUFFIX1
:        it
:  GENDERSUFFIX (MASC)
:    o
:NUMBERSUFFIX (SING)
```

voorbeeld 4

```
-----
casetilla
-----
```

```
N(COM, , UNM, , PC, , FEM, SING)
:NBASE1 (FEM)
:  N CORE1 (FEM, A)
:    cas
:      EVALSUFFIX2
:        et
:  EVALSUFFIX1
:    ill
:  GENDERSUFFIX (FEM)
:    a
:NUMBERSUFFIX (SING)
```

Voorbeelden 3 en 4 bevatten de afleiding van twee NOUNS. Behalve in de *gender* waarde verschillen beide in het feit dat bij *casetilla* twee maal een EVALUATIVE (EVAL) SUFFIX is gebruikt en in *tfito* maar één maal. Verder heeft het NUMBER SUFFIX(SING) in 3 en 4 geen lexicale representatie. *Casetilla* is gevormd op basis van de stam *cas*, en *tfito* op basis van de stam *tf*. In beide gevallen betreft het de stam zonder eindvocaal, zoals deze is opgenomen in het lexicon. NOUNS worden alle herleid tot een BASE vorm en deze verandert in een N categorie na invulling van het NUMBER SUFFIX.

voorbeeld 5

=====

internacional

=====

1. A(CAL, UNM, , , , ALL, SING)
  - :ABASE1(, ALL)
  - : PREFIX
  - : inter
  - : ACORE2(, ALL,)
  - : NCORE1(FEM,)
  - : nacion
  - : ADERSUFFIX4()
  - : al
  - : NUMBERSUFFIX(SING)
2. N(COM, , UNM, , PC, , MASC, SING)
  - :NBASE1(MASC)
  - : PREFIX
  - : inter
  - : NCORE2(MASC,)
  - : NCORE1(FEM,)
  - : nacion
  - : NDERSUFFIX2(MASC,)
  - : al
  - : NUMBERSUFFIX(SING)

voorbeeld 6

=====

monstruosidad

=====

- N(COM, , UNM, , PC, , FEM, SING)
  - :NBASE1(FEM)
  - : ACORE2(, ,)
  - : NCORE1(MASC, O)
  - : monstru
  - : ADERSUFFIX5
  - : os
  - : NDERSUFFIX1(FEM,)
  - : idad
  - : NUMBERSUFFIX(SING)

De vorm *internacional* kent twee analyses: als ADJECTIVE en als NOUN. Dat wordt veroorzaakt door het dubbele gebruik van het suffix *al*. Dit dient om een ADJECTIVE af te leiden (denk aan *teatral*) en om een NOUN af te leiden (denk aan *ojal*). Voor beide vormen is het N CORE1 *nacion* (zonder accentteken) de basisvorm. Omdat het accentteken van een aantal woorden verdwijnt bij afleidingen, is in dergelijke gevallen een dubbele stam in het lexicon vermeld. Zo treft men daarin naast *nación* ook *nacion* aan.

Voorbeeld 6, *monstruosidad*, bestaat uit de volgende delen: *monstru* + *os* + *idad*. De analyseboom laat zien hoe van een NOUN-vorm als basis, namelijk de N CORE1 *monstru*, (van *monstruo*) een ADJECTIVE-vorm is afgeleid: de A CORE2 *monstruos* (zonder GENDER SUFFIX). De laatste dient als basis voor de uiteindelijke vorm *monstruosidad*, die ontstaat door toevoeging van het derivationele suffix *idad*.

De analyses uit de voorbeelden 1-6 tonen aan dat de morfologische grammatica zijn taak hier naar behoren en naar verwachting vervult. De enige algemene opmerkingen waartoe zij aanleiding geven, hebben betrekking op de hoeveelheid ambiguë analyses die een werkwoord oplevert. Het is immers zo dat voor ieder syntactisch type een aparte analyse wordt gegeven, waarvan alle overige affixwaarden identiek zijn. Een aanzienlijk aantal werkwoorden kent meerdere syntactische typen. Daar komt nog bij

dat eventuele voorzetsels die gecombineerd worden met een bepaald werkwoord ook steeds aparte waarden produceren voor het affix *preposition* (*pr*), dat eveneens de categorie V vergezelt. Een werkwoord met drie syntactische typen en twee mogelijke voorzetsels levert bij de analyse van een vorm waarvan de overige affixwaarden maar voor één interpretatie vatbaar zijn, toch reeds zes analyses op. Dit zijn louter morfologische analyses. Elk daarvan vereist een eigen syntactische omgeving om als taaluiting gebruikt te worden. Zo heeft een werkwoord van het type TRANSITIVE een lijdend voorwerp nodig en een werkwoord met een waarde voor het affix *preposition* een voorzetselvoorwerp. Tijdens de eerste fase van het testen waren het de regels van de syntactische grammatica die beslisten welke van de opgeleverde morfologische analyses acceptabel waren binnen een gegeven structuur. De complete morfosyntactische ontleding geschiedde in één enkele slag zonder tussenkomst van de onderzoeker. Morfologische analyses die geen syntactische interpretatie van de zin opleverden werden automatisch verworpen.

In sommige opzichten blijkt de morfologische analyse te liberaal te zijn. Dit is hierboven het geval bij de interpretatie van het woord *internacional*. Het is als ADJECTIVE en als NOUN gemarkeerd, omdat het derivationale suffix *al* in principe gebruikt wordt voor de vorming van woorden van beide categorieën. De tweede, in dit concrete geval onjuiste, analyse is niet te voorkomen. Ook hier geldt dat de syntactische grammatica geacht wordt deze te verwerpen. Dit kan echter niet volledig gegarandeerd worden, omdat de syntactische analyse, die gebaseerd is op louter formele criteria kan komen tot ontledingen die semantisch en/of pragmatisch gezien niet acceptabel zijn. Als alternatief voor een te liberale morfologische component zou men kunnen kiezen voor een uitbreiding van het lexicon met een groot aantal stammen. Toch hebben wij dit bewust niet willen doen. Er zijn twee redenen hiervoor. In de eerste plaats wordt in dat geval onvoldoende recht gedaan aan de capaciteit tot het vormen van nieuwe woorden, die inherent is aan het Spaans. Het is onze bedoeling ook deze zo adequaat mogelijk binnen de aangegeven kaders te beschrijven en in EAG regels uit te drukken. Bovendien zou men dan wel de volledige morfologie kunnen overhevelen naar het lexicon, inclusief alle verbuigingsvormen van werkwoorden, bijvoeglijke naamwoorden, enz. Het is duidelijk dat hiermee een grammaticaal aspect van het Spaans onder tafel geveegd wordt, dat zeer wezenlijk is voor deze taal. Wij menen ook aangetoond te hebben dat de morfologie van het Spaans, juist vanwege zijn grote regelmaat, zeer goed te beschrijven is in een beperkt aantal formele regels. In de tweede plaats betekent, technisch gezien, de uitbreiding van het lexicon met een groot aantal regels een niet acceptabele verzwaring van deze component. Deze zou onevenredig zwaar drukken op het automatische analysesysteem. Uit taalkundig oogpunt gezien is het eerstgenoemde bezwaar uiteraard het meest zwaarwegende.

Hieronder reproduceren wij de analysebomen van een aantal NOUN PHRASES. Zoals blijkt uit hoofdstuk 3, vormt de beschrijving van deze categorie één van de

omvangrijkste onderdelen van de formele grammatica. De non-terminalen die betrekking hebben op de morfologische analyse beneden het niveau van de categorieën zijn nu weggelaten. Dit betekent dat de analysebomen alleen bestaan uit non-terminalen die functies of categorieën vertegenwoordigen en uit lexicale terminalen, die ook nu weer in kleine letters zijn geschreven. De *tilde* op de letter n wordt weergegeven door een asterisk vóór die letter.

voorbeeld 7

-----
 algunas palabras espa*nolas f'aciles

```
NP (, FEM, PLU, PC, INDEF, )
: HEAD (, FEM, PLU, PC, INDEF, )
:   NPSIMPLE (, FEM, PLU, PC, INDEF, )
:     DET (, , INDEF, FEM, PLU)
:       A (IND, OA, , , INDEF, , FEM, PLU)
:         : algunas
:       HEAD (, COM, , , PC, , FEM, PLU)
:         N (COM, , UNM, , PC, , FEM, PLU)
:           : palabras
:         POM (CAL, , FEM, PLU, A)
:           AJP (CAL, , , , FEM, PLU)
:             : HEAD (CAL, , , , FEM, PLU)
:               : AJPSIMPLE (CAL, , , , FEM, PLU)
:                 : HEAD (CAL, , , , FEM, PLU)
:                   : A (CAL, A, , , , FEM, PLU)
:                     :   : espa*nolas
:                   POM (CAL, , ALL, PLU, A)
:                     AJP (CAL, , , , ALL, PLU)
:                       : HEAD (CAL, , , , ALL, PLU)
:                         : AJPSIMPLE (CAL, , , , ALL, PLU)
:                           : HEAD (CAL, , , , ALL, PLU)
:                             : A (CAL, UNM, , , , ALL, PLU)
:                               :   : f'aciles
```

De NP uit voorbeeld 7 is opgebouwd uit een aantal functies en categorieën. De categorie NP beschouwen wij als de overkoepelende benaming voor een mogelijke coördinatie van enkelvoudige NP's. Dit blijkt uit de analyse, waarin de NP de functie HEAD bevat, die herschreven wordt als de categorie NPSIMPLE. Er is in dit geval geen coördinatie aanwezig, anders zou er sprake geweest zijn van meerdere HEAD's, verbonden door COORDINATORS en herschreven als NPSIMPLE's. De NPSIMPLE van dit voorbeeld bestaat uit de functies DET, HEAD en twee maal een POM. Hoewel de beide POM's in de bovenstaande structuur van de NPSIMPLE op gelijk niveau zijn geplaatst, heeft de tweede (*fáciles*) betrekking op het HEAD samen met de eerste POM (*palabras españolas*). Aan dit aspect van de POM's is reeds aandacht besteed in hoofdstuk 3.2.5. De POM's uit het voorbeeld worden gerealiseerd door respectievelijk de categorie A (ADJECTIVE), N (NOUN) en twee maal een AJP (ADJECTIVE PHRASE). Voor de

laatste geldt dat deze herschreven wordt als een mogelijke coördinatie van verschillende AJPSIMPLE's. Daarom heeft de AJP de functie HEAD, terwijl de AJPSIMPLE weer zijn eigen HEAD heeft. In beide POM's zijn de AJHEAD's gerealiseerd door een A (ADJECTIVE) categorie.

voorbeeld 8

la de las gafas

```

NP ( , FEM, SING, PC, DEF, )
: HEAD ( , FEM, SING, PC, DEF, )
: NPSIMPLE ( , FEM, SING, PC, DEF, )
:   HEAD ( DA, NDB, , DEF, PC, , FEM, SING )
:   A ( DA, OA, , PRE, DEF, , FEM, SING )
:   : la
:   POM ( , , , D )
:   PP ( , FEM, PLU, DE )
:   : HEAD ( , FEM, PLU, DE )
:   :   PPSIMPLE ( , FEM, PLU, DE )
:   :   : SUBORD2 ( DE )
:   :   : P ( DE )
:   :   : de
:   :   COMP2 ( , FEM, PLU )
:   :   : NP ( , FEM, PLU, PC, DEF, )
:   :   :   : HEAD ( , FEM, PLU, PC, DEF, )
:   :   :   : NPSIMPLE ( , FEM, PLU, PC, DEF, )
:   :   :   : DET ( , , DEF, FEM, PLU )
:   :   :   : A ( DA, OA, , PRE, DEF, , FEM, PLU )
:   :   :   :   : las
:   :   :   : HEAD ( , COM, , , PC, , FEM, PLU )
:   :   :   : N ( COM, , UNM, , PC, , FEM, PLU )
:   :   :   : gafas

```

Dit is een voorbeeld van een NPSIMPLE met een genominaliseerd lidwoord. Het lidwoord *la* vervult de functie van HEAD van de NPSIMPLE en de PPSIMPLE *de las gafas* die van POM bij dat HEAD. Het lidwoord draagt de informatie van getal en geslacht van de NPSIMPLE. Ook hier kan men weer zien hoe de categorie PP dient als overkoepelende categorie van een mogelijke coördinatie. De HEAD functie wordt ingevuld door de PPSIMPLE. Deze bestaat op zijn beurt uit de functies SUBORDINATOR (SUBORD2) en COMPLEMENT (COMP2). De eerste wordt gerealiseerd door een P (PREPOSITION) en de tweede door een NP. Uiteraard wordt de laatste NP weer volgens het schema geanalyseerd dat eerder in voorbeeld 7 aan de orde is geweest. Een speciaal geval van nominalisering door middel van het lidwoord laten wij zien in de analyse van het volgende voorbeeld. Hierin komen functies en categorieën terug die reeds eerder aan de orde zijn geweest. Nieuw is alleen de functie AJPOM. Deze duidt op een POSTMODIFIER bij een ADJECTIVE.

voorbeeld 9

---

 el bueno de Juan

- ```

1. NP (, MASC, SING, PC, DEF,)
  : HEAD (, MASC, SING, PC, DEF,)
  : NPSIMPLE (, MASC, SING, PC, DEF,)
  : HEAD (DA, NDB, , DEF, PC, , MASC, SING)
  : A (DA, UNM, , PRE, DEF, , MASC, SING)
  : : el
  : POM (CAL, , MASC, SING, A)
  : AJP (CAL, , , MASC, SING)
  : : HEAD (CAL, , , , MASC, SING)
  : : : AJPSIMPLE (CAL, , , , MASC, SING)
  : : : HEAD (CAL, , , , DE, MASC, SING)
  : : : A (CAL, OA, , , , DE, MASC, SING)
  : : : : bueno
  : : : AJPOM (DE)
  : : : PP (, MASC, SING, DE)
  : : : : HEAD (, MASC, SING, DE)
  : : : : : PPSIMPLE (, MASC, SING, DE)
  : : : : : SUBORD2 (DE)
  : : : : : P (DE)
  : : : : : : de
  : : : : COMP2 (, MASC, SING)
  : : : : : NP (, MASC, SING, PC, DEF,)
  : : : : : : HEAD (, MASC, SING, PC, DEF,)
  : : : : : : : NPSIMPLE (, MASC, SING, PC, DEF,)
  : : : : : : : HEAD (, PROP, , DEF, PC, , MASC, SING)
  : : : : : : : : N (PROP, , UNM, DEF, PC, , MASC, SING)
  : : : : : : : : : Juan

2. NP (, MASC, SING, PC, DEF,)
  : HEAD (, MASC, SING, PC, DEF,)
  : NPSIMPLE (, MASC, SING, PC, DEF,)
  : HEAD (DA, NDB, , DEF, PC, , MASC, SING)
  : A (DA, UNM, , PRE, DEF, , MASC, SING)
  : : el
  : POM (CAL, , MASC, SING, A)
  : AJP (CAL, , , MASC, SING)
  : : HEAD (CAL, , , , MASC, SING)
  : : : AJPSIMPLE (CAL, , , , MASC, SING)
  : : : HEAD (CAL, , , , MASC, SING)
  : : : A (CAL, OA, , , , MASC, SING)
  : : : : bueno
  : POM (, , , , D)
  : PP (, MASC, SING, DE)
  : : HEAD (, MASC, SING, DE)
  : : : PPSIMPLE (, MASC, SING, DE)
  : : : SUBORD2 (DE)
  : : : P (DE)
  : : : : de
  : : : COMP2 (, MASC, SING)
  : : : : NP (, MASC, SING, PC, DEF,)

```

```

:   :   : HEAD (, MASC, SING, PC, DEF,)
:   :   : NPSIMPLE (, MASC, SING, PC, DEF,)
:   :   : HEAD (, PROP, , DEF, PC, , MASC, SING)
:   :   : N (PROP, , UNM, DEF, PC, , MASC, SING)
:   :   : Juan

```

De sequentie *el bueno de Juan* geeft aanleiding tot twee van elkaar verschillende analyses. Er dient aan herinnerd te worden dat deze gebaseerd zijn op formele morfosyntactische aspecten. In de eerste ontleding bestaat de NPSIMPLE uit een HEAD *el* gevolgd door de POM *bueno*, die op zijn beurt weer de POM (AJPOM) *de Juan* bij zich heeft. Dit is mogelijk, omdat in het lexicon is opgenomen dat het ADJECTIVE *bueno* door middel van het voorzetsel *de* verbonden kan worden met een bijbehorende NP. In de tweede analyse wordt *de Juan* als POM getrokken bij het HEAD *el*. Dit betekent dat het HEAD *el* twee asyndetisch verbonden POM's bij zich heeft: *bueno* en *de Juan*. Wij menen dat beide analyses formeel gezien verantwoord zijn. Daarvoor behoeven wij maar te verwijzen naar vergelijkbare structuren volgens het type: *la llena de café, la grande de Juan*, waarin *la* vervangen kan worden door een DETERMINER met een NOUN, zoals *la taza*.

#### voorbeeld 10

```

-----
una casa m'as grande que 'esta

```

```

NP (, FEM, SING, PC, INDEF,)
: HEAD (, FEM, SING, PC, INDEF,)
: NPSIMPLE (, FEM, SING, PC, INDEF,)
: DET (, , INDEF, FEM, SING)
: A (IA, OA, , , INDEF, , FEM, SING)
: : una
: HEAD (, COM, , , PC, , FEM, SING)
: N (COM, , UNM, , PC, , FEM, SING)
: : casa
: POM (CAL, , ALL, SING, A)
: AJP (CAL, CO, , , ALL, SING)
: : HEAD (CAL, CO, , , ALL, SING)
: : AJPSIMPLE (CAL, CO, , , ALL, SING)
: : PREM (CO)
: : AVP (QUA, CO,)
: : : HEAD (QUA, CO, ,)
: : : AVPSIMPLE (QUA, CO, ,)
: : : HEAD (QUA, CO, ,)
: : : AV (QUA, AUT, CO, ,)
: : : : m'as
: : HEAD (CAL, , , , ALL, SING)
: : A (CAL, UNM, , , , ALL, SING)
: : : grande
: : POM2 (CO)
: : CONJP (CO)
: : : CONJHEAD (CO)
: : : CONJPSIMPLE (CO)

```

```

:   :   SUBORD1 (CO)
:   :   C (SUB, CO)
:   :   :   que
:   :   COMP1
:   :   NP (, FEM, SING, PC, DEF,)
:   :   : HEAD (, FEM, SING, PC, DEF,)
:   :   : NPSIMPLE (, FEM, SING, PC, DEF,)
:   :   : HEAD (DEM, PRO, , DEF, PC, , FEM, SING)
:   :   : N (PRO, DEM, UNM, DEF, PC, , FEM, SING)
:   :   :   'esta

```

Deze NP bevat een COMPARATIVE behorende bij het ADJECTIVE *grande*. De AJPSIMPLE *más grande que ésta* is een POM bij het HEAD van de NPSIMPLE *casa*. De AJPSIMPLE bevat als functies een PREMODIFIER (PREM), een HEAD en een POSTMODIFIER (POM2). De PREMODIFIER en de POSTMODIFIER vormen de beide termen van de COMPARATIVE. Zij zijn gemarkeerd met de affixwaarde CO, die maakt dat beide met elkaar in verband gebracht worden. De POM2 functie wordt gerealiseerd door een CONJUNCTIVE PHRASE (CONJP). Deze op zijn beurt kent de functies SUBORDINATOR (SUBORD1) en COMPLEMENT (COMP1), welke door een CONJUNCTION (C) en een NP gerealiseerd worden.

De analyses van NP's die wij hierboven hebben weergegeven, zijn volkomen in overeenstemming met de beschrijving van deze woordgroep, die is neergelegd in hoofdstuk 3. De enige algemene opmerking die wij hier nog willen toevoegen heeft betrekking op de leesbaarheid van de analysebomen. Het lijkt zinvol te overwegen voor de opslag van de bomen in een *Data Base* deze in omvang te reduceren tot een projectie op een subset van non-terminalen. Bij het ontbreken van een coördinerende structuur van een bepaalde PHRASE kan de stap via PHRASEHEAD naar PHRASESIMPLE vervallen. In het geval van een NP is dat de stap van de functie van NPHEAD naar de categorie NPSIMPLE. Het zou zelfs te verkiezen zijn onmiddellijk de NPSIMPLE in de boomstructuur te introduceren met weglating van de NP, of eventueel andersom. Omdat dit niet alleen voor de NP opgaat, maar voor alle PHRASES, zou aldus een beperking in de omvang van de bomen aan te brengen zijn, die de leesbaarheid ten goede zou komen. De representatie van de structuur uit voorbeeld 10 zou er als volgt komen uit te zien:

```

-----
una casa m'as grande que 'esta

```

```

NPSIMPLE (, FEM, SING, PC, INDEF,)
:   DET (, , INDEF, FEM, SING)
:   A (IA, OA, , , INDEF, , FEM, SING)
:   :   una
:   HEAD (, COM, , , PC, , FEM, SING)
:   N (COM, , UNM, , PC, , FEM, SING)
:   :   casa

```

```

:   POM(CAL, , ALL, SING, A)
:   AJPSIMPLE(CAL, CO, , , ALL, SING)
:   :   PREM(CO)
:   :   :   AVPSIMPLE(QUA, CO,)
:   :   :   :   HEAD(QUA, CO, ,)
:   :   :   :   :   AV(QUA, AUT, CO, ,)
:   :   :   :   :   :   m'as
:   :   :   HEAD(CAL, , , , ALL, SING)
:   :   :   A(CAL, UNM, , , , ALL, SING)
:   :   :   :   grande
:   :   POM2(CO)
:   :   :   CONJPSIMPLE(CO)
:   :   :   :   SUBORD1(CO)
:   :   :   :   :   C(SUB, CO)
:   :   :   :   :   :   que
:   :   :   :   COMP1
:   :   :   :   :   NPSIMPLE(, FEM, SING, PC, DEF,)
:   :   :   :   :   :   HEAD(DEM, PRO, , DEF, PC, , FEM, SING)
:   :   :   :   :   :   :   N(PRO, DEM, UNM, DEF, PC, , FEM, SING)
:   :   :   :   :   :   :   :   'esta

```

In de nu volgende voorbeelden besteden wij aandacht aan de analyse van zinnen, SENTENCES. Dit betekent dat de grammaticale regels die bij de ontleding betrokken (kunnen) worden, aanzienlijk zijn uitgebreid. Op het niveau van de SENTENCE komen niet alleen de VERB PHRASE en alle zins- en werkwoordscomplementen aan bod. Ook de FINITE en NON-FINITE CLAUSE en syntactische verschijnselen als GAPPING en IMPERATIVE verschijnen ten tonele.

#### voorbeeld 11

```

-----
c'ometelo.

```

```

SENTENCE(, , , IMP)
: SENTENCEHEAD(, , , IMP,)
:   SENTSIMPLE(, , , TR, REF, IMP,)
:   :   HEAD(SING, PB, IMP, , , TR, , TR, REF)
:   :   :   VP(SING, PB, IMP, , , TR, , TR, REF)
:   :   :   :   HEAD(SING, PB, IMP, , , TR, , TR, REF)
:   :   :   :   :   VPSIMPLE(SING, PB, IMP, , , TR, , TR, REF)
:   :   :   :   :   :   HEAD(SING, PB, IMP, PRES, , , TR,)
:   :   :   :   :   :   :   V(SING, PB, IMP, PRES, , , TR,)
:   :   :   :   :   :   :   :   c'ome
:   :   :   VMOD(TR, SING, PB, PER)
:   :   :   :   VMODP(TR, SING, PB, PER)
:   :   :   :   :   IO1(PER, ALL, SING, PB)
:   :   :   :   :   :   N(PRO, PER, UNM, DEF, PB, OBJ, ALL, SING)
:   :   :   :   :   :   :   te
:   :   :   :   :   :   :   DO1(PER, MASC, SING, PC)
:   :   :   :   :   :   :   :   N(PRO, PER, OA, DEF, PC, ACC, MASC, SING)

```



```

:   :   :   lo
ENDMARKER (PERIOD)
PUMARK (PERIOD)
: .

```

De SENTSIMPLE *cómetelo* bevat een HEAD functie die de vorm heeft van een VPSIMPLE *come* vergezeld van een VMODPHRASE. De laatste bevat de functies IO (INDIRECT OBJECT) en DO (DIRECT OBJECT), die worden gerealiseerd in de vorm van een NOUN van het type PRO *te, lo*. De groepen SENTSIMPLE en VPSIMPLE zijn realiseringen van het HEAD van een SENTENCE en van een VP. Beide laatste zijn weer de overkoepelende categorieën. In de hiernavolgende voorbeelden zullen wij deze steeds weglaten, indien er geen coördinerende structuur aanwezig is. Dit geldt ook voor de overige PHRASES, met inbegrip van de COMPLEMENT PHRASE (CP), waarvan nog geen voorbeeld gegeven is. De punt waarmee deze zin en de volgende wordt afgesloten interpreteert de grammatica als een ENDMARKER-functie, die de vorm heeft van een PUNCTUATION MARK (PUMARK) met de typewaarde PERIOD.

#### voorbeeld 12

```

-----
de Mar'ia nos acord'abamos.

```

```

1. SENTSIMPLE (,,, TR, REF, IND,)
  COMPL (,,,, DE, PO)
    : SIMPLE (, , DE, PO)
    :   PO (, FEM, SING, DE)
    :   : PPSIMPLE (, FEM, SING, DE)
    :   :   SUBORD2 (DE)
    :   :   P (DE)
    :   :   : de
    :   :   COMP2 (, FEM, SING)
    :   :   :   NPSIMPLE (, FEM, SING, PC, DEF,)
    :   :   :   HEAD (, PROP, , DEF, PC, , FEM, SING)
    :   :   :   N (PROP, , UNM, DEF, PC, , FEM, SING)
    :   :   :   : Mar'ia
  HEAD (PLU, PA, IND, , , DE, TR, , DO, REF)
    : VPSIMPLE (PLU, PA, IND, , , DE, TR, , DO, REF)
    :   VMOD (DO, PLU, PA, PER)
    :   VMODP (DO, PLU, PA, PER)
    :   : DO1 (PER, ALL, PLU, PA)
    :   :   N (PRO, PER, UNM, DEF, PA, OBJ, ALL, PLU)
    :   :   nos
    :   HEAD (PLU, PA, IND, IMPERF, , , DE, TR,)
    :   V (PLU, PA, IND, IMPERF, , , DE, TR,)
    :   : acord'abamos
ENDMARKER (PERIOD)
PUMARK (PERIOD)
: .

```

```

2. SENTSIMPLE (,,, TR, REF, IND,)
  ADVERBIAL (, CAL, ,)
    : PPSIMPLE (, FEM, SING, DE)
    : SUBORD2 (DE)
    : P (DE)
    : : de
    : COMP2 (, FEM, SING)
    : : NPSIMPLE (, FEM, SING, PC, DEF,)
    : : HEAD (, PROP, , DEF, PC, , FEM, SING)
    : : N (PROP, , UNM, DEF, PC, , FEM, SING)
    : : : Mar'ia
  HEAD (PLU, PA, IND, , , TR, , DO, REF)
    : VPSIMPLE (PLU, PA, IND, , , TR, , DO, REF)
    : VMOD (DO, PLU, PA, PER)
    : VMODP (DO, PLU, PA, PER)
    : :DOL (PER, ALL, PLU, PA)
    : : N (PRO, PER, UNM, DEF, PA, OBJ, ALL, PLU)
    : : : nos
    : HEAD (PLU, PA, IND, IMPERF, , , TR,)
    : V (PLU, PA, IND, IMPERF, , , TR,)
    : : acord'abamos
  ENDMARKER (PERIOD)
  PUMARK (PERIOD)
  :.

```

De zin *de María nos acordábamos* bevat een vooropgeplaatst PREPOSITIONAL OBJECT (PO). Dit is een functie die behoort tot de COMPLEMENT PHRASE SIMPLE (CPSIMPLE) zoals blijkt uit de eerste analyse. Formeel gezien is *de María* een PPSIMPLE. Ook een ADVERBIAL kan door deze groep gerealiseerd worden en een plaats krijgen voorafgaand aan het werkwoord. Dit betekent dat er een tweede analyse is met de desbetreffende interpretatie van de PPSIMPLE. Deze uit semantisch oogpunt incorrecte ontleding is niet te voorkomen op grond van morfosyntactische criteria.

#### voorbeeld 13

=====

Pablo llam'o a Juan un monstruo.

=====

```

SENTSIMPLE (,,, TR, , IND, TRA)
  SU (, MASC, SING, PC, DEF)
    : NPSIMPLE (, MASC, SING, PC, DEF,)
    : HEAD (, PROP, , DEF, PC, , MASC, SING)
    : N (PROP, , UNM, DEF, PC, , MASC, SING)
    : : PROPBASE (DEF, MASC, SING)
    : : Pablo
  HEAD (SING, PC, IND, , , TRA, ,)
    : VPSIMPLE (SING, PC, IND, , , TRA, ,)
    : HEAD (SING, PC, IND, PD, , , TRA,)
    : V (SING, PC, IND, PD, , , TRA,)
    : : llam'o
  COMPL (, , , , , TRA)

```

```

: CPSIMPLE (, , , TRA)
: DO2 (, MASC, SING)
: : PPSIMPLE (, MASC, SING, A)
: : SUBORD2 (A)
: : P (A)
: : : a
: : COMP2 (, MASC, SING)
: : : NPSIMPLE (, MASC, SING, PC, DEF,)
: : : HEAD (, PROP, , DEF, PC, , MASC, SING)
: : : N (PROP, , UNM, DEF, PC, , MASC, SING)
: : : : Juan
: OA (,)
: : NPSIMPLE (, MASC, SING, PC, INDEF,)
: : DET (, , INDEF, MASC, SING)
: : A (IA, UNM, , PRE, INDEF, , MASC, SING)
: : : un
: : HEAD (, COM, , , PC, , MASC, SING)
: : N (COM, , UNM, , PC, , MASC, SING)
: : : monstruo
ENDMARKER (PERIOD)
PUMARK (PERIOD)
: .

```

Bovenstaande analyse van de zin *Pablo llamó a Juan un monstruo* is de enige juiste in semantisch opzicht: *Pablo* vervult de functie van onderwerp (SU), *a Juan* die van lijdend voorwerp (DO) en *un monstruo* is het OBJECT ATTRIBUTE (OA). Eigenlijk geeft de zin aanleiding tot nog vijf andere analyses, die wij hier niet reproduceren. Deze zijn alle te voorzien en terug te voeren op het reeds eerder gesignaleerde verschijnsel van het ontbreken van de pertinente semantische informatie in de grammatica. Dit veroorzaakt dat de elementen *Pablo*, *a Juan* en *un monstruo* niet eenduidig herkend worden als SUBJECT, DIRECT OBJECT en OBJECT ATTRIBUTE. Op grond van zijn vorm wordt de NP met de eigennaam *Pablo* ook herkend als DIRECT OBJECT en de PPSIMPLE *a Juan* ook als INDIRECT OBJECT en als ADVERBIAL. De NPSIMPLE *un monstruo* wordt geïnterpreteerd als SUBJECT en als DIRECT OBJECT. Al deze constituenten voldoen wat hun structuur en positie in de zin betreft aan de voorwaarden die gesteld zijn aan de hier genoemde functies.

#### voorbeeld 14

```

=====
Pablo se lo come.
=====

```

```

1. SENTSIMPLE (, , , TR, REF, IND,)
  SU (, MASC, SING, PC, DEF)
    : NPSIMPLE (, MASC, SING, PC, DEF,)
    : HEAD (, PROP, , DEF, PC, , MASC, SING)
    : N (PROP, , UNM, DEF, PC, , MASC, SING)
    : : Pablo
  HEAD (SING, PC, IND, , , , TR, , TR, REF)
    : VPSIMPLE (SING, PC, IND, , , , TR, , TR, REF)
    : VMOD (TR, BOTH, PC, REF)

```

```

:   VMODP (TR, BOTH, PC, REF)
:   : IO1 (REF, ALL, BOTH, PC)
:   : N (PRO, REF, UNM, DEF, PC, OBJ, ALL, BOTH)
:   : se
:   : DO1 (PER, MASC, SING, PC)
:   : N (PRO, PER, OA, DEF, PC, ACC, MASC, SING)
:   : lo
:   HEAD (SING, PC, IND, PRES, , , , TR,)
:   V (SING, PC, IND, PRES, , , , TR,)
:   : come
ENDMARKER (PERIOD)
PUMARK (PERIOD)
: .

```

```

2. SENTSIMPLE (, , , TR, , IND,)
SU (, MASC, SING, PC, DEF)
: NPSIMPLE (, MASC, SING, PC, DEF,)
: HEAD (, PROP, , DEF, PC, , MASC, SING)
: N (PROP, , UNM, DEF, PC, , MASC, SING)
: : Pablo
HEAD (SING, PC, IND, , , , TR, , TR,)
: VPSIMPLE (SING, PC, IND, , , , TR, , TR,)
: VMOD (TR, BOTH, PC, PER)
: VMODP (TR, BOTH, PC, PER)
: : IO1 (PER, ALL, BOTH, PC)
: : N (PRO, PER, UNM, DEF, PC, DAT, ALL, BOTH)
: : se
: : DO1 (PER, MASC, SING, PC)
: : N (PRO, PER, OA, DEF, PC, ACC, MASC, SING)
: : lo
: HEAD (SING, PC, IND, PRES, , , , TR,)
: V (SING, PC, IND, PRES, , , , TR,)
: : come
ENDMARKER (PERIOD)
PUMARK (PERIOD)
: .

```

In de zin *Pablo se lo come* is een voorbeeld te zien van de analyses waartoe de aanwezigheid van het voornaamwoord *se* in combinatie met een NPSIMPLE op SUBJECT positie aanleiding geeft. In dit geval zijn er twee interpretaties van de structuur:

- a. SUBJECT (*Pablo*) + INDIRECT OBJECT (reflexief) (*se*) + DIRECT OBJECT (*lo*);
- b. SUBJECT (*Pablo*) + INDIRECT OBJECT (niet-reflexief) (*se*) + DIRECT OBJECT (*lo*).

Beide analyses zijn juist. In de eerste is er geen andere persoon dan het onderwerp bij de handeling betrokken en in de tweede is er wel sprake van een ander of anderen. Het voornaamwoord *se* is dan een combinatorische variant van *le* of *les*. De zin heeft nog twee analyses gegeven, waarin de NPS *Pablo* wordt beschouwd als een DIRECT OBJECT van de zin en het SUBJECT geen lexicale realisering heeft. Het overig deel van deze analyses is identiek aan de bovenstaande. Deze op semantische gronden onjuiste analyses sluiten aan bij een vergelijkbaar geval van niet correcte DIRECT

OBJECT herkenning in voorbeeld 13. Dat is de reden, waarom wij de betreffende analysebomen hier niet reproduceren.

voorbeeld 15

Pablo com'ia cuando llam'o la se\*nora.

```

SENTSIMPLE(,,,INTR,,IND,)
SU(,MASC,SING,PC,DEF)
: NPSIMPLE(,MASC,SING,PC,DEF,)
: HEAD(,PROP,,DEF,PC,,MASC,SING)
: N(PROP,,UNM,DEF,PC,,MASC,SING)
: Pablo
HEAD(SING,PC,IND,,,INTRA,,,)
: VPSIMPLE(SING,PC,IND,,,INTRA,,,)
: HEAD(SING,PC,IND,IMPERF,,,INTRA,)
: V(SING,PC,IND,IMPERF,,,INTRA,)
: com'ia
ADVERBIAL(CAL,,)
FCLAUSE(AREL,,)
:HEAD(AREL,,)
: SENTSIMPLE(AREL,,,INTR,,IND,)
: :ADVERBIAL(AREL,AREL,,)
: : NPSIMPLE(AREL,,,INDEF,ABL)
: : :HEAD(AREL,PRO,,INDEF,,ABL,,)
: : : N(PRO,AREL,UNM,INDEF,,ABL,,)
: : : cuando
: : :HEAD(SING,PC,IND,,,INTRA,,,)
: : : VPSIMPLE(SING,PC,IND,,,INTRA,,,)
: : : :HEAD(SING,PC,IND,PD,,,INTRA,)
: : : : V(SING,PC,IND,PD,,,INTRA,)
: : : : llam'o
: : :SU(,FEM,SING,PC,DEF)
: : : NPSIMPLE(,FEM,SING,PC,DEF,)
: : : :DET(,,DEF,FEM,SING)
: : : : A(DA,OA,,PRE,DEF,,FEM,SING)
: : : : la
: : : :HEAD(,COM,,,PC,,FEM,SING)
: : : : N(COM,,UNM,,PC,,FEM,SING)
: : : : se*nora
ENDMARKER(PERIOD)
PUMARK(PERIOD)
:.
```

Deze zin is een voorbeeld van de manier waarop een FINITE CLAUSE verwerkt is in de boomstructuur. Het gaat om de bijwoordelijke bijzin *cundo llamó la señora*. Zoals men kan zien, vervult deze FCLAUSE de functie van ADVERBIAL in de SENTSIMPLE, die verder bestaat uit een SUBJECT en een HEAD. Binnen de FCLAUSE heeft het verbindings-element *cundo* op zijn beurt een ADVERBIAL functie ten opzichte van *llamó la señora*. De FCLAUSE wordt herschreven als een SENTSIMPLE. De zin uit voorbeeld 14 levert ook andere ambiguë analyses op als

gevolg van de semantisch onjuiste interpretatie van *Pablo* en *la señora* als DIRECT OBJECT. Deze onjuiste analyses hebben wij hier niet gereproduceerd, omdat vergelijkbare gevallen - denk aan voorbeeld 13 - reeds ter sprake zijn geweest.

**voorbeeld 16**

=====

las palabras escuchadas por Mar'ia

=====

**1.**

**UTTERANCE**

**HEAD**

```

: NPSIMPLE (, FEM, PLU, PC, DEF,)
:   DET (, , DEF, FEM, PLU)
:   A (DA, OA, , PRE, DEF, , FEM, PLU)
:   : las
:   HEAD (, COM, , , PC, , FEM, PLU)
:   N (COM, , UNM, , PC, , FEM, PLU)
:   : palabras
:   POM (, , FEM, PLU, B)
:   : NFCSIMPLE (FEM, PLU, PAS, , , PP)
:   : HEAD (, , , FEM, PLU, , TR, PP, ,)
:   : VP (, , , FEM, PLU, , TR, PP, ,)
:   : HEAD (, , , FEM, PLU, , TR, PP)
:   : V (, , , FEM, PLU, , TR, PP)
:   : escuchadas
:   ADVERBIAL (, CAL, ,)
:   : PPSIMPLE (, FEM, SING, POR)
:   : SUBORD2 (POR)
:   : P (POR)
:   : por
:   COMP2 (, FEM, SING)
:   : NPSIMPLE (, FEM, SING, PC, DEF,)
:   : HEAD (, PROP, , DEF, PC, , FEM, SING)
:   : N (PROP, , UNM, DEF, PC, , FEM, SING)
:   : Mar'ia

```

ENDMARKER (PERIOD)

PUMARK (PERIOD)

..

**2.**

**UTTERANCE**

**HEAD**

```

: NPSIMPLE (, FEM, PLU, PC, DEF,)
:   DET (, , DEF, FEM, PLU)
:   A (DA, OA, , PRE, DEF, , FEM, PLU)
:   : las
:   HEAD (, COM, , , PC, , FEM, PLU)
:   N (COM, , UNM, , PC, , FEM, PLU)
:   : palabras
:   POM (, , FEM, PLU, B)
:   : NFCSIMPLE (FEM, PLU, PAS, , , PP)
:   : HEAD (, , , FEM, PLU, , TR, PP, ,)
:   : VPSIMPLE (, , , FEM, PLU, , TR, PP, ,)

```

```

:   :   :   HEAD (,,,FEM,PLU,,TR,PP)
:   :   :   V (,,,FEM,PLU,,TR,PP)
:   :   :   : escuchadas
:   :   COMPL (,,,,,PAS)
:   :   :   CPSIMPLE (,,PAS)
:   :   :   AG (,FEM,SING)
:   :   :   : PPSIMPLE (,FEM,SING,POR)
:   :   :   : SUBORD2 (POR)
:   :   :   : P (POR)
:   :   :   : :por
:   :   :   : COMP2 (,FEM,SING)
:   :   :   : : NPSIMPLE (,FEM,SING,PC,DEF,)
:   :   :   : : HEAD (,PROP,,DEF,PC,,FEM,SING)
:   :   :   : : N (PROP,,UNM,DEF,PC,,FEM,SING)
:   :   :   : : Mar'ia
ENDMARKER (PERIOD)
PUMARK (PERIOD)
: .

```

3.

UTTERANCE

```

HEAD
: NPSIMPLE (,FEM,PLU,PC,DEF,)
: DET (,,DEF,FEM,PLU)
: A (DA,OA,,PRE,DEF,,FEM,PLU)
: : las
: HEAD (,COM,,PC,,FEM,PLU)
: N (COM,,UNM,,PC,,FEM,PLU)
: : palabras
: POM (CAL,,FEM,PLU,A)
: : AJPSIMPLE (CAL,,,,FEM,PLU)
: : HEAD (CAL,,,,FEM,PLU)
: : A (CAL,OA,,,,FEM,PLU)
: : : escuchadas
: POM (,,,D)
: : PPSIMPLE (,FEM,SING,POR)
: : SUBORD2 (POR)
: : P (POR)
: : :por
: : COMP2 (,FEM,SING)
: : : NPSIMPLE (,FEM,SING,PC,DEF,)
: : : HEAD (,PROP,,DEF,PC,,FEM,SING)
: : : N (PROP,,UNM,DEF,PC,,FEM,SING)
: : : :PROPBASE (DEF,FEM,SING)
: : : Mar'ia
ENDMARKER (PERIOD)
PUMARK (PERIOD)
: .

```

In *las palabras escuchadas por María* wordt een voorbeeld gegeven van een UTTERANCE die is gerealiseerd door een NPSIMPLE. Naast een NP kan ook een SENTENCE of een willekeurige andere PHRASE optreden als invulling van het HEAD van de UTTERANCE categorie. In de analysebomen die tot nu toe besproken zijn, ont-

brak deze categorie nog. Hij werd aan de grammatica toegevoegd, nadat de SENTENCE in al zijn aspecten was beschreven. De NPSIMPLE die in dit voorbeeld aan de orde is, bevat een NON-FINITE CLAUSE SIMPLE (NFCSIMPLE) in de functie van POM bij het HEAD *palabras*. In de grammaticale beschrijving gaan wij ervan uit dat het PAST PARTICIPLE niet alleen werkwoordelijke betekenis kan hebben, maar ook als een volledig bijvoeglijk naamwoord gebruikt kan worden. Dit laatste is alleen het geval, als voldaan wordt aan de voorwaarde dat bij het voltooid deelwoord geen functie aanwezig is die kenmerkend is voor een werkwoord (zie hoofdstuk 3.10.). Omdat de PPSIMPLE *por María* in variant 1 en 2 van de analyse als ADVERBIAL of als AGENT COMPLEMENT wordt geïnterpreteerd bij *escuchadas* is er daar sprake van een NFCSIMPLE. In variant 3, daarentegen, krijgt die PPSIMPLE de functie van POSTMODIFIER bij *palabras*, net zoals *escuchadas*, dat daarom als A (ADJECTIVE) wordt beschouwd. De analyse die is vervat in variant 3 is dan wel semantisch onjuist, morfologisch is deze volstrekt verklaarbaar. Men vergelijk de sequentie *las palabras escuchadas por María* met *el interés demostrado por Madrid*. In de laatste is ook de semantische interpretatie ambigu. Dat wil zeggen, men kan *por Madrid* als een AGENT COMPLEMENT zien bij *demostrado*, maar ook als een POM bij *interés*.

Aan het slot van de beschrijving van de eerste testfase van de grammatica willen wij nogmaals met nadruk zeggen dat wij op de voorafgaande bladzijden slechts een zeer beperkte selectie hebben gegeven van willekeurige geanalyseerde structuren. Wel menen wij hiermee duidelijk te hebben gemaakt op welke manier de grammatica functioneert en wat voor boomstructuren deze oplevert. Een belangrijke conclusie kan ook zijn dat de grammatica naast de verlangde correcte analyses in bepaalde gevallen ook analyses geeft die niet gewenst zijn. Deze ongewenste analyses zijn steeds op grond van de betekenis te verwerpen, maar niet in formeel, morfosyntactisch opzicht. Sterker nog, volgens de grammatica in haar huidige vorm zijn zij correct en niet te vermijden, zolang deze geen semantische component bevat, omdat anders in andere situaties legale zinnen ten onrechte worden verworpen.

#### 4.1.2. Tweede fase

Na voltooiing van de formele grammatica, inclusief de morfologische component en het lexicon, was het moment gekomen om het totale regelsysteem dat was ontwikkeld aan een test te onderwerpen. Dit hield in dat het uitgebreide lexicon van ongeveer 5000 stammen gekoppeld moest worden aan de morfosyntactische grammatica. Tot dat ogenblik was immers voor het testen in eerste fase gebruik gemaakt van een beperkt lexicon. Het grote lexicon bleek echter te omvangrijk te zijn om met behulp van de bestaande *parser generator* omgezet te worden in één gemeenschappelijke *parser*, waarvan ook de morfosyntactische grammatica deel uitmaakte. De oplossing voor dit



technische probleem werd gevonden door een afzonderlijke lexicaal-morfologische *parser* en een afzonderlijke syntactische *parser* te genereren. Om dit te bereiken waren enige ingrepen noodzakelijk in de grammatica en in de bestaande programmatuur. Voor de analyse betekende dit dat de woorden van een UTTERANCE eerst lexicaal-morfologisch geanalyseerd werden, waarna de syntactische analyse plaats vond. Het geheel werd dus afgewerkt in twee slagen. Het grote bijkomende voordeel van een dergelijke opzet was dat de mogelijkheid werd geschapen tot interventie in de analyse-resultaten van de eerste slag. Het resultaat van de morfologische analyse werd vervolgens, na eventuele wijzigingen, aangeboden aan de syntactische *parser*.

De formele grammatica die was ontwikkeld, kende geen scheiding tussen de morfologische en syntactische component, en het beperkte lexicon. Dit laatste moest vervangen worden door het grote lexicon en werd daarom losgekoppeld van de grammatica. Vervolgens dienden morfologische en syntactische regels van elkaar gescheiden te worden. Dit was niet moeilijk, omdat alle morfologische regels zijn geplaatst beneden het niveau van de woordcategorie. Boven dat niveau bewegen zich de regels die betrekking hebben op de functie van woorden in woordgroepen. Het lag voor de hand de scheiding op dat punt aan te brengen. Vervolgens zijn de morfologische regels gekoppeld aan het grote lexicon. De morfologische analyse heeft als invoer één of meerdere losse woorden, die samen een UTTERANCE vormen. Als uitvoer levert zij de categorieaanduiding van die woorden op, vergezeld van de bijbehorende affixwaarden. Deze uitvoer dient dan op zijn beurt als invoer voor de syntactische analyse. Het aantal woordcategorieën is in onze grammatica beperkt tot zeven: namelijk, ADJECTIVE (A), ADVERB (AV), CONJUNCTION (C), INTERJECTION (I), NOUN (N), PREPOSITION (P) en VERB (V). Als achtste categorie kan daar nog de PUNCTUATION MARK (PUMARK) bijgerekend worden. Dit is geen lexicale categorie, maar een orthografische. In de schrijftaal worden daaraan syntactische functies verbonden, zoals die van begin- en/of eindmarkering van een woordgroep of UTTERANCE. Om die reden zijn de PUNCTUATION MARKS als categorie verwerkt in de EAG regels. De zojuist genoemde categorieën hebben in de formele representatie de volgende vorm met bijbehorende affixen:

```
A(type, class, c, po, d, pr, g, n)
AV(type, class, c, po, pr)
C(type1, type2)
I(pr)
N(type, ptype, class, d, p, case, g, n)
P(pr)
V(n, p, m, t, pr, type, form)
PUMARK(type) .
```

De loskoppeling van morfologische en syntactische regels van de grammatica in twee afzonderlijke componenten maakte de toevoeging van een nieuwe onderlaag aan de syntactische regels noodzakelijk. Deze interpreteert de invoer die wordt geleverd door

de morfologische *parser*.

Uit de toetsing in de eerste fase, die is besproken in hoofdstuk 4.1.1., kwam naar voren, dat de morfologische ontleding van een woord meerdere resultaten kan opleveren. Deze verschillen van elkaar in de waarden van bepaalde affixen of in de toekenning van de categorie. Als voorbeeld gaven wij een werkwoord met drie verschillende syntactische typen en twee optionele bijbehorende voorzetsels. Elke vorm van dit werkwoord levert tenminste zes analyses op. In het algemeen gesproken mag men ervan uitgaan dat bij de syntactische ontleding van de groep waartoe een dergelijke vorm behoort slechts één morfologisch analyseresultaat acceptabel zal blijken. De overige worden automatisch verworpen, omdat de syntactische *parser* geen passende structuurbeschrijving hiervoor vindt. De samenvoeging van het uitgebreide lexicon en de morfologische regels met alle prefixen, suffixen en onregelmatige werkwoordsvormen brengt echter ook het gevaar van de productie van meerdere identieke analyseresultaten met zich mee. De resultaten van de analyse zijn dan wel identiek, maar de analyse zelf verloopt langs verschillende wegen. Een voorbeeld hiervan is het NOUN *casa*. Dit wordt gevormd van het NCORE *cas* uit het lexicon, maar wordt bovendien afgeleid van de werkwoordsstam *cas* (van *casar*), door middel van toevoeging van het GENDER SUFFIX *a*. Deze ambiguïteit is op te lossen door de NCORE *cas* te schrappen uit het lexicon.<sup>2</sup> Een ander voorbeeld van een vergelijkbare dubbele analyse is *venda*. Dit NOUN wordt afgeleid van het werkwoord *vendar* en van *vender*. Volgens de morfologische regels kunnen van alle werkwoordsstammen door toevoeging van een GENDER SUFFIX nieuwe NOUNS afgeleid worden. In dit geval kan enige beperking aangebracht worden door deze afleiding alleen voor de werkwoorden op *ar* te laten gelden. Een ambiguïteit die niet voorkomen kan worden, zit opgesloten in *modista*. Dit zelfstandig naamwoord wordt door middel van het suffix *ista* gevormd van *modo* en van *moda*. Hetzelfde doet zich voor bij de analyse van het woord *desesperanza*. Dit wordt door de morfologische regels gezien als een afgeleide van *esperanza* met het prefix *des* en van *desesperar* met behulp van het suffix *anza*. Identieke morfologische analyseresultaten geven aanleiding tot identieke syntactische analyses en niet-identieke morfologische analyseresultaten worden, op de correcte na, in de meeste gevallen door de syntactische *parser* verworpen. Voor een succesvol verloop van de automatische analyse is daarom interventie in het proces niet onvermijdelijk. Toch besloten wij na de morfologische analyse een controle op de verkregen resultaten in te voeren. Deze had vooral tot doel te voorkomen dat overbodige analyse-activiteit te zwaar zou drukken op de tijdsinvestering van de syntactische *parser*. Er waren hierbij echter ook andersoortige inter-

---

<sup>2</sup> In hoofdstuk 3.16, dat is gewijd aan het lexicon, hebben wij reeds aan de orde gesteld dat de juiste categoriebepaling van een woord vooropstaat, ook in die gevallen waarin de *parser* een afleiding reconstrueert die etymologisch of semantisch niet verantwoord is. Dit is het geval, als het NOUN *caso* afgeleid wordt van de stam *cas*, behorende bij het werkwoord *casar*.

venties betrokken. Dit moge blijken uit de hiervolgende opsomming van de aard van de interventies:

- Bij meerdere identieke analyseresultaten van een woord werd er slechts één bewaard.
- Bij meerdere van elkaar afwijkende analyseresultaten voor hetzelfde woord werd alleen de analyse die binnen de gegeven syntactische context als juiste was aan te merken, gehandhaafd.
- Indien het juiste analyseresultaat ontbrak, werd dit met de hand toegevoegd.
- Ook indien de automatische analyse geen enkel resultaat opleverde, werd de morfologische definitie van een woord met de hand ingevoerd. Dit gold voor alle eigennamen en voor de stammen die niet voorkwamen in het lexicon.
- Bij bijwoordelijke bepalingen van tijd en van afstand in de vorm van een NP werd een voorzetsel toegevoegd om verwarring met de SUBJECT of DIRECT OBJECT functie te voorkomen: *día y noche, cada cincuenta metros* werden dan *por día y noche, a cada cincuenta metros*. Eenmaal veranderd in een PPSIMPLE, was de functietoekenning ondubbelzinnig.
- De komma's die tussengevoegde elementen scheidden van de rest van de UTTERANCE werden veranderd in gedachtenstrepen, zodat de interpretatie als INSERTED UTTERANCE eenduidig was en het gevaar voor verwarring met een APPPOSITION of INSERT was bezworen. De noodzaak hiertoe deed zich overigens slechts een enkele maal voor in het testmateriaal.
- Een sporadisch ontbrekende ENDMARKER van een FINITE CLAUSE werd met de hand toegevoegd. Daardoor werd voorkomen dat de syntactische analyse over de grens van de FINITE CLAUSE heen gaat.
- Aanhalingstekens die een zinsdeel vergezellen dat geen REPORTED UTTERANCE is, werden weggeschreven.

Er zijn in feite twee soorten interventies te onderscheiden: interventies waarbij informatie geschrapt werd en die waarbij informatie werd toegevoegd. Overbodige morfologische analyseresultaten die op zich juist waren, maar niet pasten in de structuur van de te analyseren UTTERANCE werden verwijderd. Hetzelfde gold voor onjuiste resultaten, die te wijten waren aan gebreken in de grammaticale regels. Toegevoegd werden ontbrekende morfologische analyseresultaten, alsmede enige informatie die was bedoeld om de juiste syntactische analyse mogelijk te maken. Men kan dus zeggen dat sommige interventies zijn terug te voeren op de manier waarop het lexicon en de morfologische *parser* geconstrueerd zijn. Deze leveren namelijk meer informatie op dan nodig is voor de syntactische analyse van de UTTERANCE, waarvan het betreffende woord deel uitmaakt, omdat uitgebreide, syntactisch relevante informatie in de vorm van affixen aan stammen wordt meegegeven. Daarnaast worden er interventies verklaard door het feit dat een woordstam ontbreekt in het lexicon. Dit kan zijn, omdat het een eigennaam betreft of een stam met een lage gebruiksfrequentie, of een stam die simpelweg vergeten is. Ook kan er een fout geslopen zijn in de lexicale definitie of de morfologische regels. Er is een derde type interventies dat van meer ingrijpende betekenis is

voor de formele grammatica als taalbeschrijving van het Spaans. Wij doelen hierbij op de toevoeging van extra informatie ten behoeve van de verkrijging van de gewenste syntactische analyse. Dit soort interventies wordt noodzakelijk gemaakt wegens tekortkomingen van deze beschrijving. Zij zijn te wijten aan het ontbreken van semantische, pragmatische en contextuele informatie in de grammatica. Met name geldt dit voor toevoegingen of wijzigingen bij de bijwoordelijke bepalingen van tijd en afstand in de vorm van een NP en de leestekens bij een INSERTED UTTERANCE en een FINITE CLAUSE. De mogelijkheden tot formalisering van de genoemde aspecten zijn vooralsnog te beperkt om deze te verwerken in de regels van de grammatica.

De toetsing van de volledige grammatica in de tweede fase vond plaats op oorspronkelijk Spaans tekstmateriaal. Verschillende tekstsoorten waren daarin met fragmenten vertegenwoordigd; met name noemen wij: een reisverhaal, een toneelstuk, een politieke tekst, een roman en twee dagbladartikelen.<sup>3</sup> De fragmenten bevatten tezamen een totaal van 293 UTTERANCES. Al deze zinnen hebben na eventuele noodzakelijke interventies een geslaagde lexicaal-morfologische analyse opgeleverd. Daarna werden de testresultaten aangeboden aan de syntactische *parser*. Door technische beperkingen bleek het niet goed mogelijk UTTERANCES van meer dan gemiddelde lengte syntactisch te analyseren op de VM/CMS apparatuur van het Universitaire Rekencentrum. Dit was te wijten aan het beschikbare budget computertijd enerzijds, en de duur van de analyses anderzijds. De kritische grens voor de lengte van de zinnen lag rond 20 woorden. Deze grens is niet exact aan te geven, omdat de duur van de analyse niet alleen bepaald wordt door de lengte van de zin, maar evenzeer door de syntactische complexiteit ervan. In grote lijnen is het zo, dat een zin van minder dan 20 woorden binnen een tijd van 1000 CPU-seconden werd geanalyseerd. De analysetijden liepen uiteen van minder dan één seconde tot ongeveer 850 seconden. Het aantal langere tijden is relatief beperkt, omdat de analysetijd van een zin exponentieel toeneemt. Tijdens het testen van de 293 zinnen hebben er 218 een geslaagde analyse opgeleverd. Dat is ruim 74%. Van de overige 75 zinnen is de analyse na 1000 CPU-seconden afgebroken. Dit laatste betekent dat het niet vaststaat of de grammatica hier geslaagd is of gefaald heeft. Na afloop van het testen hebben wij het totale aantal van 293 zinnen nogmaals syntactisch laten analyseren door de grammatica. Deze was immers tijdens het testen op meerdere punten uitge-

---

<sup>3</sup> De exacte bibliografische gegevens van het gebruikte materiaal zijn de volgende:

Delibes, M. (1982): *Dos viajes en automóvil. Suecia y Paises Bajos*. Plaza & Janés, Esplugues de Llobregat, p.115-119;

Alegre, J.L. (1983): *La madre que te parió*. Espiral/Fundamentos, Madrid, p.26-28;

Reinares, F. (1984): *Violencia y política en Euskadi*. Desclée de Brouwer, Bilbao, p.100-102;

Palomino, A. (1977): *Divorcio para una virgen rota*. Planeta, Barcelona, p.135-137;

Cueto, J.: "Kiwimania.", *El País*, 7.4.1989;

Carbajo, J.A.: "Emilio Burgos. Toda una vida entre las bambalinas del teatro." *El País*, 11.4.1989.

breid en aangepast. Nu bleek dat van de 293 zinnen er 205 een geslaagde analyse opleverden binnen de limiet van 1000 seconden: dit is een percentage van 70%. Voor 88 zinnen was de limiet te krap geworden: een toename van 13 in vergelijking met het oorspronkelijke aantal. Deze toename vindt zijn verklaring in de grotere complexiteit van de grammatica. Een belangrijk gegeven is dat bij het herhaalde testen de analyse van geen van de zinnen mislukte als gevolg van tekortkomingen in de grammatica. Voor het herhaalde testen van het volledige aantal zinnen hebben wij naast VM/CMS gebruik gemaakt van een ander computersysteem, de SUN, met aanmerkelijk minder capaciteitsbeperkingen. Ruimte hierop werd welwillend ter beschikking gesteld door de vakgroep Informatica i.o. van de KU. Deze machine heeft ons ook geholpen om inzicht te verkrijgen in mogelijkheid tot analyseren van de 75 zinnen waarvan in eerste aanleg de verwerking niet mogelijk bleek binnen 1000 CPU-seconden. De resultaten van de verwerking hiervan op de SUN-machine zonder de genoemde limiet zijn dat 14 zinnen als nog een geslaagde analyse hebben opgeleverd en dat 46 zinnen ook nu weer zijn afgebroken, en wel na tenminste drie uur analysetijd. Verder bleken 10 zinnen te lang te zijn voor de *parser*. Slechts in vijf gevallen heeft de syntactische grammatica gefaald.

Het testen van de 293 zinnen gaf aanleiding tot een aantal uitbreidingen van de grammatica. Deze bleken nodig te zijn voor zinnen waarvan de analyse uiteindelijk geslaagd is, en voor een aantal van de 75 zinnen waarvan de analyse op het VM/CMS systeem is afgebroken. In meerdere gevallen faalde de analyse van deze laatste binnen de gestelde tijdslimiet, omdat de grammatica bepaalde structuren niet herkende. Pas na bijstelling van de grammatica werd voor deze zinnen de aangegeven grens overschreden. Wij geven een kort overzicht van de belangrijkste toevoegingen aan de grammatica. Vermeld wordt het betreffende morfosyntactische verschijnsel, zonder dat de bijbehorende EAG regels tot in detail worden gegeven.

In de eerste plaats werd het lexicon uitgebreid met 197 stammen die ontbraken. Daarnaast is het nodig gebleken samengestelde categorieën in te voeren die twee of meer woorden bevatten. Bepaalde combinaties waren niet te verklaren met de bestaande regels van de grammatica. De verklaring was geen probleem voor een sequentie als *de modo que, para que, por mucho que, en frente de*. Anders lag het met *de nuevo, cada cual, apenas si, al menos, un poco, de todo, ahora que*, welke als ADVERB, NOUN en CONJUNCTION zijn toegevoegd aan het lexicon. Met betrekking tot het voegwoord *ahora que* hebben wij ons afgevraagd of het element *que* beschouwd diende te worden als een betrekkelijk voornaamwoord of als een voegwoord. In het eerste geval zou de betekenis zijn *en este momento en que*. Eigenlijk zou men dan een pauze verwachten voor de betrekkelijke bijzin, want deze heeft explicatieve betekeniswaarde. In het tweede geval zou de zin ingeleid door het voegwoord een appositie zijn bij het bijwoord *ahora*. Nog afgezien van de vraag of een nominale bijzin de functie van appositie wel kan vervullen, zou ook dan gelden dat deze explicatief diende te zijn. Hoe het ook zij, wij hebben er de voorkeur aan gegeven de combinatie *ahora que* als voegwoordelijke

uitdrukking in het lexicon op te nemen. Hetzelfde geldt voor *antes que* en *después que*. Dit in tegenstelling tot de varianten van dezelfde voegwoorden die het voorzetsel *de* meekrijgen: *antes de que*, *después de que*. Deze worden door de grammatica verklaard als een AVPS bestaande uit een HEAD en een POM, die de vorm heeft van een PPS met een nominale bijzin als PREPOSITIONAL COMPLEMENT. Als *antes que* een verkorte vorm is van *antes de que*, dan is het duidelijk dat *que* een voegwoord is en geen betrekkelijk voornaamwoord.

De functie van PHRASE MODIFIER is ingevoerd. Hiermee zijn bedoeld woorden en uitdrukkingen die bij een willekeurige PHRASE vooropgeplaatst kunnen worden. Het zijn geen PREMODIFIERS bij het HEAD van de PHRASE. Zij hebben namelijk betrekking op de totale groep, inclusief PRE- en POSTMODIFIERS. Te denken valt aan woorden als *no*, *también*, *sólo*: *sólo María*, *sólo en casa*, *sólo tarde*. Het zijn alle ADVERBS die gekenmerkt worden door de typewaarde, de affixwaarde, NEGATIVE (*no*, *ni*), ADDITIVE (*hasta*, *incluso*, *si (que)*, *también*), of RESTRICTIVE (*al menos*, *casi*, *en concreto*, *especialmente*, *justo*, *por lo menos*, *sobre todo*, *solamente*, *sólo*). De PHRASE MODIFIER optie is ingevoerd bij de NPS, AJPS, AVPS, PPS, VPS, FCL en NFCL.

Indirecte vraagzinnen bleken te ontbreken. Deze zijn middels toekenning van de INTERROGATIVE waarde aan het *type* affix van de FINITE CLAUSE in het regelsysteem opgenomen. Dit wil zeggen dat een SENTENCE SIMPLE met een vraagwoord op de eerste positie als indirecte vraagzin wordt herkend, mits deze deel uitmaakt van een groter geheel. De vraagzin heeft als mogelijke functies die van SUBJECT, DIRECT OBJECT, PREPOSITIONAL COMPLEMENT en ATTRIBUTE.

Ook voorzagen de regels niet in consecutieve zinnen. Dit type ondergeschikte zinnen is geïntroduceerd met gebruikmaking van het affix *c* (*comparison*), dat ADJECTIVES en ADVERBS kennen. Via de waarde CE (COMPARATIVE of EQUALITY) is in AJPS en NPS de aanwezigheid van een FCLAUSE ingeleid door *que* als tweede lid van een COMPARATIVE constructie mogelijk gemaakt. Deze heeft de affixwaarde CONSECUTIVE (CONS). Voorbeelden ervan treft men aan in de zinnen: *Rosa está tan mojada que tiene frío*, *Tenemos tantas preocupaciones que no dormimos*.

De punt komma treedt op als verbindingselement tussen twee SENTENCES. Dit in tegenstelling tot de komma, die bij afwezigheid van lexicaal COORDINATORS SENTENCES SIMPLIES met elkaar verbindt. Er is daarom een alternatief van het UTTERANCE HEAD geformuleerd, waarin een dergelijke coördinatie tussen SENTENCES wordt verantwoord. Een voorbeeld hiervan is: *Ya nadie va al cine a eso; van al cine y se sientan donde les toca o donde les gusta...* (Palomino 1977:135). Van belang in dit voorbeeld is dat de zin na de punt komma twee gecoördineerde enkelvoudige SENTENCES bevat. Men treft de punt komma echter ook aan als verbinding tus-

sen een NP en een SENTENCE, die samen de realisering vormen van de UTTERANCE HEAD: *Lo de los novios; ya no tenemos que andarnos con trucos...* (Palomino 1977: 136).

Een optionele COORDINATOR aan het begin van een gecoördineerde PHRASE moest worden ingevoerd. We denken hierbij aan constructies van het type: *ni hoy, ni mañana; o duerme, o come; y Pablo, y Pedro*. Deze optie is nu aanwezig in de definitie van de SENTENCE, NP, AJP, AVP, PP en VP. Hieraan is het predikaat *coord* COORD gekoppeld dat de type waarde van de COORDINATOR aan het begin van de groep vergelijkt met die van de COORDINATOR die voorafgaat aan het tweede lid. Bepaald wordt dat de eerste en de volgende identiek dienen te zijn, of beide leeg, of dat alleen de eerste leeg is.

Betrekkelijke bijzinnen ingeleid door *lo que, lo cual* die gebruikt worden als APPPOSITION bij een SENTENCE noodzaakten tot de invoering van een SENTENCE APPPOSITION OPTION. Een voorbeeld hiervan is: *Todos los países económicamente fuertes que conozco disponen de generosas corrientes fluviales, lo que no quiere decir...* (Delibes 1982: 118).

De aanwezigheid van uitroeptekens en vraagtekens bij een onderdeel van een UTTERANCE maakte duidelijk dat elke woordgroep (woordcategorie) deze lettertekens als optie dient te hebben. Als sprekend voorbeeld hiervan moge deze zin dienen: *Me aseguran que en la parte del Brabante hay alturas ¡hasta de 300 metros!* (Delibes 1982: 118).

FINITE CLAUSES zijn in de grammaticale regels voorzien van een INMARKER en een ENDMARKER. De eerste is optioneel en de laatste is verplicht. Omdat de eerste samenvalt met het verbindingselement (voegwoord of betrekkelijk voornaamwoord) dat de ondergeschikte zin introduceert, is het begin van de FCL door de grammatica gemakkelijk te herkennen. Ontbreekt echter een ENDMARKER, dan zal de grammatica elementen die volgen op de FCL ook daarbij betrekken. Reeds eerder hebben we aangegeven dat bij het ontbreken van de ENDMARKER wij deze met de hand toevoegen. Aldus worden foutieve analyses voorkomen. Overigens is het in het uitgeteste materiaal slechts een enkele keer voorgekomen dat op deze manier moest worden ingegrepen.

Hierboven hebben wij een opsomming gegeven van belangrijke structuren en functies waarmee als gevolg van het testen op authentiek materiaal de grammatica is uitgebreid. Daarnaast is een aantal regels nog op detailpunten aangepast. Wij gaan daar niet nader op in, omdat het ondergeschikte aspecten betreft van EAG regels. Wel moeten wij nog iets zeggen over de categorie UTTERANCE. Dit is de begincategorie van onze grammatica. Een tekst bestaat in de regel uit meerdere onafhankelijke taaluitingen, of

zinnen, in de meest algemene betekenis van dat begrip. Orthografisch is het begin en einde van iedere zin gemarkeerd. Door onze grammatica worden deze zinnen als **UTTERANCES** beschouwd. Een **UTTERANCE** is uit een aantal functies opgebouwd, waaronder een **HEAD**. Dit **HEAD** kan gerealiseerd worden door een willekeurige categorie, zoals wij gezien hebben in hoofdstuk 3.13. Uit de analyse van oorspronkelijke teksten is gebleken dat het **HEAD** nog zo veel andere vormen kan aannemen dat het noodzakelijk bleek de regel op een aantal punten uit te breiden. De categorie **UTTERANCE** is onder meer ingevoerd, omdat de grammatica in zijn huidige vorm niet de grens van de onafhankelijke zin kan overschrijden. Dit betekent dat contextuele en situationele aspecten niet betrokken worden bij de interpretatie van de zinsstructuur. En dit heeft weer tot gevolg dat het **HEAD** van een **UTTERANCE** een schijnbaar willekeurige verzameling van losse **PHRASES** kan vormen. Deze **PHRASES** staan niet in een functionele relatie ten opzichte van elkaar, zoals bij voorbeeld het geval is bij een **PHRASE** die een functie vervult binnen een andere **PHRASE**. De combinaties kunnen bestaan uit twee, maar ook uit meerdere groepen: NP en NP, of NP en AJP, of NP en NP en AJP, enz. Het zou te ver voeren hier alle mogelijkheden op te sommen. In de definitieve formulering van de **UTTERANCE HEAD** regel is met een groot aantal combinaties rekening gehouden, zowel aangetroffen als mogelijk geachte combinaties.

## 4.2. Evaluatie

Aan de formele grammatica die is ontwikkeld op grond van de beschrijving van het Spaans, welke is uitgewerkt in hoofdstuk 3, waren drie eisen gesteld. In de eerste plaats moest zij een weergave bevatten van de taalstructuur van het hedendaagse, geschreven Spaans, en wel op het niveau van concrete taaluitingen. In de tweede plaats diende zij een zo consistent en compleet mogelijke beschrijving van die taalstructuur te bieden. Als derde doelstelling gold dat deze grammatica na omzetting in een *parser* willekeurige tekstfragmenten met zo min mogelijk interventies moest kunnen analyseren. Uit de gestelde eisen kan men afleiden dat het gaat om een descriptieve grammatica, een gebruiksgrammatica, die een algemeen soort taalgebruik weerspiegelt. Bovendien is er sprake van een analyserende grammatica. Een dergelijk soort grammatica is duidelijk onderscheiden van een productieve, een die bij voorbeeld het aangeboren taalvermogen van een spreker tracht te beschrijven. De EAG van het Spaans is primair bedoeld om taaluitingen te analyseren, niet om deze te produceren, hoewel dit laatste zeer wel mogelijk is. Dit brengt met zich mee dat de regels van de grammatica liberaler mogen zijn, meer structuren kunnen toestaan dan men in feite zal aantreffen. Daartoe behoren ook structuren die niet grammaticaal zijn. De regels van een productieve grammatica, daarentegen, bevatten een verklaring voor de vorming van alle mogelijke uitingen die grammaticaal, dan wel acceptabel geacht worden. Alle structuren die door zo een grammatica worden opgeleverd moeten grammaticaal verantwoord zijn. Dit laatste is niet het



geval bij een analyserende grammatica, omdat het daarbij gaat om de interpretatie van taaluitingen die buiten de grammatica om zijn ontstaan. Natuurlijk kan men bij de analyse daarvan stuiten op een structuur die de grammatica niet kent. Dit kan drie redenen hebben: ofwel de betreffende structuur wordt niet grammaticaal of niet acceptabel geacht, ofwel hij komt slechts bij uitzondering voor, ofwel hij kan niet in de grammatica beschreven worden. Voor het gemak laten wij de vierde mogelijkheid buiten beschouwing, namelijk dat die structuur simpelweg over het hoofd is gezien door de samensteller van de grammatica. Bezien wij nu eerst de handelwijze die is gevolgd bij de selectie van de structuren die opgenomen zijn in de EAG van het Spaans.

Als algemeen uitgangspunt is, naast het voor de hand liggende principe van grammaticaliteit en acceptabiliteit, dat van gangbaarheid gehanteerd. Dit wil zeggen dat alleen structuren zijn beschreven die met enige frekwentie voorkomen in het moderne geschreven Spaans. Wij zijn ons ervan bewust dat dit nogal vage, rekbare begrippen zijn: "gangbaar", "met enige frekwentie". Er zijn twee criteria waaraan het gangbaarheidsprincipe getoetst is. Als eerste criterium gold de aandacht die besteed werd aan een bepaalde structuur in gezaghebbende studies over het Spaans. Aangenomen werd dat structuren die in alle of in de meerderheid van geraadpleegde grammaticale handboeken en studies aan de orde kwamen voldoende frekwent zullen zijn. Enige voorzichtigheid was bij het hanteren van dit criterium geboden, omdat met name in traditionele grammatica's een onevenredig grote aandacht dreigt te worden besteed aan juist uitzonderlijk te achten taalkundige verschijnselen. Daar komt nog bij dat dezelfde studies veel lacunes vertonen, juist waar het de beschrijving van zeer frekwente structuren betreft, die volledig regelmatig geacht worden.<sup>4</sup> Ook ontbreken bijna altijd gegevens met betrekking tot de omvang en grenzen van woordgroepen en hun samenstellende delen. Zo kan men, om een voorbeeld te noemen, in handboeken wel een opsomming vinden van de verschillende woordcategorieën of woordgroepen die als achtergeplaatste bepaling bij een zelfstandig naamwoord dienst doen. Men treft echter geen gegevens aan met betrekking tot de onderlinge combinatiemogelijkheden van deze bepalingen en de lengte of het aantal ervan dat is toegestaan. Daarom is er een tweede criterium geïntroduceerd: dat van de taalkundige intuïties van de onderzoeker omtrent de gangbaarheid van een bepaalde structuur. Dit is toegepast bij de beoordeling van de in studies aanwezige gegevens en bij de aanvulling van ontbrekende gegevens. Met die intuïties is immers het begrip introspectie gerelateerd. Door introspectie, puttend uit onze kennis van het Spaans, kwamen wij tot formulering van gegevens over structuren die

---

<sup>4</sup> Aarts (1980: 12) wijst erop dat het materiaal waaruit schrijvers van traditionele grammatica's van het Engels putten niet systematisch verzameld werd. Naast het feit dat de bronnen voornamelijk literair zijn, geldt dat men vooral aandacht heeft voor opvallende taaluitingen. De grammaticaschrijver verzamelt nauwelijks voorbeelden van taalfeiten die hij verwacht aan te treffen. Wij menen dat in dit opzicht de handelwijze van de Spaanse traditionele grammaticus niet anders is.

onbesproken blijven in de geraadpleegde literatuur. Intuities vormen een problematisch begrip in de taalkunde. Het is aanleiding geweest tot heftige meningsverschillen, vooral in de generatieve taalkunde.<sup>5</sup> In de visie van Kerstens & Sturm (1979: 456 e.v.) zijn bij de beoordeling van grammaticaliteit van taaluitingen alleen intuities van theoretisch geschoolde taalbeschouwers betrouwbaar. In laatstgenoemde hoedanigheid en steunend op een ruime ervaring in de grammaticale analyse van Spaanse teksten menen wij uitspraken te kunnen doen over de gangbaarheid van taalstructuren in het Spaans. Dit houdt in dat wij in tegenstelling tot Kerstens & Sturm van oordeel zijn dat ook *non-native* sprekers van een bepaalde taal syntactische intuities kunnen hebben over die taal.<sup>6</sup> Voorwaarde is dat door intensief contact met moedertaalsprekers en uitgebreide bestudering van de betreffende taal een meer dan oppervlakkige kennis ervan aanwezig is.<sup>7</sup>

Het testen van de grammatica op authentiek tekstmateriaal heeft een aantal gegevens opgeleverd die een aanduiding geven in hoeverre de opgeleverde grammatica aan de gestelde doelen beantwoordt. Dit wordt hieronder nagegaan aan de hand van de grote componenten van de grammatica: lexicon, morfologie en syntaxis.

Bij de analyse van authentiek Spaans tekstmateriaal bleek dat slechts een relatief beperkt aantal stammen ontbrak in het lexicon en daarom met de hand moest worden toegevoegd. In cijfers uitgedrukt betekent dit dat op een totaal aantal woorden van 3954 daarvan 197 woorden niet konden worden afgeleid. Dat bracht een uitbreiding met zich mee van nog geen 4% van het totale lexicon ter grootte van 5000 stammen. Hierbij dient nog te worden aangetekend dat het te verwachten viel dat er stammen zouden ontbreken uit teksten die over min of meer specifieke onderwerpen gaan. Daarbij komt nog

---

<sup>5</sup> Een uitgebreide discussie over het intuitiesprobleem is o.a. gevoerd in de *Nieuwe Taalgids* in de jaren 1979-1981. Deze ontstond naar aanleiding van het artikel "Over problemen met intuities" van Kerstens & Sturm (1979). Reacties hierop volgden van Van der Lubbe (1980) en Verhoeven (1981a). Na de repliek van Sturm & Kerstens (1981) werd de discussie afgesloten door Verhoeven (1981b). In deze discussie komen uitgebreid de diverse meningen over intuities aan de orde, die gelanceerd zijn door generatieve en andere taalkundigen. In het bijzonder wordt de discussie toegespitst op de relaties van dit begrip met de wetenschapsmethodologie.

<sup>6</sup> Dit is ook vastgesteld door Snow & Meijer (1977: 173-174) in een experiment waarbij *non-native* sprekers van het Nederlands blijk gaven over syntactische intuities te beschikken die vergelijkbaar zijn met die van *native* sprekers. Overigens beschouwen Snow & Meijer dergelijke intuities aangeleerd en niet aangeboren, dit in tegenstelling tot met name semantische intuities.

<sup>7</sup> Hoe zouden anders zoveel taalkundigen generatieve studies kunnen verrichten op het gebied van een taal die niet hun moedertaal is?

dat wij tot nu toe alle ontbrekende stammen, ook die van minder frekwente woorden, in het lexicon hebben opgenomen. Zoals reeds eerder is opgemerkt, blijven eigennamen buiten beschouwing. Deze moeten altijd worden toegevoegd met de hand. Het verdient de voorkeur deze te verzamelen in een "locaal" lexicon, alvorens een tekst morfologisch te analyseren. Met een dergelijk lexicon bedoelen wij een lijst van stammen die tijdelijk wordt toegevoegd aan het standaard lexicon ten behoeve van de tekst die op dat moment geanalyseerd wordt. Aldus wordt voorkomen dat het noodzakelijk is meerdere malen voor dezelfde eigenaam de morfologische analyse met de hand in te voeren. Bovendien vermindert het gevaar van fouten die insluipen bij het corrigeren van de morfologische analyse.

De morfologische analyse vindt plaats in een samenspel tussen lexicale en puur morfologische regels. Onder deze laatste zijn woordafleidingsregels door middel van affixen en flectieregels te rangschikken, maar ook categorietoekennende regels. Het bleek bij het testen dat geen enkele wijziging - correctie of aanvulling - van morfologische regels noodzakelijk was. Voor alle duidelijkheid zij hierbij vermeld dat de morfologische analyse van alle zinnen is uitgevoerd, inclusief die zinnen waarvan de syntactische analyse werd afgebroken. In de morfologie van het Spaans is een prominente plaats gereserveerd voor de beschrijving van de flectie van het werkwoord. Elk niet-defectief werkwoord kent meer dan 100 vormen in de enkelvoudige en samengestelde tijden. De aangetroffen werkwoordsvormen, zowel van de regelmatige als van de onregelmatige werkwoorden, werden juist geanalyseerd, mits de stam ervan voorkwam in het lexicon. Van de onregelmatige werkwoorden leverde alleen de voltooid-deelwoordvorm *visto* van het werkwoord *ver* geen analyse op. Deze ontbrak als onregelmatige werkwoordsstam in het lexicon. Het ging hier niet om een morfologische, maar om een lexicale regel die aangevuld moest worden. Hetzelfde geldt voor enkele regelmatige werkwoorden waarvan de stam niet in het lexicon aanwezig was.

Tijdens de tweede testfase zijn er 218 zinnen door de grammatica syntactisch geanalyseerd op VM/CMS binnen de gestelde tijdslimiet. Deze zinnen leverden gemiddeld bijna 6 analyses op per zin (5,86 om precies te zijn). Dit aantal is niet hoog gezien de syntactische ambiguïteiten die men kan verwachten, en waaraan aandacht is besteed in deel 4.1.2. van dit hoofdstuk. Wij willen hier volstaan met een beknopte karakterisering ervan. De ambiguïteiten die door de grammatica worden opgeleverd zijn van drieërlei aard. In de eerste plaats is er de grammaticaal en taalkundig verantwoorde soort, die inherent is aan het Spaans. Hierbij kan men denken aan een zin als *Pablo recibió el regalo de María*. De PP *de María* krijgt een dubbele syntactische interpretatie: als POM bij *regalo*, en als constituent behorende bij het werkwoord *recibió*. In de tweede plaats ontstaan ambiguïteiten ten gevolge van het ontbreken van bepaalde informatie in de grammaticale regels. Dit geldt met name voor de semantische en pragmatische aspecten van stammen en structuren. Zo wordt in de zin *Pedro come a las dos* aan de PP *a las dos* door de syntactische parser een ADVERBIAL functie, maar eveneens als

alternatief een DO functie toebedacht. Dit wordt veroorzaakt door het feit dat deze tweede interpretatie alleen op semantische gronden te verwerpen is. Uiteraard is hier sprake van een ongewenste ambiguïteit, dit in tegenstelling tot de eerstgenoemde soort. Er is een derde type ambiguïteit dat eveneens teweeg gebracht wordt door de formele grammatica die ten grondslag ligt aan de *parser*. Via verschillende wegen levert deze dan meerdere identieke analyseresultaten op. Dit kan te maken hebben met de formulering van de regels, maar ook met het liberale karakter ervan. Wij willen volstaan met het geven van een voorbeeld van dat laatste, ontleend aan de morfologische regels. Het NOUN *modista* wordt afgeleid uit de NCORE *mod* die correspondeert met *moda* en uit de NCORE *mod* die correspondeert met *modo*. Beide stammen zijn aanwezig in het lexicon.

Het testen van de syntactische grammatica heeft aanleiding gegeven tot een aantal toevoegingen. De belangrijkste zijn besproken in het vorige deel van dit hoofdstuk. Het kan geen verbazing wekken dat uitbreidingen noodzakelijk zijn. Hierboven is uiteengezet dat in de beschikbare taalkundige literatuur veelal juist die gegevens ontbreken die onontbeerlijk zijn voor het formuleren van de regels van een grammatica van dit type. Men moet daarom putten uit intuïties en introspectie om die gegevens aan te vullen. Van de ene kant vormt een descriptieve grammatica als deze het vereiste instrument om de beschikking te krijgen over exacte gegevens betreffende vorm, lengte en combinatiemogelijkheden van zinsconstituenten. Van de andere kant zijn dezelfde gegevens noodzakelijk om juist zo een grammatica te kunnen samenstellen. Deze vicieuze cirkel is slechts te doorbreken door te werk te gaan zoals wij gedaan hebben. Dat is gebruik maken van het materiaal dat voorhanden is en dit aanvullen met eigen observaties. Vervolgens krijgt de grammatica die daaruit is ontstaan een steeds completere vorm, naarmate deze wordt uitgebreid met de noodzakelijk geachte structuren die bij het analyseren worden aangetroffen. Dit is een permanent proces. Te verwachten is dat zowel lexicon als syntaxis zullen blijven stuiten op onbekende stammen en structuren. Het is aan het oordeel van de taalkundige voorbehouden om te beslissen of deze gangbaar genoeg zijn om verwerkt te worden. Zoals ook nu reeds bij het testen gebleken is, kan men verwachten dat de aanvullingen steeds kleiner in aantal zullen worden en de grammatica steeds vollediger. Interventies in het automatische analyseproces zullen altijd noodzakelijk blijven. Dit komt enerzijds door het feit dat de grammatica geen semantische noch pragmatische component bevat. Hierdoor zal in bepaalde gevallen een ingreep van de onderzoeker nodig zijn om de contextueel gewenste analyse te produceren of - en dat is meestal de reden - om een te groot aantal ongewenste analyses te voorkomen. Anderzijds zullen zich altijd woordstammen en syntactische structuren voordoen, die wegens hun beperkte frequentie niet verwerkt zijn. Natuurlijk speelt de graad van stilistische en lexicale specialiteit van de tekst die geanalyseerd wordt hierbij een grote rol.

Naar ons oordeel is de EAG voor het Spaans die is ontwikkeld een geschikt instrument voor de analyse van een willekeurig corpus geschreven hedendaags Spaans, mits met bovenstaande onvermijdelijke beperkingen rekening gehouden wordt. Dit wordt bevestigd door de resultaten van een experiment dat uitgevoerd is na afloop van de tweede testfase van de grammatica. Dit experiment betrof de analyse van een aselechte serie van 100 zinnen die gelicht werden uit het Nijmegen Corpus van Hedendaagse Spaanse Teksten. Dit Corpus bevat een machine-leesbare verzameling teksten, waarvan de publicatiedatum ligt na 1 januari 1975. Het heeft een omvang van 500.000 woorden en is eveneens in het kader van dit project ontwikkeld. Het Corpus is representatief voor het hedendaagse geschreven taalgebruik. Van de 100 zinnen produceerden er 59 een geslaagde analyse, bleken er 5 te mislukken en waren er 46 te lang voor de limiet van 1000 seconden CPU-tijd. Het cijfer van de geslaagde analyses is ongunstig beïnvloed door de relatief grote lengte van de geteste zinnen. Met deze grammatica gekoppeld aan het in hetzelfde formalisme uitgedrukte lexicon zijn twee hoofdingredienten geleverd voor de morfosyntactische analyse van corpusmateriaal, zoals deze in de praktijk gebracht wordt in de Corpustaalkunde. Het analysesysteem voldoet bovendien aan de eis dat het interactief is, zodat het de mogelijkheid biedt, waar nodig, in te grijpen in het analyseproces.<sup>8</sup> Met de resultaten van deze studie hopen wij een bijdrage geleverd te hebben aan de ontwikkeling van deze tak van de taalkunde, en in ieder geval een instrument verschaft te hebben voor morfosyntactische analyse van Spaanse tekstcorpora. Het spreekt voor zich dat een corpus dat aldus geanalyseerd is voor de descriptieve taalkunde van groot nut is, met name voor het verkrijgen van exacte gegevens omtrent de frekwentie van taalstructuren. Ook voor de lexicale en morfosyntactische analyse van taalmateriaal in het kader van automatische vertaalprogramma's kan de EAG voor het Spaans nuttige diensten bewijzen.

Op verschillende plaatsen in dit hoofdstuk is gewezen op de gevolgen die het ontbreken van semantische en pragmatische informatie in de formele grammatica heeft voor de analyseresultaten. Het moge duidelijk zijn dat een volgende, noodzakelijke stap om te komen tot verdere verfijning van het analyse-instrumentarium de ontwikkeling moet zijn van een regelsysteem voor de verwerking van semantische en pragmatische informatie. Een vraag die daarbij centraal zal staan betreft de manier waarop dit nieuwe regelsysteem verbonden zal worden met het morfosyntactische.

---

<sup>8</sup> Aarts & Meijs (1988) bevat een beknopte uiteenzetting over de plaats van de corpustaalkunde in de hedendaagse linglistiek en de instrumenten die vereist zijn bij de beoefening daarvan.



## Bibliografie

- Aarts, J.M.G. (1980): *Taalkunde en hedendaags Engels*. Bohn, Scheltema & Holkema, Utrecht (Inaugurale rede)
- Aarts, F. & J. Aarts (1982): *English Syntactic Structures. Functions and Categories in Sentence Analysis*. Pergamon Press Ltd, Oxford
- Aarts, J. & Th. van den Heuvel (1985): "Computational tools for the syntactic analysis of corpora." *Linguistics*, 23 (1985), 303-335
- Aarts, J. & W. Meijs (Eds) (1984): *Corpus Linguistics I*, Rodopi, Amsterdam
- Aarts, J. & W. Meijs (Eds) (1986): *Corpus Linguistics II*, Rodopi, Amsterdam
- Aarts, J. & W. Meijs (1988): "Corpustaalkunde." *Spektator*, 18-1 (1988), 6-23
- Abad, F. (1977): *El artículo. Sistema y usos*. Aravaca, Madrid
- Abad, F. & R. Espinosa (1983): "La sintaxis." Yllera & otros (1983: 155-183)
- Alarcos Llorach, E. (1978): *Estudios de gramática funcional del español*. Gredos, Madrid (2e ed.)
- Alarcos Llorach, E. (1978a): "/Cantaría/: modo, tiempo y aspecto." Alarcos Llorach (1978: 95-108)
- Alarcos Llorach, E. (1978b): "Verbo transitivo, verbo intransitivo y estructura del predicado." Alarcos Llorach (1978: 109-123)
- Alarcos Llorach, E. (1978c): "Pasividad y atribución en español." Alarcos Llorach (1978: 124-132)
- Alarcos Llorach, E. (1978d): "Construcciones del infinitivo." Alarcos Llorach (1978: 133-142)
- Alarcos Llorach, E. (1978e): "Valores de /se/." Alarcos Llorach (1978: 156-165)
- Alarcos Llorach, E. (1978f): "El artículo en español." Alarcos Llorach (1978: 166-177)

- Alarcos Llorach, E. (1978g): "Español *que*." Alarcos Llorach (1978: 192-206)
- Alarcos Llorach, E. (1978h): "Términos adyacentes del infinitivo." Alarcos Llorach (1978: 298-313)
- Alcina Franch, J. & J.M. Blecua (1975): *Gramática española*. Ariel, Barcelona
- Almela Pérez, R. (1982): *Apuntes gramaticales sobre la interjección*. Universidad de Murcia
- Alonso, J.A. (1988): "Un modelo para el control de dependencias en sistemas de T.A." *Boletín de la SEPLN*, 6 of 7 (ter perse)
- Alvar Ezquerro, M. (1979): "El determinante." *LEA*, I/2 (1979), 31-66
- Alvar Ezquerro, M. (1983): *Lexicología y lexicografía*. Almar, Salamanca
- Alvarez García, M. (1979): *Léxico-génesis en español: los morfemas facultativos*. Universidad de Sevilla
- Bello, A. & R.J. Cuervo (1949): *Gramática de la lengua castellana*. Sopena, Buenos Aires (2e ed.)
- Binot, J.L. & K. Jensen (1987): "A semantic Expert Using an Online Standard Dictionary." *Proceedings of IJCAI-87, Milan*
- Bosque, I. (1983): "La morfología." Yllera & otros (1983: 115-153)
- Bosque, I. & M. Pérez Fernández (1987a): *Diccionario inverso de la lengua española*. Gredos, Madrid
- Bosque, I. (1987b): "Construcciones morfológicas sobre la coordinación." *LEA*, IX/1 (1987), 83-100
- Bobes Naves, M. (1972): "La coordinación en la frase nominal castellana." *RSEL*, II (1972), 285-311
- Bruyne, J. de (1979): *Spaanse spraakkunst*. De Sikkel, Kapellen
- Carrasco, F. (1974): "SER /v/ ESTAR y sus repercusiones en el sistema." *BICC*, XXIX (1974), 316-349



- Casajuana, R. & C. Rodríguez (1985): "Verificación ortográfica en castellano. La realización de un diccionario en ordenador." *Español Actual*, 44 (1985), 5-76
- Casals Aldama, P. (1984): *Anónimos contra el banquero*. Plaza y Janés, Esplugues de Llobregat
- Catarsi, M.N., D. Ratti, A. Saba & M. Sassi (Eds) (1981): *Ordenadores y lengua española (1981)*. Giardini, Pisa
- Cleaveland, J.G. & R.C. Uzgalis (1977): *Grammars for Programming Languages*. Elsevier, New York/Oxford/Amsterdam
- Contreras, H. (1978): *El orden de palabras en español*. Cátedra, Madrid
- Corominas, J. & J.A. Pascual (1980): *Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico*. Gredos, Madrid
- Coste, J. & A. Redondo (1965): *Syntaxe de l'espagnol moderne*. SEDES, Paris
- Dam, C.F.A. van (1969): *Handwoordenboek Spaans*. Van Goor, Den Haag
- Delibes, M. (1980): *El disputado voto del señor Cayo*. Destino, Barcelona
- Díaz de Illaraza, A., I. Fernández de Castro & M.F. Verdejo (1989): "Una propuesta de análisis y estructuración para diálogos de enseñanza." *Boletín de la SEPLN*, 7 (1989), 131-137
- Ditters, E. (1986): "An Extended Affix Grammar for the Noun Phrase in Modern Standard Arabic." Aarts & Meijs (1986: 47-77).
- Dubois, J. et al (1979): *Diccionario de Lingüística*. Alianza, Madrid
- Fernández Ramírez, S. (1986): *Gramática española. 4. El verbo y la oración*. Volumen ordenado y completado por Ignacio Bosque. Arco/Libros, Madrid
- Fernández Ramírez, S. (1987): *Gramática española. 3.2. El pronombre*. 2a edición. Volumen preparado por J. Polo. Arco/Libros, Madrid
- Fodor, J.A. & J.J. Katz (Eds) (1964): *The Structure of Language*. Prentice Hall, Englewood Cliffs

- Fontanella de Weinberg, M.B. (1970): "Los auxiliares españoles." *Anales del Instituto de Lingüística*, X (1970), 61-73. (Universidad Nacional de Cuyo, Mendoza)
- Gili Gaya, S. (1972): *Curso superior de sintaxis española*. Biblograf, Barcelona
- Gleason, H.A. Jr. (1970): *Introducción a la lingüística descriptiva*. Versión española de Enrique Wulff Alonso. Gredos, Madrid
- Greenbaum, S. (Ed) (1977): *Acceptability in Language*. Mouton, The Hague - Paris - New York
- Groot, A.W. de (z.j.): *Structurele syntaxis*. Servire, Den Haag
- Gutiérrez Araus, M.L. (1978): *Las estructuras sintácticas del español actual*. SGEL, Madrid
- Hallebeek, J. (1986): "Las palabras funcionales del español." *Boletín de la AEPE* 34-35 (1986), 205-216
- Hallebeek, J. (1987): "Hacia un sistema de análisis sintáctico automatizado: el proyecto ASATE." Martín Vide, C. (Ed) (1987: 303-315): *Actas del II Congreso de Lenguajes Naturales y Lenguajes Formales*. Universidad de Barcelona
- Hallebeek, J. (1988): "Aspectos de una gramática formal de la Frase Verbal en español." Martín Vide, C. (Ed) (1988: 545-558): *Actas del III Congreso de Lenguajes Naturales y Lenguajes Formales*. III,2. Universidad de Barcelona
- Hallebeek, J. (1989a): "Una Gramática de Afijo Extendida para el español." *Boletín de la SEPLN*, 7 (1989), 147-156
- Hallebeek, J. (1989b): "Un sistema de análisis léxico-morfológico del español." *Boletín de la SEPLN*, 8 (1989), 103-121
- Hallebeek, J. (ter perse): "La nominalización funcional en español." *Revista de Filología Románica*
- Hatcher, A.G. (1956): "Theme and underlying question. Two studies of Spanish word order." *Word*, 12, supl. 3.
- Heupel, C. (1968): *Spaanse woordenschat. Alfabetisch basisvocabulaire met systematische uitbreiding*. Wolters-Noordhof, Groningen

- Jensen, K. (1988): "Issues in parsing." *Proceedings of the Symposium on Natural Language*. Springer, Berlin (ter perse)
- Jones, N. (Ed) (1980): *Semantics-directed Compiler Generation. Lecture notes in Computer Science*. Springer, Berlin - Heidelberg - New York
- Juilland, A. & E. Chang-Rodríguez (1964): *Frequency Dictionary of Spanish Words*. Mouton, The Hague
- Kerstens, J. & A. Sturm (1979): "Over problemen met intuities." *Nieuwe Taalgids*, 72 (1979), 449-465
- Klenk, U. (Ed.) (1985): *Kontextfreie Syntaxen und Verwandte Systeme*. Max Niemeyer, Tübingen
- Klenk, U. (1985a): "ID/LP-Syntaxen für Wortstellung im Spanischen." Klenk (1985: 33-48)
- Klenk, U. (1987): "Una gramática de estructura de frases generalizada (GPSG) de la oración española: el orden de los constituyentes mayores." *Boletín de la SEPLN*, 5 (1987), 106-110
- Knuth, D. (1968): "Semantics of Context-Free Languages." *Mathematical Systems Theory*, 2 (1968), 127-145
- Kock, J. de (1974): "Una segmentación morfológica formal y automática del español." *BRAE*, LIV (1974), 17-63
- Kock, J. de (1981): "Método para una posible automatización del análisis estilístico." *LEA*, III,2 (1981), 305-336
- Kock, J. de (1983): *Elementos para una estilística computacional*, 2 tomos. Coloquio, Madrid
- Kock, J. de (1987): "De la lematización." *LEA*, IX/2 (1987), 255-256
- Koster, C.H.A. (1971): "Affix Grammars." Peck (1971: 95-109)
- Kraak, A. & W.G. Klooster (1968): *Syntaxis*. Stam-Kemperman, Culemborg-Keulen
- Kühling, P. (1978): *Affix-grammatiken zur Beschreibung von Programmiersprachen*. Technische Universität, Berlin (Diss.)

- Lamíquiz, V. (1978): "Uso del ordenador en la investigación lingüística." *Español Actual*, 34 (1978), 1-5
- Lapesa, R. (1975): *Dos estudios sobre la actualización del sustantivo en español*. Madrid
- Lara, L.F. (1981): "La computadora en lingüística: el caso del Diccionario del Español de México." *Catarsi-Ratti-Saba-Sassi* (1981: 1-28).
- Lara, L.F. & R. Ham Chande (1974): "Base estadística del Diccionario del Español de México." *NRFH*, XXIII (1974), 245-267
- Lara, L.F., R. Ham Chande & M.I. García Hidalgo (1979): *Investigaciones lingüísticas en lexicografía*. El Colegio de México, México
- Lázaro Carreter, F. (1980): "El problema del artículo en español." *Estudios de lingüística*. Grijalbao, Barcelona, 27-59
- Lorenzo, E. (1966): *El español de hoy, lengua en ebullición*. Gredos, Madrid
- Lubbe, H.F.A. van der (1980): "De waarden van de vrijwillige armoede." *Nieuwe Taalgids*, 73 (1980), 234-238
- Luján, M. (1980): *Sintaxis y semántica del adjetivo*. Cátedra, Madrid
- Luque Durán, J.D. (1974,1-2): *Las preposiciones. I: Valores generales, II:Valores idiomáticos*. SGEL, Madrid
- Manacorda de Rosetti, M. (1961): *La gramática estructural en la escuela secundaria*. Kapelusz, Buenos Aires
- Manteca Alonso - Cortés, A. (1987): *Lingüística general*. Cátedra, Madrid
- Marcos Marín, F. (1978): *Estudios sobre el pronombre*. Gredos, Madrid
- Marcos Marín, F. (1980): *Curso de gramática española*. Cincel Kapelusz, Madrid
- Diccionario Marín de la lengua española* (1982) 2 tomos. Barcelona
- Marsá, F. (1984): *Cuestiones de sintaxis española*. Ariel, Barcelona

- Martí, M.A. (1986): "Un sistema de análisis morfológico por ordenador." *Boletín de la SEPLN*, 4 (1986), 104-110
- Martínez García, H. (1986): *El suplemento en español*. Gredos, Madrid
- Matthews, P.H. (1980): *Morfología. Introducción a la teoría de la estructura de la palabra*. Traducido y adaptado por R. Monroy Casas. Paraninfo, Madrid
- Meya, M. (1980): "La Inteligencia Artificial." *RSEL*, 10,1 (1980), 135-159
- Meya, M. (1985): "Gramática morfé mica del español." *RSEL*, 15,1 (1980), 180-188
- Meya, M. (1987a): "Morphological analysis of Spanish for retrieval." *Literary and Linguistic Computing*, 2,3 (1987), 166-170
- Meya, M. (1987b): *METAL. Realidad y expectativas de la traducción automática*. Siemens, S.A.-CDS
- Meijer, H. (1980): "An Implementation of Affix Grammars." Jones (Ed) (1980)
- Meijer, H. (1986): *Programmer. A Translator Generator*. (Diss. Universiteit Nijmegen)
- Mighetto, D. & P. Rosengren (1986): "PE77: Banco de Datos de Prensa Española 1977." *Boletín AEPE*, 34-35 (1986), 53-55
- Mighetto, D. (1986): "La elaboración automática en los estudios hispánicos y el Banco de Datos de Prensa Española 1977 (PE77)." *Boletín AEPE*, 34-35 (1986), 57-65
- Molina Redondo, J.A. de (1974): *Usos de "se"*. SGEL, Madrid
- Moliner, M. (1975): *Diccionario de uso del español*. 2 tomos. Gredos, Madrid
- Moreno Fernández, F. (1984): "Los ordenadores en los estudios lingüísticos." *Español Actual*, 42 (1984), 23-48 Gredos, Madrid
- Navas Ruiz, R. (1977): *Ser y estar. El sistema atributivo del español*. Edición renovada. Almar, Salamanca
- Oostdijk, N. (1984): "An Extended Affix Grammar for the English Noun Phrase." Aarts & Meijs (1984: 95-122)

- Oostdijk, N. (1984): "Coordination and Gapping in Corpus Analysis." Aarts & Meijs (1986: 177-201)
- Paula Pombar, M.N. de (1983): *Contribución al estudio de la aposición en español actual*. VERBA, Anuario Galego de Filoloxia, Anexo 20. Universidade de Santiago de Compostela
- Postal, P. (1964): "Limitations of Phrase Structure Grammars." Fodor - Katz (Eds) (1964: 137-151)
- Pottier, B. (1977): *Lingüística general. Teoría y descripción*. Gredos, Madrid
- Peck(Ed) (1971): *Proceedings of the IFIP Working Conference on ALGOL68 Implementation*. North Holland, Amsterdam
- Pottier, B. (1964): *Introduction à l'étude de la morphosyntaxe espagnole*. Ed. Hispanoamericanas, Paris
- Quirk, R., S. Greenbaum, G. Leech & J. Svartvik (1972): *A Grammar of Contemporary English*. Longman, London
- Ratti, D., A. Saba, M.N. Catarsi & G. Cappelli (z.j.): *Analizador morfosintáctico de textos en lengua española*. Giardini, Pisa
- Real Academia Española de la Lengua (1931): *Gramática de la lengua española*. Espasa Calpe, Madrid
- Real Academia Española de la Lengua (1973): *Esbozo de una nueva gramática de la lengua española*. Espasa Calpe, Madrid
- Real Academia Española de la Lengua (1984): *Diccionario de la lengua española*. 2 tomos. Espasa Calpe, Madrid (20e ed.)
- Reinares, F. (Ed.) (1984): *Violencia y política en Euskadi*. Desclée de Brouwer, Bilbao
- Rodríguez Marín, P. & L. de Sopeña (1987): "MENTOR: un proyecto en Traducción Automática." *Boletín de la SEPLN*, 5 (1987), 99-104
- Rodríguez Margo, C.L., L. Sopeña & C. Villar (1989): "Caracterización sintáctica de los verbos castellanos para una gramática en ordenador." *Boletín de la SEPLN*, 7 (1989), 99-104

- Rojas Nieto, C. (1982): *Las construcciones coordinadas sindéticas en el español de México*. Universidad Nacional Autónoma, México
- Ruiz Antón, J.C. & J. Vidal (1987): "Proyecto EUOTRA." *Boletín de la SEPLN*, 5 (1987), 59-62
- Sáez Godoy, L. (1980): "Estado actual de la aplicación de computadoras a textos en español." *Computers and Humanities*, 14,4 (1980), 253-258
- Sáez Godoy, L. (1982): "Estado actual de la aplicación de computadoras a textos en español." *Actas del VII Congreso de la Asociación Internacional de Hispanistas*, Roma 1982
- Sáez Godoy, L. (1983): "Las computadoras en el estudio del español. Bibliografía." *Thesaurus*, XXXVIII (1983), 340-375
- Sánchez Márquez, M.J. (1972): *Gramática moderna del español. Teoría y norma*. Ediar, Buenos Aires
- Sarasola, K. & M.F. Verdejo (1987): "Comprensión de problemas de programación en lenguaje natural." *Boletín de la SEPLN*, 5 (1987), 124-129
- Schroten, J. (1972): *Concerning the Deep Structures of Spanish Reflexive Sentences*. Mouton, La Haye/Paris
- Seco, M. (1972): *Gramática esencial del español*. Aguilar, Madrid
- Seco, R. (1969), *Manual de gramática española*. Aguilar, Madrid (9e ed.)
- Snow, C. & G. Meijer (1977): "On the Secondary Nature of Syntactic Intuitions." Greenbaum (1977: 163-177).
- Sopeña, L. de (1983): "USL: un sistema para interrogar en castellano a bases de datos relacionales." *Boletín de la SEPLN*, 1 (1983), 38-41
- Sopeña, L. de (1986): "Diccionarios de castellano en ordenador para la composición y verificación de textos." *Boletín de la SEPLN*, 4 (1986), 26-33
- Stockwell, R.P., J.D. Bowen & J.W. Martin (1965): *The Grammatical Structures of English and Spanish*. The University of Chicago Press, Chicago and London

- Sturn, A. & J. Kerstens (1981): "Over de feiten van de generatieve taalkunde en de waarneming ervan." *Nieuwe Taalgids*, 74 (1981), 149-175
- Subirats Rüggerberg, C. (1987): "El diccionario electrónico español." *Boletín de la SEPLN*, 5 (1987), 63-72
- Subirats Rüggerberg, C. (1988): "El diccionario electrónico español." *Actas del III Congreso de lenguajes naturales y lenguajes formales*, Barcelona 1988, 341-348
- Toom, M.C. van den (1982): *Nederlandse grammatica*. Wolters-Noordhoff, Groningen (8e druk)
- Tusón, J. (1980): *Teorías gramaticales y análisis sintáctico*. Teide, Barcelona
- Tusón, J. (1984): *Lingüística. Una introducción al estudio del lenguaje, con textos comentados y ejercicios*. Barcanova, Barcelona
- Verhoeven, G. (1981a): "Toch problemen met intuities." *Nieuwe Taalgids*, 74 (1981), 23-28
- Verhoeven, G. (1981b): "Het waarnemen van de taalkunde." *Nieuwe Taalgids*, 74 (1981), 354-361
- Watt, D.A. (1974): *Analysis-oriented Two-level Grammars*. University of Glasgow
- Watt, D.A. (1977): "The parsing problem for Affix Grammars." *Analysis-oriented Two-level Grammars*. *Acta Informatica*, 8 (1977), 1-20
- Yllera, A. & otros (1983): *Introducción a la lingüística*. Alhambra, Madrid
- Yllera, A. (1983): "Las etapas del pensamiento lingüístico occidental." Yllera & otros (1983: 3-72)



## Lijst van afkortingen

In onderstaande lijst worden in alfabetische volgorde de afkortingen opgesomd en verklaard die zijn gebruikt in de beschrijving en het regelsysteem van de formele grammatica. Deze afkortingen verwijzen naar syntactische functies, morfologische categorieën, affixen en hun waarden. Aan de lijst hebben wij ook die benamingen toegevoegd die in hun volledige vorm in de regels voorkomen.

**A: ADJECTIVE, categorie**

**A: affixwaarde**

**ABL: ABLATIVE, affixwaarde**

**ACC: ACCUSATIVE, affixwaarde**

**ADV: ADVERB, affixwaarde**

**ADV: ADVERBIAL, functie**

**ADV FCS: ADVERB FINITE CLAUSE SIMPLE, categorie**

**AG: AGENT, functie**

**AJP: ADJECTIVE PHRASE, categorie**

**AJPS: ADJECTIVE PHRASE SIMPLE, categorie**

**ALL: affixwaarde**

**APP: APPPOSITION, functie**

**APP PHRASE: APPPOSITION PHRASE, categorie**

**AREL: ADVERB-RELATIVE, affixwaarde**

**ASP: ASPECTUAL, affixwaarde**

**AT: ATTRIBUTE, functie en affixwaarde**

**AUT: AUTONOMOUS, affixwaarde**

**AUX: AUXILIARY, functie**

**AUXGER: AUXILIARY + GERUND, affixwaarde**

**AUXINF: AUXILIARY + INFINITIVE, affixwaarde**

**AUXPAS: AUXILIARY for PASSIVE, affixwaarde**

**AUXPHRASE: AUXILIARY PHRASE, categorie**

**AUXPP: AUXILIARY + PAST PARTICIPLE, affixwaarde**

**AV: ADVERB, categorie**

**AVP: ADVERB PHRASE, categorie**

**AVPS: ADVERB PHRASE SIMPLE, categorie**

**BOTH: affixwaarde**

**C: CONJUNCTION, categorie**

**c: *comparison*, affix**

**CAL: CALIFICATIVE, affixwaarde**

CAR: CARDINAL NUMBER, categorie en affixwaarde

*case, affix*

CBR: CLOSING BRACKET, affixwaarde

CE: COMPARATIVE of EQUALITY, affixwaarde

CENDET: CENTRAL DETERMINER, functie

*class, affix*

CO: COMPARATIVE of SUPERIORITY/INFERIORITY, affixwaarde

COLON: affixwaarde

COM: COMMON, affixwaarde

COMMA, affixwaarde

COMP: COMPLEMENT, functie

COMPL: COMPLEMENT, functie

CON: CONJUNCTIVE, affixwaarde

COND: CONDITIONAL, affixwaarde

CONJP: CONJUNCTIVE PHRASE, categorie

COO: COORDINATING, affixwaarde

COP: COPULATIVE, affixwaarde

CP: COMPLEMENT PHRASE, categorie

CPS: COMPLEMENT PHRASE SIMPLE, categorie

*d: definiteness, affix*

DA: DEFINITE ARTICLE, categorie en affixwaarde

DASH: affixwaarde

DAT: DATIVE, affixwaarde

DE, affixwaarde

DEF: DEFINITE, affixwaarde

DER: DERIVATE, affixwaarde

DET: DETERMINER, functie

DIS: DISTRIBUTIVE, categorie en affixwaarde

DO: DIRECT OBJECT, functie en affixwaarde

DREL: DETERMINER-RELATIVE, affixwaarde

E: affixwaarde

EAG: EXTENDED AFFIX GRAMMAR

EN, affixwaarde

ENDMARKER, functie

EXC: EXCLAMATORY, affixwaarde

FC: FINITE CLAUSE, categorie

FCS: FINITE CLAUSE SIMPLE, categorie

FEM: FEMININE, affixwaarde

*form, affix*

**FULL**, affixwaarde  
**FUT**: FUTURE, affixwaarde

*g*: *gender*, affix  
**GER**: GERUND, affixwaarde

**I**: affixwaarde  
**I**: INTERJECTION, categorie  
**IA**: INDEFINITE ARTICLE, categorie en affixwaarde  
**IMP**: IMPERATIVE, affixwaarde  
**IMPERF**: IMPERFECT, affixwaarde  
**IND**: INDICATIVE, affixwaarde  
**IND**: INDEFINITE PRONOUN, categorie en affixwaarde  
**INDEF**: INDEFINITE, affixwaarde  
**INDET**: INDETERMINER, functie  
**INF**: INFINITIVE, affixwaarde  
**INMARKER**, functie  
**INSERT**, functie  
**INSERTED**, affixwaarde  
**INSERTED UTTERANCE**, functie  
**INT**: INTERROGATIVE, categorie en affixwaarde  
**INTR**: INTRANSITIVE-1, affixwaarde  
**INTRA**: INTRANSITIVE-2, affixwaarde  
**IO**: INDIRECT OBJECT, functie en affixwaarde  
**IP**: INTERJECTION PHRASE, categorie

*m*: *mood*, affix  
**MASC**: MASCULINE, affixwaarde  
**MISS**, affixwaarde  
**MOD**: MODIFIER, functie  
**MOD**: MODAL, affixwaarde  
**MOD PHRASE**: MODIFIER PHRASE, categorie  
**MUL**: MULTIPLIER, categorie en affixwaarde

**N**: NOUN, categorie  
*n*: *number*, affix  
**NDA**: NOMINALISED DETERMINER A, affixwaarde  
**NDB**: NOMINALISED DETERMINER B, affixwaarde  
**NDC**: NOMINALISED DETERMINER C, affixwaarde  
**NDD**: NOMINALISED DETERMINER D, affixwaarde  
**NFC**: NON-FINITE CLAUSE, categorie  
**NFCS**: NON-FINITE CLAUSE SIMPLE, categorie

NOM: NOMINAL, affixwaarde  
NOM: NOMINATIVE, affixwaarde  
NOM FCS: NOMINAL FINITE CLAUSE SIMPLE, categorie  
NP: NOUN PHRASE, categorie  
NPS: NOUN PHRASE SIMPLE, categorie  
NREL: NOMINAL-RELATIVE, affixwaarde

O, affixwaarde  
OA: OBJECT ATTRIBUTE, functie en affixwaarde  
OBJ: OBJECTIVE, affixwaarde  
OBR: OPENING BRACKET, affixwaarde  
ORD: ORDINAL NUMBER, categorie en affixwaarde

P: PREPOSITION, categorie  
*p: person, affix*  
PA: FIRST PERSON, affixwaarde  
PAR: PARTITIVE, categorie en affixwaarde  
PAS: PASSIVE of TRANSITIVE-1, affixwaarde  
PASA: PASSIVE of TRANSITIVE-2, affixwaarde  
PB: SECOND PERSON, affixwaarde  
PC: THIRD PERSON, affixwaarde  
PD: PRETERITO DEFINIDO, affixwaarde  
PERIOD, affixwaarde  
PERIODS, affixwaarde  
PLU: PLURAL, affixwaarde  
PO: PREPOSITIONAL OBJECT, functie en affixwaarde  
*po: position, affix*  
POM: POSTMODIFIER, functie  
POR, affixwaarde  
POS: POSSESSIVE PRONOUN, categorie en affixwaarde  
POST: POSTPOSITION, affixwaarde  
POSTDET: POSTDETERMINER, functie  
PP: PREPOSITIONAL PHRASE, categorie  
PP: PAST PARTICIPLE, affixwaarde  
PPS: PREPOSITIONAL PHRASE SIMPLE, categorie  
*pr: preposition, affix*  
PRE: PRE-POSITION, affixwaarde  
PREDET: PREDETERMINER, functie  
PREM: PREMODIFIER, functie  
PREP: PREPOSITIONAL, affixwaarde  
PRES: PRESENT, affixwaarde  
PRO: PRO-FORM, affixwaarde

PRO: PRO-NOUN, affixwaarde  
 PROP: PROPER, affixwaarde  
 PUMARK: PUNCTUATION MARK, categorie

QUA: QUANTIFIER, categorie en affixwaarde  
 QUOTE, affixwaarde

*r: realization, affix*

REF: REFLEXIVE PRONOUN, categorie en affixwaarde  
 REL: RELATIVE PRONOUN, categorie en affixwaarde  
 REL CL: RELATIVE CLAUSE, categorie  
 REL FCS: RELATIVE FINITE CLAUSE SIMPLE, categorie  
 REPORTED, affixwaarde  
 REPORTED UTTERANCE INMARKER, functie

SA: SUBJECT ATTRIBUTE, functie en affixwaarde  
 SEMIC: SEMICOLON, affixwaarde  
 SING: SINGULAR, affixwaarde  
 SS: SENTENCE SIMPLE, categorie  
 SU: SUBJECT, functie  
 SUB: SUBORDINATE, affixwaarde  
 SUB: SUBORDINATING, affixwaarde  
 SUBJ: SUBJUNCTIVE, affixwaarde  
 SUBORD: SUBORDINATOR, functie

*tense, affix*

TOT: TOTALIZER, categorie en affixwaarde  
 TR: TRANSITIVE-1, affixwaarde  
 TRA: TRANSITIVE-2, affixwaarde  
*type, affix*

UNM: UNMARKED, affixwaarde  
 UTTERANCE, categorie

V: VERB, categorie  
*voc: vocal, affix*  
 VP: VERB PHRASE, categorie  
 VPS: VERB PHRASE SIMPLE, categorie



Hieronder wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste non-terminalen en terminalen van het affixniveau, die in de EAG voor het Spaans verwerkt zijn. Dergelijke terminalen worden in de tekst van hoofdstuk 3 ook wel aangeduid met respectievelijk de termen affixnamen en affixwaarden. Zij zijn hieronder gerangschikt naar de woordgroepen waarin zij optreden. Het blijkt dat bij voorbeeld de non-terminaal *type* meerdere malen ten tonele verschijnt. In de versie van de grammatica die aan de *parser generator* wordt aangeboden, hebben de affixen een verschillende naam. Zo wordt de *type* van een NOUN *ntype* genoemd en die van een VERB *vtype*, enz. Dit gebeurt, omdat de *parser generator* eist dat affixen die verschillend zijn niet dezelfde naam hebben. Het komt voor dat hetzelfde affix in meerdere woordgroepen gebruikt wordt, zoals *gender* (*g*) en *number* (*n*). Deze vervullen o.a. een rol in de NOUN PHRASE en in de ADJECTIVE PHRASE. In onderstaand overzicht wordt een zelfde affix slechts één maal vermeld, en wel bij de eerst voorkomende groep.

## 1. NOUN PHRASE

case :: ABL; ACC; DAT; NOM; OBJ.

d :: DEF; INDEF.

g :: ALL; FEM; MASC.

n :: BOTH; PLU; SING.

p :: PA; PA; PC.

r :: FULL; MISS.

type :: COM; PRO; PROP; NDA; NDB; NDC; NDD.

voc :: A; E; O.

## 2. PRONOUN

type :: AREL; DEM; DREL; INT; IND; NREL; PER; POS; REL.

## 3. ADJECTIVE PHRASE

c :: CE; CO.

class :: OA; UNM.

po :: POST; PRE.

type :: CAL; CAR; DA; DEM; DIS; IA; IND; INT; MUL; NREL; ORD; PAR; POS; QUA; REF; REL; TOT.

pr :: A; ACE; CNT; CON; DE; EN; ENT; PAR; PARC; POR; QUE; SIN; SOB.

## 4. ADVERB PHRASE

class :: AUT; DER.

type :: ASP; CAL; CON; MOD; NEG; PREP; PRO; QUA; REF.

## **5. VERB PHRASE**

class :: A; ALL; E; I; IRR.

form :: GER; INF; PP.

m :: IMP; IND; SUBJ.

t :: COND; FUT; IMPERF; PD; PRES.

type :: AUXGER; AUXINF; AUXPAS; AUXPP; COP; INTR; INTRA; PAS; PASA;  
REF; TR; TRA.

## **6. COMPLEMENT PHRASE**

type :: AT; COP; DO; IO; OA; PAS; PASA; PO; SA; TR.

## **7. MOD PHRASE**

type :: AT; COP; DO; IO; TR.

## **8. SENTENCE**

type :: COP; IMPERS; INTR; PAS; REF; TR.

## **9. CONJUNCTION**

type1 :: COO; SUB.

type2 :: ADD; ADV; ALT; CE; CO; DIST; EXPL; NOM.

## **10. FINITE CLAUSE**

type :: ADV; AREL; NOM; NREL; REL.

## **11. UTTERANCE**

type :: INSERTED; REPORTED.

## **12. PUNCTUATION MARK**

type :: CBR; COMMA; COLON; EXC; DASH; INT; OBR; POINT; POINTS;  
QUOTE; SEMIC.



## Summary

This study, which has the title *A Grammar for the Automatic Analysis of Spanish*, reports on a research project that was carried out between August 1985 and August 1989, as part of the Corpus Linguistics research programme at the Faculty of Arts of the University of Nijmegen. The project was called ASATE, which stands for *Análisis Sintáctico Automatizado de Textos Españoles* (automatic syntactic analysis of Spanish texts). Its main objective was to develop a formal grammar of Spanish which can be converted into a parser, that is, a computer program for automatic morphosyntactic text analysis. For this reason we used the descriptive formalism of Extended Affix Grammars (EAG), for which there is a parser generator developed by the Department of Computer Science of the University of Nijmegen. The grammar had to meet a number of requirements:

- (1) it must describe language use, especially the structure of present-day written Spanish;
- (2) it must contain components for the description of the system of morphological and syntactic rules (semantic and pragmatic aspects are not considered);
- (3) within these limits it must provide a description of a language which is as consistent and as comprehensive as possible;
- (4) after conversion into a parser, it must be capable of analysing any text fragments with as few interventions as possible.

The resulting formal grammar does meet these requirements. Furthermore, we have compiled a computer lexicon of Spanish, expressed in terms of the same system of rules.

The study is divided into four chapters. The first two have an introductory character. Chapter 1 aims at placing the project within the development of Spanish linguistics. It contains an introduction to the state of the art with reference to the descriptive grammar of Spanish. Existing descriptive studies play an important role in the formulation of the formal grammar. They are the most important source of data on language use. We also think that this grammar can make a contribution to the development of descriptive Spanish linguistics. The second part of this chapter provides a survey of research activities within and outside Spain in the field of the automatic syntactic analysis of Spanish. The use of the computer in Spanish linguistic research has become increasingly popular over the past few years. A great variety of applications can be observed. It is remarkable, however, that researchers have not been trying to develop a system for a completely automatic morphosyntactic analysis of unlemmatised Spanish. Some linguists feel that this is too time-consuming or too complicated. Current research is almost completely application-oriented and is financed by commercial enterprises. It is the intended result that is of primary importance, and

the method adopted cannot always be fully evaluated. The latter does not apply to this study. The method, the data, and the results obtained are described and justified step by step.

Chapter 2 is a description of the Extended Affix Grammars (EAG) formalism, which originated in computer science. Its origin, applications and characteristics are discussed. An EAG is a means that is suitable for the production as well as the analysis of both formal and natural languages. As a matter of fact, its application in computer science is so wide that EAGs are not only used for definition of programming languages but also as programming languages themselves. The suitability of this formalism for the description of natural languages has so far been demonstrated in the development of (partial) grammars of English and of Modern Standard Arabic.

Chapter 3 is the main part of this study. It is the most extensive because it contains a description of the formal grammar, including the lexicon. All the morphological, syntactic and lexical structures that have been included in the rules are discussed. The point of departure in each case is a linguistic analysis, on the basis of the relevant descriptive studies of Spanish. This description is complemented by intuitive data, if necessary. The structure is subsequently translated into formal rules and incorporated into the part of the grammar that has already been developed, so that together they make up one coherent new grammar. The grammar has a modular set-up. Its parts correspond to well-known grammatical categories such as Noun Phrase, Verb Phrase, Adjective Phrase, etc. Separate descriptions are devoted to syntactic phenomena which transcend a single morphosyntactic unit, such as comparative constructions, coordination and subordination. The corresponding formal rules are incorporated into the parts of the grammar involved. The extensive morphology of the Spanish verb, word formation and the structure of the lexicon are discussed in separate sections.

The first part of chapter 4 discusses the testing of the grammar and the lexicon. This was carried out in two phases. The former coincided with the stepwise building of the grammar. Rules for new structures were immediately tested for adequacy by means of a great many series of test sentences formulated by ourselves. The second phase was started after the completion of the grammar, including the morphological component and the lexicon. In this phase we used original Spanish text material, in which various text types and fragments were represented: a travel story, a play, a political text, a novel and two newspaper articles. The material that was used in this stage was taken mainly from the Nijmegen Corpus of Contemporary Spanish Texts. This is a machine-readable collection of present-day Spanish texts published since 1 January 1975. Its size is 500,000 words, and it has also been compiled within the ASATE project. The automatic analysis was carried out in two stages, a) a lexico-morphological parse, and b) a syntactic parse. This led to the following results. The lexico-morphological parser yielded a successful parse of all the words in the sentences presented, after a few

missing stems had been added to the lexicon. 70% of all the sentences were successfully parsed by the syntactic parser within the limit of 1000 CPU seconds. This limit was necessary to avoid machine capacity problems. In this case it was necessary to make a few additions and alterations to the grammatical rules. The sentences that exceeded the limit indicated all had a more than average length and complexity. In general, sentences consisting of more than twenty words gave rise to this sort of problem. The test results that were thus obtained form the basis of the evaluation of the grammar and the lexicon in the second half of this chapter. Our conclusion is that both the grammar and the lexicon meet the demand that a random text should be analysed with a limited number of interventions. It turned out that the stems of the lexicon needed to be added to by a mere 4%. The morphological component did not have to be added to or altered in any way. The syntactic component, on the other hand, does have certain limitations. In the first place, sentences of a more than average length take a long time to analyse, so that the above-mentioned limit of 1000 CPU seconds was introduced in order to avoid capacity problems. Those sentences that were analysed show a number of ambiguous analyses (5.86 per sentence, to be precise). This is not an alarming figure, and could be expected seeing that the grammar lacks any semantic or pragmatic component. Considering the limitations mentioned above we conclude that the grammar is a suitable instrument for the morphosyntactic analysis of the major part of a random corpus of present-day Spanish texts.



En este estudio, titulado *Una gramática para el análisis automatizado del español*, se da cuenta de un proyecto de investigación llevado a cabo en el período que va desde agosto de 1985 hasta agosto de 1989 dentro del programa de *Corpuslinguistics* (Lingüística de Corpus) de la Facultad de Letras de la Universidad de Nimega. El proyecto era conocido bajo el nombre de ASATE, formado por las siglas de Análisis Sintáctico Automatizado de Textos Españoles. Tenía como objetivo principal componer una gramática formal del español convertible en analizador morfosintáctico automatizado, un *parser*. Para cumplir con esta última condición hemos utilizado el formalismo de descripción de las *Extended Affix Grammars* (Gramáticas de Afijo Ampliadas). Estaba a nuestra disposición un *parser generator* (programa productor de analizador), diseñado para este formalismo por el departamento de Informática de la Universidad de Nimega. La gramática había de reunir una serie de requisitos que se resumen de esta forma:

- (1) describe el uso de la lengua, concretamente el español escrito contemporáneo;
- (2) contiene Módulos para los sistemas de reglas morfológico y sintáctico; los aspectos semánticos y pragmáticos quedan fuera de consideración;
- (3) ofrece la descripción más consistente y completa posible dentro de los marcos que se acaban de indicar;
- (4) es capaz de analizar - previa conversión en *parser* - un fragmento de cualquier texto con un mínimo de intervenciones.

La gramática formal obtenida cumple con las condiciones aquí formuladas. Además de ella, se ha confeccionado un lexicón computacional del español expresado en el mismo sistema de reglas formales.

El estudio va dividido en cuatro capítulos. Los dos primeros son de carácter introductorio. El capítulo 1 tiene por objeto enmarcar el proyecto en la lingüística española. Ofrece una introducción al estado actual de la gramática descriptiva del español. En la composición de la gramática formal los estudios descriptivos juegan un papel importante. Constituyen la principal fuente de datos respecto al uso actual de la lengua. Y con la gramática que hemos compuesto creemos haber contribuido al desarrollo de la lingüística descriptiva del español. En la segunda parte del mismo capítulo se ofrece una visión de conjunto de las actividades de la investigación dentro y fuera de España en el terreno del análisis gramatical automatizado del español. Estos últimos años se nota un interés creciente por la utilización del ordenador en la investigación de esta lengua. Hay una gran variedad de aplicaciones. Sin embargo, llama la atención la falta de intentos para realizar un sistema de análisis morfosintáctico automatizado completo de textos españoles sin lematizar. Según determinados lingüistas montar un sistema de este tipo cuesta demasiado tiempo o resulta demasiado

complicado. Casi la totalidad de las investigaciones llevadas a cabo o en curso de realización va encaminada a la obtención de resultados prácticos, siendo financiada por empresas comerciales. Su objetivo primario es la producción de resultados de aplicación práctica. El método de investigación, así como los medios empleados no son siempre verificables del todo. Este no es el caso en la investigación sobre la que aquí informamos, dando cuenta paso a paso del método y de los datos empleados, así como de los resultados obtenidos.

El capítulo 2 contiene una descripción del formalismo de las *Extended Affix Grammars* (Gramáticas de Afixo Ampliadas), que proviene de la informática. Trata del origen, las aplicaciones y características del formalismo. La *Extended Affix Grammar* es un instrumento que se presta a la producción y al análisis tanto de lenguas artificiales como de lenguas naturales. De hecho, su campo de aplicación en la Informática es tan amplio que se la utiliza no sólo para la definición de lenguas de programación sino también como una lengua de programación. Se ha comprobado la adecuación del formalismo para la descripción de lenguas naturales desarrollando gramáticas (parciales) del inglés y del árabe estándar moderno.

El capítulo 3 constituye la parte fundamental del estudio. Es el más extenso, puesto que se da cuenta en él de la gramática formal, incluyendo el lexicón. Se pasa revista a todas las estructuras morfológicas, sintácticas y lexicales incluidas en las reglas. En todos los casos empezamos analizando cualquier estructura a base de estudios descriptivos pertinentes del español. Si es necesario se completan tales datos con intuiciones propias. Luego la estructura es vertida en reglas formales y encajada en la parte ya desarrollada de la gramática, de modo que forme una unidad coherente. La configuración de la gramática es modular. Sus partes se corresponden con las unidades gramaticales conocidas, tales como *Noun Phrase* (Sintagma Nominal), *Adjective Phrase* (Sintagma Adjetivo), *Verb Phrase* (Sintagma Verbal), etc. Se dedican descripciones separadas a los fenómenos sintácticos que rebasan los límites de una unidad sintáctica. A este respecto cabe mencionar las construcciones comparativas, la coordinación y la subordinación. Las reglas formales correspondientes van incorporadas en las partes de la gramática con que se relacionan. En subcapítulos aparte se tratan además la extensa morfología del verbo español, la formación de palabras y la construcción del lexicón.

En la primera parte del capítulo 4 se discuten las pruebas a que se han sometido gramática y lexicón. Fueron realizadas en dos fases. La primera de ellas corría paralela a la construcción gradual de la gramática. El correcto funcionamiento de las reglas de cualquier estructura nueva era probado inmediatamente mediante el análisis de una serie de frases formuladas por el investigador. La segunda fase de pruebas se inició a raíz de terminarse la gramática, incluyendo el componente morfológico y el lexicón. Se utilizaron textos españoles originales. Entre ellos figuraban fragmentos de diferentes tipos de textos: un libro de viajes, una obra de teatro, un discurso político, una novela y

dos artículos periodísticos. Este material se tomó del *Nijmegen Corpus van Hedendaagse Spaanse Teksten* (Corpus de Nimega de Textos Españoles Contemporáneos). Se trata de una colección de textos actuales disponible en soporte magnético, cuya fecha de publicación es posterior al 1 de enero de 1975. Tiene una extensión de 500.000 palabras y es otro producto salido del proyecto ASATE. El análisis automatizado se llevó a cabo en dos pasos: primero el análisis léxicomorfológico y luego el análisis sintáctico. Se obtuvieron los siguientes resultados. Tras añadir al lexicon las pocas radicales que faltaban, el *parser* léxicomorfológico produjo el análisis deseado de todas las palabras de los enunciados presentados. El *parser* sintáctico acertó al analizar el 70 por ciento de todos estos enunciados dentro del límite de tiempo CPU fijado en 1.000 segundos. Este límite se estableció a fin de evitar problemas de capacidad. Además de agregar algunas reglas nuevas a la gramática resultó necesario introducir algunas modificaciones en reglas ya existentes. Los enunciados cuyo análisis rebasó el límite fijado tenían una extensión y complejidad mayores de lo común. En general los enunciados de más de veinte palabras daban lugar a este tipo de problemas de duración. Los resultados obtenidos de las pruebas constituían el material para la evaluación de la gramática. De esta evaluación trata la segunda parte del capítulo 4. En ella se comprueba que tanto el lexicon como la gramática cumplen con la exigencia de que la gramática sea capaz de analizar cualquier fragmento de texto con un número limitado de intervenciones. Resultó necesario aumentar el número de radicales que contiene el lexicon sólo en un 4 por ciento. El componente morfológico no necesitó ninguna modificación. Las limitaciones se encuentran en el componente sintáctico. Para enunciados de una extensión mayor de lo corriente, el análisis era muy largo, de modo que había que fijar un límite superior. Los enunciados cuyo análisis dio resultados muestran cierto número de análisis ambiguos, con un promedio de 5,8 para cada enunciado. Esta cifra no resulta alarmante y más bien era de esperar si se considera la falta de componentes semántico y pragmático de la gramática. Teniendo en cuenta las limitaciones que acaban de indicarse es justificada la conclusión de que la gramática desarrollada forma un instrumento adecuado para el análisis morfosintáctico de la mayor parte de cualquier corpus de textos españoles contemporáneos con un mínimo de intervenciones.





## **Curriculum vitae**

Jacques Hallebeek werd geboren op 9 oktober 1940 te Nijmegen. In 1959 behaalde hij het Gymnasium-A diploma aan het Canisius College aldaar en ging hij aan de K.U. Spaanse taal- en letterkunde studeren. Het doctoraalexamen werd afgelegd in 1967, met als bijvakken Italiaans en filosofie.

Van 1966 tot 1971 was hij als docent Spaans in deeltijdfunctie verbonden aan een aantal instellingen voor VWO en HAVO in Arnhem, Nijmegen en Oss. Daarnaast was hij tot 1973 in dezelfde functie werkzaam aan de Katholieke Hogeschool in Tilburg. Van 1967 tot 1984 is hij docent geweest aan de Opleiding Spaans voor Middelbare Akten van de Katholieke Leergangen in Tilburg.

Sinds 1971 is hij in dienst van de K.U., eerst als wetenschappelijk medewerker en nu als universitair docent, bij de vakgroep Spaans van de faculteit van Letteren.

Zijn publicaties liggen op het terrein van de descriptieve grammatica van het Spaans en van de corpustaalkunde.

Hij is getrouwd en vader van twee zoons en een dochter.



# Stellingen

behorende bij het proefschrift

*Een grammatica voor automatische analyse van het Spaans*

door Jos Hallebeek.

1. De vrees van de J. de Kock (1981: 308, *nota 6*) dat degene die zich waagt aan het schrijven van een grammatica voor automatische morfosyntactische analyse van het Spaans het grote risico loopt zijn einddoel nimmer te bereiken lijkt ongefundeerd te zijn.  
(Zie: De Kock, J. (1981): "Método para una posible automatización del análisis estilístico" in *LEA* III,2, (1981), 305-336.)
2. Voor automatische analyse van teksten is het noodzakelijk een eenduidig onderscheid te maken tussen de taalkundige categorieën *Utterance* en *Sentence*. Een *Sentence* is een van de mogelijke realiseringen van de kern van een *Utterance*.
3. Aan het achtergeplaatste aanwijzend voornaamwoord in nominale groepen van het type: *el hombre este, la mujer esa* wordt in de Spaanse grammatica ten onrechte een bijvoeglijke functie toebedacht. Dit gebeurt onder andere in Gili Gaya (1972: 220) en in Alcina & Blecua (1975: 621).  
(Zie: Gili Gaya, S. (1972): *Curso superior de sintaxis española*, Biblograf, Barcelona 1972; Alcina Franch, J. & J.M. Blecua (1975): *Gramática española*, Ariel, Barcelona.)
4. De benaming voornaamwoordelijke bijwoorden - o.a. te vinden in Marcos Marín (1980: 304-310) - voor de groep woorden waartoe *hoy, mañana, entonces, aquí, ahí, allí* behoren, is niet in overeenstemming met de syntactische functies die deze kunnen vervullen.  
(Zie: Marcos Marín, F. (1980): *Curso de gramática española*, Cincel-Kapelusz, Madrid.)
5. In de zin *Juan se queja* heeft het reflexivum *se* de syntactische functie van een lijdend voorwerp. Dit is in tegenstelling tot de analyse die gegeven wordt door Alarcos Llorach (1978: 159) en Sánchez Márquez (1972: 158). Een zelfde functie dient toegekend te worden aan het reflexivum in *Juan se sienta, Juan se levanta*.  
(Zie: Alarcos Llorach, E. (1978): "Valores de /se/" in *Estudios de gramática funcional del español*, Gredos, Madrid; Sánchez Márquez, M.J. (1972): *Gramática moderna del español. Teoría y norma*. Ediar, Buenos Aires.)

6. In tegenstelling tot de mening van Alarcos Llorach (1978: 172-173) en Lázaro Carreter (1980: 27-59) is nominalisering van het proclitische lidwoord van bepaaldheid wel mogelijk. Dit blijkt uit sequenties van het type: *los que deseen más detalles, los de abajo, los más*.

(Zie: Alarcos Llorach, E. (1978): "El artículo en español" in *Estudios de gramática funcional del español*, Gredos, Madrid; Lázaro Carreter, F. (1980): "El problema del artículo en español" in *Estudios de lingüística*, Grijalbo, Barcelona.)

7. Ten onrechte wordt in de *Esbozo de una nueva gramática de la lengua española* (1973: 547 e.v.) *para que* opgevat als element dat dient ter introductie van een bijwoordelijke bijzin, zoals in *María se lo llevó todo para que no lo supiera nadie*.

(Zie: Real Academia Española (1973): *Esbozo de una nueva gramática de la lengua española*, Espasa Calpe, Madrid.)

8. Het opnemen van geschriften in tekstcorpora ten behoeve van wetenschappelijk onderzoek en onderwijs dient niet als een inbreuk op het auteursrecht beschouwd te worden. Evenmin zou dit moeten gelden voor verveelvoudiging van dergelijke corpora teneinde deze - al dan niet verrijkt met taalkundige informatie - ter beschikking te stellen van andere onderzoekers. In dergelijke gevallen zou ook de verplichting tot het betalen van een vergoeding per gekopieerde pagina dienen te vervallen.

(Zie: Koninklijk besluit van 20 juni 1974, *Stb.* 351, inzake het kopiëren van auteursrechtelijk beschermde werken, zoals gewijzigd bij Koninklijk besluit van 23 augustus 1985, no. 103, *Stb* 1985, 471.)

9. Capaciteitsproblemen die veroorzaakt worden door de jaarlijks groeiende belangstelling voor het Spaans als studievak in het volwassenen-onderwijs in het algemeen, en in het Hoger en Academisch Onderwijs in het bijzonder, kunnen in de toekomst voorkomen worden door het vak een volwaardige plaats te geven in de basisvorming van het voortgezet onderwijs.
10. De hoeveelheid tijd en inspanning die door leerlingen van het voortgezet onderwijs besteed wordt aan het maken van schriftelijke werkstukken komt over het algemeen niet tot uitdrukking in de beheersing van de stelvaardigheid door aankomende universitaire studenten.

